

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ
ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ
ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΑΡΧΗ

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ

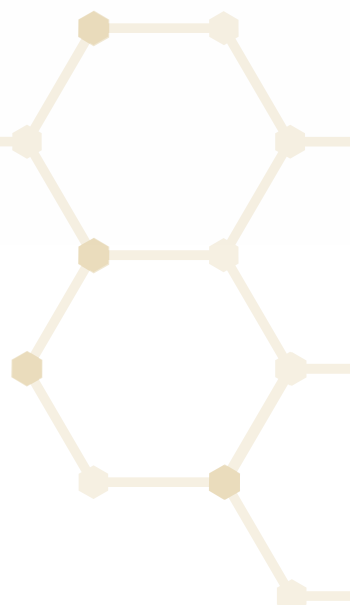
2019

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ
ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ
2019

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ
ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ
ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΑΡΧΗ

Στην προετοιμασία της Ετήσιας Έκθεσης 2019 συνέβαλε το σύνολο του προσωπικού του Συνηγόρου του Πολίτη

Κεντρική συντακτική ομάδα, Επιμέλεια: Ζωή Καραμήτρου, Ευανθία Μπενέκου

Κείμενα: Κωνσταντίνος Αντωνιάδης
Χρυσούλα Αντωνίου
Ζωή Καραμήτρου
Μαρία Κετσιτζίδου
Θεώνη Κουφονικολάκου
Ειρήνη Κυριακάκη
Αικατερίνη Μαλεβίτη
Ευανθία Μπενέκου
Στέργιος Πρεβέντης
Θάλεια Ρουκουνάκη
Έλενα Σταμπουλή
Αγγελική Σώρα
Αναστασία Τοπαλίδου
Μιχάλης Τσαπόγας
Χρύσα Χατζή
Δημήτρης Χορμοβίτης

Επεξεργασία στατιστικών στοιχείων: Δημήτρης Βράζος, Μαρία Καλαματιανού

Σχολιασμός στατιστικών στοιχείων: Ίων Σαγιάς

Συντονισμός έκδοσης: Γερασιμούλα Χαραλάμπους

Σχεδιασμός, σελιδοποίηση: ΚΑΜΠΥΛΗ ΑΕΒΕ, Νικολέττα Μιχελάκη
info@kambili.gr

Φωτογραφίες: Θανάσης Καρατζάς karatzas_t@yahoo.gr

Επιτρέπεται η δωρεάν αναπαραγωγή του κειμένου αυτής της έκδοσης σε οποιαδήποτε μορφή ή μέσο, υπό την προϋπόθεση ότι αναπαράγεται με τρόπο ακριβή και μη παραπλανητικό.

Είναι απαραίτητη η αναφορά στα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας του Συνηγόρου του Πολίτη και στον τίτλο της έκδοσης. Σε περίπτωση που περιλαμβάνεται υλικό τρίτων, πρέπει να ζητηθεί η άδεια από τον αντίστοιχο κάτοχο των πνευματικών δικαιωμάτων.

Για ερωτήματα σχετικά με την έκδοση παρακαλώ επικοινωνήστε στο press@synigoros.gr

Η Ετήσια Έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη για το 2019 τυπώθηκε τον Μάρτιο του 2020 σε 700 αντίτυπα και είναι διαθέσιμη ηλεκτρονικά στη σελίδα: <https://www.synigoros.gr/?i=stp.el.reports>

© **Συνήγορος του Πολίτη**

📍 Χαλκοκονδύλη 17, 104 32 – Αθήνα

☎ Τηλ.: (+30) 213 1306 600

🌐 www.synigoros.gr

📘 ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ - THE GREEK OMBUDSMAN

🐦 @Synigoros

ISSN: 1108 8206

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	11
Ο Συνήγορος του Πολίτη για το 2019.....	13
Το αποτύπωμα της χρονιάς	16
Το 2019 με μια ματιά.....	18
Η ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΤΗΣ ΧΡΟΝΙΑΣ	25
1. Πλήθος αναφορών και θεματικές.....	27
2. Γεωγραφική κατανομή και εποχικότητα κατάθεσης αναφορών	30
3. Επισκεψιμότητα ιστοσελίδας – Κοινωνικά δίκτυα – Τηλεφωνικό κέντρο.....	32
4. Αναρμοδιότητες και αποτελεσματικότητα της διαμεσολάβησης.....	36
5. Η «ακτινογραφία» της κακοδιοίκησης	38
6. Φορείς κακοδιοίκησης.....	40
7. Συγκεφαλαίωση.....	46
ΒΑΣΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ	49
1. Διεθνής Προστασία.....	52
1.1. Είσοδος και νομοθετικό πλαίσιο αιτούντων άσυλο.....	53
1.2. Πρόσβαση σε δομές υγείας	54
1.3. Παιδιά που Μετακινούνται.....	55
2. Δικαιώματα ανηλίκων – παιδική προστασία.....	56
2.1. Εκπαιδευτικά Ζητήματα	56
2.1.1. Δικτύωση με Περιφερειακά Κέντρα Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού-Επιμορφώσεις και ενημερώσεις εκπαιδευτικών	57
2.1.2. Διευκόλυνση της εκπαιδευτικής συμπερίληψης των παιδιών που διατρέχουν μεγαλύτερο κίνδυνο κοινωνικού αποκλεισμού.....	57
2.2. Υποστήριξη παιδιών και ευάλωτων οικογενειών στην κοινότητα.....	59
2.3. Υγεία – Εμβολιασμοί.....	62

3. Δυσλειτουργίες σε επίπεδο τοπικής αυτοδιοίκησης	62
3.1. Πρακτικές διάκρισης κατά τον καθορισμό τελών και την πρόσβαση πολιτών σε προνόμια και δωρεάν δημοτικές υπηρεσίες	63
3.2. Εξώδικος συμβιβασμός	65
3.3. Προβλήματα σχετιζόμενα με την εφαρμογή των ν. 4555/2018 & 4604/2019 για τα μη χρησιμοποιούμενα και μη ηλεκτροδοτούμενα ακίνητα	67
4. Εργασία και απασχόληση.....	68
4.1. Πρόσβαση στην Εργασία – Ενεργητικές Πολιτικές Απασχόλησης.....	69
4.1.1. ΟΑΕΔ: Αιφνιδιασμός ανέργων επιτυχόντων σε προγράμματα κοινωφελούς χαρακτήρα του Οργανισμού / Αδυναμίες των διαδικασιών ενημέρωσης τους για τις νόμιμες υποχρεώσεις τους	69
4.2. Άνιση Μεταχείριση στο Χώρο Εργασίας – Προτάσεις για την εξισορρόπηση της ιδιωτικής κι επαγγελματικής ζωής των εργαζομένων.....	72
5. Κοινωνική αλληλεγγύη	76
5.1. Προβλήματα σε σχέση με Προνοιακά Επιδόματα	76
5.1.1. Επίδομα στέγασης.....	76
5.1.2. Επίδομα στεγαστικής συνδρομής ανασφαλιστών υπερηλίκων	77
5.1.3. Επίδομα κοινωνικής αλληλεγγύης υπερηλίκων ανασφαλιστών.....	78
6. Κοινωνική ασφάλιση - Υγεία.....	79
6.1. Προβλήματα σε σχέση με τις χρεώσεις που επιβάλλουν ιδιωτικά θεραπευτήρια σε ασφαλισμένους του Ε.Ο.Π.Υ.Υ.	80
6.2. Κοινωνικο-ασφαλιστικά ζητήματα από την εφαρμογή του ν. 4387/2016	83
6.2.1. Ανάγκη σχεδιασμού και εφαρμογής πληροφοριακού συστήματος Ε.Φ.Κ.Α. για επιμέρους ασφαλιστικά αιτήματα.....	83
6.2.2. Έκδοση διοικητικών πράξεων επανυπολογισμού των συντάξεων σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν. 4387/2016	

- Μη ανάρτηση ενημερωτικών σημειωμάτων στην ιστοσελίδα του ΕΦΚΑ	86
7. Μετανάστευση	89
7.1. Καθυστερήσεις στη διαδικασία χορήγησης/ανανέωσης αδειών διαμονής	89
8. Οργανισμοί εγγείων βελτιώσεων – αγροτική γη υψηλής παραγωγικότητας	91
8.1. Παροχή νερού για την άρδευση αγροτεμαχίου στον Εθνικό Κάμπο Ξυλοκάστρου	92
8.2. Επιβολή παγίων τελών σε μη αρδευόμενο οικόπεδο από τον Τ.Ο.Ε.Β. Πεδιάδος Μόρνου	93
8.3. Άρνηση χορήγησης πληροφοριών για έργο που πραγματοποιήθηκε στο Τ.Ο.Ε.Β. Πελοπίου	94
8.4. Αγροτική Γη Υψηλής Παραγωγικότητας (Α.Γ.Υ.Π.).....	95
9. Προσλήψεις	96
9.1. Προσλήψεις Εκπαιδευτικών	96
9.1.1. Νέο σύστημα διορισμού και πρόσληψης μόνιμων και αναπληρωτών εκπαιδευτικών σε σχολικές μονάδες γενικής και ειδικής αγωγής πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης	96
9.2. Όριο Ηλικίας για συμμετοχή σε προκηρύξεις θέσεων εργασίας στο Δημόσιο και τον Ιδιωτικό τομέα.....	100
10. Τριτοβάθμια Εκπαίδευση	104
10.1. Θεσμικές και λειτουργικές συνέπειες από την κατάργηση των Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων	105
11. Φυσικές Καταστροφές	109
11.1. Αντιστήριξη πρανών και διαχείριση όμβριων υδάτων στην πόλη της Ρόδου.....	110
11.2. Αποκατάσταση καθίζησης οδού και αγωγού όμβριων υδάτων στην Αθήνα.....	111
11.3. Κατολισθήσεις πρανών σε δημοτικούς δρόμους στις περιοχές Χανίων και Ξυλοκάστρου.....	111
11.4. Καθαρισμός, οριοθέτηση και προστασία ρεμάτων	112
12. Φυσικό περιβάλλον - Γεώτοποι.....	116

12.1. Γεώτοποι.....	116
12.2. Προστασία υγρότοπου Ν. Προποντίδας Χαλκιδική.....	118

ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ.....121

1. Ο Συνήγορος του πολίτη ως πλαίσιο για την προαγωγή εφαρμογής της σύμβασης του Ο.Η.Ε. για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες.....	123
1.1. Θεσμικό πλαίσιο.....	123
1.2. Η πρώτη Έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη για την εφαρμογή της Σύμβασης του ΟΗΕ για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία.....	124
1.3. Συνεργασία του Συνηγόρου με τη Βουλή των Ελλήνων.....	126
1.4. Δράσεις του Συνηγόρου.....	127
2. Ο Συνήγορος του πολίτη ως φορέας για την ίση μεταχείριση.....	128
2.1. Διάκριση λόγω φύλου στην εργασία: Άδεια φροντίδας τέκνου για τις αναπληρώτριες εκπαιδευτικούς.....	129
2.2. Διάκριση λόγω ταυτότητας φύλου: Έκδοση νέου δελτίου εκπαίδευσης εξέτασης υποψηφίου οδηγού μετά από νομική αναγνώριση ταυτότητας φύλου.....	130
2.3. Διάκριση λόγω αναπηρίας: Πρόστιμο σε ξενοδοχειακή εταιρία λόγω άρνησής της να προσλάβει εργαζόμενο με αναπηρία.....	130
2.4. Διάκριση στην παροχή υπηρεσιών λόγω εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής.....	130
2.5. Διάκριση στην εργασία λόγω ηλικίας: Κατάργηση ορίου ηλικίας σε αγγελίες πρόσληψης προσωπικού μεγάλης αλυσίδας καταστημάτων.....	131
3. Ο Συνήγορος του πολίτη ως φορέας προαγωγής των δικαιωμάτων του παιδιού.....	132
3.1. Δράσεις προαγωγής.....	132
4. Ο Συνήγορος του πολίτη ως μηχανισμός εξωτερικού ελέγχου αναγκαστικών επιστροφών αλλοδαπών.....	133
4.1. Αριθμητικά στοιχεία.....	134
4.2. Συνοπτική παρουσίαση του εξωτερικού ελέγχου επιστροφών.....	135

4.3. Συνοπτικά ευρήματα	135
4.4. «Πρωτοβουλία του Ναυπλίου» για τα ανθρώπινα δικαιώματα	136
4.5. Συμπεράσματα.....	137
5. Ο Συνήγορος του πολίτη ως εθνικός μηχανισμός διερεύνησης περιστατικών αυθαιρεσίας	137
6. Ο Συνήγορος του πολίτη ως εθνικός μηχανισμός πρόληψης βασανιστηρίων και άλλων μορφών σκληρής, απάνθρωπης η ταπεινωτικής μεταχείρισης η τιμωρίας.....	141
6.1. Εισαγωγή.....	141
6.2. Θεσμικές εξελίξεις.....	142
6.3. Φυλακές	143
6.4. Κρατητήρια και Προαναχωρησιακά Κέντρα	144
6.5. Ψυχιατρεία και Ιδρύματα κλειστής φροντίδας.....	145

ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ - ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΣΧΕΔΙΩΝ ΝΟΜΟΥ – ΕΙΔΙΚΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

147

I. ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....

149

1. Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων.....	149
2. Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων	150
3. Υπουργείο Δικαιοσύνης	150
4. Υπουργείο Διοικητικής Ανασυγκρότησης.....	151
5. Υπουργείο Εθνικής Άμυνας	152
6. Υπουργός Επικράτειας	154
7. Υπουργείο Εργασίας & Κοινωνικών υποθέσεων	154
8. Υπουργείο Εσωτερικών	158
9. Υπουργείο Οικονομίας	161
10. Υπουργείο Οικονομικών.....	162
11. Υπουργείο Παιδείας & Θρησκευμάτων	164
12. Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας.....	168
13. Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη	170
14. Υπουργείο Υγείας	173

15. Υπουργείο Υποδομών και Μεταφορών.....	173
---	-----

II. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ ΕΠΙ ΣΧΕΔΙΩΝ ΝΟΜΟΥ.....174

1. Παρατηρήσεις στο σχέδιο νόμου περί διεθνούς προστασίας (Ν. 4636/2019).....	174
2. Παρατηρήσεις επί συγκεκριμένων διατάξεων στο πλαίσιο της διαδικασίας αναθεώρησης του Ποινικού Κώδικα (ν. 4619/2019) και του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (ν. 4620/2019)	179

III. ΕΙΔΙΚΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ 181

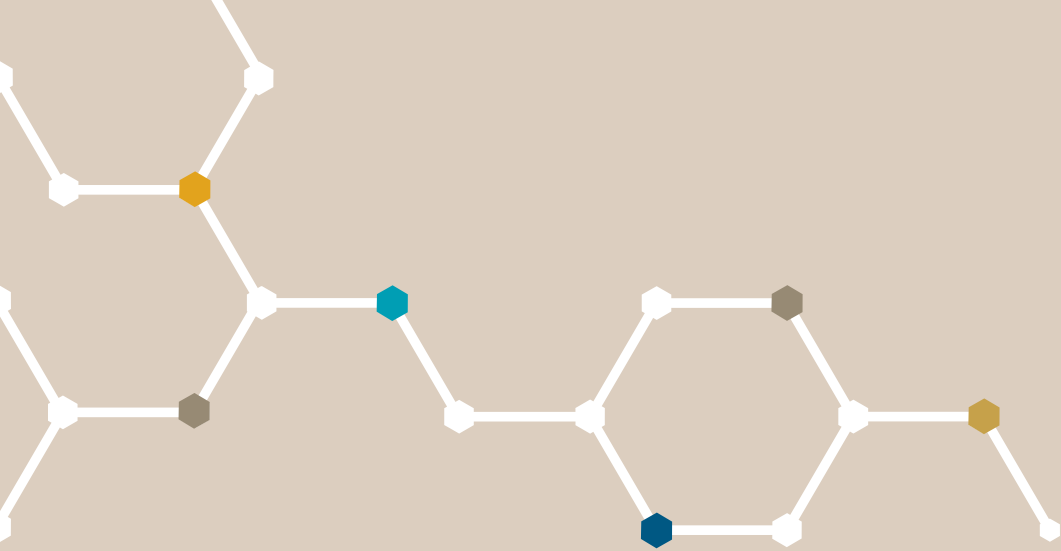
1. Ειδική έκθεση «Ενισχύσεις και Πρωτογενής Παραγωγή».....	181
2. Ειδική έκθεση για την εφαρμογή της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού.....	182
3. Ειδική έκθεση «Τα Δικαιώματα των Παιδιών που Μετακινούνται στην Ελλάδα»	183
4. Ειδική Έκθεση «Αναγνώριση αλλοδαπών τίτλων σπουδών & επαγγελματικά δικαιώματα»	185

ΕΜΠΛΟΥΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΝΟΜΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΤΟ 2019187

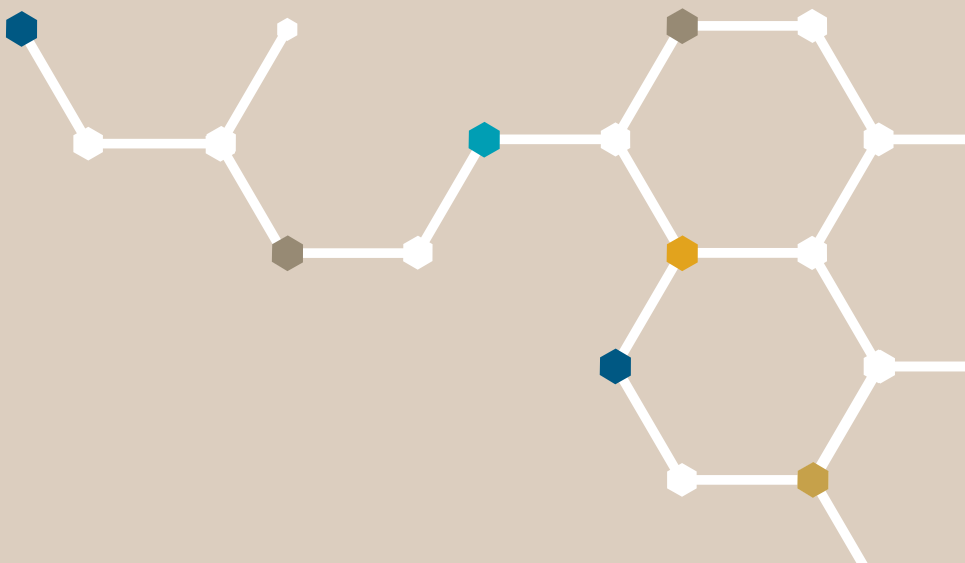
1. Ο Ν. 4604/2019 – άρθρο 4 παρ. 2	189
2. Ο Ν. 4622/2019 άρθρο 74 παρ. 2.....	190
3. Ο Ν. 4648/2019 άρθρο 2 παρ. 6	191

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ ΣΕ ΕΙΣΑΓΓΕΛΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ 193

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΣΤΕΛΕΧΩΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ197

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο Συνήγορος του Πολίτη για το 2019

Έχοντας ολοκληρώσει τον κύκλο υλοποίησης ανελαστικών προγραμμάτων δημοσιονομικής προσαρμογής, η χώρα αναζητά ένα νέο σημείο ισορροπίας. Για να επουλώσει τα τραύματα στη κοινωνική της συνοχή, για να θεραπεύσει τις αδικίες, για να ενισχύσει το κράτος δικαίου, για να θωρακίσει τα δικαιώματα όλων των πολιτών της. Η διαδικασία, αναπόφευκτα, θα είναι σταδιακή, αν και όχι απαραίτητα βραδεία. Και τούτο, όχι μόνο λόγω των δεσμεύσεων για αυστηρή δημοσιονομική πειθαρχία και επίτευξη φιλόδοξων στόχων. Η απώλεια περίπου του ¼ του παραγόμενου πλούτου

της χώρας την δεκαετία της δημοσιονομικής και οικονομικής κρίσης, δεν υποβάθμισε μόνο το βιοτικό επίπεδο του καθενός και της καθημιάς μας. Συνέδραμε καθοριστικά και στην αποδιοργάνωση του διοικητικού μηχανισμού που αποτελεί πυλώνα για την βιώσιμη και ισόρροπη οικονομική ανάπτυξη και κοινωνική δικαιοσύνη. Συνέτεινε και στην αποδόμηση του κοινωνικού κράτους, την συρρίκνωση της παροχικής διοίκησης, την αποδυνάμωση των ελεγκτικών μηχανισμών του δημοσίου.

Αυτό το νέο σημείο ισορροπίας, ωστόσο, δεν μπορεί και δεν πρέπει να αναζητηθεί σε μία επαναφορά στη προτέρα κατάσταση, στην επιστροφή στην προ των μνημονίων Ελλάδα της προηγούμενης δεκαετίας.

Το 2019, η πρώτη «μετα-μνημονιακή» χρονιά, θα πρέπει να σηματοδοτήσει την αφετηρία προς αναζήτηση αυτής της νέας ισορροπίας, όχι μόνο συμβολικά αλλά και ουσιαστικά. Υπάρχει μια βαθιά ριζωμένη σχέση καχυποψίας μεταξύ κράτους και πολιτών, μια αίσθηση δυσπιστίας που λειτουργεί, μάλιστα, αμφίπλευρα. Το μεγάλο στοίχημα που θα πρέπει να κερδηθεί είναι η εμπέδωση μιας ειλικρινούς σχέσης εμπιστοσύνης μεταξύ των δύο. Η δημόσια διοίκηση κατά τα προηγούμενα χρόνια της δημοσιονομικής προσαρμογής κλήθηκε να εναρμονιστεί με διαδοχικές μεταρρυθμίσεις, πολλές από τις οποίες έμειναν ημιτελείς ή και απεδείχθησαν ατελέσφορες. Βίωσε αιφνίδιες και συχνά όχι καλομελετημένες αλλαγές και αναδιαρθρώσεις, υπέστη συντριπτική συρρίκνωση σε προσωπικό και πόρους. Φυσικό αποτέλεσμα, η αποτελεσματικότητά της συχνά, δεν ανταποκρινόταν στις απαιτήσεις, η ποιότητα των παρεχομένων υπηρεσιών υπολείπονταν του προσδοκώμενου.

Η δημόσια διοίκηση θα πρέπει να είναι ένας δυναμικός οργανισμός, στοχεύοντας στην παροχή υψηλής ποιότητας αγαθών και υπηρεσιών,

εκεί που απαιτείται, στον αποτελεσματικό και ουσιαστικό έλεγχο δραστηριοτήτων, στην αυστηρή τήρηση των αρχών της αξιοκρατίας, της διαφάνειας, της νομιμότητας, αλλά και της επιείκειας και της αναλογικότητας. Με διαρκή αναζήτηση απλούστερων και αποτελεσματικότερων διαδικασιών, προς όφελος των διοικουμένων αλλά και των υπηρετούντων στις δημόσιες υπηρεσίες. Με εξορθολογισμό των κριτηρίων, όρων και προϋποθέσεων πρόσβασης στην αγορά εργασίας, για την αντιστροφή του φαινομένου του “brain-drain”, και με διαφανείς, σύνομες και ελεγχόμενες διαδικασίες για την ανάπτυξη επιχειρηματικής, οικονομικής δραστηριότητας. Με καταπολέμηση διοικητικών στρεβλώσεων και αγκυλώσεων, γραφειοκρατικών προσκομμάτων και αδικιών. Με ουσιαστικά κίνητρα και στους δημόσιους λειτουργούς, προκειμένου να εισφέρουν το καλύτερο δυνατό, αυτό που θα επιτρέψει την υπέρβαση των δυσλειτουργιών του συστήματος και όχι την αποδοχή και διαιώνισή τους. Εξάλλου, η ουσιαστική αλλαγή θα προέλθει από την διαρκή αναζήτηση απαντήσεων στα βασικά, τα θεμελιώδη ερωτήματα: τί είδους διοίκηση θέλουμε και μπορούμε να έχουμε. Ποιός θα πρέπει να είναι ο ρόλος της στις σημερινές συνθήκες, στο διαρκώς εξελισσόμενο ευρωπαϊκό περιβάλλον.

Όπως το 2019 απετέλεσε έτος αφετηρία για μια νέα εποχή για την δημόσια διοίκηση, την οικονομική δραστηριότητα, για το σύνολο της κοινωνίας, έτσι και για τον θεσμό του Συνηγόρου του Πολίτη υπήρξε χρονιά ανασύνταξης και αναδιάταξης των δυνάμεών του. Προκειμένου να παραμείνει αποτελεσματικός, χρήσιμος, ουσιαστικός στις παρεμβάσεις του. Χωρίς φοβικά σύνδρομα, με αυτοπεποίθηση στον λόγο του, εμπιστοσύνη στις δυνατότητες του και πλήρη επίγνωση του ρόλου του. Με ακόμη περισσότερη εξωστρέφεια, με γνώμονα τη προστασία των δικαιωμάτων των πολιτών και κατοίκων της χώρας και την βελτίωση της δημόσιας διοίκησης. Για να διατηρήσει τα υψηλά επίπεδα αποδοχής στο εσωτερικό και αναγνώρισης στο εξωτερικό. Με διαρκή στόχο την αναβάθμιση των υποδομών του, την ανανέωση των δομών του, την αναθεώρηση των λειτουργιών του. Διεκδικώντας και νέα θεσμικά εργαλεία, ισχυρότερη νομιμοποίηση, λειτουργική πληρότητα και εγγυήσεις ανεξαρτησίας, με σημείο αναφοράς τις «αρχές της Βενετίας», αρχές κοινές για τον θεσμό του Συνηγόρου του Πολίτη που επεξεργάστηκε και ενέκρινε το Συμβούλιο της Ευρώπης για τα κράτη-μέλη του.

Ο θεσμός του Συνηγόρου του Πολίτη γεννήθηκε σε χώρες με δημόσια διοίκηση υψηλών προδιαγραφών, κι όχι το αντίθετο. Σε χώρες με μακρά παράδοση λογοδοσίας και διαφάνειας στη δημόσια ζωή. Η ελεγκτική δικαιοδοσία του συνιστά μια ακόμη ζώνη προστασίας για τον πολίτη απέναντι σε φαινόμενα αυθαιρεσίας στον δημόσιο και τον ιδι-

ωτικό τομέα. Ένα καθοριστικό θεσμικό αντίβαρο, έναν ουσιαστικό θεματοφύλακα ενός κράτους δικαίου. Δεν είναι τυχαίο, ότι ο θεσμός του Συνηγόρου έχει εξαπλωθεί σήμερα σε όλες τις ηπείρους. Και μεταξύ των πρωτοπόρων, ο θεσμός στη χώρα μας. Πρωταγωνιστής μεταξύ των ομολόγων θεσμών στην ευρύτερη ζώνη της Μεσογείου, αλλά και μέσα στην ευρωπαϊκή οικογένεια, αναγνωρίζεται ως πολύτιμος και αξιόπιστος εταίρος των οργάνων της ΕΕ, του ΟΗΕ, του Συμβουλίου της Ευρώπης, έχοντας αναλάβει ρόλο εθνικού φορέα προστασίας δικαιωμάτων και παρακολούθησης της υλοποίησης των δεσμεύσεων του κράτους. Αποτελεί προνομιακό συνομιλητή της πολιτείας, η οποία συχνά αναζητεί τη συνδρομή, τις προτάσεις, τις εισηγήσεις της Αρχής. Ακόμη και εκεί που ο λόγος του Συνηγόρου είναι δυσάρεστος, που ασκεί κριτική, που αναδεικνύει σφάλματα, αδικίες, στρεβλώσεις, η πολιτεία ακούει. Γιατί οι θέσεις του εδράζονται σε αντικειμενική και τεκμηριωμένη ανάλυση που δεν μπορεί να αμφισβητηθεί. Αλλά και όταν παρέχει ενημέρωση και έγκυρη πληροφόρηση για τα όρια των δικαιωμάτων και τη νομιμότητα των υποχρεώσεων των πολιτών, ακόμη και οι πιο δύσπιστοι αποδέχονται, ότι δεν έχουν αδικηθεί ή δεν έχει παραβιαστεί κάποιο δικαίωμά τους, όταν αυτό προκύπτει από τη τεκμηριωμένη άποψη του Συνηγόρου.

Χωρίς τις διαμεσολαβητικές, ελεγκτικές και επιχειρησιακές αρμοδιότητες της Αρχής, το διοικητικό κόστος και η δικαστική ύλη θα υπερέβαινε κατά πολύ τα σημερινά επίπεδα, με ό,τι αυτό θα σήμαινε για τις προοπτικές βιώσιμης ανάπτυξης και κοινωνικής συνοχής. Ένα κράτος χωρίς ισχυρό και ανεξάρτητο Συνήγορο θα ήταν λιγότερο διαφανές, σύννομο, αποτελεσματικό, δημοκρατικό. Θα ήταν σίγουρα λιγότερο ανθρώπινο.

Ανδρέας Ι. Ποττάκης

Συνήγορος του Πολίτη

Το αποτύπωμα της χρονιάς

Ο θεσμικός ρόλος του Συνηγόρου του Πολίτη αποσκοπεί κατ' αρχήν στην αντιμετώπιση των προσκομμάτων που ταλαιπωρούν τους πολίτες και προσφεύγουν σε αυτόν, κατά τη συναλλαγή τους με τη Δημόσια Διοίκηση. Παράλληλα, μέσω της παρέμβασής του επιδιώκει σταθερά την εξάλειψη της διοικητικής γραφειοκρατίας και την εμπέδωση ενός διοικητικού πολιτισμού που θα θέτει στο επίκεντρό του τον πολίτη, τον διοικούμενο, τον κάτοικο αυτής της χώρας. Η Αρχή για μία ακόμη χρονιά, κατέβαλε προσπάθεια να αναδείξει τις αστοχίες, τις ελλείψεις, τις δυσλειτουργίες, τις αγκυλώσεις που υφίστανται σε όλα τα επίπεδα της Διοίκησης και σε όλα τα αντικείμενα που εμπίπτουν στην αρμοδιότητά της. Παράλληλα, αποποιούμενη την στείρα κριτική, η Αρχή παρενέβη με προτάσεις, υποδείξεις, σχολιασμούς, τόσο στο πεδίο της παραγωγής του νομοθετικού έργου, όσο και στο πεδίο της λειτουργίας της δημόσιας διοίκησης.

Με τη διεύρυνση των αρμοδιοτήτων του Συνηγόρου του Πολίτη στα πεδία της προώθησης της αρχής της ισότητας, της καταπολέμησης των διακρίσεων, της προστασίας των δικαιωμάτων των ατόμων με ειδικές ανάγκες, της προάσπισης και προώθησης των δικαιωμάτων του παιδιού, της προστασίας των δικαιωμάτων των για οποιοδήποτε λόγο στερούμενων της ελευθερίας προσώπων και των επιστρεφόμενων πολιτών τρίτων χωρών, αλλά και, ευρύτερα, της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ο θεσμός του Συνηγόρου του Πολίτη έχει μετεξελιχθεί σε φορέα προάσπισης του ίδιου του κράτους δικαίου, της δημοκρατίας και της κοινωνικής δικαιοσύνης. Η απόδοση από την Πολιτεία της αρμοδιότητας ελέγχου των περιστατικών αυθαιρεσίας του ένστολου προσωπικού της Αστυνομίας, του Λιμενικού και του Πυροσβεστικού Σώματος, αποτέλεσε την έμπρακτη διακήρυξη της ανεξαρτησίας, αμεροληψίας και κύρους της Αρχής.

Καθώς ο έντονος χαρακτήρας της οικονομικής, κοινωνικής και πολιτικής κρίσης που σφράγισε τα τελευταία χρόνια τη χώρα δείχνει να υποχωρεί, η Αρχή αποσύρεται σταδιακά από τον επείγοντα και εσπευσμένο χειρισμό των θεμάτων και επανέρχεται στην αμιγώς θεσμική της αποστολή. Ο έλεγχος της ορθής διοικητικής δράσης και συμπεριφοράς, η προστασία των κεκτημένων δικαιωμάτων των πολιτών, η αναγνώριση και ανάδειξη των ιδιαιτεροτήτων και αναγκών τους, η απαλοιφή εν τέλει της δυσπιστίας του πολίτη έναντι του κράτους, επανέρχεται ως ο πλέον κρίσιμος, σύνθετος και απαιτητικός ρόλος του Συνηγόρου του Πολίτη. Στο πλαίσιο αυτό ο θεσμός εστιάζει στις παθογένειες του κράτους, καταγράφει τη σχέση των πολιτών με αυτό, επεξεργάζεται και προτείνει

λύσεις εύστοχες, ρεαλιστικές και ανθρωποκεντρικές, αφουγκραζόμενος τις προκλήσεις του σήμερα σε κάθε επίπεδο, κοινωνικό, οικονομικό, τεχνολογικό, περιβαλλοντικό.

Ο Συνήγορος του Πολίτη ανέδειξε με το έργο του και αυτή τη χρονιά, ότι λειτουργεί ως σύμμαχος του πολίτη αλλά και του κράτους, αποδεικνύοντας ότι τα συμφέροντα των δύο πλευρών δεν συγκρούονται αλλά αλληλοσυμπληρώνονται, διότι ο σεβασμός δικαιικών αρχών και αξιών, η προστασία των αδυνάτων και η αποδοτικότερη λειτουργία των κρατικών δομών και μηχανισμών συνιστούν θεμελιακές εκφάνσεις του δημόσιου, και άρα συλλογικού, συμφέροντος, το οποίο υπηρετεί το σύνολο του προσωπικού της Αρχής.

Ζωή Καραμήτρου-Ευανθία Μπενέκου

Κεντρική Συντακτική Ομάδα

Το 2019 με μια ματιά

Ο Συνήγορος του Πολίτη κατά το 2019, ανέπτυξε ικανή δράση τόσο στο πεδίο της κύριας δραστηριότητάς του, τη διαμεσολάβηση με τη δημόσια διοίκηση σε όλα τα επίπεδα, όσο και στο πεδίο των ειδικών και πρόσθετων αρμοδιοτήτων που του έχουν αποδοθεί. Κατά τρόπο ευσύνοπτο και χρηστικό, παρατίθεται στη συνέχεια με χρονολογική σειρά η δραστηριότητα αυτή.

Η σύνταξη και δημοσιοποίηση ειδικών εκθέσεων που αφορούν στις ειδικές αρμοδιότητες και προβλέπονται εκ του νόμου, ανταποκρίθηκε στην επιταγή της διαφάνειας και λογοδοσίας της Αρχής. Η παρουσίαση όμως ειδικών εκθέσεων που συντάχθηκαν κατ' επιλογήν της Αρχής, ενστικτωδώς, και με κριτήριο τη σοβαρότητα των θεμάτων, έδωσε τη δυνατότητα να παρουσιαστεί η παρέμβασή μας, που χαρακτηρίστηκε από μελέτη, εμβάθυνση, ουσιώδη αποτύπωση των προβλημάτων, αλλά και κατάθεση προτάσεων και λύσεων στοχευμένων, ρεαλιστικών και υλοποιήσιμων.

Οι επανειλημμένες εκλογικές αναμετρήσεις ανέτρεψαν την πάγια βούληση της Αρχής να επισκέπτεται με κλιμάκιά της την περιφέρεια, επισκέψεις που πάντοτε τροφοδοτούν εκατέρωθεν το Συνήγορο και τους πολίτες με γνώση και επιβεβαιώνουν τον ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα του θεσμού.

Τέλος η Αρχή υπήρξε εξωστρεφής σε διεθνές επίπεδο, εδραιώνοντας τη θέση της ως σημείου αναφοράς για τις διεθνείς πρωτοβουλίες συνεργασιών, ανταλλαγής εμπειρίας και εργαλείων άσκησης του έργου καθώς και αναβάθμισης του θεσμού σε καίριο συνομιλητή.

Από το σημαντικό επικοινωνιακό έργο του Συνηγόρου, για το οποίο πλήρη ενημέρωση προσφέρει η επίσημη ιστοσελίδα μας www.synigoros.gr, ενδεικτικά αναφέρουμε τις ακόλουθες δράσεις και εκδηλώσεις:

10 Ιανουαρίου:

Ο Συνήγορος του Πολίτη, Ανδρέας Ποττάκης, συμμετέχει με ομιλία του σε Στρογγυλή Τράπεζα της Εισαγγελίας του Αρείου Πάγου σε συνεργασία με το Συμβούλιο της Ευρώπης, με θέμα «*Μεταχείριση Ατόμων υπό κράτηση και συνέπειες*»

30 Ιανουαρίου:

Ομιλία του Συνηγόρου σε διεθνές συνέδριο με θέμα «*Democracy in Crisis*» στο Μουσείο Ακρόπολης

7 Φεβρουαρίου: Ο Συνήγορος πραγματοποιεί συνάντηση με τον Simon Mordue, αναπληρωτή Γενικό Διευθυντή της Γενικής Διεύθυνσης Μετανάστευσης και Εσωτερικών Υποθέσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

20-22

Φεβρουαρίου: Ο θεσμός γιορτάζει τη συμπλήρωση 20 χρόνων λειτουργίας του με επετειακή εκδήλωση στο Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος, παρουσία του Προέδρου της Δημοκρατίας και διήμερο διεθνές συνέδριο με θέμα *«Κράτος και Κοινωνία - Προκλήσεις για τα δικαιώματα και τις ελευθερίες»*, στη Βουλή

20 Φεβρουαρίου: Με την ευκαιρία της συνάντησης του Διοικητικού Συμβουλίου του Ευρωπαϊκού Τομέα της Διεθνούς Ένωσης Συνηγόρων (IOI) στην Αθήνα, δημοσιοποιείται η έκθεση της Αρχής για το πρόγραμμα μετεγκατάστασης αιτούντων άσυλο

21 Φεβρουαρίου: Υπογράφεται σύμφωνο συνεργασίας μεταξύ του Έλληνα, του Σέρβου και της Ουκρανής Συνηγόρου

21 Φεβρουαρίου: Ο Συνήγορος πραγματοποιεί συνάντηση με τη Ρωσίδα ομόλογό του, Tatyana Moskalkova και τον Ιρλανδό Συνήγορο Peter Tyndall

12 Μαρτίου: Ο Έλληνας Συνήγορος αναλαμβάνει την προεδρία της Ένωσης Συνηγόρων της Μεσογείου (Association of Mediterranean Ombudsmen)

15 Μαρτίου: Ως Πρόεδρος της Ένωσης Συνηγόρων της Μεσογείου, ο Συνήγορος συμμετέχει στην 118η Ολομέλεια της Επιτροπής της Βενετίας του Συμβουλίου της Ευρώπης

19 Μαρτίου: Ο Συνήγορος, συνοδευόμενος από τους Συνηγόρους της Χώρας των Βάσκων, Manuel Lezertua, και της Ολλανδίας, Reinier van Zutphen, πραγματοποιεί διαδοχικές συναντήσεις με τον Ευρωπαίο Επίτροπο Μετανάστευσης Εσωτερικών Υποθέσεων και Ιθαγένειας Δημήτρη Αβραμόπουλο και τον Αντιπρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Frans Timmermans στις Βρυξέλλες. Επίσης, πραγματοποιεί συνάντηση με

τον Ευρωπαϊό Επίτροπο Ανθρωπιστικής Βοήθειας και Διαχείρισης Κρίσεων, Χρήστο Στυλιανίδη

22 Μαρτίου:

Η 20ή επετειακή Ετήσια Έκθεση της Αρχής για το έτος 2018 παραδίδεται στον Πρόεδρο της Βουλής των Ελλήνων

04 Απριλίου:

Η Ειδική Μόνιμη Επιτροπή Θεσμών και Διαφάνειας της Βουλής των Ελλήνων ενημερώνεται από τον Συνήγορο και τους Βοηθούς Συνηγόρους για τις Ετήσιες Εκθέσεις της Αρχής, των ετών 2016, 2017 και 2018

5 Απριλίου:

Ομιλία του Συνηγόρου στο Πανεπιστήμιο Brunel της Μ. Βρετανίας με θέμα τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τη διαχείριση προσφυγικών και μεταναστευτικών ροών

18 Απριλίου:

Η Αρχή διοργανώνει ημερίδα σε συνεργασία με τα Περιφερειακά Κέντρα Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού (ΠΕ.Κ.Ε.Σ.) με στόχο την ενημέρωση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών σε σχέση με τα δικαιώματα του Παιδιού στη σχολική καθημερινότητα

22-23 Μαΐου:

Κατόπιν πρωτοβουλίας του Συνηγόρου, οι ανεξάρτητες αρχές δέκα κρατών μελών της Ε.Ε. αποφασίζουν στο Ναύπλιο τη δημιουργία ενός ανεξάρτητου μηχανισμού εξωτερικού ελέγχου των επιχειρήσεων αναγκαστικής επιστροφής αλλοδαπών σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, για την προάσπιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων κατά τις επιχειρήσεις αυτές

14 Ιουνίου:

Σε συνεργασία με τη UNICEF, ο Συνήγορος δημοσιεύει την Έκθεση 2018 «*Τα Δικαιώματα των παιδιών που μετακινούνται στην Ελλάδα*»

23 Ιουλίου:

Ακρόαση του Συνηγόρου από την Επιτροπή του Ο.Η.Ε. κατά των Βασανιστηρίων στη Γενεύη

30 Ιουλίου:

Δημοσιεύεται η πρώτη Ετήσια Έκθεση της Αρχής με την αρμοδιότητά της ως Πλαίσιο προαγωγής της εφαρμογής της Σύμβασης του Ο.Η.Ε. για τα άτομα με αναπηρία και υποβάλλεται στην αρμόδια Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών

- 07 Αυγούστου:** Δημοσιεύεται η ειδική έκθεση του Συνηγόρου για το έτος 2018 στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς του ως φορέα προώθησης της αρχής της Ίσης Μεταχείρισης
- 20 Αυγούστου:** Ο Συνήγορος δημοσιοποιεί την πρώτη ειδική έκθεσή του ως Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας στα σώματα ασφαλείας και τους υπαλλήλους των καταστημάτων κράτησης
- 16 Σεπτεμβρίου:** Η Αρχή διοργανώνει ημερίδα διαβούλευσης με θέμα «Ο Συνήγορος του Πολίτη 2020-Στρατηγικός Σχεδιασμός»
- 17 Σεπτεμβρίου:** Η Αρχή, σε συνεργασία με τα Περιφερειακά Κέντρα Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού (ΠΕ.Κ.Ε.Σ) διοργανώνει σειρά εργαστηρίων επιμόρφωσης των διευθυντών σχολικών μονάδων, με έμφαση στις θεματικές της κακοποίησης-παραμέλησης και της ένταξης των παιδιών στην εκπαιδευτική διαδικασία
- 30 Σεπτεμβρίου:** Δημοσιεύεται η ειδική έκθεση του Συνηγόρου «Ενισχύσεις και Πρωτογενής Παραγωγή» και παρουσιάζεται σε εκδήλωση στη Λάρισα
- 11 Οκτωβρίου:** Ο Έλληνας Συνήγορος πραγματοποιεί συνάντηση με αντιπροσωπεία Τσέχων βουλευτών, μελών της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Υπομνημάτων της Τσεχικής Δημοκρατίας, κατά τη διάρκεια επίσημης επίσκεψής τους στη χώρα
- 14 Οκτωβρίου:** Δημοσιεύεται η ειδική έκθεση της Αρχής με τίτλο «Αναγνώριση αλλοδαπών τίτλων σπουδών και επαγγελματικά δικαιώματα» και παρουσιάζεται σε εκδήλωση στην Αθήνα
- 23 Οκτωβρίου:** Ο Συνήγορος υποβάλλει τις παρατηρήσεις του επί του σχεδίου νόμου περί διεθνούς προστασίας στον Υπουργό Προστασίας του Πολίτη και στην αρμόδια επιτροπή της Βουλής
- 23 Οκτωβρίου:** Η έκθεση της Αρχής για την εφαρμογή της Σύμβασης του Ο.Η.Ε. για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, παρουσιάζεται στην Υποεπιτροπή για τα

θέματα των Ατόμων με Αναπηρία της Βουλής των Ελλήνων

25 Οκτωβρίου: Ο Συνήγορος διοργανώνει ημερίδα για τη Διερεύνηση περιστατικών αυθαιρεσίας στα Σώματα Ασφαλείας με αφορμή την πρώτη έκθεσή του ως φορέα του ανεξάρτητου Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας

1 Νοεμβρίου: Η παράλληλη έκθεση της Αρχής σε σχέση με την εφαρμογή της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού αποστέλλεται στον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών

5 Νοεμβρίου: Ο Συνήγορος διοργανώνει ημερίδα με τίτλο «Εργασιακές Σχέσεις & Ίση Μεταχείριση» με αφορμή την ετήσια ειδική έκθεσή του για την Ίση Μεταχείριση

18 Νοεμβρίου: Ο Έλληνας Συνήγορος εκλέγεται πρώτος μεταξύ των ομολόγων του υποψηφίων στο Ευρωπαϊκό Τμήμα της Διεθνούς Ένωσης Συνηγόρων του Πολίτη (IOI)

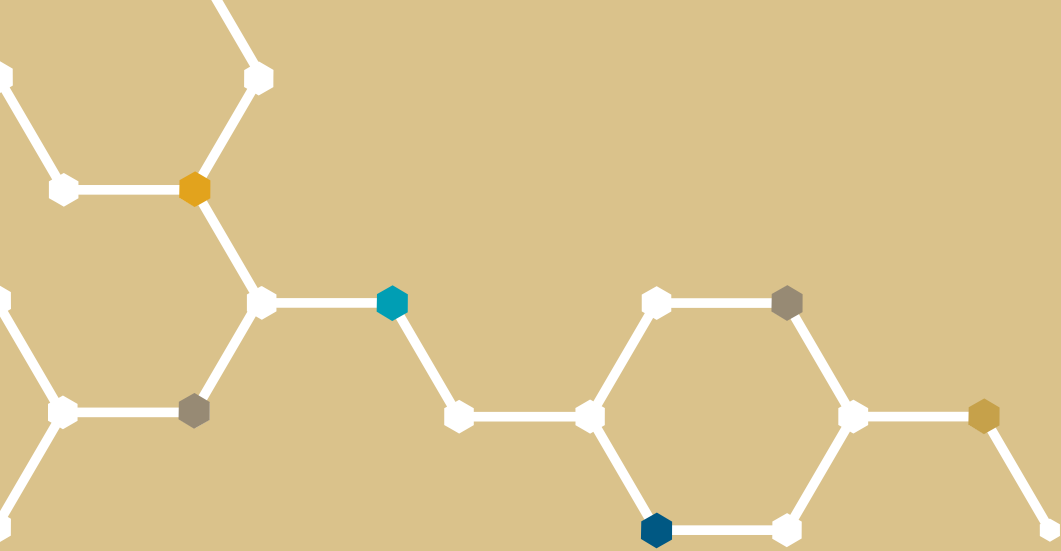
29 Νοεμβρίου: Δίνεται στη δημοσιότητα η ετήσια ειδική έκθεση 2018 του Συνηγόρου με την ειδική αρμοδιότητά του ως Εθνικού Μηχανισμού Πρόληψης βάσει του ν. 4228/2014 με τον οποίο κυρώθηκε το Προαιρετικό Πρωτόκολλο στη Σύμβαση του ΟΗΕ κατά των Βασανιστηρίων (OPCAT)

2 Δεκεμβρίου: Ο Έλληνας Συνήγορος με τον Σλοβένο ομόλογό του για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα Peter Svetina και τον Βοηθό Συνήγορο Ivan Selih, ενημερώνουν τη Διαρκή Επιτροπή Δημόσιας Τάξης και Δικαιοσύνης και την Υποεπιτροπή για τα Θέματα Ατόμων με Αναπηρία της Ειδικής Μόνιμης Επιτροπής Ισότητας, Νεολαίας και Δικαιωμάτων του Ανθρώπου της Βουλής

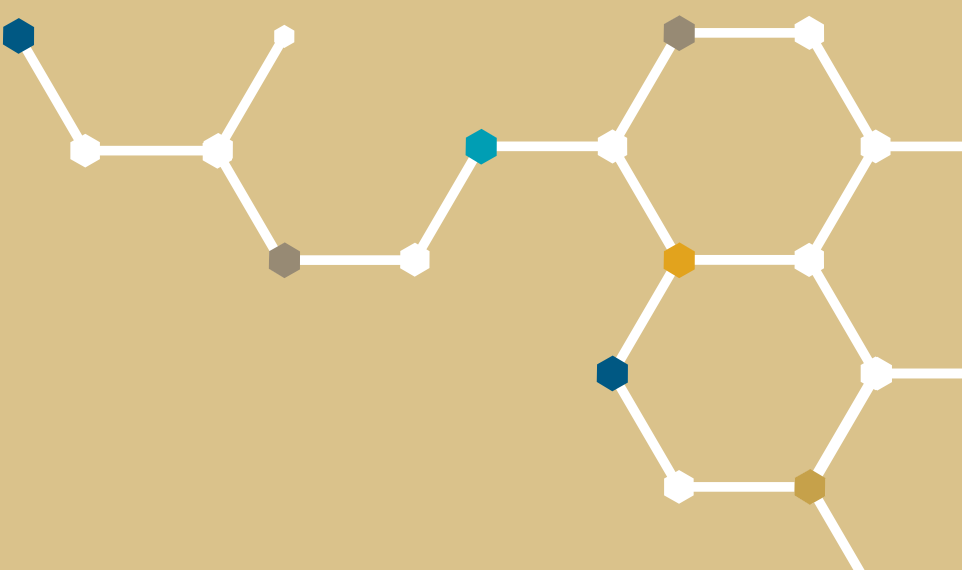
9 Δεκεμβρίου: Με την ιδιότητά του ως Πρόεδρος της Ένωσης Συνηγόρων του Πολίτη των Χωρών της Μεσογείου (AOM), ο Έλληνας Συνήγορος συμμετέχει με ομιλία του στο Συνέδριο της Ένωσης με θέμα τις αρχές της «Επιτροπής της Βενετίας», στην Κύπρο

17 Δεκεμβρίου:

Παρουσιάζεται στη Διαρκή Κοινοβουλευτική Επιτροπή Δημόσιας Διοίκησης, Δημόσιας Τάξης και Δικαιοσύνης της Βουλής η ετήσια ειδική έκθεση του Συνηγόρου ως Εθνικού Μηχανισμού Πρόληψης των Βασανιστηρίων και της Κακομεταχείρισης

Η ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΤΗΣ ΧΡΟΝΙΑΣ

Η ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΤΗΣ ΧΡΟΝΙΑΣ

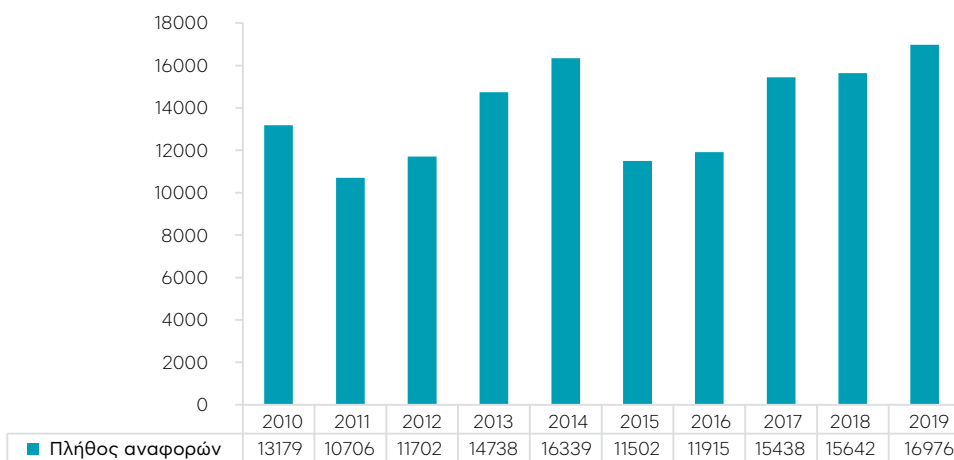
Η εικόνα των προβλημάτων στις σχέσεις δημόσιας διοίκησης-πολιτών μέσα από τις αναφορές στον Συνήγορο του Πολίτη το 2019

1. Πλήθος αναφορών και θεματικές

Ο αριθμός των αναφορών προς τον Συνήγορο του Πολίτη το 2019 είναι ο υψηλότερος της δεκαετίας, συνεχίζοντας την ανοδική τάση που καταγράφεται τα τελευταία πέντε χρόνια. Η ποσοστιαία αύξηση των εισερχομένων αναφορών σε σύγκριση με το 2018, είναι σχεδόν 9%. Την τελευταία πενταετία η αύξηση των αναφορών αγγίζει το 50%, από 11.502 το 2015 σε 16.976 αναφορές το 2019. Οι αναφορές της περιόδου αυτής μάλιστα αντιπροσωπεύουν το 52% του συνόλου των αναφορών από το 2010 και το 28% των αναφορών που υποβλήθηκαν κατά τα 20 χρόνια λειτουργίας της Αρχής (βλ. Γράφημα 1).

Γράφημα 1

Πλήθος υποβληθεισών αναφορών κατά τα έτη 2010-2019

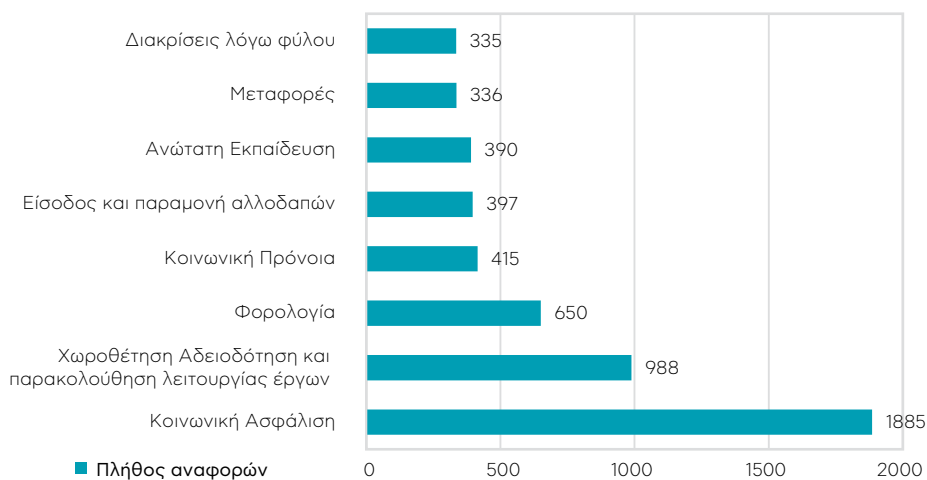

Εξετάζοντας την κατανομή των αναφορών - οι οποίες κρίθηκαν κατ' αρχήν βάσιμες, παρουσίαζαν δηλαδή ενδείξεις ύπαρξης κάποιας μορφής

κακοδιοίκησης και η εξέτασή τους ολοκληρώθηκε το 2019 - σε επιμέρους θεματικές κατηγορίες, παρατηρούμε ότι οι πέντε σημαντικότερες αριθμητικά κατηγορίες, παρουσιάζουν μια εντυπωσιακή σταθερότητα διαχρονικά (βλ. Γραφήματα 2 και 2α).

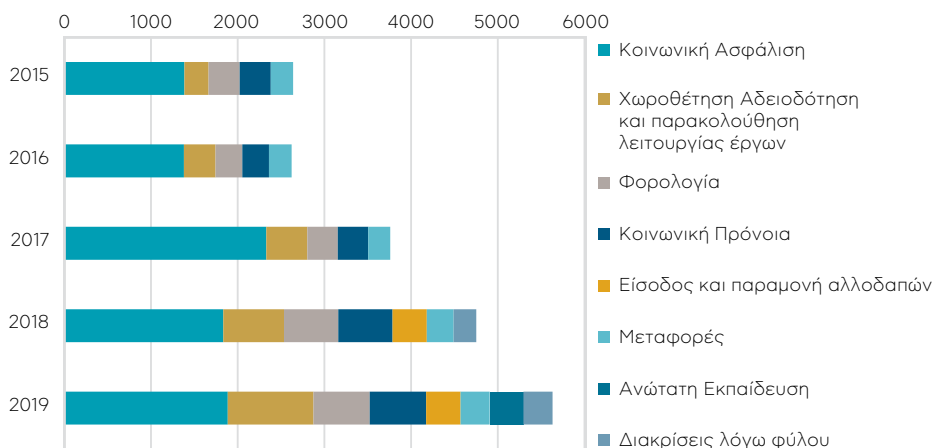
Γράφημα 2

Θεματικές κατηγορίες με τις περισσότερες βάσιμες αναφορές, 2019

Γράφημα 2α

Θεματικές κατηγορίες με τις περισσότερες βάσιμες αναφορές, 2015-2019

Ζητήματα που αφορούν την Κοινωνική Ασφάλιση αντιπροσωπεύουν συστηματικά την πλειονότητα των βάσιμων αναφορών που υποβλήθηκαν στην Αρχή, παρόλο που ο όγκος τους φαίνεται να υποχωρεί στο σύνολο των αναφορών του ΣτΠ τα τελευταία χρόνια. Σε σταθερή βάση ακολουθούν θέματα που σχετίζονται με τη «Χωροθέτηση - Αδειοδότηση και Παρακολούθηση Λειτουργίας Έργων», η οποία περιλαμβάνει και ζητήματα-προβλήματα με τις ΔΕΚΟ (ΔΕΗ, ΕΥΔΑΠ, ΔΕΥΑ). Τα φορολογικά ζητήματα, που αντιπροσωπεύουν και την τρέχουσα χρονιά την τρίτη σε πλήθος αναφορών ομάδα θεμάτων που διερεύννησε ο Συνήγορος του Πολίτη, παρουσιάζουν αυξητική τάση. Τέλος, σταθερή είναι και η κατάταξη των αναφορών για ζητήματα κοινωνικής πρόνοιας καθώς και του μεταναστευτικού/ προσφυγικού ζητήματος (είσοδος και παραμονή αλλοδαπών) στις πρώτες θέσεις των προβλημάτων για την επίλυση των οποίων διαμεσολαβεί η Αρχή. Αξίζει να σημειωθεί ότι το 2019 εμφανίζεται ως σημαντική σε πλήθος η θεματική κατηγορία της Ανώτατης Εκπαίδευσης που αφορά κυρίως τα προβλήματα που σχετίζονται με την λειτουργία του ΔΟΑΤΑΠ (βλ. γράφημα 13 παρακάτω).

Ιδιαίτερη μνεία θα πρέπει να γίνει στην αυξητική τάση που διαχρονικά εμφανίζουν οι κυριότερες αυτές θεματικές κατηγορίες, στις οποίες συγκεντρώνεται ο μεγαλύτερος αριθμός των αναφορών. Μέχρι το 2015 το ποσοστό που αντιπροσώπευαν οι θεματικές αυτές, δεν ξεπερνούσε το 50% του συνόλου των βάσιμων αναφορών προς την Αρχή. Το 2019 η συγκέντρωση στις κυριότερες θεματικές ανέρχεται στο 65% των βάσιμων αναφορών που η εξέτασή τους ολοκληρώθηκε. Αν και η «συστημικότητα» των προβλημάτων αυτών, έχει κατ' επανάληψη επισημανθεί και αναλυθεί στις Ετήσιες και Ειδικές Εκθέσεις¹ της Αρχής, συνεχίζει δυστυχώς να αποτελεί τον πυρήνα της κακοδιοίκησης στα ζητήματα της καθημερινότητας των πολιτών κατά την επαφή τους με τους φορείς της διοίκησης που τα διαχειρίζονται.

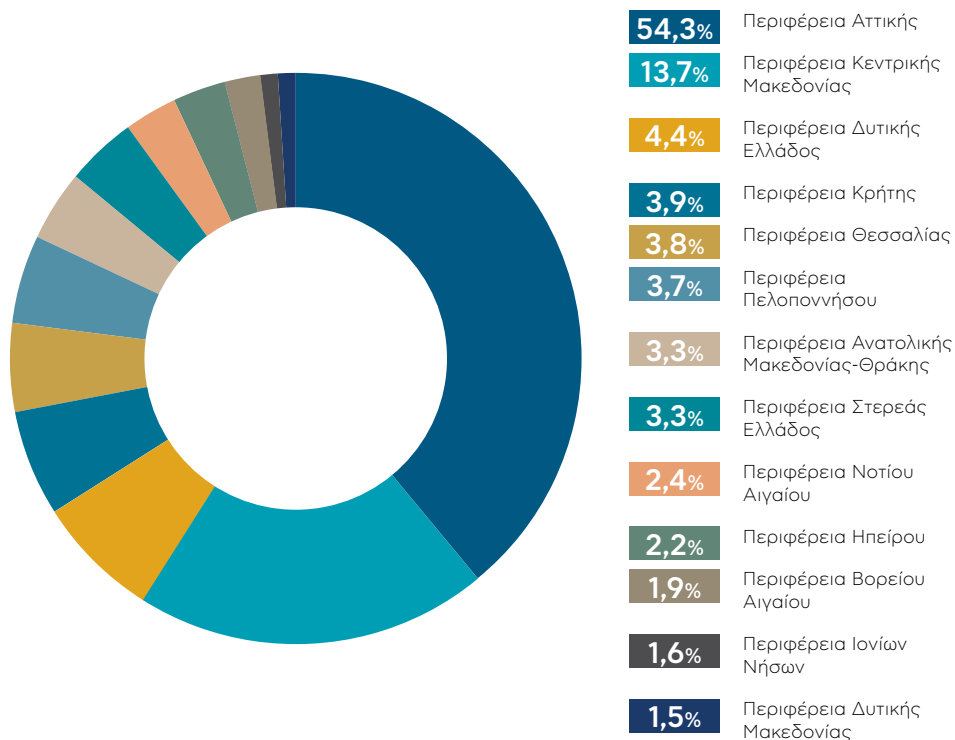
1. <https://www.synigoros.gr/?i=stp.el.reports>

2. Γεωγραφική κατανομή και εποχικότητα κατάθεσης αναφορών

Η γεωγραφική κατανομή των αναφορών που διαχειρίστηκε η Αρχή κατά το 2019, παρουσιάζει την αντίστοιχη με αυτή των τελευταίων ετών, καθώς οι επιπτώσεις των προβλημάτων της δημοσιονομικής κρίσης και του προσφυγικού συνεχίζουν να διαχέονται και εκτός των μεγάλων αστικών κέντρων. Έτσι και το 2019, εξαιρουμένων των κατοίκων της Αττικής, οι κάτοικοι των νησιών του Αιγαίου και του Ιονίου απευθύνονται στον Συνήγορο του Πολίτη με μεγαλύτερη συχνότητα, κατ' αναλογία και σε σχέση με τους κατοίκους των άλλων περιφερειών της χώρας (βλ. Γραφήματα 3 και 3α).

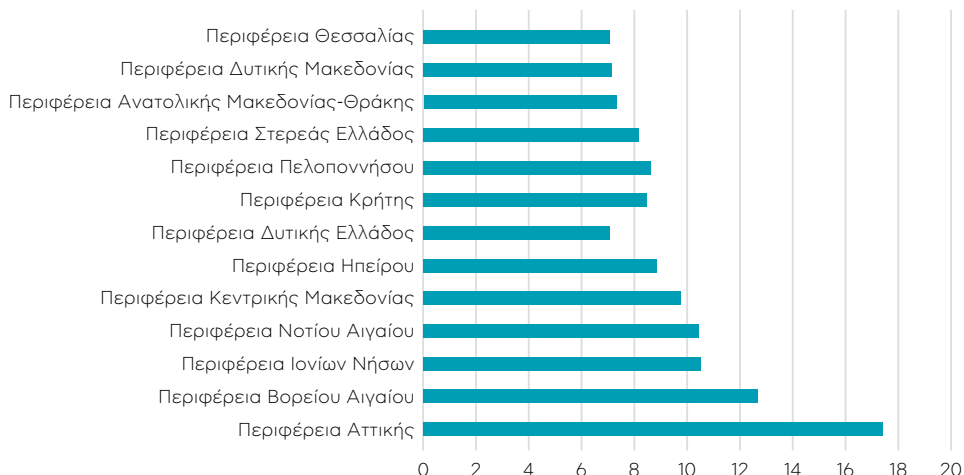
Γράφημα 3

Γεωγραφική κατανομή υποβληθεισών αναφορών έτους 2019

Γράφημα 3α

Θεματικές κατηγορίες με τις περισσότερες βάσιμες αναφορές, 2019

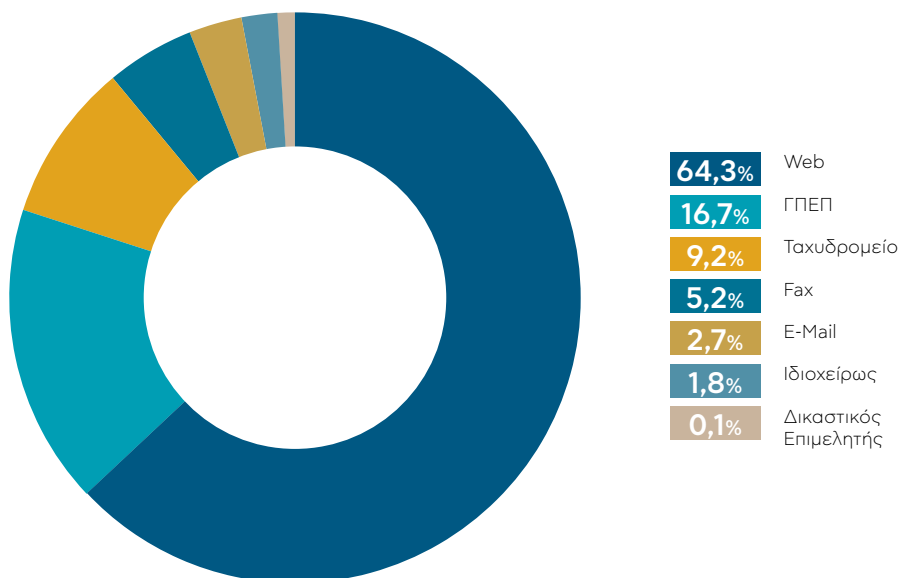

Για μία ακόμη χρονιά, βέβαια, η κυριαρχία της Αττικής και της Κεντρικής Ελλάδας μένει ανεπηρέαστη. Αξίζει όμως να σημειωθεί, ότι η συμμετοχή των κατοίκων των δύο αυτών Περιφερειών στο σύνολο των αναφορών του έτους εμφανίζει σημαντική αύξηση της τάξης του 10% περίπου, σε σχέση με το 2018. Η συγκέντρωση αυτή, αντικατοπτρίζει την αυξανόμενη σημασία του δίπολου Αθήνας-Θεσσαλονίκης τόσο πληθυσμιακά όσο και από πλευράς συναλλαγής των κατοίκων τους με τη διοίκηση, αλλά και τη γνώση των εναλλακτικών τρόπων επίλυσης των προβλημάτων μέσω του ΣτΠ.

Οι ηλεκτρονικοί και εξ αποστάσεως τρόποι υποβολής των αναφορών μέσω της ιστοσελίδας της Αρχής και του fax κυριαρχούν και βαίνουν αυξανόμενοι, το 72% των αναφορών του 2019 υποβλήθηκε με τους τρόπους αυτούς. Αξιοσημείωτη όμως συνεχίζει να είναι και η προσέλευση πολιτών στα γραφεία της Αρχής για παροχή πληροφοριών και ενημέρωση για την αντιμετώπιση των προβλημάτων τους και εντέλει για υποβολή αναφορών, που αντιστοιχεί στο 19% περίπου του συνόλου (βλ. Γράφημα 4).

Γράφημα 4

Κατανομή των αναφορών που υποβλήθηκαν κατά το έτος 2019
βάσει του τρόπου παραλαβής τους

3. Επισκεψιμότητα ιστοσελίδας – Κοινωνικά δίκτυα – Τηλεφωνικό κέντρο

Επιπλέον, στο πλαίσιο της ψηφιοποιημένης επικοινωνίας της Αρχής με τους πολίτες, στη συνέχεια καταγράφεται και η επισκεψιμότητα της ιστοσελίδας του Συνηγόρου του Πολίτη, καθώς και η ανταπόκριση στις αναρτήσεις στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Καταγράφεται επίσης και η εξυπηρέτηση των πολιτών μέσω του τηλεφωνικού κέντρου.

WWW.SYNIGOROS.GR (1/1/2019 - 31/12/2019)
ΠΛΗΘΟΣ ΜΟΝΑΔΙΚΩΝ ΕΠΙΣΚΕΠΤΩΝ
322.534 (+3,24% σε σχέση με το 2018)
ΠΡΟΒΟΛΕΣ ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΩΝ
1.406.045 (-2,23% σε σχέση με το 2018)

ΠΗΓΕΣ ΕΠΙΣΚΕΨΙΜΟΤΗΤΑΣ

Μηχανές αναζήτησης [83,08%]
 Απευθείας πρόσβαση [10,91%]
 Ιστοχώροι και παραπομπές [3,37%]
 Μέσα κοινωνικής δικτύωσης [2,64%]

ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΠΡΟΣΒΑΣΗΣ (H/Y, smartphone, κινητό)

Πρόσβαση από υπολογιστή [61,89%]
 Πρόσβαση από smartphone [33,80%]
 Πρόσβαση από tablet [4,30%]

SYNIGOROS-SOLIDARITY.GR (1/1/2019 - 31/12/2019)

ΠΛΗΘΟΣ ΜΟΝΑΔΙΚΩΝ ΕΠΙΣΚΕΠΤΩΝ

120.404 (+61,03% σε σχέση με το 2018)

ΠΡΟΒΟΛΕΣ ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΩΝ

349.394 (+40,78% σε σχέση με το 2018)

ΠΗΓΕΣ ΕΠΙΣΚΕΨΙΜΟΤΗΤΑΣ

Μηχανές αναζήτησης [82,98%]
 Απευθείας πρόσβαση [15,10%]
 Μέσα κοινωνικής δικτύωσης [1,29%]
 Ιστοχώροι και παραπομπές [0,63%]

TOP 10 ΑΝΑΡΤΗΣΕΩΝ ΣΕ ΕΠΙΣΚΕΨΙΜΟΤΗΤΑ (ΦΘΙΝΟΥΣΑ ΤΑΞΗ)

1. Παροχή δωρεάν νομικής βοήθειας
2. Ειδικό Επίδομα Τρίτεκνων και Πολύτεκνων Οικογενειών
3. Ευάλωτες / Ευπαθείς Ομάδες
4. Επίδομα ή προσαύξηση στη σύνταξη λόγω απόλυτης αναπηρίας

5. Επίδομα Βαριάς Αναπηρίας
6. Στεγαστικά δάνεια ΟΕΚ
7. Οι προνοιακές παροχές σε χρήμα σε άτομα με αναπηρία είναι αφορολόγητες και ακατάσχετες
8. Πιστοποίηση Αναπηρίας
9. Μακροχρόνια άνεργοι
10. Παραπληγικό Επίδομα

ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΠΡΟΣΒΑΣΗΣ (Η/Υ, smartphone, κινητό)

Πρόσβαση από smartphone [52,10%]

Πρόσβαση από υπολογιστή [41,42%]

Πρόσβαση από tablet [6,48%]

SOCIAL MEDIA (1/1/2019 - 31/12/2019)

FACEBOOK (/SYNIGOROS)

ΜΟΝΑΔΙΚΟΙ ΧΡΗΣΤΕΣ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΚΑΝΕΙ LIKE!
ΣΤΟ ΕΠΙΣΗΜΟ ΠΡΟΦΙΛ / ΜΕΛΗ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΠΡΟΦΙΛ
ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΣΤΑ ΤΕΛΗ ΤΟΥ 2019

19.707 (+7,87% από τις αρχές του 2019)

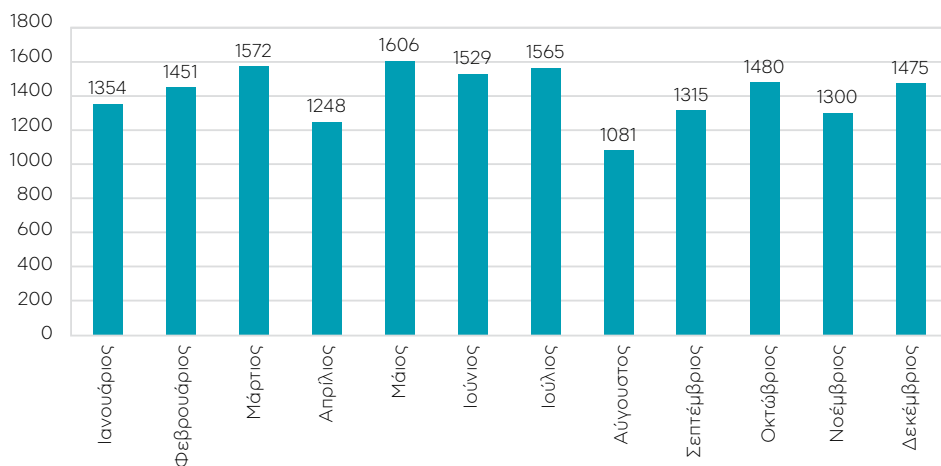
TWITTER (@SYNIGOROS)

μοναδικοί χρήστες που έχουν κάνει follow /
ΑΚΟΛΟΥΘΟΙ - FOLLOWERS ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΠΡΟΦΙΛ
ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΣΤΑ ΤΕΛΗ ΤΟΥ 2019

6.084 (+6,74% από τις αρχές του 2019)

Γράφημα 5

Κατανομή αναφορών έτους 2019 ανά μήνα

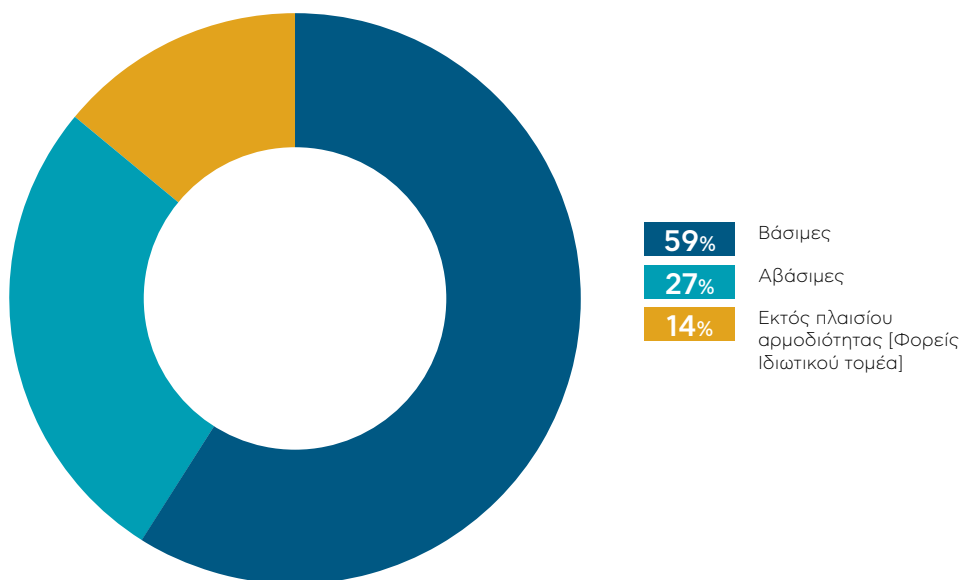
ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΛΕΦΩΝΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ		
2019	Ληφθείσες κλήσεις	Κλήσεις που εξυπηρετήθηκαν
Ιανουάριος	5120	2720
Φεβρουάριος	4805	2018
Μάρτιος	4780	2575
Απρίλιος	4163	2349
Μάιος	4796	2478
Ιούνιος	4202	2407
Ιούλιος	5289	2787
Αύγουστος	3936	2184
Σεπτέμβριος	5292	2543
Οκτώβριος	5489	2714
Νοέμβριος	5019	2467
Δεκέμβριος	4552	2326

4. Αναρμοδιότητες και αποτελεσματικότητα της διαμεσολάβησης²

Οι αναφορές που κατατίθενται στο Συνήγορο του Πολίτη κάθε χρόνο, είναι πολλαπλάσιες αυτών που διερευνώνται και πολλαπλάσιες αυτών στις οποίες τελικά διαπιστώνεται κάποιας μορφής κακοδιοίκηση. Στο γράφημα 6 φαίνεται ότι για το 2019 το ποσοστό των αναφορών που αρχειοθετήθηκαν, διότι ολοκληρώθηκε η διαμεσολαβητική προσπάθεια της Αρχής εντός του έτους, ανεξαρτήτως της ημερομηνίας υποβολής τους, έφτασε το 60% περίπου.

Γράφημα 6

Κατανομή αναφορών που υποβλήθηκαν το έτος 2019 ως προς την αρμοδιότητα του Συνηγόρου του Πολίτη

2. Οι τιμές που αποτυπώνονται μετά την επεξεργασία των στατιστικών, αφορούν στις βάσιμες αναφορές των οποίων ο χειρισμός ολοκληρώθηκε εντός του έτους.

Από τα δεδομένα των αναφορών των οποίων η διερεύνηση ολοκληρώθηκε το 2019, καταγράφεται η σταθερή αποτελεσματικότητα της διαμεσολάβησης του Συνηγόρου του Πολίτη, η οποία συνεχίζει να βρίσκεται σε εξαιρετικά υψηλά επίπεδα, με ποσοστό 73% των βάσιμων αναφορών να επιλύεται θετικά για τους αναφερόμενους πολίτες (βλ. Γράφημα 7). Αντίθετα, η μη ανταπόκριση της διοίκησης στις προτάσεις της Αρχής συνεχίζει να είναι σημαντική (8% περίπου), ενώ σταθερό παραμένει και το ποσοστό αδυναμίας επίλυσης των προβλημάτων (8%), λόγω νομοθετικών κενών και οργανωτικών προβλημάτων της διοίκησης.

Γράφημα 7

Έκβαση των βάσιμων αναφορών 2019

72,8%

Επίλυση του προβλήματος κακοδιοίκησης ύστερα από ενέργειες του Σ.τ.Π

11,7%

Επίλυση χωρίς ενέργειες του Σ.τ.Π

7,9%

Αδυναμία επίλυσης (νομοθετικά κενά, οργανωτικές δυσλειτουργίες)

7,6%

Μη επίλυση του προβλήματος κακοδιοίκησης – Μη αποδοχή των προτάσεων του Συνηγόρου

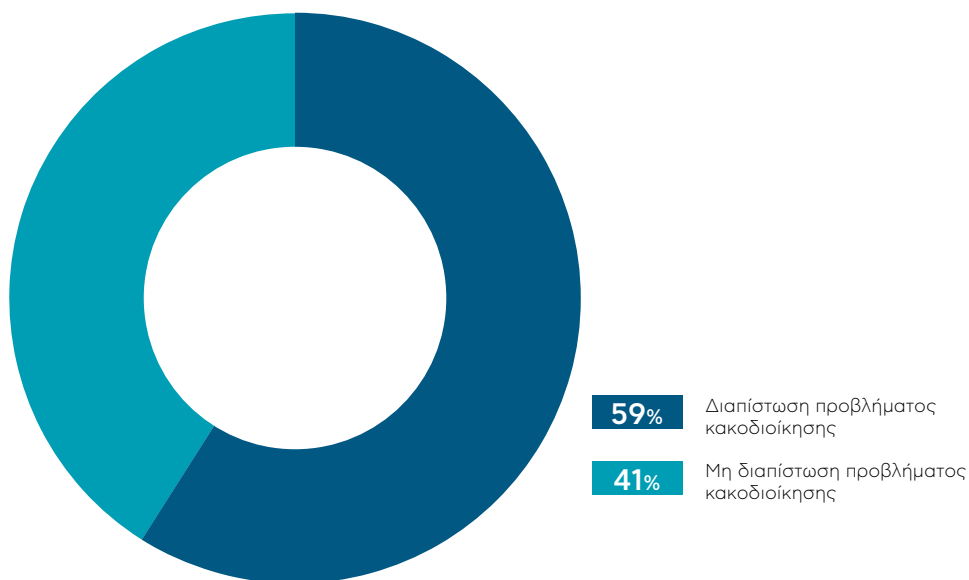
5. Η «ακτινογραφία» της κακοδιοίκησης

Η παρούσα ενότητα εστιάζει στην ανάλυση ποσοτικών δεδομένων που αφορούν την διαπίστωση και την καταπολέμηση της κακοδιοίκησης. Τα δεδομένα αντλούνται από τις βάσιμες αναφορές που έχουν κατατεθεί διαχρονικά στον Συνήγορο του Πολίτη και των οποίων η διερεύνηση ολοκληρώθηκε το 2019.

Η ανάλυση των δεδομένων αυτών στα παρακάτω γραφήματα, παρουσιάζει την κατανομή των αναφορών σε λεπτομερέστερες θεματικές κατηγορίες και φορείς, όπου διαπιστώθηκαν τα περισσότερα προβλήματα κακοδιοίκησης κατά τη διερεύνησή τους. Σε αθροιστικό επίπεδο, πάντως, επί του συνόλου των βάσιμων αναφορών που αρχειοθετήθηκαν το 2019 διαπιστώθηκε πρόβλημα κακοδιοίκησης στο 60% περίπου των περιπτώσεων (βλ. Γράφημα 8), ποσοστό που παρουσιάζει διαχρονική, κατά τα τελευταία χρόνια, σταθερότητα.

Γράφημα 8

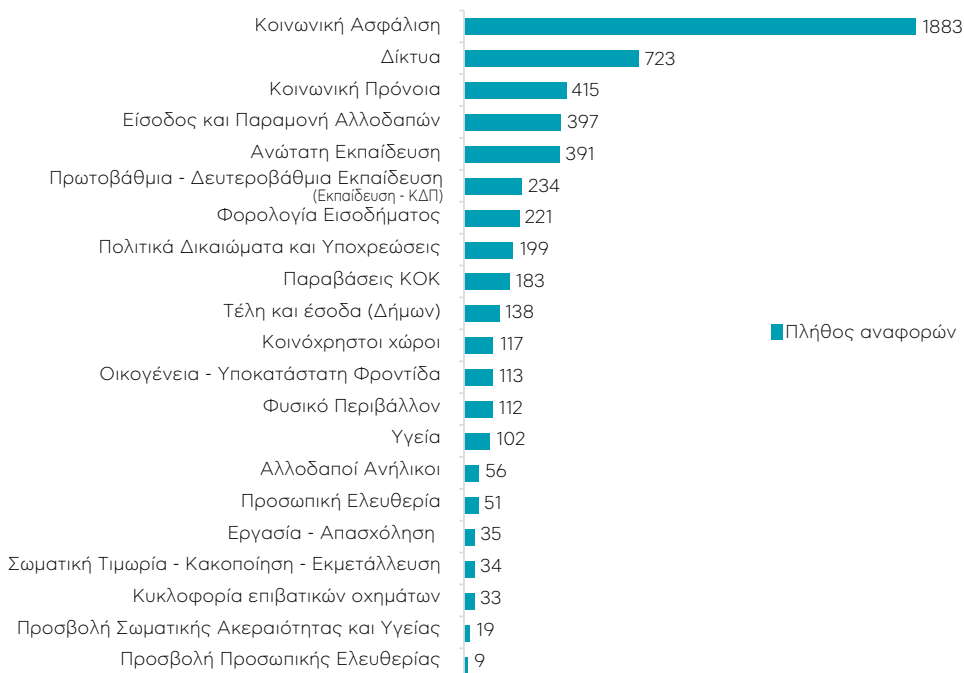
Κατανομή των εντός αρμοδιότητας αναφορών που διεκπεραιώθηκαν το 2019

Η εξέταση της διαχρονικής τάσης των κυριότερων θεματικών κατηγοριών δείχνει ότι και για το έτος 2019 ακολουθεί την πολλάκις καταγραφείσα στις εκθέσεις της Αρχής συγκέντρωση των περισσότερων περιπτώσεων κακοδιοίκησης στους τομείς του κράτους πρόνοιας, των οργανισμών κοινής ωφέλειας, της εκπαίδευσης (όλων των βαθμίδων), των υπηρεσιών που παρέχει η Τοπική Αυτοδιοίκηση και του οικιστικού και φυσικού περιβάλλοντος. Ιδιαίτερα σημαντική διαπίστωση όμως για το 2019, πηγάζει από την εξέταση των κυριότερων αυτών κατηγοριών και αφορά στον σημαντικό αριθμό αναφορών με αντικείμενο τα ανθρώπινα δικαιώματα και στα προβλήματα του προσφυγικού ζητήματος (βλ. Γράφημα 9). Αθροιστικά οι δύο αυτές κατηγορίες αντιπροσωπεύουν το 13% περίπου των βάσιμων αναφορών που εντάσσονται στις πολυπληθέστερες κατηγορίες που καταγράφηκαν το 2019.

Γράφημα 9

Κύριες θεματικές κατηγορίες (βάσιμες υποθέσεις) 2019

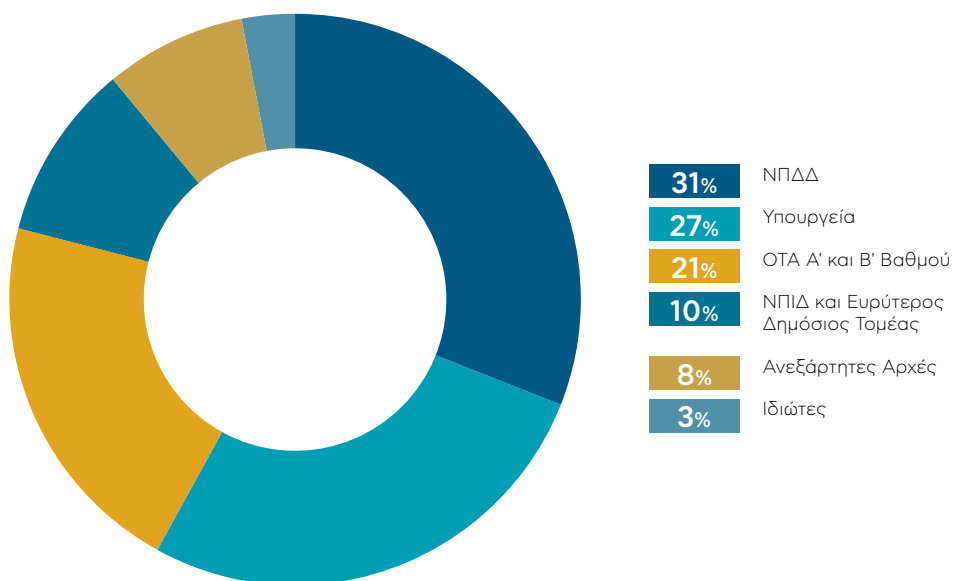

6. Φορείς κακοδιοίκησης

Η κατανομή των βάσιμων αναφορών σε υπηρεσίες και φορείς όπου, μέσω αναφορών πολιτών στην Αρχή, διαπιστώνονται προβλήματα κακοδιοίκησης σε: α) Υπουργεία, β) Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης Α' και Β' Βαθμού και γ) ΝΠΔΔ και λοιπούς φορείς που εποπτεύονται από την Κεντρική Κυβέρνηση, παρατηρούμε ότι:

Γράφημα 10

Κατανομή βάσιμων αναφορών ανά φορέα

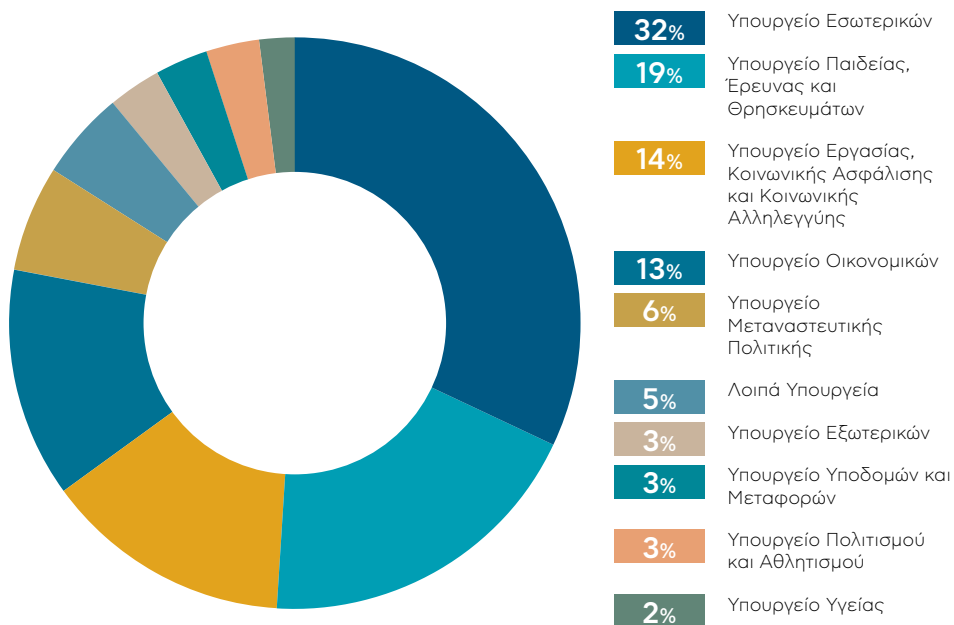

α) Υπουργεία

Στα Υπουργεία συγκεντρώνεται το 27% περίπου των περιπτώσεων κακοδιοίκησης που διαπιστώθηκαν στις αναφορές των οποίων η διερεύνηση ολοκληρώθηκε το 2019. Συγκεκριμένα, το Υπουργείο Εσωτερικών συγκεντρώνει τον μεγαλύτερο αριθμό αναφορών στις οποίες διαπιστώθηκε κάποια μορφή κακοδιοίκηση, δεδομένης της αρμοδιότητάς του στον χώρο της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Ακολουθούν τα Υπουργεία Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης Οικονομικών και Μεταναστευτικής Πολιτικής (βλ. Γράφημα 11).

Γράφημα 11

Κατανομή βάσιμων αναφορών ανά Υπουργείο

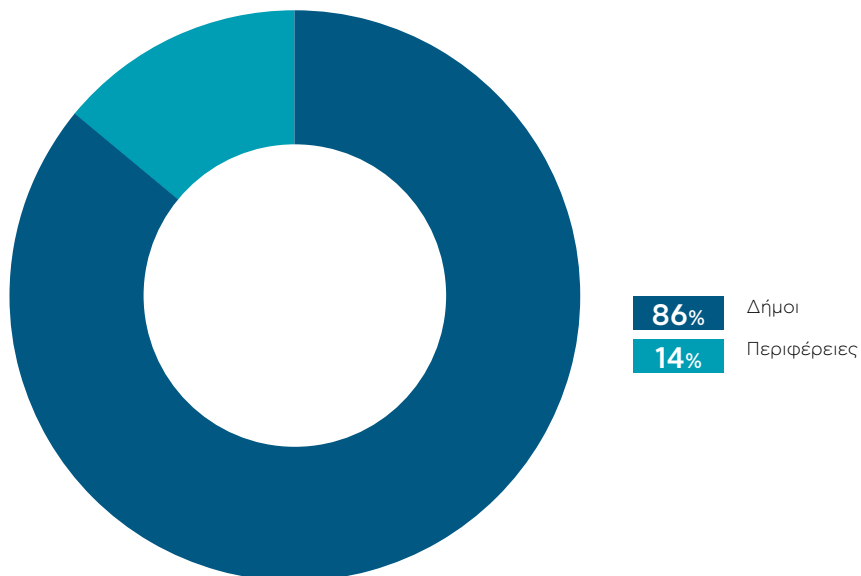

β) Τοπική Αυτοδιοίκηση

Στην Τοπική Αυτοδιοίκηση (Α΄ και Β΄ Βαθμού) συγκεντρώνεται το 21% περίπου των περιπτώσεων κακοδιοίκησης που διαπιστώθηκαν κατά τη διερεύνηση από την Αρχή των αναφορών ολοκληρώθηκαν το 2019. Η πλειονότητα των περιπτώσεων κακοδιοίκησης αφορά τον Α΄ Βαθμό Τοπικής Αυτοδιοίκησης (86% των βάσιμων αναφορών). Η διαπίστωση αυτή, όπως έχει επανειλημμένα τονιστεί οφείλεται κατά κύριο λόγο στο ότι, στους δήμους έχει μεταφερθεί πλέον το μεγαλύτερο μέρος των ζητημάτων της καθημερινότητας των πολιτών, με συνέπεια να συγκεντρώνουν ένα μεγάλο μέρος των θεματικών κατηγοριών στις οποίες κατανέμονται οι βάσιμες αναφορές προς την Αρχή, όπως τα σχετικά τέλη, οι παρεμβάσεις πολεοδομικού χαρακτήρα σε κοινόχρηστους χώρους κ.λπ. (βλ. Γραφήματα 12, 12α, 12β).

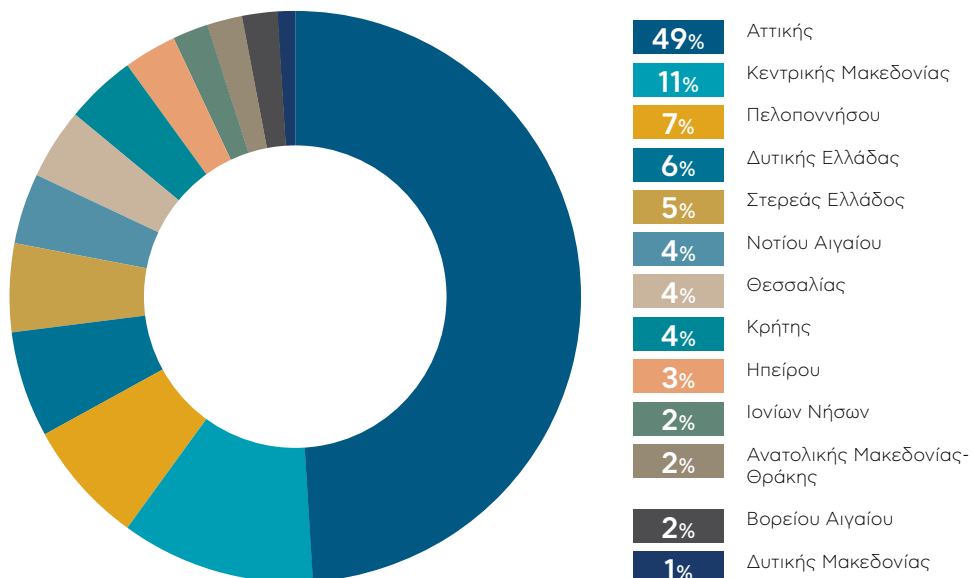
Γράφημα 12

Κακοδιοίκηση που σχετίζεται με την αυτοδιοίκηση 2019

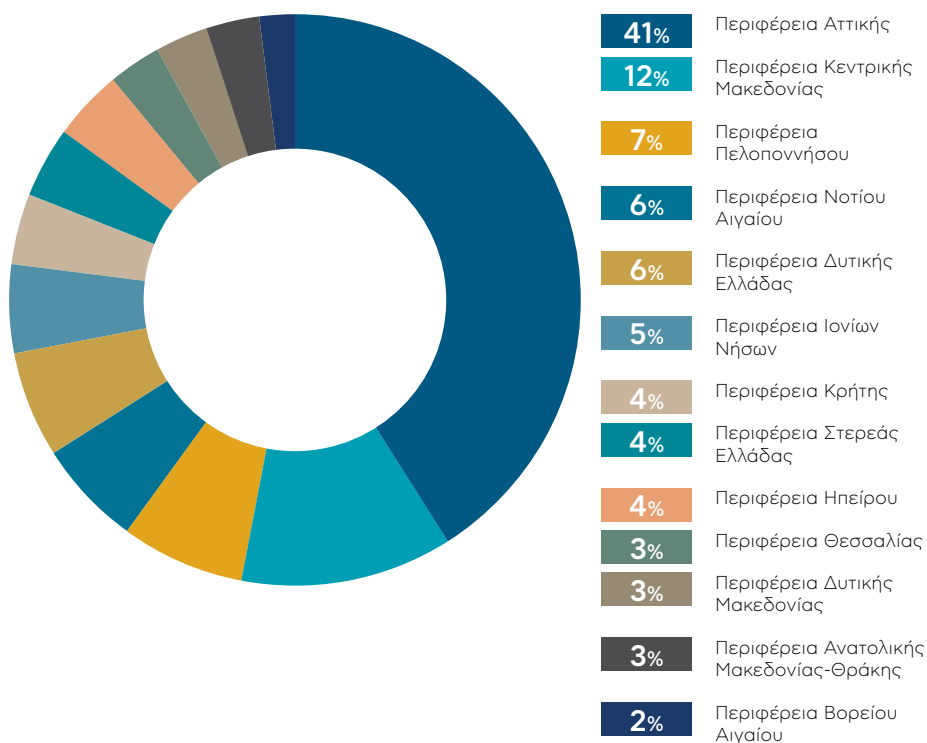
Γράφημα 12α

Περιφερειοποίηση της Κακοδιοίκησης, ΟΤΑ Α΄ Βαθμού

Γράφημα 12β

Περιφερειοποίηση της Κακοδιοίκησης, ΟΤΑ Β' Βαθμού

Το γεωγραφικό πρότυπο της κακοδιοίκησης στους Δήμους και τις Περιφέρειες της χώρας αποτυπώνει, διαχρονικά όπως είναι αναμενόμενο, κατά κύριο λόγο την χωρική συγκέντρωση του πληθυσμού στα μεγάλα αστικά Κέντρα (Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Πάτρα). Διαπιστώνεται δε ότι παρά την «ωρίμανση» των πρόσφατων μεταρρυθμίσεων (Καλλικράτης, Κλεισθένης) η διάρθρωση, η στελέχωση και η μεταφορά χρηματικών πόρων στου Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης, που καλούνται καθημερινά να προσφέρουν πληθώρα υπηρεσιών και να επιλύσουν κρίσιμα προβλήματα, υπολείπονται των αρμοδιοτήτων και της χωρικής αρμοδι-

ότητάς τους. Οι αδυναμίες αυτές του «τοπικού κράτους» συνεχίζουν να τροφοδοτούν όπως φαίνεται και από την παραπάνω ανάλυση, τον «χωρικό αποκλεισμό» (πραγματικό και συμβολικό) των κατοίκων της περιφέρειας, λειτουργώντας έτσι ανασταλτικά στην προσπάθεια αναστροφής της μειονεκτικότητάς της.

γ) ΝΠΔΔ

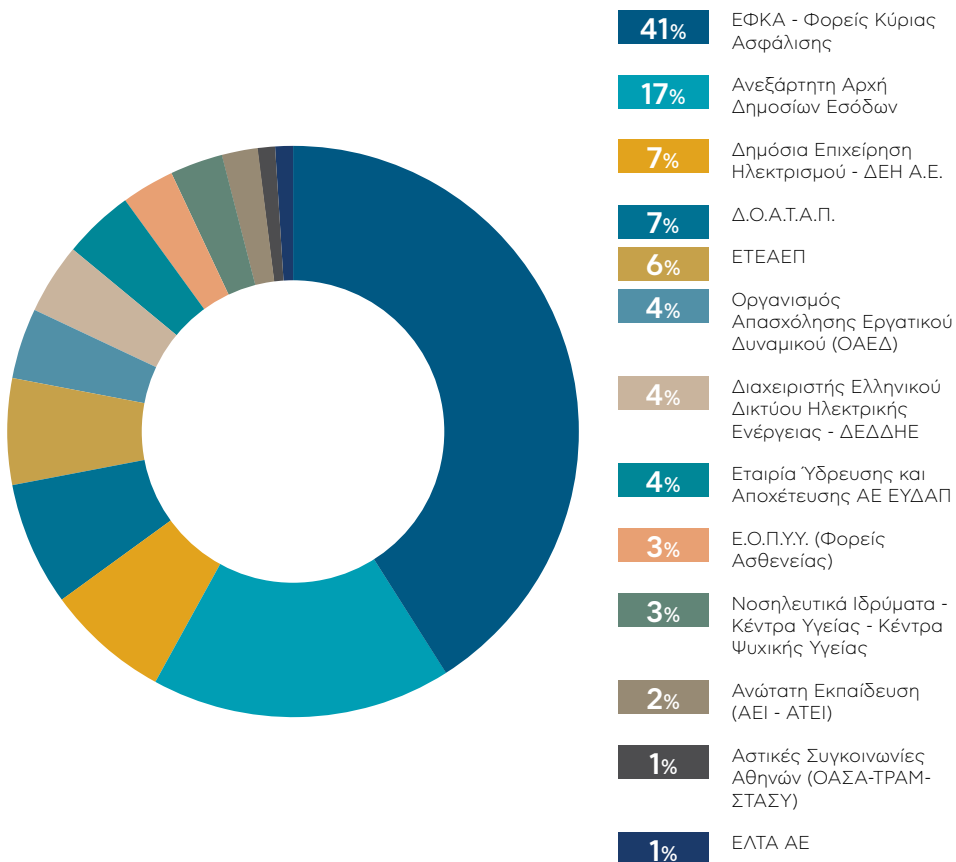
Η διαπιστωθείσα από τον Συνήγορο του Πολίτη κακοδιοίκηση, ακολουθεί και το 2019 τη διαχρονική τάση που έχει αναλυθεί συστηματικά τα προηγούμενα χρόνια, σε ετήσιες και ειδικές εκθέσεις. Έτσι για μία ακόμη φορά, το μεγαλύτερο ποσοστό των αναφορών που η διερεύνησή τους ανέδειξε σοβαρές μορφές κακοδιοίκησης, συγκεντρώνεται στα ΝΠΔΔ (30%), ιδιαίτερα δε, σε εκείνα που σχετίζονται άμεσα με την κοινωνική ασφάλιση και πρόνοια, την κυρίαρχη, τα τελευταία χρόνια, θεματική κατηγορία αναφορών προς την Αρχή. Συγκεκριμένα, ο ΕΦΚΑ, το ΕΤΕΑΕΠ και ο ΕΟΠΥΥ συγκεντρώνουν σχεδόν το 50% των αναφορών, κατά τη διερεύνηση των οποίων διαπιστώθηκε κακοδιοίκηση. Αυξητική τάση επίσης εμφανίζουν τα φαινόμενα κακοδιοίκησης που διαπιστώθηκαν στο θεματικό πεδίο της φορολογίας, όπως προαναφέρθηκε, και αυτό αποτυπώνεται στις βάσιμες αναφορές που αφορούν την ΑΑΔΕ (17%) (βλ. Γράφημα 13).

Τέλος, σοβαρές μορφές κακοδιοίκησης διαπιστώνονται στους φορείς της ενέργειας, της ύδρευσης και των μεταφορών (ΔΕΗ-ΔΕΔΔΗΕ, ΕΥ-ΔΑΠ, Αστικές συγκοινωνίες), τα προβλήματα αυτά μάλιστα, εμφανίζουν διαχρονική σταθερότητα με αυξητική τάση τα τελευταία χρόνια.

Αξιοσημείωτος όμως είναι κατά το τρέχον έτος ο υπερδιπλασιασμός του ποσοστού (από 3% σε 7%) βάσιμων αναφορών στις οποίες διαπιστώθηκε κακοδιοίκηση στις παρεχόμενες υπηρεσίες από τον ΔΟΑΤΑΠ.

Γράφημα 13

Κακοδιοίκηση ΝΠΔΔ, ΝΠΙΔ, ευρύτερος δημόσιος τομέας

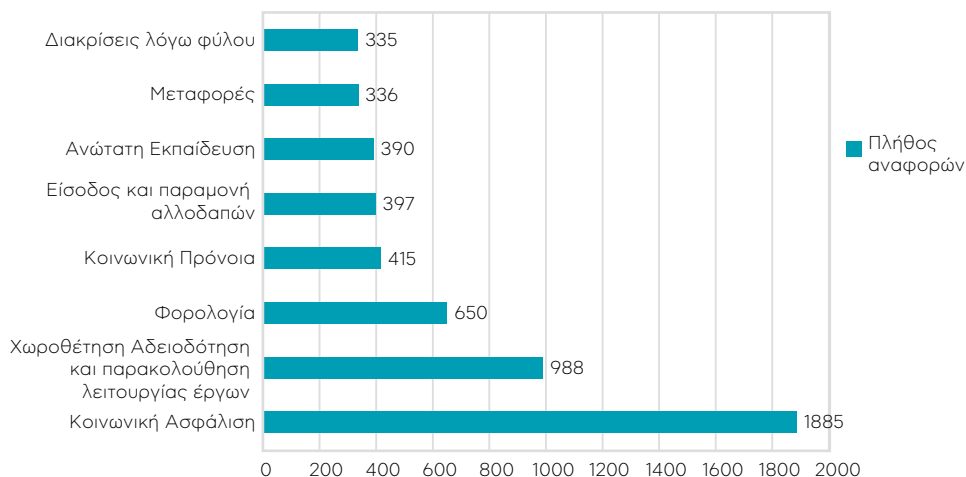

7. Συγκεφαλαίωση

Η συνεχιζόμενη σημαντική αύξηση των αναφορών προς την Ανεξάρτητη Αρχή σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά, αλλά και κατά την τελευταία πενταετία (βλ. Γράφημα 14), επιβεβαιώνει σημαντικές διαπιστώσεις του Συνηγόρου του Πολίτη σε ότι αφορά τη «συστημικότητα» και την σοβαρή παθογένεια στη διαχείριση των επιπτώσεων της δημοσιονομικής κρίσης παρά τη βελτίωση των μακρο-οικονομικών δεικτών. Οι Ετήσιες και οι Ειδικές Εκθέσεις της Αρχής έχουν και πρόσφατα καταγράψει με σαφή και αναλυτικό τρόπο τα προβλήματα, αλλά και την ένταση της «κρίσης νομιμοποίησης» του Δημόσιου Τομέα και των κρατικών μηχανισμών. Αναμφίβολα, το γεγονός ότι, οι θεματικές των αναφορών και των μορφών κακοδιοίκησης που καταγράφηκαν το 2019, δεν διαφοροποιούνται σημαντικά από την προηγούμενη χρονιά, δείχνει ότι παρά την «καταιγίδα» των πρόσφατων νομοθετικών πρωτοβουλιών, η διάρθρωση, η οργάνωση και η στελέχωση του Δημόσιου Τομέα αλλά και η συνεχιζόμενη έλλειψη χρηματικών πόρων, επιβαρύνει κατά κύριο λόγο εκείνες τις υπηρεσίες, που καλούνται να εξυπηρετήσουν πληθώρα αιτημάτων και να επιλύσουν κρίσιμα προβλήματα της καθημερινότητας των πολιτών. Οι ελλείψεις αυτές του Δημόσιου Τομέα οξύνουν τον «χωρο-κοινωνικό.

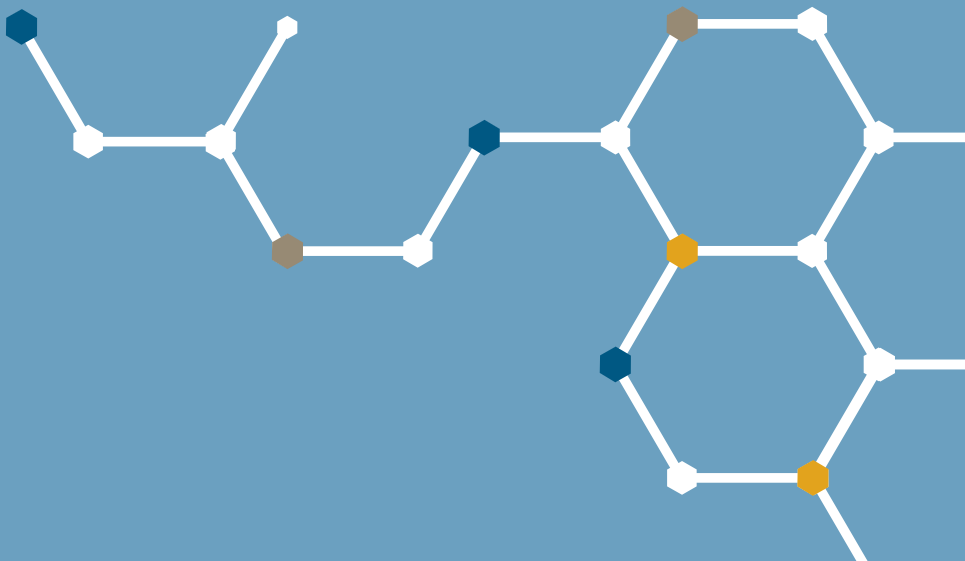
Γράφημα 14

Θεματικές κατηγορίες με τις περισσότερες αναφορές

ΒΑΣΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

ΒΑΣΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

Για μια ακόμη χρονιά η Ετήσια Έκθεση επιδιώκει να αναδείξει τα πλέον καίρια και σημαντικά ζητήματα τα οποία απασχόλησαν τον Συνήγορο του Πολίτη, παρουσιάζοντας αναλυτικά τα προβλήματα, τις παρεμβάσεις της Αρχής και τον τρόπο με τον οποίο ανταποκρίθηκε σε αυτές η Διοίκηση.

Είναι σημαντικό να τονίσουμε ότι εντός του 2019, η ενημέρωση για το έργο του Συνηγόρου έγινε ακόμη πιο πλήρης, έγκαιρη και συστηματική, με την ανάρτηση τετραμηνιαίων δελτίων³ στην επίσημη ιστοσελίδα μας, τα οποία περιλαμβάνουν τις πιο σημαντικές και χαρακτηριστικές παρεμβάσεις μας. Δίνεται έτσι σε κάθε ενδιαφερόμενο η δυνατότητα πρόσβασης, ανά τετράμηνο, σε ένα σύνολο ενεργειών του Συνηγόρου που αφορούν όλους τους τομείς της δράσης του. Διασφαλίζεται επίσης η συνεχής και αδιάλειπτη πρόσβαση στην πληροφόρηση επί των διαμεσολαβήσεών μας και της έκβασης αυτών αλλά και η ανάδειξη ειδικότερων ή και μεμονωμένων, χαρακτηριστικών ωστόσο, περιπτώσεων κακοδιοίκησης, καθ' όλη τη διάρκεια του έτους.

Τα θέματα στα οποία ο Συνήγορος θα ήθελε να ιδιαιτέρως να επικεντρωθεί για το 2019 είναι τα ακόλουθα:

- ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ
- ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΑΝΗΛΙΚΩΝ – ΠΑΙΔΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ
- ΔΥΣΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
- ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ
- ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ
- ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ - ΥΓΕΙΑ
- ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ
- ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΕΓΓΕΙΩΝ ΒΕΛΤΙΩΣΕΩΝ – ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΓΗ ΥΨΗΛΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑΣ
- ΠΡΟΣΛΗΨΕΙΣ
- ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
- ΦΥΣΙΚΕΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΕΣ
- ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ – ΓΕΩΤΟΠΟΙ

3. <https://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.558869>

1. Διεθνής Προστασία

Το έτος 2019 χαρακτηρίστηκε από την άνοδο των μεικτών ροών το καλοκαίρι στα νησιά, γεγονός που οδήγησε σε εκρηκτικούς αριθμούς τη Μόρια Λέσβου αλλά και τη Σάμο. Την ίδια στιγμή, και στα 5 νησιά όπου λειτουργούν hotspots (Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης - ΚΥΤ), δηλ. στη Λέσβο, τη Χίο, τη Σάμο, την Κω και τη Λέρο, με τριπλάσιο -ήδη από τα μέσα Αυγούστου- αριθμό προσώπων από τον προβλεπόμενο (18.000 έναντι 6.000 θέσεων), συνεχίστηκαν τα σοβαρά προβλήματα ελλείψεων, ιδίως σε υγειονομικό προσωπικό αλλά και γενικότερα στις συνθήκες διαβίωσης που ο Συνήγορος του Πολίτη είχε επισημάνει στην προηγούμενη ετήσια έκθεσή του⁴. Είναι χαρακτηριστικό ότι, στο πλαίσιο των συχνών επισκέψεων στελεχών του Συνηγόρου στη Μόρια, διαπιστώθηκε το καλοκαίρι διαρροή λυμάτων στον δρόμο, ενώ στις αρχές Σεπτεμβρίου η Ανεξάρτητη Αρχή συγκάλεσε ευρεία σύσκεψη όλων των συναρμόδιων παραγόντων στο νησί για τα περιβαλλοντικά ζητήματα του ΚΥΤ, εκκινώντας από τη διαπίστωση ότι ο περιβαλλοντικός σχεδιασμός είχε αρχικά σχεδιασθεί στη βάση μόλις 3.100 ατόμων. Επίσης ο Συνήγορος:

- Υπέβαλε αναλυτική γνώμη τον Οκτώβριο 2019 στο αρμόδιο, για τη μεταναστευτική πολιτική και το άσυλο, Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη και στη Βουλή, σχετικά με τη νομοθετική πρωτοβουλία τροποποίησης των ρυθμίσεων περί διεθνούς προστασίας
- Πρότεινε την τροποποίηση της Κοινής Υπουργικής Απόφασης για τη διαδικασία απόδοσης Α.Μ.Κ.Α., ούτως ώστε να συμμορφωθεί με το ενωσιακό δίκαιο και να επιλυθούν τα προβλήματα πρόσβασης στην εργασία, ασφάλιση και υγεία των αιτούντων άσυλο. Ζήτησε επίσης να διασφαλιστεί η πρόσβαση των αιτούντων άσυλο αλλά και των ασυνόδευτων και μη ανηλίκων αλλοδαπών στην ιατροφαρμακευτική περίθαλψη
- Ειδικά για τα παιδιά που μετακινούνται, ο Συνήγορος συνέταξε, σε συνεργασία με τη UNICEF, έκθεση, στην οποία αποτυπώθηκαν τα σημαντικότερα προβλήματα και οι παρατηρήσεις του και ζήτησε από τα αρμόδια Υπουργεία την πλήρη κατάργηση της πρόβλεψης κράτησης υπό οποιαδήποτε μορφή

4. Βλ. Ετήσια Έκθεση 2018, σελ. 211-212

1.1. Είσοδος και νομοθετικό πλαίσιο αιτούντων άσυλο

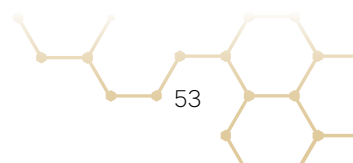
Η εφαρμογή της Κοινής Δήλωσης Ευρωπαϊκής Ένωσης-Τουρκίας της 18.03.2016, τρία χρόνια μετά, φαίνεται να συνεχίζει να επηρεάζει τις εγγυήσεις διεθνούς προστασίας αλλά και τις συνθήκες διαβίωσης στα νησιά. Η περιστασιακή αποσυμφόρηση, με μεταφορά ευάλωτων προσώπων σε χώρους προσωρινής φιλοξενίας στην ενδοχώρα, αυξήθηκε με γοργούς ρυθμούς μετά τις βουλευτικές εκλογές της 07.07.2019, ενώ οι σχετικές εξαγγελίες τη νέας κυβέρνησης συνέδεσαν τον στόχο αύξησης των επιστροφών παράτυπων μεταναστών με τις διαδικασίες ασύλου, με αναφορά ακόμη και σε αιτούντες με υψηλά ποσοστά προσφυγικής αναγνώρισης στην Ελλάδα, όπως οι Αφγανοί (72% ποσοστό αναγνώρισης). Ακολούθησε τον Οκτώβριο η νομοθετική πρωτοβουλία τροποποίησης των ρυθμίσεων περί διεθνούς προστασίας, για την οποία ο Συνήγορος υπέβαλε αναλυτική γνώμη στο αρμόδιο Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, όπου είχε υπαχθεί η αρμοδιότητα μεταναστευτικής πολιτικής και ασύλου και στη Βουλή των Ελλήνων.

Τα βασικά σημεία που εντόπισε ο Συνήγορος, αφορούσαν την ανάγκη πληρέστερης προστασίας των μελών οικογένειας πρόσφυγα και των ασυνόδευτων ανηλίκων, την προβληματική επέκταση της διοικητικής κράτησης αιτούντων άσυλο ως προς τις προϋποθέσεις, τους χώρους και τη διάρκεια, με κίνδυνο να καταστεί από εξαίρεση ο κανόνας, ζητήματα αναλογικότητας στις κυρώσεις για μη συνεργασία των αιτούντων, ζητήματα διαδικαστικών εγγυήσεων ως προς τον φορέα της συνέντευξης, την άσκηση και το ανασταλτικό αποτέλεσμα της προσφυγής, ως προς τη δικαστική προστασία, κ.α., όπως αναφέρεται αναλυτικά στο οικείο κεφάλαιο των Νομοθετικών Προτάσεων της παρούσας έκθεσης⁵. Ο Συνήγορος επανέλαβε την πάγια άποψή του, ότι η διαχείριση του προσφυγικού ζητήματος προϋποθέτει μια συνεκτική στρατηγική ένταξης.

Παράλληλα, οι καθυστερήσεις της διαδικασίας λόγω του μεγάλου αριθμού αιτήσεων ασύλου (58.300 από τον Ιανουάριο ως τον Οκτώβριο 2019), υφίστανται και στην ενδοχώρα. Σε σχετικές αναφορές που δέχθηκε η Αρχή⁶, η Υπηρεσία Ασύλου επιβεβαίωσε ότι το 2019 διαπιστώνεται χρόνος αναμονής άνω των τριών ετών στην ενδοχώρα (Περιφερειακά Γραφεία Ασύλου Αθήνας και Θεσσαλονίκης), μέχρι να εξετασθεί το αίτημα αιτούντων άσυλο από χώρες με υψηλά ποσοστά αναγνώρισης προσφυγικού καθεστώτος, όπως η Τουρκία, το Αφγανιστάν, το Ιράν, κ.α.

5. Βλ. Νομοθετικές προτάσεις

6. ΦΥ 254556, 254979

1.2. Πρόσβαση σε δομές υγείας

Ο Συνήγορος του Πολίτη δέχθηκε το 2019 αναφορές⁷ σχετικά με την αδυναμία πρόσβασης των αιτούντων διεθνή προστασία σε δημόσιες δομές υγείας. Οι κατηγορίες των αιτούντων και των αλλοδαπών ανηλίκων (συννοδευόμενων ή ασυνόδευτων) περιλαμβάνονταν, μεταξύ άλλων, στους δικαιούχους δωρεάν περίθαλψης σύμφωνα με το άρθρο 33 του ν. 4368/2016, ωστόσο η προβλεπόμενη στο νόμο Κάρτα Υγειονομικής Περίθαλψης Αλλοδαπού (Κ.Υ.Π.Α.) ουδέποτε είχε ενεργοποιηθεί.

Παράλληλα, δεν πληρούνταν οι προϋποθέσεις της σχετικής Κ.Υ.Α. για τη χορήγηση Α.Μ.Κ.Α., ο οποίος -ελλείψει Κ.Υ.Π.Α.- αποτελούσε τη μοναδική οδό για τη διασφάλιση, πρακτικά, της πρόσβασης σε δωρεάν υπηρεσίες υγείας. Μετά δε την ανάκληση από τον Υπουργό Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, στις 11.07.2019, της από 20.06.2019 εκδοθείσας σχετικής εγκυκλίου, η καθολική άρνηση των Κ.Ε.Π. προς έκδοση Α.Μ.Κ.Α. συνεπέφερε προσκόμματα πρόσβασης και στην εργασία και ασφάλιση των αιτούντων διεθνή προστασία αλλά και την πλήρη αδυναμία ιατρικής περίθαλψης των σχετικών πληθυσμών, λ.χ. τον εμβολιασμό των παιδιών που διέμεναν σε δομές προσφύγων προκειμένου να έχουν πρόσβαση στην εκπαίδευση.

Ο Συνήγορος, απευθυνόμενος⁸ προς τους συναρμόδιους Υπουργούς, πρότεινε την τροποποίηση της Κοινής Υπουργικής Απόφασης για τη διαδικασία απόδοσης Α.Μ.Κ.Α., στην κατεύθυνση της συμμόρφωσής της προς τις πρόνοιες του ενωσιακού δικαίου, προκειμένου να επιλυθούν τα προβλήματα πρόσβασης στην εργασία, ασφάλιση και υγεία των αιτούντων άσυλο, που δεν αντιμετωπίζονται με απλές εγκυκλίους. Ο Συνήγορος ζήτησε επίσης την άμεση επίλυση της πρόσβασης των αιτούντων άσυλο αλλά και των ασυνόδευτων και μη ανηλίκων αλλοδαπών στην ιατροφαρμακευτική περίθαλψη.

Στο άρθρ. 55 του νέου νόμου για τη διεθνή προστασία (ν. 4636/2019, Α' 169) προβλέφθηκε τελικά η έκδοση Προσωρινού Αριθμού Ασφάλισης και Υγειονομικής Περίθαλψης Αλλοδαπού (Π.Α.Α.Υ.Π.Α.) που «χορηγείται ταυτόχρονα με τον αριθμό που αναγράφεται στο ειδικό δελτίο αιτήσαντος ασύλου, που εκδίδεται από την Υπηρεσία Ασύλου, αντιστοιχείται με αυτόν και παραμένει ενεργός καθ' όλη τη διάρκεια εξέτασης της αίτησης ασύλου». Επίσης, στην παρ. 4 του ιδίου άρθρου προβλέπεται ότι «το παρόν άρθρο τίθεται σε ισχύ από τη δημοσίευση του παρόντος

7. Ενδεικτικά οι ΦΥ 254979,, 265669, 270812, 271533

8. <https://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.596370>

νόμου», δηλ. την 1.11.2019, εξέλιξη πολύ σημαντική για το σοβαρό κενό υγειονομικής περίθαλψης που είχε δημιουργηθεί.

Ωστόσο στην πράξη το κενό νοσηλείας και ιατρικής περίθαλψης των αιτούντων άσυλο συνέχισε να υφίσταται λόγω μη έκδοσης της προβλεπόμενης Κ.Υ.Α για την εφαρμογή του νόμου, η οποία εκδόθηκε τελικά στις 31.01.2020.

1.3. Παιδιά που Μετακινούνται

Το 2019 σηματοδεύτηκε από την αύξηση του αριθμού των παιδιών προσφυγικής και μεταναστευτικής προέλευσης. Ο Συνήγορος, συνεχίζοντας εντατικά τις δράσεις του με αυτοψίες σε Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης, σε Κέντρα Κράτησης και Φιλοξενίας, καθώς και με επισκέψεις σε δομές υποδοχής ασυνόδευτων παιδιών, προκειμένου να διαπιστώσει το επίπεδο παροχής υπηρεσιών προς αυτά, διαπίστωσε ιδιαίτερα σοβαρές παραβιάσεις των δικαιωμάτων των παιδιών που εισέρχονται στην επικράτεια, ιδίως:

- στο σκέλος της κράτησής τους όπου ολοένα και αυξάνεται ο αριθμός των παιδιών υπό το καθεστώς προστατευτικής φύλαξης σε αστυνομικά τμήματα και προαναχωρησιακά κέντρα
- κατά τη διακρίβωση της ηλικίας από τις Αρχές, όπου παρατηρήθηκαν ιδιαίτερα ανομοιογενείς και ανεργάτιστες πρακτικές, οι οποίες κρίνονται και ιατρικά ως αναξιόπιστες
- ως προς την έλλειψη δομών φιλοξενίας, δεδομένου ότι πλέον των 1600 παιδιών βρίσκονται σε Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης (hotspots) και πλέον των 1200 βρίσκονται σε συνθήκες αστεγίας ή επισφαλούς διαβίωσης
- ως προς την πρόσβασή τους στην Υπηρεσία Ασύλου, όπου παρατηρούνται ιδιαίτερες καθυστερήσεις, αλλά και άλλες επί μέρους παραβιάσεις
- ως προς την παραβίαση του δικαιώματός τους στην εκπαίδευση, λόγω της έλλειψης Δ.Υ.Ε.Π. και τάξεων υποδοχής αλλά και την καθυστέρηση λειτουργίας των ήδη υφιστάμενων τάξεων

Η Αρχή συμπεριέλαβε τις βασικές παρατηρήσεις της στην έκθεση που δημοσίευσε για τα Παιδιά που Μετακινούνται⁹, αλλά προχώρησε και σε επιστολές προς τα αρμόδια Υπουργεία για τα παραπάνω ζητήματα, επι-

9. <https://www.synigoros.gr/?i=childrens-rights.el.epanapatrismos.577323>

μένοντας ιδίως στην πλήρη κατάργηση της πρόβλεψης κράτησης (υπό οποιαδήποτε μορφή) των παιδιών.

2. Δικαιώματα ανηλίκων – παιδική προστασία

Το 2019 χαρακτηρίστηκε συνολικά από την αύξηση των αναφορών σε σχέση με παραβιάσεις δικαιωμάτων του παιδιού, αλλά και από την αύξηση στα αιτήματα παρέμβασης των ίδιων των παιδιών. Ο Συνήγορος προχώρησε σε σημαντικές δράσεις και παρεμβάσεις στον τομέα της εκπαίδευσης, σε ζητήματα υποστήριξης παιδιών και ευάλωτων οικογενειών στην κοινότητα, καθώς και σε θέματα υγείας των ανηλίκων και ειδικότερα τους εμβολιασμούς.

Συγκεκριμένα η Αρχή,

- διαπιστώνοντας την ανάγκη ενίσχυσης και συνδρομής των σχολικών μονάδων στην αντιμετώπιση προβλημάτων της σχολικής καθημερινότητας, διοργάνωσε δράσεις δικτύωσης με τα Π.Ε.Κ.Ε.Σ. και τα Κ.Ε.Σ.Υ, καθώς και επιμορφωτικά σεμινάρια/εργαστήρια για διευθυντές σχολείων στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση
- προχώρησε σε ενέργειες προς το Υπουργείο Παιδείας για την αντιμετώπιση προβλημάτων προσαρμογής και ένταξης των παιδιών που διατρέχουν κίνδυνο κοινωνικού αποκλεισμού στη σχολική τάξη
- απευθύνθηκε στο Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης & Κοινωνικής Αλληλεγγύης για το ζήτημα της υποστήριξης ευάλωτων οικογενειών και την εναλλακτική φροντίδα των παιδιών που διαβιούν μακριά από της οικογένειές τους, καθώς και παιδιών που διαβιούν υπό ιδρυματική φροντίδα
- διατύπωσε παρατηρήσεις και συστάσεις του για το θέμα του εμβολιασμού, ζητώντας να εκδοθεί εγκύκλιος που δεν θα καταλείπει αμφιβολία σε σχέση με την υποχρεωτικότητα της διενέργειας των εμβολίων ως προϋπόθεσης για την εγγραφή μαθητριών και μαθητών στα σχολεία

2.1. Εκπαιδευτικά Ζητήματα

Το 2019 χαρακτηρίστηκε και από την αύξηση αιτημάτων υποστήριξης από σχολικές μονάδες που κλήθηκαν να διαχειριστούν ποικίλα προβλήματα στη σχολική καθημερινότητα μαθητών και μαθητριών. Ιδίως οι δυσκολίες συμπερίληψης των παιδιών που αντιμετωπίζουν αυξημένες

προκλήσεις στην σχολική κοινότητα και οι ανομοιογενείς ή βεβιασμένες πρακτικές στην παιδαγωγική και διοικητική στάση διευθυντών και εκπαιδευτικών, οδήγησαν σε αρκετές περιπτώσεις σε εντάσεις ανάμεσα σε γονείς και παιδιά από τη μία και εκπαιδευτικό προσωπικό από την άλλη.

2.1.1. Δικτύωση με Περιφερειακά Κέντρα Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού-Επιμορφώσεις και ενημερώσεις εκπαιδευτικών

Ο Συνήγορος, με στόχο την επιμόρφωση και ενδυνάμωση των εκπαιδευτικών, διοργάνωσε τον Απρίλιο του 2019, ημερίδα δικτύωσης με τις νέες εκπαιδευτικές δομές των Περιφερειακών Κέντρων Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού (ΠΕ.Κ.Ε.Σ.) και των Κέντρων Εκπαιδευτικής και Συμβουλευτικής Υποστήριξης (Κ.Ε.Σ.Υ.) της Αττικής, στην οποία συζητήθηκαν αναλυτικά τα προεξέχοντα ζητήματα, όπως τα θέματα της αναγνώρισης και διαχείρισης της κακοποίησης και παραμέλησης των παιδιών, του σχολικού εκφοβισμού, της ένταξης των παιδιών που διατρέχουν αυξημένο κίνδυνο κοινωνικού αποκλεισμού και εν γένει των σχέσεων που αναπτύσσονται στη σχολική καθημερινότητα.

Απότοκη αυτής της ημερίδας ήταν η υποβολή μεγάλου αριθμού αιτημάτων κεντρικών ΠΕ.Κ.Ε.Σ προς τον Συνήγορο, για διοργάνωση επιμορφωτικών εργαστηρίων με διευθυντές σχολικών μονάδων προσχολικής, πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε όλη την Αττική. Οι διευθυντές συμμετείχαν με ενθουσιασμό στη δράση αυτή και μέχρι το τέλος του 2019, ο Συνήγορος σε συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς φορείς, επιμόρφωσε και συζήτησε με πάνω από 600 διευθυντές σε 20 εργαστήρια.

Τα εργαστήρια αποτέλεσαν συν τοις άλλοις για την Αρχή και μία ευκαιρία συλλογής κρίσιμων πληροφοριών για την τρέχουσα κατάσταση των σχολικών μονάδων, καθώς το κλίμα εμπιστοσύνης στις συναντήσεις αυτές δημιούργησε τις προϋποθέσεις για ουσιαστική και σε βάθος συζήτηση.

2.1.2. Διευκόλυνση της εκπαιδευτικής συμπερίληψης των παιδιών που διατρέχουν μεγαλύτερο κίνδυνο κοινωνικού αποκλεισμού

Ο Συνήγορος, διαπιστώνοντας από τις αναφορές και τις επισκέψεις των κλιμακίων του σε σχολεία, τις προεξέχουσες δυσκολίες προσαρμογής και ένταξης των παιδιών που διατρέχουν κίνδυνο κοινωνικού αποκλεισμού στη σχολική τάξη (παιδιά ρομά, προσφυγικής-μεταναστευτικής προέλευσης, με μαθησιακές δυσκολίες, αναπτυξιακές διαταραχές κλπ),

προέβη σε σειρά ενεργειών προς τις αρμόδιες Διευθύνσεις του Υπουργείου, για την αντιμετώπιση σοβαρών προβλημάτων:

- Απέστειλε έγγραφο στο Υπουργείο Παιδείας με θέμα τον αιφνιδιαστικό αποκλεισμό των ασυνόδευτων ανηλίκων από τη φοίτηση σε εσπερινά ΕΠΑΛ, σε συνέχεια της εφαρμογής της ΥΑ 10645/Γ4/22-1-2018 και ζήτησε να προβλεφθεί, τουλάχιστον σε ένα μεταβατικό στάδιο εφαρμογής της, η κατ' εξαίρεση δυνατότητα φοίτησής τους στα εσπερινά ΕΠΑΛ. Παράλληλα, προέβη σε ενέργειες προς την Α.Α.Δ.Ε. για τη διευκόλυνση απόκτησης Α.Φ.Μ., ώστε να έχουν τη δυνατότητα να εργάζονται νόμιμα και να είναι δικαιούχοι φοίτησης σε εσπερινά σχολεία, χωρίς ωστόσο να υπάρξει θετική ανταπόκριση των εμπλεκόμενων υπουργείων. Επίσης, με μεταγενέστερο έγγραφό του, ζήτησε να δίνεται η δυνατότητα κατ' εξαίρεση εγγραφής σε εσπερινά γυμνάσια και λύκεια μαθητών και μαθητριών που ανήκουν σε ευάλωτες πληθυσμιακές ομάδες (π.χ. παιδιά ρομά και παιδιά που παρακολουθούνται από Υπηρεσίες Επιμελητών Ανηλίκων) που, ενώ εργάζονται, δεν έχουν τη δυνατότητα να εγγραφούν στο μητρώο ΕΡ-ΓΑΝΗ ενώ παράλληλα, η συνέχιση της φοίτησής τους στο σχολείο είναι εξαιρετικά σημαντική για την ομαλή κοινωνική τους ένταξη. Το Υπουργείο Παιδείας αποδέχθηκε την πρόταση του Συνηγόρου μόνο για τα παιδιά που αποδεδειγμένα απασχολούν τις υπηρεσίες Επιμελητών Ανηλίκων.
- Περαιτέρω, διαπιστώνοντας τα κενά στο πλαίσιο της ειδικής αγωγής, ο Συνήγορος παρενέβη με επιστολή προς την Διεύθυνση Ειδικής Αγωγής του Υπουργείου Παιδείας, στην οποία επισημαίνει τη σοβαρή καθυστέρηση στην υλοποίηση του θεσμού της παράλληλης στήριξης για μαθητές με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες σε γενικά σχολεία, πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, τα προβλήματα στη λειτουργία των Σχολικών Μονάδων Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης (Σ.Μ.Ε.Α.Ε.) καθώς και τις σοβαρές επιπτώσεις στην κοινωνική ένταξη των παιδιών με αυξημένες ανάγκες (π.χ. μαθητές στο φάσμα του αυτισμού).
- Ακόμη, ο Συνήγορος από τις αναφορές που χειρίστηκε, αλλά και από τις πληροφορίες που συνέλεξε μέσω του Δικτύου για τα Δικαιώματα των Παιδιών που Μετακινούνται, διαπίστωσε ιδιαίτερες ελλείψεις και καθυστερήσεις στη λειτουργία των Δ.Υ.Ε.Π. και των τάξεων υποδοχής σε όλη την επικράτεια, καθώς και την ανεπάρκεια θέσεων σε κανονικές τάξεις. Σε συνέχεια της διαπίστωσης αυτής, απέστειλε διερευνητικό έγγραφο προς το Υπουργείο Παιδείας, το οποίο δεν έχει μέχρι σήμερα απαντηθεί.

2.2. Υποστήριξη παιδιών και ευάλωτων οικογενειών στην κοινότητα

Ο Συνήγορος, στο πλαίσιο χειρισμού αναφορών και συνεργασίας της Αρχής με κοινωνικές υπηρεσίες και Κέντρα Ψυχικής Υγείας στην κοινότητα, έχει διαπιστώσει επανειλημμένα τα χρόνια και συστημικά κενά στον τομέα της υποστήριξης παιδιών και ευάλωτων οικογενειών.

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, η Αρχή, αφού συγκέντρωσε τις βασικές παρατηρήσεις και προτάσεις της, απέστειλε προς την Αναπληρώτρια Υπουργό Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης & Κοινωνικής Αλληλεγγύης και τον Γενικό Γραμματέα Πρόνοιας, ένα πορισματικό έγγραφο-επιστολή σχετικά με την υποστήριξη ευάλωτων οικογενειών και την εναλλακτική φροντίδα των παιδιών που διαβιούν εκτός οικογενειακού περιβάλλοντος για οποιονδήποτε λόγο (ασυνόδευτα παιδιά προσφυγικής-μεταναστευτικής προέλευσης, παιδιά που απομακρύνονται εκτάκτως από την οικογένεια και φιλοξενούνται ή παραμένουν επί μακρό χρονικό διάστημα σε νοσηλευτικά ιδρύματα, ενώ δεν χρήζουν νοσηλείας μέχρι την εισαγωγή τους σε ίδρυμα ή τη λήψη άλλων αποφάσεων για την επιμέλειά τους), καθώς και παιδιών που διαβιούν υπό ιδρυματική φροντίδα.

Η Αρχή υπογράμμισε την ανάγκη σχεδιασμού για την αναδιοργάνωση του συστήματος παιδικής προστασίας στη χώρα μας, με γνώμονα τις σύγχρονες κατευθυντήριες γραμμές και τα δικαιώματα των παιδιών που αναγνωρίζονται διεθνώς, επισημαίνοντας ιδίως:

- Την απουσία επαρκούς υποστήριξης και παρακολούθησης οικογενειών με σοβαρά ψυχοκοινωνικά προβλήματα στην κοινότητα, λόγω της υποστελέχωσης και γενικότερης ανεπάρκειας των κατά τόπους κοινωνικών υπηρεσιών και υπηρεσιών ψυχικής υγείας, που έχει ως συνέπεια σε κάποιες περιπτώσεις, την απομάκρυνση παιδιών από τις οικογένειες τους για λόγους προστασίας τους, χωρίς να έχουν προηγηθεί και εξαντληθεί άλλες παρεμβάσεις για την υποστήριξη της οικογένειας
- Τη σοβαρή υπολειτουργία του θεσμού της αναδοχής (συγγενικής, σε οικογένεια και επαγγελματικής) και την αντιμετώπισή της ως “προθάλαμου” της υιοθεσίας ή/και ως δευτερογενή προς την ιδρυματική φροντίδα, καθώς η εφαρμογή της περιορίζεται κυρίως σε προγράμματα κάποιων ιδρυμάτων για τα προστατευόμενα παιδιά τους, δεδομένης της απουσίας υποδομής και προβλέψεων για την άμεση τοποθέτηση παιδιών σε ανάδοχες οικογένειες αντί ιδρυμάτων από τις κοινωνικές υπηρεσίες της τοπικής αυτοδιοίκησης

- Τη λειτουργία πολλών ιδρυμάτων παιδικής προστασίας βάσει ενός πεπαλαιωμένου μοντέλου με σοβαρά ελλείμματα, ανεπάρκειες και αναχρονιστικά στοιχεία, παράλληλα με την έλλειψη κατάλληλου νομοθετικού πλαισίου για την μετάβαση από τα ιδρύματα στην κοινότητα
- Την απουσία ενιαίου νομικού πλαισίου και προδιαγραφών ποιότητας για τη λειτουργία των δομών παιδικής προστασίας του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα, και επαρκών μηχανισμών εποπτείας και ελέγχου, οι οποίοι να εγγυώνται τον σεβασμό των δικαιωμάτων των ενδιαφερόμενων παιδιών
- Την παρατεταμένη διάρκεια παραμονής των παιδιών σε ιδρύματα, η οποία υπερβαίνει σημαντικά τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, λόγω της απουσίας αναθεώρησης της τοποθέτησης τους σε αυτά και της αναζήτησης βέλτιστων λύσεων για την εναλλακτική φροντίδα τους
- Την χρόνια ιδρυματοποίηση ιδίως των παιδιών με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις, τα οποία στη μεγάλη πλειονότητά τους τοποθετούνται σε «ασυλικού τύπου» δομές σε πολύ μικρή ηλικία, σε εξαιρετικά ανεπαρκείς έως και κακοποιητικές συνθήκες διαβίωσης, και παραμένουν σε αυτές μέχρι την ενηλικίωση τους, και συνήθως εφ' όρου ζωής
- Τη σοβαρή ανεπάρκεια των θέσεων φιλοξενίας για ασυνόδευτους ανηλίκους και την συνακόλουθη αστεγία ή παρατεταμένη παραμονή μεγάλου αριθμού παιδιών σε χώρους εντελώς ακατάλληλους (συμπεριλαμβανομένης της προστατευτικής φύλαξης), με τους κινδύνους που αυτό συνεπάγεται, καθώς και την αστάθεια και ανασφάλεια ως προς την χρηματοδότηση και την συνέχιση της λειτουργίας των υφιστάμενων δομών φιλοξενίας για τον πληθυσμό αυτό.

Βάσει των παραπάνω, ο Συνήγορος επισημαίνει την ανάγκη εκπόνησης ενός ολοκληρωμένου σχεδίου για την πρόληψη και την αποτελεσματική αντιμετώπιση της παραμέλησης και κακοποίησης αλλά και της ιδρυματοποίησης των παιδιών, με κύριες παραμέτρους:

- Την ενίσχυση των κατά τόπους κοινωνικών υπηρεσιών και κοινοτικών υπηρεσιών ψυχικής υγείας για παιδιά και οικογένειες
- Την θέσπιση ειδικών προβλέψεων για της αρμοδιότητες και υποχρεώσεις των κοινωνικών υπηρεσιών των Ο.Τ.Α. σε σχέση με την προστασία των παιδιών και την υποστήριξη ευάλωτων οικογενειών, καθώς και προβλέψεων για την διασύνδεση και συνεργασία με υπηρεσίες και φορείς άλλων Υπουργείων (ιδίως των Υπουργείων Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης & Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Υγείας, Παιδείας και Δικαιοσύνης)

- Την λήψη μέτρων για τη διεύρυνση εφαρμογής του θεσμού αναδοχής από τις κοινωνικές υπηρεσίες της κοινότητας, και για την περιοδική αναθεώρηση της τοποθέτησης των παιδιών σε ιδρύματα, με ταυτόχρονη αναζήτηση εναλλακτικών λύσεων, με γνώμονα το βέλτιστο συμφέρον κάθε παιδιού
- Την παροχή επιμόρφωσης στους κοινωνικούς λειτουργούς των ΟΤΑ για την διαχείριση θεμάτων παιδικής προστασίας και για την υλοποίηση του θεσμού της αναδοχής
- Την θεσμοθέτηση πιστοποιημένων εργαλείων και πρωτοκόλλων για την αναγνώριση και διαχείριση περιπτώσεων παιδικής παραμέλησης και κακοποίησης από κοινωνικές υπηρεσίες και τους αρμόδιους φορείς, καθώς και για την ενιαία και αποτελεσματική εφαρμογή του θεσμού της αναδοχής
- Την σταδιακή σύγκλιση και ενοποίηση των «παράλληλων» συστημάτων φροντίδας που έχουν διαμορφωθεί για τους ασυνόδευτους ανηλίκους και για τον υπόλοιπο πληθυσμό των παιδιών
- Την μέριμνα του αρμόδιου Υπουργείου για θέσπιση ενός ενιαίου πλαισίου και προδιαγραφών λειτουργίας για όλα τα ιδρύματα παιδικής προστασίας του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα, συμπεριλαμβανομένων των δομών φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων, καθώς και επαρκών μηχανισμών εποπτείας και ελέγχου
- Την σύσταση δομών επείγουσας-βραχείας φροντίδας για την άμεση υποδοχή παιδιών που απομακρύνονται από το οικογενειακό της περιβάλλον και τον τερματισμό της παρατεταμένης παραμονής τους σε νοσοκομεία ή σε αστυνομικά τμήματα σε καθεστώς προστατευτικής φύλαξης
- Όσον αφορά τα παιδιά με αναπηρία, ιδίως παιδιά με σοβαρή νοητική αναπηρία, διάχυτες αναπτυξιακές διαταραχές ή πολυαναπηρίες που ζουν με της οικογένειές τους, διασφάλιση επαρκών και εξειδικευμένων υπηρεσιών υγείας, ψυχικής υγείας και κοινωνικής υποστήριξης στην κοινότητα, για την πρόληψη της ιδρυματοποίησής τους (π.χ. σύσταση ανοικτών δομών και εκτός σχολικού ωραρίου για δημιουργική απασχόληση, εκμάθηση δεξιοτήτων και άλλες δραστηριότητες, λειτουργία προγραμμάτων βραχείας φιλοξενίας παιδιών σε τακτική βάση, ως υποστηρικτικό μέτρο για τους γονείς-φροντιστές¹⁰ και σε περιπτώσεις κρίσης ή σοβαρού προβλήματος στην οικογένεια)
- Αναφορικά με την εναλλακτική φροντίδα παιδιών με αναπηρία των

10. Respite care

οποίων η παραμονή στην οικογένεια ή η τοποθέτηση σε ανάδοχη φροντίδα δεν είναι εφικτή, θεσμοθέτηση προδιαγραφών για τη διασφάλιση της ποιότητας της παρεχόμενης φροντίδας, σε μικρές δομές «οικογενειακού τύπου», με επαρκή και διεπιστημονική στελέχωση, εξατομικευμένο πλάνο φροντίδας, σταθερά πρόσωπα αναφοράς και διασύνδεση με υπηρεσίες και με την κοινωνική ζωή της κοινότητας, σύμφωνα με τα διεθνώς καθιερωμένα πρότυπα.

2.3. Υγεία – Εμβολιασμοί

Την Αρχή απασχόλησε ιδιαίτερα το ζήτημα της προβληματικής διατύπωσης της προϋπόθεσης εμβολιασμού¹¹ για την εγγραφή μαθητριών και μαθητών στα σχολεία.

Ειδικότερα, η στάση του Υπουργείου Παιδείας το οποίο εξέδωσε εγκύκλιο με την οποία φαίνεται να καταλείπει (πέρα από τις περιπτώσεις ιατρικών αντενδείξεων) το περιθώριο στους γονείς να αποφασίσουν εάν θα προβούν σε εμβολιασμό των παιδιών τους, δημιούργησε ιδιαίτερο προβληματισμό και σοβαρά προβλήματα στη λειτουργία των σχολικών μονάδων, οι διευθυντές των οποίων δεν ήξεραν πώς να ερμηνεύσουν την αμφίσημη διατύπωση.

Περαιτέρω, η επιδημική έξαρση της ιλαράς στην Ελλάδα με ολοένα και μεγαλύτερο ρυθμό εξάπλωσης της ασθένειας, επέβαλε την παρέμβαση της Ανεξάρτητης Αρχής.

Ο Συνήγορος απέστειλε εκ νέου στη νέα ηγεσία του Υπουργείου Παιδείας τις παρατηρήσεις και συστάσεις του για το θέμα, επιμένοντας ιδίως στην άμεση απόσυρση της εγκυκλίου του Υπουργείου Παιδείας και την αντικατάστασή της από άλλη που δεν θα καταλείπει αμφιβολία σε σχέση με την υποχρεωτικότητα της διενέργειας των εμβολίων ως προϋπόθεσης για την εγγραφή μαθητριών και μαθητών στα σχολεία.

3. Δυσλειτουργίες σε επίπεδο τοπικής αυτοδιοίκησης

Η μετατόπιση του επιπέδου λήψης αποφάσεων σε τοπικό επίπεδο, στόχευε στη διασφάλιση της αμεσότητας και της εγγύτητας που αρμόζουν

11. Βλ. επίσης κεφάλαιο νομοθετικές προτάσεις

στον χαρακτήρα της τοπικής βαθμίδας διακυβέρνησης. Οι Η.Ε., αξιοποιώντας το τοπικό συγκριτικό τους πλεονέκτημα, θα έπρεπε να επιδεικνύουν ευελιξία και ταχύτερη ανταπόκριση στις ανακύπτουσες ανάγκες. Παρά ταύτα, κατά την άσκηση της διοικητικής τους δράσης, αναφύονται ζητήματα που σχετίζονται είτε με την παραβίαση γενικών διοικητικών αρχών και συνταγματικά κατοχυρωμένων δικαιωμάτων, είτε με τη μη αξιοποίηση δυνατοτήτων που το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο τους παρέχει. Φυσικά δεν λείπουν και περιπτώσεις κατά τις οποίες επιδεικνύεται εκ μέρους της τοπικής αυτοδιοίκησης διάθεση ανεύρεσης λύσεων, η οποία αποδυναμώνεται επειδή ο νόμος δεν καταλείπει σχετικό ρυθμιστικό αντικείμενο.

Χαρακτηριστικά ζητήματα που αναδείχτηκαν κατά τη διάρκεια της χρονιάς ήταν:

- Οι πρακτικές διάκρισης που ακολουθούν δήμοι μεταξύ των δημοτών τους και των μη δημοτών/μονίμων κατοίκων, τόσο ως προς την επιβολή διαφόρων τελών, όσο και ως προς τη διαφοροποιημένη παροχή δημοτικών υπηρεσιών και προνομίων
- Η εφαρμογή της διαδικασίας του εξώδικου συμβιβασμού για την ικανοποίηση των ζημιωθέντων, στις περιπτώσεις αντικειμενικής ευθύνης των δήμων
- Η εμμονή δήμων σε λανθασμένη ερμηνεία των διατάξεων που αφορούν την απαλλαγή των μη ηλεκτροδοτούμενων και μη χρησιμοποιούμενων ακινήτων από τα δημοτικά τέλη, συχνά παρά τις διευκρινίσεις που παρέχονται από το Υπουργείο Εσωτερικών.

3.1. Πρακτικές διάκρισης κατά τον καθορισμό τελών και την πρόσβαση πολιτών σε προνόμια και δωρεάν δημοτικές υπηρεσίες

Ο Συνήγορος έχει επανειλημμένα αναδείξει το ζήτημα της διαφορετικής αντιμετώπισης, από τους δήμους, των πολιτών που είναι εγγεγραμμένοι στα δημοτολόγια τους σε σχέση με τους μη δημότες-μόνιμους κατοίκους. Στην Ειδική Έκθεση της Αρχής «Εσοδα Δήμων και Κράτος Δικαίου»¹², είχε επισημανθεί η πρακτική διαφοροποίησης του ύψους διαφόρων τελών με κριτήριο την ιδιότητα του δημότη. Χαρακτηριστικά παραδείγματα, τα δυσανάλογα αυξημένα τέλη κοιμητηρίων σε βάρος όσων δεν διαθέτουν την ιδιότητα του δημότη, η χορήγηση έκπτωσης στα δημοτικά τέλη λόγω

12. <https://www.synigoros.gr/?i=state-citizen-relations.el.files.479564>

αναπηρίας αποκλειστικά σε δημότες ΑμεΑ, οι μειωμένες συνδρομές σε αθλητικές εγκαταστάσεις μόνο για δημότες κ.α.

Αντίστοιχες πρακτικές ακολουθούνται και ως προς την παροχή από τους δήμους ειδικών υπηρεσιών και προνομίων¹³. Ενδεικτικά αναφέρουμε τη δυνατότητα εγγραφής σε Κ.Α.Π.Η και τη χορήγηση της «κάρτας δημότη», μέσω της οποίας κάποιοι δήμοι εξασφαλίζουν αποκλειστικά για τους δημότες τους δυνατότητες και παροχές (π.χ. εκπώσεις σε προγράμματα πολιτισμού και αθλητισμού, ελεύθερη πρόσβαση σε οργανωμένες ακτές των διοικητικών τους ορίων).

Πάγιο επιχείρημα των δήμων για την διαφοροποιούμενη πρακτική τους, είναι η καταβολή δημοτικών τελών από τους εγγεγραμμένους δημότες, παρόλο που τα τέλη αποτελούν αντιπαροχή αποκλειστικά για τις υπηρεσίες καθαριότητας και φωτισμού και δε συνδέονται με άλλης φύσεως δράσεις ή υπηρεσίες των δήμων. Άλλωστε, μόνη η συνδρομή της ιδιότητας του δημότη δεν συνεπάγεται την καταβολή δημοτικών τελών. Επιπλέον, οι ετεροδημότες που διαθέτουν και την ιδιότητα των μόνιμων κατοίκων, καταβάλλουν δημοτικά τέλη, όπως και οι ετεροδημότες που διατηρούν ακίνητα ή επιχειρήσεις σε δήμο διαφορετικό από αυτόν όπου είναι εγγεγραμμένοι. Η συνεισφορά τους μάλιστα στην οικονομική ανάπτυξη και προαγωγή της τοπικής κοινωνίας, αποδεικνύεται στην πλειονότητα των περιπτώσεων ιδιαίτερα καθοριστική.

Ο Συνήγορος έχει διαχρονικά διατυπώσει την άποψη ότι η παροχή συγκεκριμένων υπηρεσιών αποκλειστικά στους εγγεγραμμένους δημότες, εάν δεν έχει νόμιμο έρεισμα και δεν αιτιολογείται, εισάγει ανεπίτρεπτο κριτήριο διάκρισης μεταξύ πολιτών που τελούν υπό όμοιες συνθήκες και παραβιάζει την αρχή της ισότητας, ειδικά σε ότι αφορά τους μη δημότες μόνιμους κατοίκους, που πολλές φορές υπερτερούν αριθμητικά του συνόλου του δημοτικού πληθυσμού. Συχνά άλλωστε παρατηρείται, εγγεγραμμένοι σε δήμο δημότες να μην κατοικούν μόνιμα σε αυτόν και να μην ενισχύουν ή συμμετέχουν στην ανάπτυξη της τοπικής οικονομίας, σε αντίθεση με τους μη δημότες μόνιμους κατοίκους των οποίων η συμμετοχή στις τοπικές υποθέσεις είναι ιδιαίτερα ενεργή.

Δεδομένου ότι κάθε δήμος απαρτίζεται από και στηρίζεται σε πολλές κατηγορίες πολιτών, σε οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο, τόσο δημωτών όσο και μόνιμων κατοίκων και επαγγελματιών που δραστηριοποιούνται εντός των ορίων του, η πρόσβαση στις παροχές και τις υπηρεσίες του πρέπει να χαρακτηρίζεται από αντίστοιχη ευρύτητα και ανταποδοτικότητα.

13. ΦΥ 259099, 268889, 269297

Σε αυτό το πλαίσιο και με αφορμή πληθώρα αναφορών πολιτών που διαμαρτυρήθηκαν για διακριτική σε βάρος τους μεταχείριση από δήμους της Αττικής, ο Συνήγορος ζήτησε από την Αποκεντρωμένη Διοίκηση Αττικής, τη συνδρομή της για την άρση των διακρίσεων που διαπιστώνονται στις σχετικές κανονιστικές αποφάσεις δήμων. Η τελευταία, διαβίβασε το έγγραφο του Συνηγόρου στους δήμους της χωρικής της αρμοδιότητας, προς ενημέρωση και για τις δικές τους ενέργειες, ενώ αναμένεται η σχετική ανταπόκριση.

3.2. Εξώδικος συμβιβασμός

Ο Συνήγορος, από το δεύτερο ήδη, έτος της λειτουργίας του, δέχεται αναφορές με αίτημα την κάλυψη των ζημιών που οφείλονται σε παραλείψεις των Ο.Τ.Α. α' και β' βαθμού να συντηρήσουν το οδόστρωμα του οδικού δικτύου αρμοδιότητάς τους, με αποτέλεσμα την επέλευση ζημιογόνων γεγονότων για τα οποία έχουν αντικειμενική ευθύνη¹⁴.

Ο Συνήγορος του Πολίτη θεώρησε ότι η αποκλειστική επίλυση αυτών των διαφορών αντικειμενικής αστικής ευθύνης του δημοσίου, στις οποίες η υπαιτιότητα των οργάνων των Ο.Τ.Α. είναι αδιάφορη ως προς την ίδρυση της ευθύνης, με άσκηση αγωγής στα διοικητικά δικαστήρια, καθυστερούσε υπέρμετρα την ικανοποίηση των ζημιωθέντων. Έτσι, σε ειδική έκθεση¹⁵ που εκπόνησε, πρότεινε ένα σύστημα εξωδικαστικής επίλυσης διαφορών, σε ένα πεδίο πλήρως ρυθμισμένο από το νόμο και επαρκώς επεξεργασμένο από τη νομολογία, με τη σύζευξη δύο ρυθμίσεων: των διατάξεων των άρθρων 105-106 του ΕισΝΑΚ περί αντικειμενικής ευθύνης των Ο.Τ.Α. α' και β' βαθμού και της παρεχόμενης από τους Κώδικες Τοπικής Αυτοδιοίκησης δυνατότητας για εξώδικο συμβιβασμό.

Προκειμένου να πληρωθεί η προϋπόθεση της άρσης της αβεβαιότητας αναφορικά με το ύψος της απαίτησης που απαιτεί η σύμβαση του συμβιβασμού, ο Συνήγορος πρότεινε οι αιτούμενοι τον εξώδικο συμβιβασμό να περιορίζουν την απαίτησή τους στο ύψος της κάλυψης των υλικών μόνο ζημιών.

Σε μια εποχή που ακόμα δεν διαφαίνονταν οι εναλλακτικές μορφές επίλυσης διαφορών, η πρόταση της Αρχής, συνάντησε τη δυσπιστία της Το-

14. άρθρα 105-106 του ΕισΝΑΚ

15. «Αστική Ευθύνη Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Η περίπτωση υλικών ζημιών σε οχήματα από ανωμαλίες του οδοστρώματος ή άλλες παρεμφερείς αιτίες», (Νοέμβριος 2004) <https://www.synigoros.gr/?i=state-citizen-relations.el.kakotexnies.26263>

πικής Αυτοδιοίκησης, του Υπουργείου Εσωτερικών αλλά και του Ελεγκτικού Συνεδρίου. Συχνά, η άρνηση έγκρισης των δαπανών οφειλόταν σε νομικές πλημμέλειες λόγω ελλিপών αποδεικτικών στοιχείων εκ μέρους του αιτούμενου ή σε παραλείψεις των Ο.Τ.Α. ως προς την κατάρτιση της σύμβασης εξώδικου συμβιβασμού¹⁶.

Ο Συνήγορος, με μακρόπνοες παρεμβάσεις¹⁷, συνέβαλε στην άρση των επιφυλάξεων του Υπουργείου Εσωτερικών και στη μεταστροφή της νομολογίας του Ελεγκτικού Συνεδρίου¹⁸.

Σήμερα, η δυνατότητα ικανοποίησης των ζημιωθέντων με το συντεταγμένο τρόπο που περιγράφεται στην Ειδική Έκθεση, έχει καταξιωθεί στη συνείδηση των πολιτών και έχει αναγνωριστεί από τους φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης και το νομικό κόσμο.

Η Αρχή υποδεικνύει¹⁹ στους πολίτες, εφόσον υπάρχει καταγραφή του συμβάντος από δημόσιο φορέα (τροχαία, πυροσβεστική, κ.ά.), να αιτηθούν εγγράφως προς τους Ο.Τ.Α. τη σύναψη ενός εξώδικου συμβιβασμού για την αποκατάσταση της επελθούσης ζημίας, όπως προβλέπεται από τις διατάξεις του άρθρου 72, παρ. 1 του Ν. 3852/10 («Καλλικράτης»). Επίσης, υποδεικνύει την Οικονομική Επιτροπή των δήμων, ως το αρμόδιο όργανο για να εγκρίνει τον εξώδικο συμβιβασμό, μετά από εισήγηση της νομικής υπηρεσίας, επισημαίνοντας ότι ενδεχόμενη αρνητική εισήγησή της δεν συνιστά κακοδιοίκηση, εφόσον έχει ληφθεί σε πλήρη επίγνωση της έκτασης της διακριτικής ευχέρειας και των εκ του νόμου παρεχόμενων προϋποθέσεων για τη σύναψη εξώδικου συμβιβασμού. Εάν, τουναντίον, ο Ο.Τ.Α. θεωρεί ότι δεν έχει διακριτική ευχέρεια και δεν κάνει χρήση αυτής, παραβιάζει ευθέως τον νόμο²⁰.

Ο Συνήγορος εξακολουθεί να διαμεσολαβεί με επιτυχία²¹, αλλά δεν έχει επιλύσει όλα τα ζητήματα που έχουν ανακύψει: με την κατάργηση του

16. Ενδεικτικά: ΦΥ 263856, 255007, 259085

17. <http://www.synigoros.gr/resources/epistolh-stp-pros-elegktiko-synedrio.pdf>,
<http://www.synigoros.gr/resources/epistolh-stp-pros-ypourgeio-eswterikwn.pdf>,
<http://www.synigoros.gr/resources/eggrafo-ypourgeiou-eswterikwn-2.pdf>

18. Το ΕΣ έκρινε νόμιμη την καταβολή αποζημίωσης σε δημότη, κατόπιν εξώδικου συμβιβασμού (βλ. Πράξη VII Τμήματος 264/2011, Πράξεις Τμήματος VII 114/2009, 49/2010, 264/2011, 268/2011)

19. Ενδεικτικά, ΦΥ 259601, 259804, 261088, 262014, 263022.

20. ΦΥ 263448, 266351.

21. ΦΥ 250184, 259648

προληπτικού ελέγχου των δαπανών των Ο.Τ.Α. α' και β' βαθμού²² και την ανάθεση της εκκαθάρισης των δαπανών στους Διευθυντές των Οικονομικών Υπηρεσιών²³ ανέκυψαν νέες γραφειοκρατικές αγκυλώσεις. Ενδεικτικά αναφέρουμε περίπτωση κατά την οποία παρόλο που τηρήθηκε η διαδικασία σύναψης εξώδικου συμβιβασμού, ο Διευθυντής των Οικονομικών Υπηρεσιών αρνήθηκε την εκταμίευση δημοτικού χρήματος, επικαλούμενος αποφάσεις του Ελεγκτικού Συνεδρίου που ανέτρεχαν σε χρόνο προ της μεταστροφής της απορριπτικής του στάσης²⁴.

Εν κατακλείδι ωστόσο, 15 χρόνια από τη σύνταξη της ειδικής έκθεσης, η αποτίμηση της παρέμβασης του Συνηγόρου ως θεσμού διαμεσολάβησης, κρίνεται θετική.

3.3. Προβλήματα σχετιζόμενα με την εφαρμογή των ν. 4555/2018 & 4604/2019 για τα μη χρησιμοποιούμενα και μη ηλεκτροδοτούμενα ακίνητα

Με το άρθρο 103 του ν. 4604/2019, που αντικατέστησε την παρ. 2 του άρθρου 222 του ν. 4555/18, παρατάθηκε ο χρόνος υποβολής της υπεύθυνης δήλωσης περί μη χρήσης των μη ηλεκτροδοτούμενων ακινήτων που απαιτείτο για την απαλλαγή τους από τα τέλη καθαριότητας και φωτισμού. Με την ίδια διάταξη, προβλέφθηκε διαγραφή ή παράλειψη βεβαίωσης οφειλών από δημοτικά τέλη των ουδέποτε ηλεκτροδοτηθέντων και μη χρησιμοποιούμενων ακινήτων, όπως ο Συνήγορος είχε ζητήσει. Παρά ταύτα αρρύθμιστα παρέμειναν κάποια θέματα και δεν προβλέφθηκαν άλλα:

Α. Εκτός νομοθετικής πρόβλεψης παρέμεινε το θέμα των μη χρησιμοποιούμενων ακινήτων, **των οποίων η ηλεκτροδότηση είχε διακοπεί, λόγω ανεξόφλητων λογαριασμών ηλεκτρικού ρεύματος**²⁵.

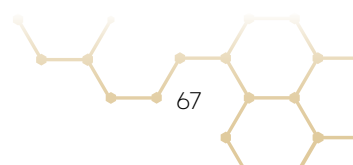
Ο Συνήγορος, είχε επισημάνει εγγράφως στο Υπουργείο Εσωτερικών, ότι στις περιπτώσεις αυτές, παρόλο που στη βεβαίωση που χορηγεί ο Δ.Ε.Δ.Δ.Η.Ε. αναφέρεται ημερομηνία διακοπής, η σύμβαση προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας παραμένει ενεργή και εξακολουθούν να εκδίδονται λογαριασμοί με ενσωματωμένα δημοτικά τέλη. Ως εκ τούτου αυτά

22. άρθρο 31 Ν. 4270/14, 10 Ν. 4337/15, 58 Ν. 4607/19 και 125 Ν. 4611/19.

23. Ν. 4555/18, άρθρα 204 και 205.

24. ΦΥ 265247.

25. ΦΥ 150151, 253052

δεν αποστέλλονται ως ανείσπρακτα στους δήμους και δεν είναι δυνατή η διαγραφή τους.

Μολονότι δε οι σχετικές διατάξεις δεν διακρίνουν περιπτώσεις διακοπής ηλεκτροδότησης, ούτε εξαιρούν από το πεδίο εφαρμογής τους τη διακοπή ρευματοδότησης που επήλθε λόγω οφειλών, **η συγκεκριμένη κατηγορία πολιτών αποστερείται της δυνατότητας να κάνει χρήση των ευεργετικών διατάξεων του νόμου.**

Β. Κατά την εφαρμογή των ανωτέρω διατάξεων, υπήρξαν περιπτώσεις στις οποίες, όταν οι ενδιαφερόμενοι προσέρχονταν στους δήμους για να υποβάλουν τις υπεύθυνες δηλώσεις που απαιτούνταν για την απαλλαγή τους από τα δημοτικά τέλη, διαπιστώθηκε διαφορά στο εμβαδόν των ακινήτων σε σχέση με τα αρχικώς δηλωθέντα²⁶.

Όπως κατέγραψε ο Συνήγορος, υπήρξαν δήμοι που διέγραψαν τα τέλη που αντιστοιχούσαν στο δηλωθέν εμβαδόν, επέβαλαν ωστόσο τέλη για τα επιπλέον τετραγωνικά καθώς και πρόστιμα λόγω υποβολής ανακριβούς δήλωσης. Ο Συνήγορος επισήμανε ότι, **πρόθεση του νομοθέτη ήταν να υπαχθούν στις ευεργετικές διατάξεις όλες οι εκκρεμότητες που αφορούν σε δημοτικά τέλη, συμπεριλαμβανομένων αυτών που προέκυψαν εκ των υστέρων, εφόσον δηλώθηκαν μέσα στα χρονικά περιθώρια που όρισε ο νόμος.** Σε αυτό συνηγορεί και το γεγονός ότι προβλέπεται, όχι μόνο διαγραφή των ήδη βεβαιωμένων οφειλών, αλλά και παράλειψη βεβαίωσης όσων περιέχονται για πρώτη φορά σε γνώση του δήμου. Παρά δε το γεγονός ότι και το Υπουργείο Εσωτερικών συντάχθηκε με την άποψη του Συνηγόρου, υπήρξαν περιπτώσεις δήμων που ενέμειναν στην πρακτική αυτή.

4. Εργασία και απασχόληση

Τόσο το ζήτημα της πρόσβασης στην απασχόληση και την εργασία, όσο και η διασφάλιση των εργασιακών δικαιωμάτων στη συνέχεια, έχουν επανειλημμένα απασχολήσει τον Συνήγορο του Πολίτη. Η αποτελεσματικότητα των ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης περιορίζεται λόγω των περίπλοκων διαδικασιών και των διαδικαστικών προβλημάτων²⁷, ενώ στον ίδιο τον χώρο εργασίας προκύπτουν θέματα άνισης μεταχείρισης

26. ΦΥ 251064, 252000

27. Βλ. Ετήσια Έκθεση 2018 σελ. 173 https://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.ehtisies_ektheseis_documents.488167

λόγω σοβαρών ελλείψεων και κενών στη νομοθεσία τα οποία συνεπάγονται την απώλεια δικαιωμάτων των εργαζομένων με επιπτώσεις στην εργασιακή και οικογενειακή τους ζωή.

- Σε ό,τι αφορά την πρόσβαση στην εργασία, τον Συνήγορο ιδιαιτέρως απασχόλησε το ζήτημα της απόρριψης ανέργων, επιτυχόντων σε προγράμματα κοινωφελούς χαρακτήρα του Ο.Α.Ε.Δ., οι οποίοι εκ των υστέρων διαπιστώθηκε ότι είχαν υλοποιήσει προγράμματα κατάρτισης και εκπαίδευσης κατά το διάστημα ανεργίας τους.
- Έχοντας εντοπίσει φαινόμενα άνισης μεταχείρισης στον ίδιο τον χώρο εργασίας και εν όψει της ενσωμάτωσης της Οδηγίας 2019/1158 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και ιδιωτικής ζωής για τους γονείς και τους φροντιστές, ο Συνήγορος διατύπωσε συγκεκριμένες προτάσεις για ρυθμίσεις που θα συμβάλουν στην άρση των ανισοτήτων και στη βελτίωση της ποιότητας της επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής των εργαζομένων.

4.1. Πρόσβαση στην Εργασία – Ενεργητικές Πολιτικές Απασχόλησης

4.1.1. ΟΑΕΔ: Αιφνιδιασμός ανέργων επιτυχόντων σε προγράμματα κοινωφελούς χαρακτήρα του Οργανισμού/ Αδυναμίες των διαδικασιών ενημέρωσης τους για τις νόμιμες υποχρεώσεις τους

Στον Συνήγορο του Πολίτη προσέφυγαν επιτυχόντες, ωφελούμενοι προγραμμάτων κοινωφελούς χαρακτήρα του Ο.Α.Ε.Δ., οι οποίοι, αφού είχαν καταθέσει τα δικαιολογητικά τους ή ακόμα έχοντας ήδη προσληφθεί, ενημερώθηκαν ότι δεν μπορούν να συνεχίσουν, διότι κατά το διάστημα της ανεργίας τους υλοποίησαν προγράμματα κατάρτισης και εκπαίδευσης χωρίς να ενημερώσουν τον Οργανισμό εντός της καθοριζόμενης από το άρθρο 57 του ν.4430/2016²⁸ προθεσμίας.

28. «Άνεργοι εγγεγραμμένοι στα μητρώα του Ο.Α.Ε.Δ., που συμμετείχαν σε προγράμματα εκπαίδευσης ή επαγγελματικής κατάρτισης πριν από την έναρξη ισχύος του παρόντος νόμου, διατηρούν συνυπολογιζόμενο τον χρόνο παρακολούθησης όλων των ως άνω προγραμμάτων στο χρόνο ανεργίας τους και κρατούν τυχόν ποσό επιδόματος ανεργίας που τους καταβλήθηκε κατά τη χρονικό περίοδο παρακολούθησης των ως άνω προγραμμάτων, εφόσον εντός τεσ-

Ο Οργανισμός, τήρησε, εν προκειμένω, την τυπική νομιμότητα, αφού η ανωτέρω διάταξη προβλέπει ως απαραίτητη προϋπόθεση για τον συνυπολογισμό του χρόνου παρακολούθησης προγραμμάτων στο χρόνο ανεργίας την ενημέρωση του Οργανισμού μέχρι 30.06.2017. Εν συνεχεία, εφόσον δεν τηρηθεί αυτή η διαδικασία, το δελτίο ανεργίας διακόπτεται από την ημερομηνία έναρξης της κατάρτισης. Αντίστοιχη αντιμετώπιση προβλέπει και το άρθρο 34 ν. 4554/2018, το οποίο επιβάλλει αυστηρές διοικητικές κυρώσεις σε όσους παρακολούθησαν προγράμματα κατάρτισης χωρίς να ενημερώσουν σχετικά τον Οργανισμό. Στην απάντησή του προς την Αρχή ο Οργανισμός επεσήμανε, περαιτέρω, την πολυδιάστατη ηλεκτρονική ενημέρωση που παρέιχε μέσω του διαδικτυακού του τόπου προς τους ανέργους, όσον αφορά τις ειδικότερες υποχρεώσεις τους.

Η διοικητική δράση του Οργανισμού οφείλει βεβαίως, να διέπεται από τις ρητές επιταγές των ισχυόντων τυπικών ή ουσιαστικών νόμων. Αυτοί, όμως, ενίοτε έρχονται σε αντίθεση με την προστασία θεμελιωδών δικαιωμάτων ή/και με γενικές αρχές του *συνταγματικού δικαίου*, όπως η *δικαιολογημένη εμπιστοσύνη του πολίτη και η αναλογικότητα*.

Εξετάζοντας μεγάλο αριθμό σχετικών αναφορών²⁹, ο Συνήγορος διαπίστωσε ότι, παρά το γεγονός ότι τα προγράμματα κοινωφελούς εργασίας του ΟΑΕΔ στοχεύουν στην άμεση αντιμετώπιση της ανεργίας και απευθύνονται κυρίως σε μακροχρόνια άνεργους, δεν χαρακτηρίζονται από απλές διαδικασίες. Συχνά οι άνεργοι, έχοντας ήδη περάσει τα πολλαπλά στάδια της διαδικασίας, ανακαλύπτουν μόλις πριν προσληφθούν ότι υπάρχει πρόβλημα με το δελτίο ανεργίας τους, με συνέπεια να χάνουν την θέση εργασίας και ταυτόχρονα να διαγράφονται από τα μητρώα ανέργων του ΟΑΕΔ. **Δεν έχει προβλεφθεί κανένα στάδιο ελέγχου της ισχύος των δελτίων ανεργίας, μετά την απόφαση του Οργανισμού περί της δυνατότητας ηλεκτρονικής ανανέωσης τους**, με συνέπεια οι άνεργοι να αιφνιδιαζονται με διοικητικές κυρώσεις μετά από χρόνια παρουσίας τους στο Μητρώο Ανέργων του Οργανισμού.

Ο Ο.Α.Ε.Δ, ως ο μοναδικός δημόσιος φορέας παροχής ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης και συνδρομής για την ένταξη στην εργασία, έχοντας στην αρμοδιότητα του την ευθύνη ενός πληθυσμού ο οποίος αντιμετωπίζει *«ευαλωτότητα»* εξαιτίας της έλλειψης εισοδήματος για μεγάλο χρονικό διάστημα, θα πρέπει να ανατρέξει σε συνδυαστικές μεθόδους

σάρων (4) μηνών από τη δημοσίευση του παρόντος δηλώσουν στον Ο.Α.Ε.Δ. τα πλήρη στοιχεία όλων των προγραμμάτων που έχουν παρακολουθήσει». Η προθεσμία παρατάθηκε μέχρι τις 30.06.2017 με το άρθρο 11 του ν.4455/2017.

29. Ενδεικτικά, ΦΥ 255817, 251234, 256709, 258236

ενημέρωσης προκειμένου να μην περιοριστεί μόνο στην εφαρμογή διοικητικών κυρώσεων για τυπικές παραλείψεις. Αυτή η προσέγγιση καταδεικνύει ότι αδυνατεί να κατανοήσει τις αντικειμενικές δυσκολίες που αντιμετωπίζει ο μακροχρόνια άνεργος προκειμένου να ανταπεξέλθει τόσο στα μηχανογραφικά συστήματα όσο και στην αναζήτηση πληροφοριών μέσω της κεντρικής ιστοσελίδας του Οργανισμού. Επισημαίνεται, περαιτέρω, ότι ανάμεσα στους συνηθέστερους δείκτες κοινωνικού αποκλεισμού, όπως το χαμηλό εισόδημα και η ελλιπής εκπαίδευση, βρίσκεται και η **μειωμένη χρήση νέων τεχνολογιών**. Ο αποκλεισμός ή η δυσχέρεια πρόσβασης στις νέες τεχνολογίες και, κατά συνέπεια, στη γνώση, δημιουργεί μια διακριτά ευάλωτη ομάδα σε σχέση με όσους διαθέτουν ηλεκτρονικό υπολογιστή και γνωρίζουν τη χρήση του Διαδικτύου.

Μια οργανωμένη, συνεχής και εντατική ενημέρωση, θα συντελούσε στην προστασία ευάλωτων ομάδων του πληθυσμού από τον κίνδυνο να χάσουν ζωτικής σημασίας δικαιώματα εξαιτίας νομοθετικών αλλαγών που, αντικειμενικά, δεν είναι όλοι και πάντα σε θέση να παρακολουθούν.

Η – αν και τυπικά νόμιμη – απόρριψη ανέργων από τον Οργανισμό πριν την τοποθέτησή τους σε θέση εργασίας, δεν αποτελεί μόνο μια δυσμενή εξέλιξη, αλλά έχει και σοβαρές συνέπειες για τα άτομα που προσδοκούσαν να ενταχθούν μέσα από αυτό το πρόγραμμα στην εργασία μετά από μεγάλο διάστημα. **Με την ιδιαίτερα αυστηρή αντιμετώπιση της απόρριψης, ο Οργανισμός δημιουργεί περαιτέρω επισφάλειες στους άνεργους.** Με προσοχή αλλά και με επιείκεια, θα μπορούσε να αντιμετωπίσει την έλλειψη ενημέρωσης ατόμων που δεν απέκρυψαν με δόλο την συμμετοχή τους σε πρόγραμμα, δεν έχουν εργαστεί για μεγάλο χρονικό διάστημα **και πράγματι δεν ενημερώθηκαν έγκαιρα για τις νόμιμες υποχρεώσεις τους.** Ο Συνήγορος επεσήμανε ότι τα δελτία τύπου που εξέδωσε ο Οργανισμός δεν είχαν το προσδοκώμενο αποτέλεσμα, καθώς δεν ενημερώθηκαν όλοι οι άνεργοι. Επιπλέον, η επείγουσα ενημέρωση μέσω του e Services IIS την οποία απέστειλε ο Ο.Α.Ε.Δ. σε κάθε άνεργο τον Μάρτιο 2017, ήταν ελλιπής: αναφερόταν σε όσους **προτίθενται να συμμετάσχουν σε πρόγραμμα κατάρτισης**, δεν ανέφερε ωστόσο πουθενά ότι όλοι όσοι είχαν ολοκληρώσει τέτοια προγράμματα στο παρελθόν είχαν υποχρέωση να προσέλθουν στις τοπικές τους υπηρεσίες και να ενημερώσουν τον Οργανισμό. Σε όσους, δε, απεστάλη ολοκληρωμένα, δεν έγινε κατανοητή ως προς την προθεσμία της 30ης Ιουνίου 2017.

Ο Οργανισμός οφείλει να αναγνωρίζει τις δυσκολίες του πληθυσμού που εξυπηρετεί και να δημιουργήσει αντίστοιχες δικλίδες ασφαλείας. **Ένας απλοποιημένος Οδηγός θα ήταν εξαιρετικά χρήσιμος. Θα ήταν επίσης δυνατόν να προβλεφθεί μια επιπλέον μεταβατική διάταξη, όπως**

αυτή του άρθρου 57 του ν. 4430/2016, ώστε να δηλωθούν στοιχεία συμμετοχής σε προγράμματα εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης προκειμένου να μην χαθεί η εγγεγραμμένη ανεργία, η οποία ανακουφίζει τα άτομα με άλλα ευεργετήματα.

Ο Ο.Α.Ε.Δ. δεσμεύθηκε να εξετάσει τα συμπεράσματα και τις προτάσεις του Συνηγόρου, να επισημάνει δυσλειτουργίες του συστήματος εξυπηρέτησης των ανέργων και να επανεξετάσει μεθόδους που ενδεχομένως χρήζουν βελτίωσης.

4.2. Άνιση Μεταχείριση στο Χώρο Εργασίας – Προτάσεις για την εξισορρόπηση της ιδιωτικής κι επαγγελματικής ζωής των εργαζομένων

Ο Συνήγορος, ως φορέας παρακολούθησης και προώθησης της εφαρμογής της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών³⁰, δέχτηκε μεγάλο αριθμό αναφορών από εργαζόμενες γυναίκες με σύμβαση ορισμένου χρόνου στον ευρύτερο δημόσιο τομέα³¹, οι οποίες, διαμαρτύρονται για τις μεγάλες ανισότητες που υπάρχουν έναντι των συναδέλφων τους, δημοσίων υπαλλήλων και ιδιωτικών υπαλλήλων, αναφορικά με το καθεστώς χορήγησης αδειών σχετιζομένων με την μητρότητα. Ήδη από το έτος 2010, ο Συνήγορος είχε επισημάνει σε σχετική ειδική έκθεση³², τα σοβαρά ελλείμματα στο θεσμικό πλαίσιο που προβλέπεται για την προστασία της μητρότητας και τη συμφιλίωση επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής. Τα ελλείμματα είχαν και έχουν ως αποτέλεσμα να υπολείπεται η έκταση και το επίπεδο προστασίας της μητρότητας για τις εργαζόμενες στον δημόσιο τομέα με συμβάσεις ιδιωτικού δικαίου ορισμένου χρόνου, από την προστασία της οποίας τυγχάνουν οι δημόσιοι υπάλληλοι με μόνιμη σχέση εργασίας ή οι εργαζόμενες στον αμιγή ιδιωτικό τομέα.

Το πρόβλημα που αναδεικνύει ο σημαντικά αυξημένος αριθμός αναφορών των δύο τελευταίων ετών, αφορά ιδίως τις ετησίως απασχολούμενες γυναίκες στον ευρύτερο δημόσιο τομέα με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου, οι οποίες δεν δικαιούνται ούτε την 9μηνη άδεια ανατροφής τέκνου των δημοσίων υπαλλήλων (και ενώ μάλιστα έχουν ακριβώς τα ίδια καθήκοντα με συναδέλφους τους δημόσιες υπαλλήλους),

30. Ν.3896/2010

31. ΦΥ 258274, 258244, 258277, 262776

32. <https://www.synigoros.gr/?i=equality.el.nea.44791>

αλλά ούτε και την ειδική παροχή προστασίας μητρότητας, που δικαιούνται οι εργαζόμενες στον ιδιωτικό τομέα, καθώς δεν απασχολούνται σε επιχείρηση ή εκμετάλλευση του ιδιωτικού τομέα (βλ. ενδεικτικά απασχολούμενες στην Αττικό Μετρό Α.Ε., απασχολούμενες σε δημοτικούς βρεφονηπιακούς σταθμούς Δήμων, ΟΤΑ ή ΝΠΔΔ, απασχολούμενες σε ερευνητικά κέντρα κ.α.). Οι αναφερόμενες αυτές διαμαρτύρονται για την άνιση μεταχείριση που υφίστανται ως προς τις άδειες ανατροφής τέκνου και έναντι των δημοσίων υπαλλήλων, αλλά και έναντι των ιδιωτικών υπαλλήλων του αμιγούς ιδιωτικού τομέα. Κυρίως όμως διαμαρτύρονται καθώς οι ίδιες, ως εργαζόμενες μητέρες, δεν μπορούν να τύχουν καμίας υποστήριξης ή διευκόλυνσης για την φροντίδα των τέκνων τους.

Πράγματι, σύμφωνα με τις ρυθμίσεις του Κώδικα Δημοσίων Υπαλλήλων³³ για τους δημοσίους υπαλλήλους γονείς (άνδρες και γυναίκες) προβλέπονται διευκολύνσεις -είτε μειωμένο ωράριο, είτε 9μηνη γονική άδεια ανατροφής τέκνου – τις οποίες μπορεί να αξιοποιήσει ο ένας γονέας ή αναλογικά και οι δύο. Αντίστοιχα, για τους εργαζόμενους σε επιχειρήσεις ή εκμεταλλεύσεις του ιδιωτικού τομέα, προβλέπεται από την Εθνική Γενική Συλλογική Σύμβαση Εργασίας, ότι οι απασχολούμενοι άνδρες και γυναίκες δικαιούνται να λάβουν την άδεια φροντίδας τέκνου και θηλασμού, ολόκληρη ή αναλογία αυτής (αν μοιραστούν την άδεια και οι δύο γονείς), είτε με μειωμένο ωράριο, είτε με ισόχρονη άδεια με αποδοχές, **με την προϋπόθεση ότι συναινεί ο εργοδότης** στον συγκεκριμένο τρόπο άσκησης του δικαιώματος. Παράλληλα, οι απασχολούμενες μητέρες σε επιχείρηση ή εκμετάλλευση του αμιγούς ιδιωτικού τομέα, οι οποίες δικαιούνται της άδειας θηλασμού και φροντίδας τέκνου της Ε.Γ.Σ.Σ.Ε., δικαιούνται επί πλέον ειδική άδεια μητρότητας διάρκειας 6 μηνών. Για τις απασχολούμενες στον ευρύτερο δημόσιο τομέα με συμβάσεις ορισμένου ή αορίστου χρόνου ιδιωτικού δικαίου εφαρμόζεται κατ' αρχήν η εργατική νομοθεσία και όχι το δημοσιοϋπαλληλικό δίκαιο. Κατ' εφαρμογή όμως του άρθρου 4 παρ. 5 του ν. 2839/2000, οι απασχολούμενες/οι με σύμβαση ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου στο δημόσιο, λαμβάνουν τις άδειες μητρότητας/πατρότητας και τις γονικές άδειες που προβλέπονται στο δημοσιοϋπαλληλικό κώδικα. **Αντίθετα, οι εργαζόμενες με σύμβαση ιδιωτικού δικαίου ορισμένου χρόνου που εργάζονται στον ευρύτερο δημόσιο τομέα, δεν καλύπτονται από καμία από τις παραπάνω διατάξεις, με αποτέλεσμα να αντιμετωπίζουν μεγάλες δυσκολίες στην εξισορρόπηση της επαγγελματικής και της οικογενειακής τους ζωής, χωρίς τις αναγκαίες διευκολύνσεις για την ανατροφή των τέκνων τους.**

33. αρ. 52 και 53 ν. 3528/2007

Ο Συνήγορος απευθύνθηκε στη Γενική Γραμματεία Ισότητας Φύλων του Υπουργείου Εργασίας. Στην παρέμβασή του, επισήμανε την έκδοση της Οδηγίας 2019/1158 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ης Ιουνίου 2019, σχετικά με την ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και ιδιωτικής ζωής για τους γονείς και τους φροντιστές, την οποία η χώρα μας καλείται να ενσωματώσει στο εθνικό δίκαιο μέχρι τις 02.08.2022. Στο προοίμιο της Οδηγίας προβλέπεται ότι: «Οι πολιτικές για την ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και ιδιωτικής ζωής θα πρέπει να συμβάλλουν στην επίτευξη της ισότητας των φύλων, προωθώντας τη συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας, την ίση κατανομή των ευθυνών φροντίδας μεταξύ ανδρών και γυναικών και τη γεφύρωση του χάσματος μεταξύ των φύλων ως προς τους μισθούς και τις αποδοχές. Οι πολιτικές αυτές θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις δημογραφικές αλλαγές, συμπεριλαμβανομένων των επιπτώσεων της γήρανσης του πληθυσμού». Στο πλαίσιο αυτό, η Οδηγία περιλαμβάνει συγκεκριμένες ρυθμίσεις για την παροχή διευκολύνσεων των εργαζομένων (γονικές άδειες, ευέλικτες μορφές εργασίας, μέριμνα για την κάλυψη των ασφαλιστικών εισφορών κατά το διάστημα γονικής άδειας κ.ά.).

Η ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και ιδιωτικής ζωής παραμένει σοβαρή πρόκληση για τους εργαζόμενους γονείς, ιδίως για εκείνους που έχουν αυξημένες ευθύνες φροντίδας (ανήλικων τέκνων, τέκνων ΑμεΑ, υπερήλικων γονέων ή συγγενικών προσώπων ΑμεΑ κ.λπ.). Η ευθύνη αυτή στην πράξη βαρύνει κυρίως εργαζόμενες γυναίκες, γεγονός που έχει αρνητικές επιπτώσεις στο είδος της απασχόλησής τους (μερική απασχόληση, συμβάσεις ορισμένου χρόνου), στην εκπροσώπησή τους στην αγορά εργασίας (υποεκπροσώπηση), αλλά και στη δυσκολία εξισορρόπησης των επαγγελματικών και οικογενειακών τους υποχρεώσεων.

Ο Συνήγορος του Πολίτη θεωρεί ότι οι προβλέψεις της Οδηγίας θα συμβάλουν θετικά στην άρση της ανισομέρειας στο σχεδιασμό πολιτικών και μέτρων που διασφαλίζουν την αναγκαία ισορροπία μεταξύ ιδιωτικής και επαγγελματικής ζωής, ανεξάρτητα από τα έμφυλα στερεότυπα. Παράλληλα, λαμβάνοντας υπόψη το υφιστάμενο καθεστώς προστασίας και συνεκτιμώντας τις γενικές κατευθύνσεις που εμπεριέχονται στην προς ενσωμάτωση Οδηγία, διατύπωσε τις εξής συγκεκριμένες προτάσεις, με σκοπό την άμεση και αποτελεσματική αντιμετώπιση των ανισοτήτων στα μέτρα εναρμόνισης της επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής των εργαζομένων:

Α) Θεσμοθέτηση 6μηνης γονικής άδειας ανατροφής τέκνου για τους απασχολούμενους με συμβάσεις ιδιωτικού δικαίου που δεν δικαιούνται την 9μηνη γονική άδεια ανατροφής τέκνου σύμφωνα με τον δημοσιοϋπαλληλικό κώδικα

Κατά το διάστημα της άδειας αυτής οι εργαζόμενοι θα επιδοτούνται από τον Ο.Α.Ε.Δ. ή τον Ε.Φ.Κ.Α./Ι.Κ.Α. Η άδεια αυτή θα χορηγείται κατόπιν αιτήσεως του εργαζόμενου και μέχρι το τέκνο να συμπληρώσει την ηλικία των 2 ετών. Η εν λόγω άδεια θα χορηγείται επί πλέον της άδειας θηλασμού και φροντίδας τέκνου που προβλέπεται για τους απασχολούμενους στον ιδιωτικό τομέα από τις αντίστοιχες Ε.Γ.Σ.Σ.Ε. (βλ. ανωτέρω). Την όμηνη γονική άδεια ανατροφής τέκνου για τους απασχολούμενους με συμβάσεις ιδιωτικού δικαίου θα λαμβάνει είτε η μητέρα είτε ο πατέρας, είτε –κατόπιν σχετικής συμφωνίας των γονέων- αναλογικά και οι δύο γονείς. Κάθε γονέας θα λαμβάνει υποχρεωτικά διάστημα δύο μηνών είτε της ως άνω όμηνης άδειας είτε της 9μηνης γονικής άδειας –εφ’ όσον είναι δημόσιος υπάλληλος- και το δικαίωμά του αυτό δεν δύναται να μεταβιβαστεί στον άλλο γονέα. Διάστημα δύο μηνών της όμηνης γονικής άδειας ανατροφής τέκνου για τους απασχολούμενους με σύμβαση ιδιωτικού δικαίου, θα χορηγείται στον εργαζόμενο γονέα ακόμη και αν ο/η σύζυγός του δεν εργάζεται. Την όμηνη γονική άδεια ανατροφής τέκνου θα δικαιούνται υπό τις ίδιες ανωτέρω προϋποθέσεις και οι θετοί γονείς, μέχρι το τέκνο τους να συμπληρώσει τα 8 έτη. Ο γονέας που επιθυμεί να λάβει την όμηνη γονική άδεια ανατροφής τέκνου, οφείλει να ενημερώσει εγγράφως, ένα μήνα πριν την έναρξη της εν λόγω άδειας, τον εργοδότη του. Με την υιοθέτηση της ως άνω πρότασης καταργείται αυτοδικαίως η ειδική άδεια/παροχή προστασίας μητρότητας ως ισχύει³⁴.

Β) Πρόταση άμεσης προτεραιότητας για την επέκταση της ειδικής παροχής προστασίας μητρότητας σε ειδικές κατηγορίες εργαζομένων

Δεδομένων των κενών προστασίας που ήδη αναφέρθηκαν και μέχρι την ενσωμάτωση της ως άνω Οδηγίας, ο Συνήγορος προτείνει άμεση ρύθμιση για την κάλυψη του κενού που διαπιστώνεται **για τις εργαζόμενες με σχέση ιδιωτικού δικαίου που αποκλείονται από το όμηνο**, αλλά δεν δικαιούνται ούτε το 9μηνο. Συγκεκριμένα, ο Συνήγορος **προτείνει την επέκταση της χορήγησης της ειδικής παροχής προστασίας μητρότητας και στις μητέρες απασχολούμενες που δεν δικαιούνται την 9μηνη άδεια ανατροφής τέκνου του δημοσιοϋπαλληλικού κώδικα**. Με τον τρόπο αυτόν και οι απασχολούμενες στον ευρύτερο δημόσιο τομέα με συμβάσεις εργασίας ιδιωτικού δικαίου (όπως εξ άλλου και οι απασχολούμενες στον αμιγή ιδιωτικό τομέα), θα δικαιούνται σωρευτικής άδειας μητρότητας (όμηνη ειδική παροχή προστασίας μητρότητας επιδοτούμενη από τον Ο.Α.Ε.Δ.) μετά από την άδεια λοχείας, για τη χορήγηση της οποίας δεν θα προαπαιτείται η συναίνεση του εργοδότη.

34. αρ. 142 του Ν. 3655/2008

5. Κοινωνική αλληλεγγύη

Με τον νόμο 4520/2018, ο νεοσυσταθείς Οργανισμός Προνοιακών Επιδομάτων και Κοινωνικής Αλληλεγγύης (Ο.Π.Ε.Κ.Α.) είναι πλέον αρμόδιος για τη διαχείριση και χορήγηση προνοιακών παροχών, επιδομάτων, οικονομικών ενισχύσεων και κοινωνικών υπηρεσιών, για την οικονομική στήριξη και κοινωνική ένταξη οικογενειών και ευπαθών ομάδων του πληθυσμού. Ωστόσο, κατά τη μετάβαση στο νέο σύστημα, ανέκυψαν τεχνικά και διαδικαστικά ζητήματα που οδήγησαν σε καθυστερήσεις και ταλαιπωρία των δικαιούχων, ακόμη και σε κίνδυνο απώλειας παροχών.

Ο Συνήγορος ειδικότερα ασχολήθηκε με σειρά προβλημάτων που προέκυψαν κατά τη χορήγηση:

- του επιδόματος στέγασης, τα οποία μάλιστα επιλύθηκαν, χάρη στην παρέμβαση της Αρχής, μέσω της τροποποίησης της σχετικής ηλεκτρονικής πλατφόρμας
- του επιδόματος στεγαστικής συνδρομής ανασφάλιστων υπερηλίκων
- και του επιδόματος κοινωνικής αλληλεγγύης ανασφάλιστων υπερηλίκων

5.1. Προβλήματα σε σχέση με Προνοιακά Επιδόματα

5.1.1. Επίδομα στέγασης

Σε σχέση με το νέο προνοιακό επίδομα στέγασης³⁵ για μισθωτές κύριας κατοικίας, από πλήθος αναφορών διαπιστώθηκε **πρόβλημα σε σχέση με τον υπολογισμό του κρίσιμου εισοδήματος για τη χορήγηση ή μη του επιδόματος**. Συγκεκριμένα, στην ηλεκτρονική εφαρμογή επεξεργασίας των αιτήσεων για τη χορήγηση του επιδόματος, συνυπολογίζονταν αυτόματα στο εισόδημα του αιτούμενου νοικοκυριού, μεταξύ άλλων, και όσα ποσά είχαν λάβει τα μέλη του κατά το 2017 και προέρχονταν είτε από προνοιακά επιδόματα αναπηρίας είτε από επίδομα παιδιού. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα οι δικαιούχοι να εμφανίζονται ότι υπερβαίνουν το προβλεπόμενο εισοδηματικό όριο και να μην μπορούν να λάβουν το επίδομα. Επιπλέον, ορισμένοι από τους ίδιους πολίτες ανέφεραν ότι, ακόμη και όταν προσκόμισαν στην αρμόδια δημοτική υπηρεσία δικαιολογητικά έγγραφα πρόσφορα για τη διαγραφή των εξαιρετέων ποσών

35. άρθρο 3 Ν. 4472/2017 και Κ.Υ.Α.υπ'αρ. Δ13οικ.10747/256/2019 (ΦΕΚ Β' 792)

από τις αιτήσεις τους, οι εξουσιοδοτημένοι δημοτικοί υπάλληλοι αρνήθηκαν να προβούν σε οποιαδήποτε ενέργεια.

Ο Συνήγορος υποστήριξε ότι ο συνυπολογισμός οποιωνδήποτε ποσών αυτών των εξαιρετέων κατηγοριών για την αξιολόγηση της πλήρωσης του εισοδηματικού κριτηρίου του επιδόματος στέγασης, στην περίπτωση οποιουδήποτε νοικοκυριού, είναι μη νόμιμος. Το ίδιο ισχύει και για την παράλειψη τροποποίησης από εξουσιοδοτημένο δημοτικό υπάλληλο οποιασδήποτε αίτησης λήψης του επιδόματος στέγασης, όταν ο αιτών προσκομίζει δικαιολογητικά ικανά να τεκμηριώσουν ότι τα ποσά που εμφανίζονται αυτόματα στη σχετική ηλεκτρονική εφαρμογή, αφορούν ποσά των παραπάνω τριών εξαιρετέων κατά νόμο κατηγοριών.

Μετά από τη συνεργασία των συναρμόδιων φορέων της Διοίκησης, τροποποιήθηκε η ηλεκτρονική πλατφόρμα υποβολής των αιτήσεων για το επίδομα³⁶ και δόθηκαν οι σχετικές οδηγίες στις αρμόδιες δημοτικές υπηρεσίες, ώστε να συμπληρώνουν σε ειδικό πεδίο τα εν λόγω ποσά των προνοιακών επιδομάτων ώστε να μην συνυπολογίζονται στο εισόδημα του νοικοκυριού³⁷.

5.1.2. Επίδομα στεγαστικής συνδρομής ανασφαλίστων υπερηλίκων

Ένα πρόβλημα πολύμηνης καθυστέρησης εξέτασης αιτήσεων εκ μέρους του Ο.Π.Ε.Κ.Α. διαπιστώθηκε σε σχέση με το επίδομα στεγαστικής συνδρομής ανασφαλίστων υπερηλίκων³⁸. Εξαιτίας μάλιστα της εν λόγω καθυστέρησης, κάποιοι από τους δικαιούχους του επιδόματος αυτού πολίτες, απειλήθηκαν με έξωση από τους εκμισθωτές των κατοικιών που μισθώνουν, οχλούσαν δε για τον λόγο αυτό δικαιολογημένα το αρμόδιο Τμήμα του Ο.Π.Ε.Κ.Α. εντόνως, με την ελπίδα της επίσπευσης της εξέτασης των αιτήσεών τους.

Από τη σχετική διερεύνηση προέκυψε ότι η καθυστέρηση αυτή οφείλεται, όχι στον μεγάλο αριθμό των αιτήσεων ή στον φόρτο εργασίας της αρμόδιας υπηρεσίας του Ο.Π.Ε.Κ.Α., αλλά αποκλειστικά και μόνο στο γεγονός ότι εκκρεμεί η έκδοση του σχετικού Κανονισμού Παροχών και Υπηρεσιών του Οργανισμού.

36. <https://www.synigoros.gr/?i=health-and-social-welfare.el.kpnews.566236>

37. ΦΥ 258481, 258934, 260397

38. ΚΥΑ υπ'αρ. Γ3/οικ.2615/22-5-1985 (ΦΕΚ Β' 329/1985), ΚΥΑ υπ'αρ. Γ3/οικ.2435/8-7-1987 (ΦΕΚ Β' 435/1987), άρθρο 4 του Ν. 4520/2018

Με δεδομένη τη σημασία που έχει το εν λόγω επίδομα για την αξιοπρεπή διαβίωση ευάλωτων ομάδων του πληθυσμού, ο Συνήγορος ζήτησε από το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων την άμεση ενεργοποίηση των αρμόδιων υπηρεσιών, ώστε να εκδοθεί και δημοσιευθεί κατά το συντομότερο δυνατόν ο Κανονισμός Παροχών και Υπηρεσιών του Ο.Π.Ε.Κ.Α., σε περίπτωση δε που για οποιοδήποτε λόγο αναμένεται να καθυστερήσει η έκδοσή του, να εκδοθεί στο μεσοδιάστημα η προβλεπόμενη για τη χορήγηση του επιδόματος ειδική Υπουργική Απόφαση.

5.1.3. Επίδομα κοινωνικής αλληλεγγύης υπερηλίκων ανασφάλιστων

Πολύ σημαντικό πρόβλημα αντιμετώπισαν πολίτες, οι οποίοι έχουν υποβάλει αίτημα στον Ο.Π.Ε.Κ.Α. για τη χορήγηση επιδόματος κοινωνικής αλληλεγγύης ανασφάλιστων υπερηλίκων και η αίτησή τους βρίσκεται σε εκκρεμότητα για μεγάλο χρονικό διάστημα, το οποίο συχνά υπερβαίνει τους δεκαοκτώ ή και τους είκοσι τέσσερις 24 μήνες. Τον κύριο λόγο της καθυστέρησης αποτελούν οι αμφισβητήσεις που προκάλεσε στην πράξη ο προσδιορισμός της κατηγορίας των προσώπων «που δεν πληρούν τις προϋποθέσεις συνταξιοδότησης» και εκείνων που «δεν δικαιούνται να λάβουν σύνταξη [...]». Ειδικότερα, ετέθη θέμα σχετικά με τους ασφαλισμένους των Ταμείων ελευθέρων επαγγελματιών (τ. Ο.Α.Ε.Ε., τ. Ε.Τ.Α.Α.) οι οποίοι είχαν μεν διανύσει χρόνο ασφάλισης επαρκή για την συνταξιοδότησή τους, αλλά μέρος αυτού του χρόνου δεν μπορούσε να συνυπολογισθεί, ώστε να τους χορηγηθεί σύνταξη, επειδή δεν είχαν καταβάλει τις αναλογούσες εισφορές. Παράλληλα, το ποσόν της οφειλής υπερέβαινε τις 20.000 ευρώ και, συνεπώς, δεν μπορούσε να παρακρατηθεί από την σύνταξη.

Σύμφωνα με την ερμηνεία που υιοθετείται στην από 30.8.2018 εγκύκλιο του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης & Κοινωνικών Υποθέσεων, «ως έλλειψη ασφαλιστικών προϋποθέσεων για σύνταξη, στην προκειμένη περίπτωση, θεωρείται η μη συμπλήρωση του απαιτούμενου χρόνου ασφάλισης καθώς και η τυχόν ύπαρξη οφειλής από ασφαλιστικές εισφορές του ασφαλισμένου προς τους φορείς κοινωνικής ασφάλισης». Διευκολύνεται έτσι η χορήγηση του επιδόματος κοινωνικής αλληλεγγύης ανασφάλιστων υπερηλίκων σε πρόσωπα, τα οποία, αν και ασφαλίσθηκαν σε φορέα κοινωνικής ασφάλισης, δεν μπορούν να συνταξιοδοτηθούν λόγω οφειλών. Ωστόσο, από τη διερεύνηση των αναφορών μέχρι σήμερα, διαφαίνεται ότι οι υπηρεσίες του Ο.Π.Ε.Κ.Α. δεν ακολουθούν τις οδηγίες των εγκυκλίων, με αποτέλεσμα να παραμένει σε εκκρεμότητα η διαδικασία χορήγησης του επιδόματος και οι ενδι-

αφερόμενοι που πληρούν τα ανωτέρω κριτήρια να παραμένουν χωρίς καμία μορφή κοινωνικής προστασίας³⁹.

Ο Συνήγορος ζήτησε να εφαρμοσθεί η προαναφερθείσα εγκύκλιος του Υπουργείου Εργασίας από τις υπηρεσίες του Ο.Π.Ε.Κ.Α. και να ολοκληρωθεί η εξέταση των αιτημάτων για τη χορήγηση επιδόματος κοινωνικής αλληλεγγύης ανασφάλιστου υπερήλικα σε πρόσωπα, τα οποία υπάγονται στην ανωτέρω κατηγορία και έχουν ήδη αποσταλεί στον Οργανισμό οι σχετικές βεβαιώσεις από τους εντασσόμενους στον Ε.Φ.Κ.Α. φορείς, ότι δεν έχουν, λόγω οφειλών, δικαίωμα στη χορήγηση σύνταξης από τον ασφαλιστικό φορέα, στον οποίον είχαν υπαχθεί.

Περαιτέρω, όσον αφορά τη διαδικασία εξέτασης των αιτημάτων, επισημάνθηκε το γεγονός ότι οι υπηρεσίες του Ο.Π.Ε.Κ.Α. δεν έχουν ηλεκτρονική πρόσβαση στα στοιχεία που αφορούν την ασφαλιστική κατάσταση των αιτούντων. Αυτό συνεπάγεται την πολύ μεγάλη καθυστέρηση διεκπεραίωσης των αιτημάτων, αφού ο έλεγχος της προϋπόθεσης μη συνταξιοδότησης ή απουσίας δικαιώματος συνταξιοδότησης, προϋποθέτει αλληλογραφία μεταξύ των υπηρεσιών του Ο.Π.Ε.Κ.Α. και του Ε.Φ.Κ.Α., αλλά και τη μεγάλη επιβάρυνση των υπηρεσιών των δύο οργανισμών, οι οποίοι ήδη λειτουργούν υπό μεγάλη πίεση.

Προς την κατεύθυνση της επιτάχυνσης των διαδικασιών χορήγησης του επιδόματος κοινωνικής αλληλεγγύης και της μείωσης της γραφειοκρατίας, ο Συνήγορος του Πολίτη ζήτησε να εκδοθούν οι αναγκαίες κανονιστικές και άλλες πράξεις, καθώς και να πραγματοποιηθούν οι απαραίτητες τεχνικές διευθετήσεις, ώστε να καταστεί δυνατή η πρόσβαση των υπηρεσιών του Ο.Π.Ε.Κ.Α. στα στοιχεία της Η.Δι.Κ.Α. και του Ε.Φ.Κ.Α., κατά τα οριζόμενα στις προαναφερθείσες διατάξεις του ν. 4520/2018.

6. Κοινωνική ασφάλιση - Υγεία

Ο Συνήγορος διαθέτει μακρά εμπειρία σε θέματα κοινωνικής ασφάλισης και υγείας, με πολλές και σημαντικές παρεμβάσεις στους τομείς αυτούς κατά τη διάρκεια της εικοσαετούς και πλέον λειτουργίας του. Καθώς πολλές από τις παθογένειες παραμένουν, συχνά καλείται να θέσει εκ νέου υπόψη της Διοίκησης ζητήματα που εξακολουθούν να είναι ανεπίλυτα. Παράλληλα, έχοντας σφαιρική εικόνα των προβλημάτων που προκύπτουν μετά από μεταρρυθμίσεις στον κοινωνικοασφαλιστικό

39. ΦΥ 265740, 267602, 265334

χώρο, είναι σε θέση να επισημάνει τις δυσλειτουργίες και τις στρεβλώσεις και να προτείνει λύσεις.

Σε αυτό το πλαίσιο ο Συνήγορος:

- επανήλθε στο ζήτημα των παράνομων επιπλέον χρεώσεων σε ασφαλισμένους του Ε.Ο.Π.Υ.Υ. που νοσηλεύτηκαν σε ιδιωτικά θεραπευτήρια
- επισήμανε θέματα που προέκυψαν μετά τη δημιουργία και την έναρξη λειτουργίας του Ε.Φ.Κ.Α, όπως η ανάγκη λειτουργίας ενός αποτελεσματικού πληροφοριακού συστήματος αλλά και η υποχρέωση ενημέρωσης των συνταξιούχων και παροχής πρόσβασης σε πληροφορίες που συνδέονται με τα συνταξιοδοτικά τους δεδομένα.

6.1. Προβλήματα σε σχέση με τις χρεώσεις που επιβάλλουν ιδιωτικά θεραπευτήρια σε ασφαλισμένους του Ε.Ο.Π.Υ.Υ.

Διαχρονικά, ο Συνήγορος έχει κατ' επανάληψη εξετάσει το ζήτημα των χρεώσεων των ιδιωτικών θεραπευτηρίων για παροχή υπηρεσιών σε ασφαλισμένους του δημοσίου συστήματος κοινωνικής ασφάλισης, από διαφορετικές πτυχές. Συγκεκριμένα είχε απασχολήσει ικανό αριθμό ασφαλισμένων η έκταση της αποδοθείσας από τους ασφαλιστικούς φορείς δαπάνης, στην περίπτωση που είχαν νοσηλευτεί σε ιδιωτικό θεραπευτήριο μη συμβεβλημένο με τον φορέα και ειδικότερα η απόκλισή της από το συνολικό ποσό των νοσηλίων που είχαν καταβάλει απευθείας στο ιδιωτικό θεραπευτήριο. Κατά κύριο λόγο επρόκειτο για ασφαλισμένους, οι οποίοι είχαν νοσηλευτεί σε μη συμβεβλημένα ιδιωτικά θεραπευτήρια λόγω αδυναμίας των δημοσίων νοσοκομείων ή των συμβεβλημένων ιδιωτικών θεραπευτηρίων να τους παράσχουν την αναγκαία, για τη ζωή ή την υγεία τους, περίθαλψη. Στο πλαίσιο της διερεύνησης των σχετικών υποθέσεων, ο Συνήγορος είχε υποστηρίξει το αίτημα των ασφαλισμένων για απόδοση του συνόλου της δαπάνης, επικαλούμενος αποφάσεις της Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας⁴⁰. Πλέον, με την ίδρυση του Ε.Ο.Π.Υ.Υ., μεταβλήθηκε ουσιαστικά το πλαίσιο που διέπει την ασφάλιση ασθένειας. Προκειμένου να εξασφαλίσει την παροχή υπηρεσιών στους δικαιούχους και για την επίτευξη των σκοπών του, ο Ε.Ο.Π.Υ.Υ. συμβάλλεται με ένα εκτεταμένο δίκτυο παρόχων υπηρεσιών υγείας που ανήκουν στον ιδιωτικό τομέα και παρέχουν νόμιμα ιατρικές υπηρεσίες ή υπηρεσίες φροντίδας υγείας, όπως ιδιώτες ιατροί, ιδιωτικά

40. Ενδεικτικά, ΣτΕ 2738/2006, 1187/2009, 1188/2009

διαγνωστικά κέντρα ή ιδιωτικά θεραπευτήρια. Ωστόσο, οι ασφαλισμένοι που απευθύνονται σε συμβεβλημένους ιδιώτες παρόχους, διαμαρτύρονται συχνά για αμφισβητούμενης νομιμότητας οικονομικές επιβαρύνσεις.

Στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του, ο Συνήγορος έχει εξετάσει αναφορές ασφαλισμένων που συχνά βρίσκονται αντιμέτωποι με μεγαλύτερες χρεώσεις από εκείνες που σύμφωνα με τον νόμο θα έπρεπε να τους επιβαρύνουν, όταν προσφεύγουν για νοσηλεία σε συμβεβλημένα ιδιωτικά θεραπευτήρια. Και τούτο, παρότι σύμφωνα με τον Ενιαίο Κανονισμό Παροχών του Ε.Ο.Π.Υ.Υ. είναι συγκεκριμένα τα ποσά που βαρύνουν τους ασφαλισμένους, σε περίπτωση νοσηλείας τους σε ιδιωτικά θεραπευτήρια. Σε παλαιότερη παρέμβασή του, ο Συνήγορος είχε διερευνήσει τη συνήθη πρακτική να ζητείται από τους ασφαλισμένους κατά την εισαγωγή τους να υπογράφουν υπεύθυνη δήλωση, βάσει της οποίας θα αναλάμβαναν οι ίδιοι την κάλυψη κάποιων δαπανών, που μπορεί να μην περιλαμβάνονται σε εκείνες που προβλέπεται ότι θα βαρύνουν τους ασφαλισμένους (συμμετοχή στη δαπάνη, διαφορά θέσης, αμοιβές ιατρών). Ο Συνήγορος είχε αμφισβητήσει τη νομιμότητα αυτών των υπεύθυνων δηλώσεων, αφού εξαιτίας τους οι ασφαλισμένοι υποχρεώνονται να πληρώσουν υπηρεσίες υγείας, η παροχή των οποίων αποτελεί περιεχόμενο των συμβατικών υποχρεώσεων του ιδιωτικού θεραπευτηρίου έναντι του Ε.Ο.Π.Υ.Υ., το δε κόστος τους καλύπτεται ήδη από το τίμημα που καταβάλλει ο Οργανισμός ως αντάλλαγμα στον αντισυμβαλλόμενο πάροχο υπηρεσιών υγείας. **Με έγγραφό της, η Διεύθυνση Νομικών Υποθέσεων του Ε.Ο.Π.Υ.Υ., επιβεβαίωσε ότι «οι ιδιωτικές κλινικές μπορούν να επιβάλουν στους ασφαλισμένους να υπογράψουν δήλωση ότι θα καλύψουν εξ ιδίων χρημάτων αποκλειστικά και μόνο παροχές που δεν αποζημιώνονται σύμφωνα με τον Ε.Κ.Π.Υ. και τη νομοθεσία περί Κ.Ε.Ν. (π.χ. αναβάθμιση θέσης, μη κοστολογημένες πράξεις)»,** ζήτησε να ελεγχθούν αντίγραφα των υπεύθυνων δηλώσεων που δίδουν οι ιδιωτικές κλινικές για υπογραφή από τους ασφαλισμένους του Ε.Ο.Π.Υ.Υ. και να γίνει επιτακτική υπόδειξη για άμεση συμμόρφωση και για αναδρομική επιστροφή των αχρεωστήτως εισπραχθέντων ποσών.

Χαρακτηριστικές είναι επίσης οι ακόλουθες περιπτώσεις: α) ασφαλισμένος που υποβλήθηκε σε καρδιοχειρουργική επέμβαση, κλήθηκε να καταβάλει συμμετοχή στη δαπάνη, παρότι δεν προβλέπεται για τη συγκεκριμένη κατηγορία επεμβάσεων⁴¹ β) η νοσηλεία σε ανώτερη θέση από την προβλεπόμενη στον Ε.Κ.Π.Υ. του Ε.Ο.Π.Υ.Υ. (που περιλαμβάνει θάλαμο με 4 κλίνες), από επιλογή του ασφαλισμένου, επισύρει επιπλέον χρεώσεις

41. ΦΥ 242138

για το σύνολο της νοσηλείας και όχι μόνο, όπως θα έπρεπε, για τη διαφορά θέσης⁴², γ) ασφαλισμένος επιβαρύνθηκε οικονομικά για τη νοσηλεία του σε κλίνη της Μ.Ε.Θ., αντιμετωπίστηκε ως ιδιώτης και χρεώθηκε με το σύνολο της δαπάνης, επειδή το ιδιωτικό θεραπευτήριο, παρότι όφειλε, κατά παράβαση των συμβατικών του υποχρεώσεων ως συμβεβλημένος πάροχος, δεν είχε δηλώσει στον Ε.Ο.Π.Υ.Υ. πόσες κλίνες Μ.Ε.Θ. διαθέτει συνολικά, σύμφωνα με την άδεια λειτουργίας του και πόσες από αυτές διαθέτει στον Ε.Ο.Π.Υ.Υ. για τη νοσηλεία ασθενών του⁴³.

Σημαντική για την προστασία των οικονομικών συμφερόντων τόσο του Ε.Ο.Π.Υ.Υ. όσο και των ασφαλισμένων του από παράνομες οικονομικές χρεώσεις, είναι η αρμοδιότητα της Υπηρεσίας Ελέγχου Δαπανών Υγείας Φορέων Κοινωνικής Ασφάλισης (ΥΠ.Ε.Δ.Υ.Φ.Κ.Α) του Ε.Ο.Π.Υ.Υ. Το έργο της ΥΠ.Ε.Δ.Υ.Φ.Κ.Α, σύμφωνα με το θεσμικό πλαίσιο, συνίσταται κυρίως στον δευτεροβάθμιο έλεγχο δαπανών υγείας του Οργανισμού, στην επιθεώρηση συμβεβλημένων παρόχων υγείας, στον έλεγχο του έργου των ελεγκτών πρωτοβάθμιου ελέγχου και στην επιβολή ποινών στους παρόχους επί των παραβάσεων που διαπιστώνονται στους διενεργούμενους ελέγχους. Σε αυτήν απευθύνεται ο Συνήγορος στο πλαίσιο της διερεύνησης αναφορών με συναφές αντικείμενο, προκειμένου να διακριβωθεί η νομιμότητα των επιπλέον χρεώσεων που επιβάλλονται κατά περίπτωση στους ασφαλισμένους. Μετά την ολοκλήρωση της διερεύνησης από την πλευρά της, η ΥΠ.Ε.Δ.Υ.Φ.Κ.Α. διατυπώνει τα συμπεράσματά της και κατά περίπτωση προχωράει στην επιβολή διοικητικών κυρώσεων σε βάρος ιδιωτών παρόχων υπηρεσιών υγείας που παρανομούν.

Από τη μέχρι τώρα εμπειρία του Συνηγόρου, επισημαίνονται δυσλειτουργίες στον τρόπο λειτουργίας της ΥΠ.Ε.Δ.Υ.Φ.Κ.Α. που σχετίζονται και με τον αυξημένο αριθμό καταγγελιών. Ειδικότερα, παρατηρούνται μεγάλες καθυστερήσεις στη διενέργεια των ελέγχων και την ολοκλήρωση της διαδικασίας αξιολόγησης με την επιβολή κυρώσεων, αλλά και στη συνεργασία με την Ανεξάρτητη Αρχή με συνέπεια να ενισχύεται η απροθυμία λογοδοσίας από την πλευρά των ιδιωτικών θεραπευτηρίων, να καθίσταται εν πολλοίς αποτελεσματικός ο διενεργούμενος έλεγχος και οι ασφαλισμένοι του Ε.Ο.Π.Υ.Υ. να μην προστατεύονται επαρκώς έναντι πιέσεων που τους ασκούνται από ιδιωτικά θεραπευτήρια για την εξόφληση ποσών, των οποίων η νομιμότητα αμφισβητείται και ελέγχεται⁴⁴.

42. ΦΥ 248681, 245966

43. ΦΥ 254729

44. Βλ. και ετήσια έκθεση 2015, σελ. 47

Σε συνάντηση εργασίας, στις 17.10.2019, στελεχών του Συνηγόρου του Πολίτη με τον Γενικό Επιθεωρητή της ΥΠ.Ε.Δ.Υ.Φ.Κ.Α., συζητήθηκαν προτάσεις για τη βελτίωση της συνεργασίας της υπηρεσίας αυτής, με την Αρχή.

Η κατ' επανάληψη επιβολή πρόσθετων παράνομων χρεώσεων σε ασφαλισμένους του από συμβεβλημένους ιδιώτες παρόχους υγείας, οδήγησε τον Ε.Ο.Π.Υ.Υ. στην προσθήκη του άρθρου 61 στον ισχύοντα Ε.Κ.Π.Υ.⁴⁵, σύμφωνα με το οποίο, οι δικαιούχοι κατά τη νοσηλεία τους σε πάσης φύσεως συμβεβλημένες ιδιωτικές δομές περίθαλψης, δεν υποχρεούνται σε καμία πρόσθετη οικονομική επιβάρυνση πέραν όσων προβλέπονται στον Κανονισμό και στη σύμβαση των παρόχων με τον Ε.Ο.Π.Υ.Υ., εκτός κι αν οι ίδιοι επιθυμούν, με γραπτή δήλωσή τους, αναβάθμιση θέσης νοσηλείας. Επίσης, προβλέπεται ότι η αναβάθμιση θέσης νοσηλείας δεν συνοδεύεται από διαφορετική τιμολόγηση των εξετάσεων στον ασθενή.

6.2. Κοινωνικο-ασφαλιστικά ζητήματα από την εφαρμογή του ν. 4387/2016.

Με τον ν. 4387/2016, επιχειρήθηκε η πλήρης αναμόρφωση του συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης, στο πλαίσιο ενός Ενιαίου Συστήματος Κοινωνικής Ασφάλειας.

Βασικές προβλέψεις του νέου θεσμικού πλαισίου ήταν η ενοποίηση όλων των προηγούμενων φορέων Κοινωνικής Ασφάλισης και η ένταξή τους σε έναν ενιαίο εθνικό φορέα, τον Ε.Φ.Κ.Α., καθώς επίσης και η θέσπιση ενιαίων κανόνων για όλους τους ασφαλισμένους και συνταξιούχους.

Με τη δημιουργία του Ε.Φ.Κ.Α. και τη θέσπιση ενιαίων κανόνων ρύθμισης των κοινωνικοασφαλιστικών ζητημάτων, επιχειρήθηκε η αντιμετώπιση των προβλημάτων που ανέκυπταν από τον κατακερματισμό των συνταξιοδοτικών και ασφαλιστικών ρυθμίσεων, την πολυνομία και την ανισότητα στις παροχές.

6.2.1. Ανάγκη σχεδιασμού και εφαρμογής πληροφοριακού συστήματος Ε.Φ.Κ.Α. για επιμέρους ασφαλιστικά αιτήματα

Επιδίωξη της επιχειρούμενης μεταρρύθμισης ήταν η εξασφάλιση κανόνων ισονομίας και κοινωνικής δικαιοσύνης, καθώς επίσης και η αύξηση της αποτελεσματικότητας μέσω της απλούστευσης και ενοποίησης των διαδικασιών του συστήματος. Ωστόσο, η απουσία, μεταξύ άλλων,

45. ΦΕΚ Β 2315/2019

προηγούμενου σχεδιασμού και προσαρμογής των πληροφοριακών συστημάτων με σκοπό την εφαρμογή και υλοποίηση των ενιαίων κανόνων που θεσπίζονται με τον ν. 4387/2016, έχουν ως αποτέλεσμα, τρεισήμισι χρόνια μετά την ψήφιση του σχετικού νόμου και τρία έτη μετά την έναρξη λειτουργίας του Ε.Φ.Κ.Α.⁴⁶, να παραμένουν σε εκκρεμότητα βασικές μηχανογραφικές εφαρμογές, απαραίτητες για τη διασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας του νεοσύστατου φορέα.

Μετά την έναρξη λειτουργίας του Ε.Φ.Κ.Α., ο Συνήγορος έχει λάβει ιδιαίτερα μεγάλο αριθμό αναφορών από πολίτες, οι οποίοι ζητούν την παρέμβαση της Αρχής για ζητήματα που σχετίζονται με την απουσία ανάπτυξης νέων εφαρμογών προσαρμοσμένων στους ενιαίους κανόνες που προβλέπονται από το νομοθετικό πλαίσιο, δυσλειτουργίες ή έλλειψη διασυνδεσιμότητας των ήδη υπαρχόντων πληροφοριακών συστημάτων του Ε.Φ.Κ.Α. Τα ζητήματα αυτά, εκτός των άλλων, προκαλούν υπέρμετρες καθυστερήσεις στην διεκπεραίωση των εκκρεμών ασφαλιστικών υποθέσεων, εμποδίζοντας την έγκυρη, έγκαιρη και αποτελεσματική εξυπηρέτηση των πολιτών.

Ακραίο παράδειγμα στέρξης ώριμων συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων λόγω απουσίας μηχανογραφικής εφαρμογής, αποτελούν οι περιπτώσεις συνταξιοδότησης με συνυπολογισμό χρόνου ασφάλισης σε άλλο κράτος της Ε.Ε. ή σε χώρες που έχουν συνάψει με την Ελλάδα διμερείς συμβάσεις κοινωνικής ασφάλισης. Περιπτώσεις ασφαλισμένων οι οποίοι έχουν διαδοχικό χρόνο ασφάλισης στην Ελλάδα και χρόνο ασφάλισης σε χώρες της Ε.Ε. ή σε χώρες με τις οποίες η Ελλάδα έχει συνάψει διμερείς συμβάσεις και εκκρεμεί αίτημα χορήγησης σύνταξης λόγω αναπηρίας ή θανάτου, αδυνατούν να λάβουν τις συνταξιοδοτικές παροχές που δικαιούνται. Λαμβάνοντας μάλιστα υπόψη, ότι στις περιπτώσεις αυτές, οι δικαιούχοι δεν μπορούν, σύμφωνα με το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο, να λάβουν προσωρινή σύνταξη, εφόσον δεν έχουν αυτοτελές συνταξιοδοτικό δικαίωμα με τους ελληνικούς χρόνους ασφάλισης, η έλλειψη μηχανογραφικής εφαρμογής έχει ως αποτέλεσμα την στέρξη των συντάξιμων αποδοχών τους επί τρεισήμισι έτη.

Διαπιστώθηκε επίσης ότι συνταξιοδοτικά ή ασφαλιστικά αιτήματα παραμένουν σε εκκρεμότητα, είτε λόγω καθυστέρησης ανάπτυξης νέας μηχανογραφικής εφαρμογής είτε λόγω έλλειψης διασυνδεσιμότητας μεταξύ των υφιστάμενων μηχανογραφικών συστημάτων, σε περιπτώσεις που εκκρεμεί αίτημα για:

- τη μετατροπή σύνταξης αναπηρίας σε γήρατος

46. Σημ.: από την 1.1.2017

- την έκδοση τροποποιητικών αποφάσεων
- την αναθεώρηση οριστικών συνταξιοδοτικών αποφάσεων λόγω μεταβολής προς το ευμενέστερο της νομοθεσίας που διέπει τις υπό εξέταση ασφαλιστικές περιπτώσεις
- τη χορήγηση ανείσπρακτου ποσού σύνταξης σε κληρονόμους αποβιώσαντος συνταξιούχου λόγω μη ενοποίησης των ταμειακών υπηρεσιών του τ. Ο.Α.Ε.Ε. με το Ο.Π.Σ. του τ. Ι.Κ.Α.-Ε.Τ.Α.Μ
- τον υπολογισμό επικουρικών συντάξεων στις περιπτώσεις διαδοχικής ασφάλισης με Επαγγελματικό Ταμείο Ασφάλισης
- τη χορήγηση εξόδων κηδείας σε ασφαλισμένους του τ. Ο.Α.Ε.Ε. και τ. Ο.Γ.Α.
- την πίστωση αναδρομικών ποσών, εντός του 2019, σε συνταξιούχους όλων των κατηγοριών
- στις περιπτώσεις μη ταυτοποίησης στοιχείων Ε.Φ.Κ.Α. με τον αριθμό μητρώου ΔΙΑΣ
- την απαλλαγή ορκωτών λογιστών από τις εισφορές ασθένειας υπέρ ΕΦΚΑ
- την ολοκλήρωση της προαιρετικής ασφάλισης
- τη χορήγηση δεύτερης ανταποδοτικής σύνταξης
- την επιστροφή εισφορών που καταβλήθηκαν μετά από τη διακοπή της ασφάλισης και είχαν βεβαιωθεί από το Κ.Ε.Α.Ο., την επιστροφή εισφορών οι οποίες καταλογίστηκαν από το Κ.Ε.Α.Ο. με ατομική ειδοποίηση ληξιπρόθεσμων οφειλών και την ανάκτηση οφειλών του τ. Ο.Γ.Α. που διαβιβάστηκαν στο Κ.Ε.Α.Ο. και την επιστροφή ποσών από οφειλές συνταξιοδοτούμενων με διαδοχική ασφάλιση, στους οποίους η οφειλή είχε διαβιβαστεί στο ΚΕΑΟ και ταυτόχρονα παρακρατείται από τη σύνταξή τους
- την αυτόματη μηχανογραφική ανανέωση ασφαλιστικής ικανότητας εργαζομένων με Δελτίο Παροχής Υπηρεσιών
- τη χορήγηση προσωρινής σύνταξης με παράλληλη εφαρμογή της ρύθμισης του ν. 4611/2019
- την εφαρμογή του άρθρου 9 παρ. β του ν. 4611/2019 στους ασφαλισμένους οφειλότες του Ο.Γ.Α. που τελούν υπό συνταξιοδότηση
- την παράταση των επιδομάτων τετραπληγίας- παραπληγίας
- την έκδοση βεβαιώσεων ασφάλισης και ασφαλιστικής ενημερότητας/ικανότητας για νεοεισερχόμενους στο επάγγελμα αγρότες

- την πίστωση αναδρομικών ποσών συντάξεων στους συνταξιούχους στους οποίους είχε διακοπεί η προσαύξηση λόγω τέκνων και η οποία επαναχορηγήθηκε καθώς και στις περιπτώσεις των παιδιών που λαμβάνουν σύνταξη λόγω θανάτου του γονέα τους
- την απεικόνιση και τον συμψηφισμό εισφορών που εισπράττονται μέσω εργοσήμου με τις εισφορές που καταβάλλονται στον Κλάδο Κύριας Ασφάλισης Αγροτών.

Με παρεμβάσεις του προς τη Διοίκηση του Ε.Φ.Κ.Α.⁴⁷ ο Συνήγορος επιχείρησε να αναδείξει τις σχετικές εκκρεμότητες, επαναλαμβάνοντας την πάγια τοποθέτησή του ότι οι ηλεκτρονικές εφαρμογές που χρησιμοποιούνται από τις δημόσιες υπηρεσίες αποτελούν μεν εργαλεία για την αποτελεσματικότερη άσκηση των αρμοδιοτήτων τους, δεν μπορούν όμως να τις προσδιορίζουν ή να εμποδίζουν την πλήρη και έγκαιρη απόλαυση κοινωνικοασφαλιστικών δικαιωμάτων. Διαφορετικά, καταλήγουν εν τοις πράγμασι να ακυρώνουν τη βασική επιδίωξη της επιχειρούμενης ασφαλιστικής μεταρρύθμισης, που είναι μεταξύ άλλων η μείωση της γραφειοκρατίας, η αύξηση της αποτελεσματικότητας και η απλοποίηση των διαδικασιών κατά τη χορήγηση παροχών και συντάξεων.

Το εύρος των εμφανιζόμενων προβλημάτων, η παρατεταμένη χρονική διάρκειά τους και οι συνέπειες των υπέρμετρων καθυστερήσεων στους συναλλασσόμενους πολίτες, κατά την άποψη της Αρχής, καθιστά επιτακτική την αναζήτηση εναλλακτικών τρόπων επίλυσης των σχετικών εκκρεμοτήτων, με παράλληλη επίσπευση των απαραίτητων ενεργειών για την ανάπτυξη και ολοκλήρωση των μηχανογραφικών εφαρμογών. Έτσι, θα είναι σε θέση ο Ε.Φ.Κ.Α. να προχωρά στην άμεση διεκπεραίωση κάθε ασφαλιστικού ζητήματος που απαιτεί μηχανογραφική υποστήριξη⁴⁸.

6.2.2. Έκδοση διοικητικών πράξεων επανυπολογισμού των συντάξεων σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν. 4387/2016 - Μη ανάρτηση ενημερωτικών σημειωμάτων στην ιστοσελίδα του ΕΦΚΑ

Το ζήτημα της εξατομικευμένης ενημέρωσης των συνταξιούχων για μεταβολές που συνδέονται άμεσα με συνταξιοδοτικά τους δεδομένα, αποτελεί πάγια τοποθέτηση του Συνηγόρου του Πολίτη⁴⁹.

Σε συνέχεια παλαιότερης παρέμβασής του και ανάδειξης του θέματος

47. Έγγραφα υπ'αρ. πρωτ. 253417/13229/14.3.2019 και 261631/428/7.1.2020

48. ΦΥ 253417, 246326, 261934

49. ΦΥ 261704, 263647, 263041, 262431.

της ενημέρωσης των ασφαλισμένων για τον τρόπο υπολογισμού των ποσών που τους επιστράφησαν ως αχρεωστήτως παρακρατηθείσες εισφορές ασθένειας⁵⁰, ο Συνήγορος επανήλθε με σειρά εγγράφων του προς τον Διοικητή του Ε.Φ.Κ.Α.⁵¹. Ειδικότερα επεσήμανε ότι η μη ανάρτηση των μηνιαίων ενημερωτικών σημειωμάτων συντάξεων από τον Ιανουάριο του 2019 και έπειτα, θίγει, μεταξύ άλλων, το δικαίωμα των συνταξιούχων στην εξατομικευμένη ενημέρωση.

Σε άμεση συνάρτηση με το ζήτημα της ενημέρωσης των συνταξιούχων και της πρόσβασής τους σε πληροφορίες που συνδέονται με τα συνταξιοδοτικά τους δεδομένα, βρίσκεται και το ζήτημα της έκδοσης απόφασης επανυπολογισμού της σύνταξής τους που διενεργήθηκε σύμφωνα με τον ν. 4387/2016. Το σχετικό ζήτημα έθεσε εγγράφως ο Συνήγορος⁵² στον Διοικητή του Ε.Φ.Κ.Α. με αφορμή πλήθος αναφορών που έλαβε μετά από το υπ' αριθμ. πρωτ. Σ60/14/704781/7.6.2019 Γενικό Έγγραφο της Διεύθυνσης Νομοθεσίας και Συντονισμού Συντάξεων της Κεντρικής Υπηρεσίας του Ε.Φ.Κ.Α. Με το ανωτέρω έγγραφο υποστηρίχθηκε ότι εναπόκειται στη διακριτική ευχέρεια του Ε.Φ.Κ.Α. να εκδώσει ή όχι διοικητική πράξη για τον επανυπολογισμό των συντάξεων.

Ο Συνήγορος υποστήριξε ότι με το επίμαχο γενικό έγγραφο, ο Ε.Φ.Κ.Α. παραβλέπει το γεγονός ότι το διοικητικό όργανο είναι υποχρεωμένο να προβεί στον επανυπολογισμό της κύριας σύνταξης ενός εκάστου συνταξιούχου που εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των διατάξεων του ν. 4387/2016, βάσει του συνόλου των στοιχείων που οφείλει να λάβει υπ' όψιν.

Επίσης, η Αρχή υποστήριξε, ότι δεν καταλείπεται κανένα περιθώριο διακριτικής ευχέρειας στο διοικητικό όργανο, δεδομένου ότι ο επανυπολογισμός κάθε σύνταξης διενεργείται κατά δέσμια αρμοδιότητα του ασφαλιστικού φορέα, εφόσον προβλέπεται ρητώς από τον νόμο και σε εφαρμογή των παραμέτρων που ορίζονται σε αυτόν. Επίσης η αποτύπωση αυτή στο πληροφοριακό σύστημα, με τη μορφή μηνιαίου ενημερωτικού σημειώματος συντάξεων, έπεται και προϋποθέτει την έκδοση της εκτελεστικής διοικητικής πράξης του επανυπολογισμού, την οποία απλώς αποτυπώνει.

Περαιτέρω, η μη έκδοση διοικητικών πράξεων επανυπολογισμού των

50. Ετήσια έκθεση 2018, σελ 123 https://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.ehtisies_ektheseis_documents.559321

51. Τα υπ' αριθμ. πρωτ. 255432/7137/11.02.2019, 257413/24443/20.5.2019, & 261704/31031/24.6.2019 έγγραφα

52. Έγγραφο υπ' αρ. 261704/31031/24.6.2019

συντάξεων και συνακόλουθα η παράλειψη ή πλημμελής ενημέρωση των συνταξιούχων για τις παραμέτρους που ελήφθησαν υπ' όψη, δεν συνάδει προς την αρχή της χρηστής διοίκησης και τη συναφή αρχή της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, αφού η διερεύνηση της ορθότητας του υπολογισμού αυτών είναι αναγκαία, ώστε να μην καταλείπεται οιαδήποτε αμφιβολία ως προς τη νομιμότητα του υπολογισμού. Πολύ δε περισσότερο, αφού η εν λόγω διαδικασία πολλές φορές ενέχει τον κίνδυνο ανθρωπίνων λαθών ή και αυθαιρέτων κρίσεων, στο πλαίσιο της αναζήτησης της προσφορότερης πηγής σε περιπτώσεις μη ύπαρξης αναλυτικών διαθεσίμων στοιχείων.

Σύμφωνα με την άποψη του Συνηγόρου, κάθε συνταξιούχος θα πρέπει να γνωρίζει ποια στοιχεία ελήφθησαν υπ' όψη και με ποιόν ακριβώς τρόπο έγινε ο επανυπολογισμός της δικής του σύνταξης. Μόνο υπό αυτές τις προϋποθέσεις τηρείται η αρχή της διαφάνειας της διοικητικής δράσης και η υποχρέωση ενημέρωσης των ασφαλισμένων και τίθενται οι ελάχιστες προϋποθέσεις που απαιτούνται για την άσκηση του δικαιώματος ακρόασης και δικαστικής προστασίας των πολιτών⁵³. Η Αρχή πρότείνει να γίνει η, κατά το δυνατόν, άμεση έγγραφη γνωστοποίηση των ατομικών διοικητικών πράξεων στους συνταξιούχους, που θα περιλαμβάνουν τον αναλυτικό τρόπο και το αποτέλεσμα του επανυπολογισμού της σύνταξης τους με αναφορά όλων των δεδομένων που λήφθηκαν υπ' όψιν για τον σκοπό αυτό.

Τέλος, ο Συνήγορος πρότείνει η παραπάνω διαδικασία να γίνει αυτόματα, με την αξιοποίηση των πληροφοριακών συστημάτων του φορέα και όχι με φυσικά έγγραφα, λόγω του πολύ υψηλού αριθμού συνταξιούχων που αυτή αφορά. Πρότείνει επίσης οι σχετικές διοικητικές πράξεις να είναι διαθέσιμες σε όλους τους συνταξιούχους, ηλεκτρονικά, στην αντίστοιχη ηλεκτρονική τους μερίδα. Επισημάνθηκε ότι το ηλεκτρονικό έγγραφο αυτό είναι κρίσιμο να περιλαμβάνει τη διατύπωση ότι «επέχει θέση ατομικής διοικητικής πράξης» ή αντίστοιχου με αυτή περιεχομένου, με μνεία ασφαλώς και των προθεσμιών για την άσκηση των προβλεπόμενων ένδικων μέσων.

Το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, επικαλούμενο και την ανωτέρω παρέμβαση του Συνηγόρου, με δελτίο τύπου⁵⁴ ενημέρωσε τους συνταξιούχους για την ανάρτηση του ενημερωτικού σημειώματος συντάξεων μηνός Ιανουαρίου 2019, στο οποίο απεικονίζονται τα πληρωτέα ποσά των συντάξεων μετά την αναπροσαρμογή τους, σύμφωνα

53. Σύνταγμα, άρθρο 20 §§1 και 2

54. Δελτίο Τύπου της 1.10.2019

με τις διατάξεις του ν. 4387/2019. Ταυτόχρονα ενημέρωσε τους συνταξιούχους για τη δυνατότητα υποβολής ένστασης/αίτησης θεραπείας για τη λειτουργία ηλεκτρονικής πλατφόρμας στον διαδικτυακό τόπο του Ε.Φ.Κ.Α. στην περίπτωση διαφωνιών τους με τα αναφερόμενα στο ενημερωτικό σημείωμα.

7. Μετανάστευση

Ο Συνήγορος του Πολίτη, έχοντας την αρμοδιότητα της προστασίας δικαιωμάτων, ιδιαιτέρως των ευάλωτων ομάδων, συνεχίζει να ασχολείται συστηματικά με τα θέματα της μεταναστευτικής πολιτικής της χώρας, παρακολουθώντας τις τρέχουσες νομοθετικές εξελίξεις στο πεδίο, διατυπώνοντας -όπου είναι αναγκαίο- προτάσεις για τη βελτίωσή τους και ασκώντας έλεγχο στον τρόπο εφαρμογής της υφιστάμενης μεταναστευτικής νομοθεσίας από τις αρμόδιες υπηρεσίες. Ειδικά σε ό,τι αφορά το πρόβλημα των μεγάλων καθυστερήσεων κατά τη διαδικασία χορήγησης και ανανέωσης αδειών διαμονής, το οποίο εξακολουθεί να είναι ανεπίλυτο, ο Συνήγορος σταθερά παραμένει συνομιλητής της Διοίκησης, προτείνοντας συγκεκριμένους τρόπους αντιμετώπισης και βελτίωσης των χρόνων διεκπεραίωσης των αιτήσεων.

7.1. Καθυστερήσεις στη διαδικασία χορήγησης/ ανανέωσης αδειών διαμονής

Οι υπέρμετρες **καθυστερήσεις** που παρατηρούνται κατά την **εξέταση** όλων των κατηγοριών αδειών διαμονής, είτε αφορούν αρχική χορήγηση, είτε ανανέωση προηγούμενης άδειας, τόσο από τις αρμόδιες υπηρεσίες της Διεύθυνσης Μεταναστευτικής Πολιτικής του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη⁵⁵, όσο και από την πλειοψηφία των Διευθύνσεων Αλλοδαπών και Μετανάστευσης (Δ.Α.Μ.) των Αποκεντρωμένων Διοικήσεων της χώρας, εξακολουθούν να αποτελούν, για μια ακόμη χρονιά, το βασικό ζήτημα μεγάλου αριθμού αναφορών που απασχόλησε την Αρχή. Έτσι, παρότι επί σειρά ετών ο Συνήγορος έχει επισημάνει το πρόβλημα και έχει προβεί σε ανάλογες προτάσεις και παρά τις προσπάθειες της Διοίκησης να ομαλοποιήσει τις διαδικασίες αυτές, ο χρόνος διεκπεραίωσης των αιτημάτων παρουσιάζει ακόμη σημαντικές καθυστερήσεις. Οι

55. Σημ.: Πρώην Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής

καθυστερήσεις αυτές, που αποτελούν έκφανση κλασικής μορφής κακοδιοίκησης, αποτυπώνονται στις ετήσιες εκθέσεις της Αρχής των τελευταίων ετών.

Ειδικότερα δε, όσον αφορά την κατηγορία των αδειών διαμονής για **εξαιρετικούς λόγους**, η καθυστέρηση δεν εντοπίζεται μόνο στη μακρά διάρκεια της ουσιαστικής εξέτασης του αιτήματος, αλλά κυρίως στη μακρόχρονη αναμονή για την κατάθεση αυτού, δεδομένου ότι ο **καθορισμός της ημερομηνίας** κατάθεσης σχετικού αιτήματος στις αρμόδιες υπηρεσίες (ιδίως της Αττικής) υπερβαίνει το έτος από την εκδήλωση της σχετικής βούλησης των ενδιαφερομένων.

Συνέπεια των ανωτέρω καθυστερήσεων για τους ενδιαφερόμενους υπηκόους τρίτων χωρών, είναι η αποστέρησή τους από στοιχειώδεις δυνατότητες ασφαλούς διαβίωσης και εργασίας και η καθυστέρηση ένταξής τους, παρά την πολυετή παραμονή τους στη χώρα και την συχνά άτυπη συμμετοχή τους σε παραγωγικές διαδικασίες. Κατ' αυτόν τον τρόπο, καθίσταται εν τοις πράγμασι, ως ένα βαθμό, κενό γράμμα η αντικατάσταση του άρθρου 19 του Ν. 4251/2014 με το Ν. 4540/2018 που είχε ως στόχο την απλούστευση της διαδικασίας με αντικειμενικά κριτήρια, καταργώντας, δηλαδή, την προσκόμιση εγγράφων ανάπτυξης ιδιαιτέρων δεσμών με τη χώρα. Ενίοτε, δε, η χρονοβόρα αυτή διαδικασία λειτουργεί αποτρεπτικά για την κατάθεση ανάλογων αιτημάτων από τους υπηκόους τρίτων χωρών, με αποτέλεσμα να συνεχίζουν να παραμένουν σε καθεστώς μη νόμιμης διαμονής και να αντιμετωπίζουν πλήθος προβλημάτων στον καθημερινό τους βίο.

Ο Συνήγορος, ως αποδέκτης πληθώρας σχετικών αναφορών από υπηκόους τρίτων χωρών και στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του, συνέχισε τον ανοικτό διάλογο με τη Διοίκηση ως προς τους **τρόπους αντιμετώπισης** των ανωτέρω δυσλειτουργιών, υπενθυμίζοντας τις πάγιες συστάσεις του για επαρκή στελέχωση των υπηρεσιών, μετεγκατάστασή τους, όπου κρίνεται αναγκαίο, σε καταλληλότερες κτιριακές υποδομές, παροχή επιπλέον υλικοτεχνικών μέσων, δυνατότητα ηλεκτρονικού καθορισμού ημερομηνίας για κατάθεση αιτημάτων για εξαιρετικούς λόγους και, τέλος, δυνατότητα ηλεκτρονικής υποβολής αιτήματος και συμπληρωματικών εγγράφων για οποιαδήποτε κατηγορία αδειών διαμονής. Προτάσεις, οι οποίες σαφώς θα επιφέρουν, όπως αντιλαμβάνονται και οι αρμόδιοι υπηρεσιακοί παράγοντες, απλούστευση και επιτάχυνση των σχετικών διαδικασιών.

Προς την κατεύθυνση αυτή ενεργοποιήθηκε πιλοτικά **αυτοματοποιημένη διαδικασία καθορισμού ραντεβού στη Δ.Α.Μ. Νοτίου Τομέα, Πειραιά και Νήσων**, μέσω ηλεκτρονικής πλατφόρμας, η οποία ωστόσο παρουσίασε προβλήματα κατά την εφαρμογή της και γίνονται προσπάθειες για τη

βελτίωσή της. Επιπλέον, εντός του Οκτωβρίου 2019, ολοκληρώθηκαν οι διαδικασίες **πρόσληψης προσωπικού** με συμβάσεις ορισμένου χρόνου, αρχικά για ένα οκτάμηνο, με δυνατότητα ανανέωσης, γεγονός το οποίο αξιολογούμε ότι θα συμβάλει στην επιτάχυνση των σχετικών διαδικασιών. Σύμφωνα δε με εκτίμηση της Διεύθυνσης Αλλοδαπών του Υπουργείου, μετά την ανωτέρω ενίσχυση σε δυναμικό, τα εκκρεμή αιτήματα για χορήγηση αδειών διαμονής για εξαιρετικούς λόγους, τα οποία είχαν κατατεθεί μέχρι και την έναρξη ισχύος της Υ.Α. 58114/2016⁵⁶, αναμένεται να εξετασθούν έως τις αρχές του 2020. Στο ίδιο ως άνω πλαίσιο για την αποσυμφόρηση των Δ.Α.Μ. των μεγάλων αστικών κέντρων της χώρας κινήθηκε και η **έκδοση της Υ.Α. 9907/2019/19**⁵⁷, με την οποία δίνεται η δυνατότητα κατάθεσης αιτήματος έκδοσης μόνιμης άδειας διαμονής επενδυτή του άρθρου 20 παρ. Β του Ν. 4251/2014 σε οποιαδήποτε υπηρεσία μιας στάσης των Δ.Α.Μ. των Αποκεντρωμένων Διοικήσεων της χώρας και όχι υποχρεωτικά σε εκείνη στην οποία υπάγεται το ακίνητο που πρόκειται να αποκτηθεί.

Ο Συνήγορος αντιλαμβάνεται τα σοβαρά προβλήματα των καθυστερήσεων που οφείλονται κυρίως σε λόγους ανεπαρκούς στελέχωσης των αρμοδίων υπηρεσιών, σε συνδυασμό με τον αυξημένο όγκο αιτημάτων για χορήγηση/ανανέωση των αδειών διαμονής. Η Αρχή αναγνωρίζει τις προσπάθειες που καταβάλουν τα στελέχη των υπηρεσιών αυτών προς την κατεύθυνση της ταχύτερης και απλουστευμένης διαδικασίας εξέτασής τους, ωστόσο κρίνει ότι ακόμα δεν έχει επιτευχθεί ο στόχος της ομαλής διαχείρισής τους και της εξάλειψης της κακοδιοίκησης στο πεδίο αυτό⁵⁸.

8. Οργανισμοί εγγείων βελτιώσεων – αγροτική γη υψηλής παραγωγικότητας

Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει διαχρονικά εξετάσει αναφορές πολιτών σχετικά με τις εγγειοβελτιωτικές υποδομές και την αγροτική γη υψηλής

56. «Ανακαθορισμός αρμοδίων αρχών έκδοσης αδειών διαμονής που χορηγούνται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 19 του Ν. 4251/2014, όπως ισχύει», (ΦΕΚ Β' 4471) με έναρξη ισχύος στις 03.04.2017)

57. ΦΕΚ Β' 1106

58. Ενδεικτικά οι ΦΥ 266368, 269659, 268641, 266573

παραγωγικότητας⁵⁹. Διαπίστωσε την ευρύτητα και τον κατακερματισμό τόσο του ισχύοντος νομικού πλαισίου όσο και των αρμοδίων υπηρεσιών και των οργανισμών εποπτείας και διαχείρισης.

Βασικά προβλήματα στην επαρκή λειτουργία των ΟΕΒ και αίτια δημιουργίας προστριβών με τους πολίτες είναι:

- οι ασαφείς και παρωχημένες διατάξεις ισχύουσες ήδη από το 1943
- οι διαφορετικές νομικές μορφές φορέων διαχείρισης,
- η αλληλοεπικάλυψη αρμοδιοτήτων,
- η έλλειψη πρακτικών χρηστής διοίκησης,
- η απουσία επιβλέπουσας αρχής,
- η υποστελέχωση,
- οι περιορισμένοι οικονομικοί πόροι,
- οι διαφοροποιήσεις στην τιμολογιακή πολιτική,
- η ελλιπής εναρμόνιση με τις διατάξεις του περιβαλλοντικού δικαίου και
- οι ελλείψεις ψηφιοποίησης των περιοχών ευθύνης των φορέων διαχείρισης.

8.1. Παροχή νερού για την άρδευση αγροτεμαχίου στον Εθνικό Κάμπο Ξυλοκάστρου⁶⁰

Η αντιμετώπιση ζητημάτων ελλιπούς προγραμματισμού παροχής αρδευτικού ύδατος και διακριτικής απόδοσης αυτού σε όμορα αγροτεμάχια με συνέπεια την πιθανή άδικη χρέωση των αντίστοιχων τελών στην περιοχή της Κορίνθου, απασχόλησε την Αρχή. Επί της ουσίας, για τον εν λόγω Τ.Ο.Ε.Β.⁶¹ προέκυψαν ζητήματα ελλιπούς προγραμματισμού με αποτέλεσμα την πιθανότητα στρεβλούς διαχείρισης των διατιθέμενων υδάτων και ύπαρξης ανισομέρειας μεταξύ των μελών του Τ.Ο.Ε.Β. Οι εκάστοτε υδρονομείς αδυνατούν να τηρήσουν κάποιον στοιχειώδη προγραμματισμό και σειρά προτεραιότητας, με αποτέλεσμα την αδυναμία παροχής επαρκούς ποσότητας ύδατος, την παροχή αυτού σε ακατάλληλες ώρες ή την παροχή αυτού σε υπερβολικές ποσότητες, με συνέπεια

59. ΦΥ 259901, 263483, 253273, 263033

60. ΦΥ 259901

61. Τοπικός Οργανισμός Εγγείων Βελτιώσεων

την υπερχείλιση. Συνεπώς κατέστη προφανές ότι πρέπει σε όλα τα μέλη να γνωστοποιείται εγκεκριμένος, από τα αρμόδια διοικητικά όργανα του Τ.Ο.Ε.Β., προγραμματισμός παροχής ύδατος ο οποίος θα εμπεριέχει την σειρά προτεραιότητας μεταξύ των μελών. Παράλληλα, επειδή οι απαιτούμενες ώρες άρδευσης μπορεί να αυξηθούν από πολλές αιτίες, συνιστάται στον προγραμματισμό να λαμβάνεται υπόψη η δυσμενέστερη δυνατή συνθήκη. Θα πρέπει να διευκρινίζεται ποιός τηρεί το σχετικό αρχείο και με ποια διαδικασία γίνεται η διαπίστωση και καταγραφή των ωρών υδροδότησης, πώς ενημερώνει ο υδρονομέας τους παραγωγούς για το πότε θα αρδεύσουν και πώς πιστοποιείται και αποδεικνύεται η άρδευση. Επίσης από τα διαλαμβανόμενα της υπόθεσης προκύπτει ότι ο κρινόμενος Τ.Ο.Ε.Β. αντιμετωπίζει ζητήματα υποστελέχωσης και οικονομικής δυσχέρειας και ως εκ τούτου αδυναμία συντήρησης των αρδευτικών υποδομών, του εξοπλισμού και της αστυνόμευσης των υδάτων.

Η Αρχή θεωρεί ότι ο οικείος Τ.Ο.Ε.Β. θα πρέπει να λάβει μέτρα έτσι ώστε να εξυπηρετούνται όλοι οι δικαιούχοι, αναλογικά και δίκαια, λαμβάνοντας υπόψη, όπου απαιτείται, το είδος των καλλιεργειών με επιστημονικά κριτήρια, για την άρδευση των ιδιοκτησιών τους, διευκρινίζοντας πως καταρτίζεται η σειρά προτεραιότητας των παραγωγών που ζητούν να αρδεύσουν τα χωράφια τους και το αν τηρούνται εν προκειμένω αρχεία με αριθμό πρωτοκόλλου. Συναφές είναι και το ερώτημα για το αν εκδίδονται ενημερωτικές οδηγίες προς τους πολίτες σχετικά με την ορθή διαχείριση του υδατικού δυναμικού της περιοχής ενδιαφέροντος, αν υπάρχει μηχανισμός παρακολούθησης και επιβολής κυρώσεων για τις «κακές» πρακτικές. Επίσης, λαμβάνοντας υπόψη το ζήτημα της κλιματικής αλλαγής και τον κίνδυνο υποβιβασμού κάθε μορφής, στον οποίο είναι εκτεθειμένοι οι υδάτινοι πόροι θα πρέπει ο Τ.Ο.Ε.Β., κατά τη χωρική του αρμοδιότητα, να προβαίνει σε σχετικό προληπτικό σχεδιασμό.

Ο Συνήγορος απευθύνθηκε στο αρμόδιο Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων και στις αρμόδιες υπηρεσίες της Περιφέρειας και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης ζητώντας την παρακολούθηση των προβλημάτων, την ανάληψη πρωτοβουλίας για την επίλυσή τους και τη σχετική ενημέρωση.

8.2. Επιβολή παγίων τελών σε μη αρδευόμενο οικόπεδο από τον Τ.Ο.Ε.Β. Πεδιάδος Μόρνου⁶²

Στην περίπτωση επιβολής παγίων τελών σε μη αρδευόμενο οικόπε-

62. ΦΥ 263483

δο από τον Τ.Ο.Ε.Β. Πεδιάδος Μόρνου και μη χρήση των αντίστοιχων υποδομών, κατόπιν παρέμβασης της Αρχής, διευκρινίστηκε η υποχρέωση της αναφερόμενης να εγγραφεί ως μέλος στον Τ.Ο.Ε.Β. καθόσον η έκτασή της εντάσσεται στην περιοχή δικαιοδοσίας του Οργανισμού. Η Αρχή υποστήριξε τη διάκριση μεταξύ της περιοχής δικαιοδοσίας και της περιοχής ωφελείας με την τελευταία να περιλαμβάνει αυστηρά τις περιοχές που εξυπηρετούνται από τις υπάρχουσες εγχειοβελτιωτικές υποδομές. Επομένως, τα γεωτεμάχια εντός σχεδίου πόλεως ή οικισμών που δεν συνιστούν αγροτική εκμετάλλευση και εξυπηρετούνται από δημοτικά δίκτυα υδροδότησης και αποχέτευσης ή ιδιωτικές γεωτρήσεις, δεν εντάσσονται στην περιοχή ωφελείας και ως εκ τούτου οι ιδιοκτήτες τους θα πρέπει να απαλλάσσονται από κάθε φύσεως εισφορές που σχετίζονται με τους Τ.Ο.Ε.Β. Η Αρχή έχει ζητήσει διευκρινήσεις και την λήψη ενεργειών ως προς τον ορισμό και διάκριση των ανωτέρω περιοχών καθώς και για την πρόθεση ψηφιοποίησης αυτών.

8.3. Άρνηση χορήγησης πληροφοριών για έργο που πραγματοποιήθηκε στο Τ.Ο.Ε.Β. Πελοπίου⁶³

Πολίτης ζήτησε από τον Τ.Ο.Ε.Β. του Δ. Αρχαίας Ολυμπίας συγκεκριμένη πληροφόρηση για τεχνικό έργο παρέμβασης. Το Τ.Ο.Ε.Β. Πελοπίου απάντησε ότι το έργο έγινε με τη συναίνεση του, αρνήθηκε όμως να δώσει πληροφορίες σχετικά με την μελέτη του έργου και αποδεικτικά στοιχεία της χρονολογίας εκτέλεσής του, αναφέροντας ότι δεν μπορούν να απαντήσουν καθόσον οι Τ.Ο.Ε.Β. βρίσκονται εκτός πεδίου εφαρμογής του Ν. 2690/1999⁶⁴ και επομένως δεν υποχρεούνται στην παροχή τέτοιων πληροφοριών και χορήγηση σχετικών εγγράφων. Η Αρχή ενημέρωσε τον Τ.Ο.Ε.Β. ότι έχοντας δημόσιο⁶⁵ χαρακτήρα προφανώς έχει και τις υπο-

63. ΦΥ 253273

64. Βλ. Γνμ. Ν.Σ.Κ 545/2001

65. Οι Τ.Ο.Ε.Β. ανήκουν στους φορείς της Γενικής Κυβέρνησης και χρηματοδοτούνται από το κράτος και από τον κρατικό προϋπολογισμό...Οι Τ.Ο.Ε.Β. θεωρούνται Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου, πλην όμως είναι με πάγια νομολογία και πρόσφατη υπουργική απόφαση οι Τ.Ο.Ε.Β. είναι οργανισμοί κοινής ωφέλειας του ευρύτερου δημόσιου τομέα. Υπάρχει μία εγκύκλιος του 1994 από το υπουργείο Γεωργίας που οριοθετεί τους φορείς του ευρύτερου δημόσιου τομέα, στους οποίους κατατάσσει και τους Τ.Ο.Ε.Β. Βάσει του άρθρου 51 του ν. 1842/90 σε συνδυασμό με το άρθρο 4, παρ. 6, περίπτωση γ, του ν. 1943/91, οι ΤΟΕΒ περιλαμβάνονται στον δημόσιο τομέα παρά τη νομική μορφή τους σαν Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου, λόγω του ότι έχουν καθαρά δημόσιο χα-

χρεώσεις των δημόσιων φορέων και ως εκ τούτου τα ΝΠΙΔ δεν μπορεί να αρνούνται τη χορήγηση πληροφοριών πάσης φύσης στους πολίτες. Τελικά υπήρξε η σχετική ενημέρωση για το σχετικό έργο και η αποδοχή της υποχρέωσης χορήγησης πληροφοριών.

8.4. Αγροτική Γη Υψηλής Παραγωγικότητας (Α.Γ.Υ.Π.)

Με ΚΥΑ του 2010 καθορίστηκαν τα κριτήρια κατάταξης της αγροτικής γης, όπως προέβλεπε ο ν.2637/1998. Με την τροποποίηση της ΚΥΑ, το 2011, ορίζεται ότι «η παρούσα εκδίδεται για να χρησιμοποιηθεί αποκλειστικά και μόνο σαν βάση για τον καθορισμό των γεωγραφικών ορίων της Αγροτικής Γης Υψηλής Παραγωγικότητας [ΑΓΥΠ] και την έκδοση της κοινής Υπουργικής απόφασης της παρ. 2 του άρθρου 56 του ν. 2637/1998 ... όπως το άρθρο αυτό τροποποιήθηκε και ισχύει». Η διάταξη αυτή ερμηνεύεται όμως με τέτοιο τρόπο που έχει ως αποτέλεσμα οι αρμόδιες επιτροπές να μη λαμβάνουν υπόψη τα κριτήρια της ΚΥΑ στη λήψη αποφάσεων για τον χαρακτηρισμό μιας έκτασης, με την αιτιολογία ότι αυτό αφορά τον καθορισμό των ορίων και ότι δεν περιλαμβάνονται προδιαγραφές για την ελάχιστη έκταση και τη μέθοδο δειγματοληψίας. Ενώ δηλαδή χρησιμοποιούν τα κριτήρια για οριοθέτηση δεν τα χρησιμοποιούν για τον χαρακτηρισμό συγκεκριμένων αγροτικών εκτάσεων. Δεν υπάρχει εξουσιοδότηση από το νόμο για θέσπιση κριτηρίων οριοθέτησης μιας περιοχής, αλλά κριτηρίων χαρακτηρισμού μιας έκτασης ως ΑΓΥΠ. Πρέπει επομένως να θεσπιστούν πανελλαδικά κριτήρια και κοινή μεθοδολογία με βάση τις ιδιαιτερότητες της κάθε περιοχής, με την βέλτιστη επιστημονική και τεχνική γνώση, για τον χαρακτηρισμό μιας αγροτικής έκτασης (και ως ΑΓΥΠ) και την προστασία του εν λόγω φυσικού πόρου.

ρακτήρα, έχει ανατεθεί σε αυτούς εκ του νόμου άσκηση υπηρεσίας που προσιδιάζει σε Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου όπως η διοίκηση των υδάτων, η ρύθμιση χρήσεως αυτών κτλ, και επιδιώκουν κοινωφελείς και εν γένει δημόσιους σκοπούς. Οι ΟΕΒ υπάγονται στους φορείς της Γενικής Κυβέρνησης και αυτό προκύπτει από το επικυρωμένο εν έτη 2018 Μητρώο Υπηρεσιών και Φορέων της Ελληνικής Διοίκησης του Υπουργείου Διοικητικής Ανασυγκρότησης. Στο κεφάλαιο 17, στις σελίδες 82-83 οι ΤΟΕΒ και οι ΓΟΕΒ κατατάσσονται αναλυτικά στο Μητρώο των Υπηρεσιών και Φορέων του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων της Γενικής Κυβέρνησης. Κακώς λοιπόν δεν εξοφλούνται, ή δεν επιχορηγούνται από το κράτος για την αντιμετώπιση των προβλημάτων τους...»

9. Προσλήψεις

Εντός του 2019, ο Συνήγορος διερεύνησε ζητήματα προσλήψεων στον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα τόσο με τη γενική του αρμοδιότητα, όσο και με την ειδική του αρμοδιότητα ως φορέας για την παρακολούθηση και προώθηση της εφαρμογής της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης κατά την πρόσβαση στην εργασία.

Σε αυτό το πλαίσιο:

- Αξιολόγησε το σύστημα διορισμού και πρόσληψης μόνιμων και αναπληρωτών εκπαιδευτικών σε σχολικές μονάδες γενικής και ειδικής αγωγής στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση και πρότεινε σειρά μέτρων βελτίωσης στο Υπουργείο Παιδείας
- Διερεύνησε το ζήτημα της πρόβλεψης ορίου ηλικίας σε προκηρύξεις θέσεων στον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα και εξέτασε τη συνδρομή ή μη των νομίμων προϋποθέσεων που επιτρέπουν αποκλίσεις από την αρχή της ίσης μεταχείρισης

9.1. Προσλήψεις Εκπαιδευτικών

9.1.1. Νέο σύστημα διορισμού και πρόσληψης μόνιμων και αναπληρωτών εκπαιδευτικών σε σχολικές μονάδες γενικής και ειδικής αγωγής πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης

A. Μόνιμοι εκπαιδευτικοί

Η πρόσληψη μόνιμων εκπαιδευτικών υλοποιείτο από το έτος 1998 και εντεύθεν μέσω γραπτού διαγωνισμού που διενεργούσε το ΑΣΕΠ κάθε δύο έτη. Παρά ταύτα, σε συνέχεια ειδικότερων νομοθετικών ρυθμίσεων, μεγάλο μέρος των κενών οργανικών θέσεων στελεχωνόταν από εκπαιδευτικούς ενταγμένους σε πίνακες με μόνο κριτήριο την προϋπηρεσία.

Στη συνέχεια, με τις διατάξεις της παρ.1 του άρθρ.2 του ν. 3848/2010⁶⁶, προβλέφθηκε η διενέργεια διαγωνισμού εκπαιδευτικών μέσω Α.Σ.Ε.Π. κάθε τρία έτη για την κατάρτιση πίνακα κατάταξης εκπαιδευτικών κατά κλάδο και ειδικότητα. Η κατάταξη θα λάμβανε χώρα βάσει βαθμολογίας στο διαγωνισμό, ακαδημαϊκών κριτηρίων, πραγματικής προϋπηρεσίας

66. όπως αυτές τροποποιήθηκαν με τις διατάξεις του ν. 4093/2012

και κοινωνικών κριτηρίων. Από τον πίνακα αυτό θα γίνονταν τόσο μόνιμοι διορισμοί όσο και προσλήψεις αναπληρωτών εκπαιδευτικών. Μέχρι, ωστόσο, τη διενέργεια γραπτού διαγωνισμού, εξακολούθησε να ισχύει το διττό σύστημα διορισμού.

Με την υπ' αρ. 527/2015 απόφασή του, το ΣτΕ έκρινε ότι ο διορισμός εκπαιδευτικών με βάση μόνο την προϋπηρεσία τους, αντίκειται στις αρχές της ισότητας και της αξιοκρατίας⁶⁷, διότι έχει ως αποτέλεσμα τον περιορισμό των διορισμών από τους πίνακες διοριστέων του διαγωνισμού του Α.Σ.Ε.Π. Το δικαστήριο δέχτηκε ότι η προϋπηρεσία αναπληρωτή ή ωρομισθίου εκπαιδευτικού επιτρεπώς, καταρχήν, λαμβάνεται υπόψη προκειμένου να προσαυξηθεί η βαθμολογία σε διαγωνισμό του Α.Σ.Ε.Π. για τον διορισμό σε θέσεις μόνιμων εκπαιδευτικών, ενώ παράλληλα, έχει λειτουργήσει ως κριτήριο για την εκ νέου πρόσληψη εκπαιδευτικών ως αναπληρωτών ή ωρομισθίων και την απόκτηση, ως εκ τούτου, περαιτέρω σχετικής προϋπηρεσίας. Τονίζει, ωστόσο, ότι η απόκτηση της εν λόγω προϋπηρεσίας ανάγεται σε προσλήψεις αναπληρωτών ή ωρομισθίων, οι οποίες δεν είχαν υπαχθεί στον έλεγχο ανεξάρτητης αρχής και δεν προκύπτει ότι έχουν γίνει με αξιοκρατικές εγγυήσεις.

Μετά τη δημοσίευση αυτής της απόφασης του ΣτΕ, οι προαναφερθείσες διατάξεις, που θεωρήθηκαν αντισυνταγματικές, παρέμειναν, ορθά, ανεφάρμοστες και το Υπουργείο δεν προέβη σε διορισμούς μόνιμων εκπαιδευτικών. Επιπλέον, από το έτος 2010 μέχρι και το έτος 2018 δεν διενεργήθηκε γραπτός διαγωνισμός για την πρόσληψη μόνιμων εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

B. Αναπληρωτές/ωρομισθιοι εκπαιδευτικοί

Η πρόσληψη των αναπληρωτών/ωρομισθίων εκπαιδευτικών υλοποιείτο, κατ' αρχήν, από πίνακες καταρτισμένους με μόνο κριτήριο την προϋπηρεσία και στη συνέχεια, βάσει των διατάξεων της παρ. 5 του άρ. 6 του ν. 3255/2004 με κριτήριο την προϋπηρεσία αλλά και τις μονάδες πάνω από τη βαθμολογική βάση που οι υποψήφιοι λάμβαναν στους γραπτούς διαγωνισμούς του Α.Σ.Ε.Π.

Με τις διατάξεις του ν. 3848/2010 προβλέφθηκε η πρόσληψη αναπληρωτών/ωρομισθίων από πίνακες που θα καταρτίζονταν έπειτα από γραπτό διαγωνισμό μέσω ΑΣΕΠ και με κριτήρια τη βαθμολογία στο διαγωνισμό, την προϋπηρεσία αλλά και ακαδημαϊκά και κοινωνικά κριτήρια. Επίσης, με τις ίδιες διατάξεις προβλεπόταν ότι, μέχρι τη διενέργεια του γραπτού διαγωνισμού, εξακολουθούν να εφαρμόζονται οι διατάξεις του

67. αρ. 4 παρ. 1 και αρ. 103 παρ. 7 του Συντάγματος

ν. 3255/2004, ως μεταβατικό σύστημα, το οποίο και επικράτησε, αφού μέχρι το έτος 2018 δεν προκηρύχθηκε γραπτός διαγωνισμός.

Το ΣΤΕ, με την με αριθμό 4303/2015 απόφασή του, επεσήμανε ότι η θέσπιση μεταβατικού συστήματος προσλήψεων αναπληρωτών εκπαιδευτικών είναι συνταγματικώς ανεκτή, εφόσον περιορίζεται σε ένα εύλογο χρονικό διάστημα ως την εφαρμογή του παγίου συστήματος. Επιπλέον, το ΣΤΕ, με τη νεότερη με αριθμό 1882/2017 απόφασή του, έκρινε ότι το προβλεπόμενο με τις διατάξεις του ν. 3848/2010 μεταβατικό σύστημα πρόσληψης αναπληρωτών εκπαιδευτικών από τους πίνακες που καταρτίζονται με βάση μόνο την προϋπηρεσία είναι συνταγματικό, δεν είναι, όμως, συνταγματικώς επιτρεπτή η επέκταση του συστήματος αυτού πέραν του σχολικού έτους 2018-2019.

Ο Συνήγορος του Πολίτη, με έγγραφό του προς τον Υπουργό Παιδείας⁶⁸, ανέλυσε την κατά τα ανωτέρω διαμορφωθείσα κατάσταση στον ευαίσθητο χώρο της πρόσληψης εκπαιδευτικών, ειδικά μετά τις σχετικές αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας και ζήτησε να εφαρμοστούν οι διατάξεις του ν. 3848/2010, οι οποίες παρέμεναν ανεφάρμοστες επί σειρά ετών.

Επεσήμανε ότι, αν και το μεταβατικό σύστημα προσλήψεων διενεργείται κατά τις ισχύουσες νομοθετικές διατάξεις, δεν διασφαλίζει την πρόσληψη ως αναπληρωτών εκπαιδευτικών των αξιότερων υποψηφίων, κατόπιν αξιολόγησης και συνεκτίμησης του συνόλου των ουσιαστικών και τυπικών τους προσόντων.

Αυτό συμβαίνει διότι μοριοδοτεί τους υποψηφίους αφενός με το κριτήριο της προϋπηρεσίας, η οποία όμως δεν έχει αποκτηθεί, όπως κρίθηκε από τη νομολογία του ΣΤΕ, μέσω διαδικασίας που να εγγυάται την τήρηση των αρχών της ισότητας και της αξιοκρατίας, αφετέρου με το κριτήριο του αριθμού των βαθμολογικών μονάδων που τυχόν έχουν λάβει εκπαιδευτικοί επιτυχόντες στους δύο τελευταίους σχετικούς διαγωνισμούς. Παραλείπεται έτσι η συνεκτίμηση και η βαθμολόγηση ακαδημαϊκών κριτηρίων (π.χ. τίτλων σπουδών, μεταπτυχιακών συναφών με το γνωστικό αντικείμενο της εκπαίδευσης, διδακτορικών τίτλων, γνώσης ξένων γλωσσών, πιστοποιημένης γνώσης χειρισμού η/υ κ.ά.), κοινωνικών κριτηρίων (π.χ. αναπηρία, αριθμό τέκνων κ.ά.) ή άλλων ουσιαστικών προσόντων, τα οποία ενδέχεται να κατέχουν εκπαιδευτικοί. Συνεπώς, υποψήφιοι με, συχνά, υψηλά τυπικά και ουσιαστικά προσόντα δεν μπορούν να τα αξιοποιήσουν και παραμένουν άνεργοι.

68. Αρ.πρωτ. 228372/33009/25.7.2017

Τα ζητήματα αυτά θα ήταν δυνατόν να αντιμετωπιστούν με την εφαρμογή των διατάξεων του ν.3848/2010, την επιλογή, δηλαδή, των εκπαιδευτικών κατόπιν διαγωνισμού διενεργούμενου από το Α.Σ.Ε.Π. και συνεκτίμησης προκαθορισμένων αντικειμενικών κριτηρίων.

Τα έτος 2019, με τις διατάξεις του ν. 4589/2019, ο γραπτός διαγωνισμός του Α.Σ.Ε.Π. αντικαθίσταται με διαγωνιστική διαδικασία πλήρωσης θέσεων με σειρά προτεραιότητας. Σύμφωνα με το νέο σύστημα λαμβάνονται υπόψη και μοριοδοτούνται εξίσου προϋπηρεσία, ακαδημαϊκά και κοινωνικά κριτήρια. Με τις διατάξεις αυτές για πρώτη φορά προβλέπεται η κατάρτιση ενιαίου πίνακα διορισμών μονίμων και πρόσληψης αναπληρωτών, Ειδικού Εκπαιδευτικού Προσωπικού και Βοηθητικού Εκπαιδευτικού Προσωπικού, για όλη τη χώρα, **κάτι που επανειλημμένα είχε ζητήσει ο Συνήγορος δεδομένου ότι οι πίνακες αυτών των δύο κατηγοριών συντάσσονταν ανά Περιφέρεια Εκπαίδευσης δημιουργώντας διάφορα προβλήματα.**

Ο Συνήγορος του Πολίτη, ως αποδέκτης μεγάλου αριθμού αναφορών πολιτών (περί τις 200 αναφορές) με έγγραφο⁶⁹ προς τους Υπουργούς Παιδείας πρότεινε σειρά βελτιώσεων, μεταξύ των οποίων και τις ακόλουθες:

- Να γίνονται αποδεκτοί οι τίτλοι σπουδών αλλοδαπής που έχουν αναγνώριση από το Σ.Α.Ε.Π.
- Προκειμένου για πρόσληψη σε δομές Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης, να λαμβάνεται υπόψη μόνο η προϋπηρεσία στην Ειδική Αγωγή ή να μοριοδοτείται η προϋπηρεσία στην Ειδική Αγωγή ως εξειδικευμένη προϋπηρεσία
- Να γίνεται αποδεκτή η επιμόρφωση τετρακοσίων (400) ωρών στην Ειδική Αγωγή εφόσον έχει υλοποιηθεί από Α.Ε.Ι. ή δημόσιο φορέα που εποπτεύεται από το Υπουργείο Παιδείας, χωρίς να τίθεται χρονική διάρκεια εντός της οποίας η επιμόρφωση πραγματοποιήθηκε.
- Να αποκτήσουν δυναμικότητα οι αξιολογικοί πίνακες, ήτοι να εμπλουτίζονται συνεχώς με νέα στοιχεία των ήδη εγγεγραμμένων σε αυτούς ώστε να επανακατατάσσονται, όπως και να δίνεται η δυνατότητα να εισάγονται σε αυτούς νέοι υποψήφιοι. Οι διορισμοί και οι προσλήψεις να υλοποιούνται με τον πίνακα των διορισμών ή των προσλήψεων που θα υφίσταται στη συγκεκριμένη χρονική στιγμή.
- Να ζητείται το πιστοποιητικό στρατολογικής κατάστασης και το πιστοποιητικό ελληνομάθειας κατά το χρόνο του διορισμού ή της πρό-

69. Έγγραφο με.αρ. πρωτ. 261094/33263/3.7.2019 και 261094/52503/23.10.2019

σληψης και όχι κατά την ημερομηνία υποβολής υποψηφιότητας στη διαδικασία διορισμού/πρόσληψης⁷⁰.

9.2. Όριο Ηλικίας για συμμετοχή σε προκηρύξεις θέσεων εργασίας στο Δημόσιο και τον Ιδιωτικό τομέα

Ο Συνήγορος έγινε αποδέκτης πλήθους αναφορών από πολίτες⁷¹, οι οποίοι αναζητούσαν εργασία στον ιδιωτικό και το δημόσιο τομέα, διαπίστωσαν όμως ότι δεν είχαν πρόσβαση σε μια σειρά από θέσεις εργασίας, από τις οποίες αποκλείονταν εκ των προτέρων η συμμετοχή τους, λόγω ηλικίας. Πρόκειται για θέσεις στον τραπεζικό τομέα, στις Δ.Ε.Κ.Ο. και στις μεταφορές. Κοινό χαρακτηριστικό τους ήταν, ότι στις σχετικές προκηρύξεις που είχαν εκδοθεί, περιλαμβάνονταν (ανώτατο) όριο ηλικίας για τη δήλωση συμμετοχής, το οποίο κυμαίνονταν από το 28ο έτος για κάποιες θέσεις, μέχρι το 30ο έτος, το 35ο, το 40ο έτος και το 45ο έτος αντίστοιχα.

Η ηλικία αποτελεί προστατευόμενο χαρακτηριστικό στη νομοθεσία κατά των διακρίσεων. Το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αναγνωρίζοντας ότι η ηλικία συνιστά χαρακτηριστικό ευαλωτότητας στην αγορά εργασίας, ιδίως με το πέρασμα των χρόνων και μέσα σε συνθήκες αβέβαιου ή επισφαλούς οικονομικού περιβάλλοντος, την συμπεριέλαβε στα πεδία για τα οποία απαγορεύονται οι διακρίσεις στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας. Σύμφωνα με το προοίμιο της Οδηγίας 2000/78/ΕΚ⁷², η απαγόρευση των διακρίσεων λόγω ηλικίας αποτελεί ουσιώδες στοιχείο για την πραγματοποίηση των στόχων που καθορίζονται στις κατευθυντήριες γραμμές για την απασχόληση και για την ενθάρρυνση της ποικιλομορφίας στην απασχόληση. Τυχόν αποκλίσεις από την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης, οι οποίες είναι επιτρεπτές υπό το κανονιστικό πλαίσιο της Οδηγίας, πρέπει να εφαρμόζονται στενά, καθώς εισάγουν εξαιρέσεις από τον γενικό κανόνα σεβασμού της.

Επιπλέον, στο πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας περιλαμβάνεται, πέραν της ενεργούς απασχόλησης και η πρόσβαση σε αυτήν, καθώς γίνεται ρητή μνεία «στα κριτήρια επιλογής και τους όρους πρόσληψης ανεξάρτητα από τον κλάδο δραστηριότητας και σε όλα τα επίπεδα της ιεραρχίας καθώς και τους όρους υπηρεσιακής και επαγγελματικής εκπαίδευσης».

70. ΦΥ 257641, 261211, 261094, 260770, 258186

71. Ενδεικτικά ΦΥ 220773, 225783, 243683, 254188

72. Σημείο 25

Με το ν. 4443/2016 ενσωματώθηκε η Οδηγία 2000/78/ΕΚ στην ελληνική έννομη τάξη. Στα άρθρα 4 και 6 του νόμου - τα οποία αποτελούν μεταφορά των αντίστοιχων άρθρων της Οδηγίας - προβλέπονται οι δικαιολογημένες παρεκκλίσεις από την αρχή της ίσης μεταχείρισης. Το άρθρο 4, αναφέρεται γενικώς σε όλα τα πεδία διάκρισης, για τα οποία είναι επιτρεπτή η διαφορετική μεταχείριση, όταν χαρακτηριστικό που συνδέεται με αυτά, αποτελεί ουσιαστική και καθοριστική επαγγελματική προϋπόθεση που εξυπηρετεί έναν θεμιτό σκοπό και εφόσον η προϋπόθεση είναι ανάλογη. Το άρθρο 6, αναφέρεται ειδικά στην ηλικία και ορίζει ότι, είναι επιτρεπτή η ειδικώς αιτιολογημένη διαφορετική μεταχείριση λόγω ηλικίας, εφόσον η μεταχείριση αυτή προβλέπεται στο νόμο προς εξυπηρέτηση σκοπών της πολιτικής της απασχόλησης, της αγοράς εργασίας και της επαγγελματικής κατάρτισης, τα δε μέσα επίτευξης των σκοπών αυτών είναι πρόσφορα και αναγκαία.

Στις υποθέσεις που εξέτασε ο Συνήγορος, ζήτησε καταρχήν από τους αρμόδιους φορείς την αιτιολόγηση της θέσπισης ηλικιακών κριτηρίων, τα οποία αν και προβλέπονταν στις υπουργικές αποφάσεις, που μνημονεύονταν στις προκηρύξεις των φορέων, δεν αιτιολογούνταν ούτε στις προκηρύξεις, ούτε στις οικείες κανονιστικές πράξεις. Οι φορείς απέστειλαν τις εισηγήσεις με τις οποίες είχαν ζητήσει τη θέσπιση ηλικιακών κριτηρίων και εκ νέου τις έγγραφες θέσεις τους, στις οποίες υποστήριζαν την αναγκαιότητα των ηλικιακών ορίων, καθώς και την πεποίθησή τους ότι δεν παραβιαζόταν η αρχή της ίσης μεταχείρισης. Στις απαντήσεις τους επικαλούνταν, σε γενικές γραμμές, τόσο τις διατάξεις των άρθρων 4 και 6 της Οδηγίας όσο και του νόμου, που προβλέπουν τις προαναφερόμενες εξαιρέσεις από την αρχή της ίσης μεταχείρισης.

Τα επιχειρήματα που επικαλέστηκαν προς την Αρχή ομαδοποιούνται ως εξής:

- οι προκηρυσσόμενες θέσεις εργασίας απαιτούν καλή φυσική κατάσταση και οι συνθήκες εργασίας είναι ιδιαίτερα απαιτητικές και αντίξοες
- Το όριο ηλικίας είναι αναγκαίο λόγω της ιδιάζουσας φύσης και των ιδιαίτερων καθηκόντων του προσωπικού του φορέα
- απαιτείται εύλογος χρόνος εργασίας πριν τη συνταξιοδότηση του προσωπικού
- απαιτείται περίοδος εκπαίδευσης πριν από την ανάθεση καθηκόντων
- μετά από τη συμπλήρωση συγκεκριμένης ηλικίας, το προσωπικό δεν εκτελεί τα καθήκοντα των προκηρυσσόμενων θέσεων αλλά διοικητικά καθήκοντα

- εξυπηρετούνται οι πολιτικές απασχόλησης του φορέα
- διατηρείται ηλικιακή ισορροπία στην κατανομή του προσωπικού
- λαμβάνεται υπόψη η ηλικιακή διάρθρωση της ιεραρχικής δομής
- εξυπηρετείται η άμβλυνση της υπέρμετρης επιβάρυνσης του εργοδότη από τις συχνές αλλαγές θέσεων εργασίας των εργαζομένων για λόγους υγείας και εξασφαλίζεται ένα εγγυητικό πλαίσιο ομαλής λειτουργίας της εργασιακής σύμβασης.

Ο Συνήγορος του Πολίτη ομαδοποίησε τις υποθέσεις ανά προκήρυξη και ανά φορέα και εξέτασε τη συνδρομή ή μη των νομίμων προϋποθέσεων που επιτρέπουν αποκλίσεις από την αρχή της ίσης μεταχείρισης, ξεχωριστά, για κάθε προβλεπόμενη θέση εργασίας. Μετά την αλληλογραφία, τη συλλογή στοιχείων και τη μελέτη της νομοθεσίας και της νομολογίας, συνέταξε πορίσματα, στα οποία διατύπωσε τα συμπεράσματα του ως εξής:

A. Σύμφωνα με το άρθρο 4 παρ. 1 του Ν. 4443/2016, τυχόν διαφορετική ηλικιακή μεταχείριση, η οποία προβλέπεται κατά παρέκκλιση της γενικής αρχής απαγόρευσης των ηλικιακών διακρίσεων, προκειμένου να μπορεί να θεωρηθεί δικαιολογημένη, πρέπει απαραίτητως να πληροί αθροιστικά τρεις προϋποθέσεις: α) να εξειδικεύονται οι λόγοι για τους οποίους το καθοριζόμενο ηλικιακό όριο συνιστά ουσιαστικό και καθοριστικό προσόν για την άσκηση των επαγγελματικών καθηκόντων των προκηρυσσόμενων θέσεων, β) να εξειδικεύεται ο σκοπός που υπηρετεί η θέσπιση του συγκεκριμένου ηλικιακού ορίου και γ) να προκύπτει η προσφορότητα και αναγκαιότητα θέσπισής του, τηρουμένης της αρχής της αναλογικότητας.

Περαιτέρω, από τη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, (Δ.Ε.Ε.)⁷³ προκύπτει, ότι, το κατά πόσον ένα χαρακτηριστικό συνδεόμενο με την ηλικία συνιστά ουσιαστική και καθοριστική επαγγελματική προϋπόθεση, εξετάζεται σε σχέση με την άσκηση συγκεκριμένης επαγγελματικής δραστηριότητας και των ανάλογων καθηκόντων που θα ανατεθούν στον νεοπροσλαμβανόμενο⁷⁴. Στις περισσότερες δε αποφάσεις, ανεξαρτήτως του διατακτικού τους, τονίζεται ο εξαιρετικός χαρακτήρας της σχετικής παρέκκλισης και εξετάζεται η συνδρομή κάθε μίας αναγκαίας προϋπόθεσης ξεχωριστά, με βάση την εξεταζόμενη περίπτωση. Οι ιδιαίτερες σωματικές ικανότητες αποτελούν χαρακτηριστικό που

73. Βλ. Δ.Ε.Ε. C-229/2008, Wolf, C-258/2015, Sorondo, C-416/2013, VitalPerez

74. Αντίστοιχη εθνική νομολογία, ΣΕ 1680 και 1681/2013 και 2168/2014 απόφαση του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών, υπ' αρ. 807/2013 απόφαση του Εφετείου Θεσ/νίκης.

συνδέεται με την ηλικία⁷⁵. Τυχόν απαίτησή τους, όμως, θα πρέπει να είναι απολύτως αναγκαία προϋπόθεση για την αποτελεσματική εκτέλεση συγκεκριμένης επαγγελματικής δραστηριότητας.

Β. Όσον αφορά την εφαρμογή του άρθρου 6 του ν. 4443/2016, σύμφωνα με τη νομολογία του Δ.Ε.Ε., μπορούν να θεωρηθούν ως «θεμιτοί» κατά την έννοια του άρθρου 6 παρ. 1 της οδηγίας 2000/78, οι στόχοι που έχουν χαρακτήρα γενικού συμφέροντος και διακρίνονται από τους αμιγώς ατομικούς λόγους οι οποίοι χαρακτηρίζουν την κατάσταση του εργοδότη, όπως είναι η μείωση του κόστους ή η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας. Ωστόσο δεν είναι δυνατόν να αποκλείεται ότι ένας εθνικός κανόνας αναγνωρίζει κατά την επιδίωξη των εν λόγω θεμιτών στόχων, ορισμένο βαθμό ευελιξίας στους εργοδότες⁷⁶. Όμως, επίσης κατά πάγια νομολογία του Δ.Ε.Ε., μια ρύθμιση είναι κατάλληλη να διασφαλίσει την επίτευξη του επιδιωκόμενου στόχου μόνον αν αποσκοπεί πράγματι στην επίτευξή του με συνοχή και συστηματικότητα⁷⁷.

Στο πλαίσιο αυτό, έχουν κριθεί ως θεμιτοί στόχοι: α) η προώθηση των προσλήψεων, ως πεδίο άσκησης κοινωνικής πολιτικής απασχόλησης των κρατών μελών που εφαρμόζεται με εργαλεία της εθνικής πολιτικής περί την αγορά εργασίας, τα οποία αποσκοπούν στη βελτίωση των ευκαιριών ένταξης ορισμένων κατηγοριών εργαζομένων στον ενεργό βίο⁷⁸ και β) η ισόρροπη ηλικιακή διάρθρωση, που συνίσταται στην ταυτόχρονη παρουσία εντός του επίμαχου επαγγέλματος, νέων εργαζομένων, που βρίσκονται στην αρχή της σταδιοδρομίας τους και μεγαλύτερης ηλικίας εργαζομένων, που βρίσκονται σε προχωρημένο στάδιο της σταδιοδρομίας τους. Η ισόρροπη ηλικιακή διάρθρωση στοχεύει στη διευκόλυνση του προγραμματισμού των αποχωρήσεων από την υπηρεσία, τη διασφάλιση της προαγωγής υπαλλήλων, και μάλιστα των νεότερων σε ηλικία, και την αποφυγή των ένδικων διαφορών που θα μπορούσαν ενδεχομένως να ανακύψουν λόγω συνταξιοδότησης⁷⁹.

Ενόψει του προαναφερθέντος περιθωρίου εκτιμήσεως που αναγνωρίζεται στα κράτη-μέλη και τους κοινωνικούς εταίρους, δεν μπορεί να

75. Βλ. Δ.Ε.Ε. C-229/2008, Wolf (σκέψη 41), C-416/2013, Vital Perez (σκέψεις 37 και 39), C-258/2015, Sorondo (σκέψη 34).

76. Βλ. απόφαση C-388/07, Age Concern England

77. Ενδεικτικά, σκέψη 55 της C-250/2009 και C-268/2009 Georgiev

78. Ενδεικτικά, σκέψη 65 της C-341/2008 Petersen, σκέψη 45 της C-250/09 και C-268/09 Georgiev

79. Σκέψη 60 της C-159/2010 και C-160/2010 Fuchs & Köhler

αποκλεισθεί η προώθηση των προσλήψεων νεαρών ατόμων και η ισόρροπη ηλικιακή ανάπτυξη του προσωπικού ως θεμιτός στόχος, κατά τη διενέργεια προσλήψεων. Θα πρέπει όμως, σε κάθε περίπτωση, μια τέτοια προσέγγιση να ερμηνεύεται στενά, καθώς συνιστά εξαίρεση από την γενική αρχή της απαγόρευσης των διακρίσεων και να αιτιολογείται με επάρκεια. Ακόμη και εάν οι στόχοι κρίνονται θεμιτοί, ο τρόπος και οι συγκεκριμένες ενέργειες υλοποίησής τους θα πρέπει να εναρμονίζονται με την αρχή της αναλογικότητας⁸⁰. Είναι επομένως αναγκαία η στάθμιση ανάμεσα στον επιδιωκόμενο σκοπό και στο μέτρο που κάθε φορά επιλέγεται για την επίτευξή του.

Σε πολλές από τις περιπτώσεις που εξέτασε η Αρχή, η επίκληση της αναγκαιότητας ιδιαίτερων σωματικών ικανοτήτων ήταν γενική και αόριστη και δεν μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για την από κοινού αιτιολόγηση καθηκόντων, τα οποία παρουσίαζαν μεγάλη ανομοιογένεια μεταξύ τους, ή δεν μπορούσε να αιτιολογηθεί με πειστικότητα η ιδιαιτερότητα της φύσης των καθηκόντων σε σχέση με την απαίτηση σωματικών ικανοτήτων. Σε κάποιες περιπτώσεις, όπου η φύση των καθηκόντων πράγματι απαιτούσε καλή φυσική κατάσταση ή ιδιαίτερες σωματικές ικανότητες, δεν αποδεικνυόταν ότι το ηλικιακό όριο ήταν όντως το απολύτως αναγκαίο και κατάλληλο μέσο για την επίτευξη του θεμιτού σκοπού. Αντίθετα, η ανάγκη ισόρροπης ηλικιακής διάρθρωσης ήταν πράγματι ένας θεμιτός στόχος που δικαιολογούσε τη θέσπιση ηλικιακού ορίου, μόνον όμως, για συγκεκριμένες θέσεις και εφόσον υποστηρίζονταν από τα προσκομιζόμενα στοιχεία σχετικά με την ηλικιακή κατανομή του υπηρετούντος προσωπικού.

10. Τριτοβάθμια Εκπαίδευση

Το ακαδημαϊκό έτος 2018-2019, με την ψήφιση σειράς νομοθετημάτων⁸¹, επιχειρήθηκε από το Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, η διαμόρφωση του Ενιαίου Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης, μέσω της κατάργησης των Τεχνολογικών Ιδρυμάτων και της ένταξής τους σε υφιστάμενα πανεπιστημιακά ιδρύματα ή, σε ορισμένες περιπτώσεις, της ίδρυσης νέων Πανεπιστημίων. Οι δομικές αλλαγές στον ακαδημαϊκό χάρτη της χώρας, με την κατάργηση των ιδρυμάτων του Τεχνολογικού Τομέα ως

80. C144/2004 Mangold

81. ν. 4521/2018, 4559/2018, 4589/2019, 4610/2019

αυτοτελών νομικών προσώπων και την πρόβλεψη άμεσης μετάβασης στη λειτουργία των νέων τμημάτων και ιδρυμάτων, επέφεραν πολυεπίπεδες συνέπειες στις ακαδημαϊκές λειτουργίες και διαδικασίες⁸².

Ο Συνήγορος προχώρησε στην καταγραφή των συνεπειών αυτών, οι οποίες θα πρέπει να αντιμετωπιστούν άμεσα, με τη λήψη των κατάλληλων μέτρων.

10.1. Θεσμικές και λειτουργικές συνέπειες από την κατάργηση των Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων

- Φοιτητές διατύπωσαν εύλογες ανησυχίες για την **ομαλή ολοκλήρωση των προγραμμάτων σπουδών των καταργούμενων τμημάτων Τ.Ε.Ι.** που συνεχίζουν, κατά το νόμο, μεταβατικά τη λειτουργία τους μέχρι την αποφοίτηση των εγγεγραμμένων σε αυτά φοιτητών. Ειδικότερα, οι προβληματισμοί αφορούσαν την ομαλή συνέχιση της εκπαιδευτικής λειτουργίας, τη διεξαγωγή της πρακτικής άσκησης και τη διενέργεια εξεταστικών διαδικασιών. Υπενθυμίζεται ότι τα μέλη Δ.Ε.Π. των καταργημένων τμημάτων Τ.Ε.Ι., σε αρκετές περιπτώσεις, εντάχθηκαν σε διαφορετικά τμήματα ή ακόμη και σε διαφορετικά ανώτατα ιδρύματα ανά την επικράτεια. Την ανησυχία εντείνει το γεγονός ότι οι τίτλοι σπουδών που θα χορηγούνται θα φέρουν το αμφισβητούμενο κύρος της απόκτησής τους από ένα τμήμα «κέλυφος», το οποίο μολονότι δεν υφίσταται πλέον ως ακαδημαϊκή οντότητα, συντηρείται πλασματικά για την περαιώση των εκπαιδευτικών εκκρεμοτήτων του.
- Αναφορές πολιτών ανέδειξαν ακόμη σημαντικές καθυστερήσεις κατά την υλοποίηση των συγχωνεύσεων των τμημάτων, εξαιτίας **οργανωτικών αδυναμιών των ιδρυμάτων να ανταποκριθούν, από άποψη διοικητικής και μηχανογραφικής στήριξης, σε τρέχουσες ακαδημαϊκές διαδικασίες.** Σε περιπτώσεις απαιτήθηκαν ακόμη και διαστήματα μηνών προκειμένου να ικανοποιηθούν αιτήματα για χορήγηση βεβαιώσεων και πιστοποιητικών, όπως ενδεικτικά των πιστοποιητικών φοίτησης με σκοπό τη χρήση για ασφαλιστικούς ή φορολογικούς λόγους ή των πιστοποιητικών περάτωσης σπουδών. Το ίδιο φαινόμενο παρατηρήθηκε και ως προς τις διαδικασίες ανακήρυξης πτυχιούχων, διεξαγωγής των τελετών ορκωμοσίας και χορήγησης τίτλων σπουδών, την ευθύνη για τη διεκπεραίωση των οποίων φέρουν είτε τα

82. Ενδεικτικά οι ΦΥ 252214, 253569, 255433, 258475, 260980, 264517, 269010, 269155, 269163, 269238

όργανα των πανεπιστημιακών τμημάτων ένταξης ή τα συσταθέντα σε επίπεδο ιδρύματος Συμβούλια Ένταξης.

- Σε ό,τι αφορά τη φοιτητική μέριμνα, εντοπίστηκαν προβλήματα ως προς τη δυνατότητα πλήρωσης των όρων που αφορούν την επίδοση των φοιτητών για τη χορήγηση υποτροφιών ή του φοιτητικού στεγαστικού επιδόματος. Φοιτητές Τ.Ε.Ι., που κατελήφθησαν κατά τη διάρκεια του ακαδημαϊκού έτους από τις νομοθετικές μεταβολές, αναγκάστηκαν να προβούν σε τροποποίηση του προγράμματος σπουδών που ακολουθούν, εφόσον επέλεξαν να λάβουν τίτλο σπουδών Π.Ε. Η επιλογή αυτή συνεπαγόταν αντικατάσταση μαθημάτων του παλαιού προγράμματος σπουδών τους ή μη ολοκλήρωση της πρακτικής άσκησης και της διπλωματικής εργασίας, με αποτέλεσμα τα ιδρύματα φοίτησής τους να αδυνατούν πλέον να βεβαιώσουν τα απαιτούμενα ποσοστά επιτυχούς εξέτασης επί του ακολουθούμενου προγράμματος σπουδών. Κατόπιν τούτου, απερρίφθησαν για τους εν λόγω δικαιούχους οι αιτήσεις χορήγησης υποτροφίας στην κατηγορία των Ευπαθών Κοινωνικών Ομάδων του Ι.Κ.Υ. ή, ομοίως, οι αιτήσεις χορήγησης του φοιτητικού στεγαστικού επιδόματος, με συνέπεια οι φοιτητές να στερηθούν την οικονομική ενίσχυση που δίδεται με κοινωνικά κριτήρια για τη διεξαγωγή των σπουδών τους, για λόγους μη αναγόμενους σε δική τους υπαιτιότητα.
- Στο πεδίο των μετεγγραφών, διαπιστώθηκε ότι κατά το ακαδημαϊκό έτος 2019-2020, αφού δηλαδή ολοκληρώθηκε η κατάργηση των Τ.Ε.Ι. και αντιστοιχήθηκαν πολλά από τα πρώην τμήματα Τ.Ε.Ι. με πανεπιστημιακά τμήματα «συναφούς» γνωστικού αντικειμένου, προσφέρονταν διευρυμένες δυνατότητες επιλογών στους νεοεισερχόμενους φοιτητές που πληρούν τα κριτήρια μετεγγραφής, παρά το πιθανά μεγάλο εύρος διακύμανσης των μορίων εισαγωγής στα αντίστοιχα τμήματα. Έτσι, ήταν ορατός ο κίνδυνος υπερκορεσμού κεντρικών Πανεπιστημίων και αποψίλωσης των αντίστοιχων περιφερειακών. Αντίθετα, όπως διαπιστώθηκε από ικανό αριθμό αναφορών που υπεβλήθησαν στην Αρχή, σημαντικό ποσοστό φοιτητών, που πληρούσε τα κοινωνικά και οικονομικά κριτήρια, αποκλείσθηκε από τη δυνατότητα μετεγγραφής, καθώς ορίστηκε ότι μετεγγραφές στα Τμήματα Τ.Ε.Ι., διενεργήθηκαν για τελευταία φορά κατά το ακαδημαϊκό έτος 2018-2019. Ως εκ τούτου, φοιτητές εγγεγραμμένοι σε τμήματα Τ.Ε.Ι. κατά την έναρξη ισχύος των νόμων περί συνέργειας Πανεπιστημίων – Τ.Ε.Ι. (ουσιαστικά οι δευτεροετείς και άνω), δεν δικαιούνται να αιτηθούν μετεγγραφή σε άλλο τμήμα Τ.Ε.Ι., αφού δεν προβλέπονται μετεγγραφές μεταξύ τμημάτων υπό μεταβατική λειτουργία, αλλά ούτε και σε αντίστοιχα τμήματα Πανεπιστημίων.

- Με δεδομένο ότι, μετά την ψήφιση των ως άνω νομοθετημάτων, τα χορηγούμενα πτυχία των Α.Ε.Ι., με μοναδική εξαίρεση την Α.Σ.ΠΑΙ.Τ.Ε., θα είναι κατηγορίας Πανεπιστημιακής Εκπαίδευσης (Π.Ε.), **προέκυψε από αποφοίτους Τεχνολογικής Εκπαίδευσης (Τ.Ε.) παλαιότερων ετών καθώς και συλλόγους αποφοίτων το αίτημα της αντιστοιχίας και ισοτιμίας των πτυχίων τους** με αυτά που εφεξής θα χορηγούν τα αντίστοιχα πανεπιστημιακά τμήματα. Πρόταση του ΥΠ.Ε.Π.Θ. για την πρόβλεψη διαδικασίας που θα παρείχε στους αποφοίτους των Τ.Ε.Ι. τη δυνατότητα απόκτησης πτυχίου Π.Ε., χωρίς μεσολάβηση κατατακτηρίων εξετάσεων, ανακοινώθηκε ελάχιστα πριν τη μεταβολή της πολιτικής ηγεσίας, με αποτέλεσμα να μην δρομολογηθούν συγκεκριμένες ενέργειες.
- Η κατάργηση του Τεχνολογικού Τομέα αναμένεται να επηρεάσει και την **αυτοτελή ακαδημαϊκή αναγνώριση βασικών τίτλων σπουδών της αλλοδαπής** που απονεμήθηκαν μετά από σπουδές τριετούς διάρκειας. Με τις διατάξεις του άρθρου 71 του ν. 4610/2019 επήλθαν τροποποιήσεις στο θεσμικό πλαίσιο του Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π. και το καθεστώς της ακαδημαϊκής αναγνώρισης της ισοτιμίας ή ισοτιμίας και αντιστοιχίας βασικών τίτλων σπουδών της αλλοδαπής προς πτυχία ελληνικών Α.Ε.Ι. Έως τώρα, κάτοχοι βασικών τίτλων σπουδών Πανεπιστημίων της αλλοδαπής με πρόγραμμα σπουδών τριετούς διάρκειας επέλεγαν, σε πολλές περιπτώσεις, την αναγνώριση της ισοτιμίας και αντιστοιχίας των εν λόγω τίτλων προς πτυχία ημεδαπών Τ.Ε.Ι. Εφόσον, δε, ήταν κάτοχοι και αλλοδαπού μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών, μπορούσαν να ζητήσουν την αναγνώριση της ισοτιμίας και αντιστοιχίας των βασικών τους τίτλων σπουδών προς πτυχία ελληνικών Πανεπιστημίων μετά από συνεκτίμηση και του μεταπτυχιακού τους τίτλου. Και στις δύο περιπτώσεις, ο Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π. προέβαινε στην αναγνώριση της ισοτιμίας και αντιστοιχίας, με ή χωρίς την επιβολή εξέτασης πρόσθετων μαθημάτων, ανάλογα με τα κρινόμενα προγράμματα σπουδών των Πανεπιστημίων της αλλοδαπής. Από τη στιγμή όμως που θα πάψει η χορήγηση τίτλων σπουδών τμημάτων Τ.Ε.Ι., ελλοχεύει ο κίνδυνος της αδυναμίας αυτοτελούς ακαδημαϊκής αναγνώρισης βασικών τίτλων σπουδών της αλλοδαπής, οι οποίοι απονεμήθηκαν μετά από σπουδές τριετούς διάρκειας. Περαιτέρω, αυτονόητη είναι και η συνέπεια της αδυναμίας διακριτής ακαδημαϊκής αναγνώρισης των αλλοδαπών μεταπτυχιακών τίτλων, εφόσον οι τελευταίοι θα «ενσωματώνονται» στους αλλοδαπούς βασικούς τίτλους στο πλαίσιο της αναγνώρισης αυτών μετά από συνεκτίμηση.
- Αντίστοιχες δυσχέρειες αναμένεται να ανακύψουν και ως προς την πρόσβαση στην αγορά εργασίας των μελλοντικών κατόχων τίτλων σπουδών. Σε σειρά εξουσιοδοτικών νομοθετικών διατάξεων ορίζεται

ότι με προεδρικά διατάγματα αναγνωρίζονται επαγγελματικά δικαιώματα στους πτυχιούχους των Τ.Ε.Ι. της ανωτέρας και, στη συνέχεια, μετά την ανωτατοποίηση των εν λόγω ιδρυμάτων, της ανωτάτης βαθμίδας εκπαίδευσης. Κατ' εφαρμογή των ως άνω διατάξεων, η Πολιτεία έχει προβεί, μέσω της έκδοσης πληθώρας Π.Δ., στην αναγνώριση επαγγελματικών δικαιωμάτων σε πολλές ειδικότητες πτυχιούχων Τ.Ε.Ι. Εκτιμάται ότι, σε περίπτωση που δεν υπάρξει έγκαιρη ρύθμιση ως προς τα επαγγελματικά δικαιώματα των πτυχιούχων Πανεπιστημίου, φοιτητές των Τ.Ε.Ι. που θα επιλέξουν τη συνέχιση των σπουδών τους στα Πανεπιστήμια, καθώς και οι πτυχιούχοι των νέων τμημάτων των Πανεπιστημίων, θα αντιμετωπίσουν ιδιαίτερα **προβλήματα όσον αφορά την πρόσβαση στην αγορά εργασίας, λόγω μη θεσμοθέτησης των επαγγελματικών δικαιωμάτων τους**, εν αντιθέσει με τους πτυχιούχους Τ.Ε.Ι. αντίστοιχων ειδικοτήτων, των οποίων τα επαγγελματικά δικαιώματα έχουν ήδη ρυθμιστεί.

Η έλλειψη προετοιμασίας των ιδρυμάτων να ανταποκριθούν στη νέα συνθήκη καταγράφηκε και στις εξής περιπτώσεις:

- Νεοϊδρυθέν τμήμα οργάνωσε τη διεξαγωγή κατατακτηρίων εξετάσεων με διαχωρισμό των υποψηφίων σε δύο ομάδες και αντίστοιχη εξέταση σε διαφορετικές ημερομηνίες και μαθήματα, με αποτέλεσμα οι εξετάσεις να ακυρωθούν, αφού ο τρόπος διεξαγωγής τους προσέκρουε στη νομιμότητα. Προέκυψε ότι η πρακτική αυτή απηχούσε την αντίληψη των υπηρετούντων μελών Δ.Ε.Π. περί προβληματικής συνένωσης σε ενιαίο τμήμα δυο πρώην αυτόνομων τμημάτων με ετερόκλητα αντικείμενα διδασκαλίας.
- Φοιτητές Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών (Π.Μ.Σ.) του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής, που ξεκίνησαν να παρακολουθούν το πρόγραμμα ως φοιτητές του Τ.Ε.Ι. Πειραιά προτού αυτό συγχωνευθεί στο νεοσύστατο ίδρυμα, προσέκρουσαν στην άρνηση του Πανεπιστημίου τους να ικανοποιήσει αίτημα μείωσης των ύψους 4.500 ευρώ διδάκτρων τους, ώστε να προσεγγίσουν τα πολύ χαμηλότερα δίδακτρα (3.000 ευρώ) που προβλέπονταν για τους νεότερους φοιτητές του ίδιου Π.Μ.Σ. Ο Συνήγορος υπογράμμισε στην παρέμβασή του ότι τυχόν εμμονή του Πανεπιστημίου στην απαίτηση της καταβολής του συνολικού ποσού των διδάκτρων θα ήταν αναντίστοιχη προς την ουσιαστική μεταβολή σειράς κρίσιμων για τον καθορισμό του ύψους τους συνθηκών (π.χ. της διακοπής συνεργασίας του εν λόγω Π.Μ.Σ. με το Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Πειραιά). Σε συνέχεια της παρέμβασης του Συνηγόρου, το κόστος του Π.Μ.Σ. για τους δευτεροετείς φοιτητές μειώθηκε κατά το ποσόν των 300 ευρώ, γεγονός που συνιστούσε μερική ικανοποίηση του αιτήματός τους.

- Φοιτητές Τ.Ε.Ι. υπέβαλαν, στην προβλεπόμενη από το νόμο προθεσμία, αίτηση ένταξης στο αντίστοιχο πρόγραμμα σπουδών του Πανεπιστημίου, ενόψει του μικρού αριθμού πρόσθετων μαθημάτων που προβλέπονταν για τη λήψη πτυχίου, βάσει των σχετικών αντιστοιχιών που ανακοινώθηκαν. Στη συνέχεια, ωστόσο, οι φοιτητές κλήθηκαν να αποφασίσουν εκ νέου ως προς τον τίτλο σπουδών που θα λάμβαναν, καθώς μεσολάβησε μετατροπή του προγράμματος σε πενταετούς διάρκειας, χωρίς αυτή τη φορά να γνωρίζουν εκ των προτέρων τον αριθμό των πρόσθετων μαθημάτων. Κατόπιν τούτων, οι φοιτητές, ευρισκόμενοι αιφνίδια σε συνθήκη σημαντικής επιμήκυνσης του χρόνου σπουδών τους, αιτήθηκαν να τους δοθεί η δυνατότητα εκ νέου αλλαγής της δήλωσης προτίμησής τους, ώστε να λάβουν τίτλο σπουδών από το Τ.Ε.Ι., δυνατότητα την οποία απέκλεισε ο νομοθέτης ορίζοντας ότι η σχετική αίτηση επιλογής είναι ανέκκλητη.

Συμπερασματικά, η διαδικασία υλοποίησης των ονομαζόμενων «συνεργειών» μεταξύ σχολών Τ.Ε.Ι. και Πανεπιστημίων, δίχως την πρόβλεψη εύλογου διαστήματος για τον επαρκή σχεδιασμό και την οργάνωση της μετάβασης στο νέο καθεστώς, αιφνιδίασαν το χώρο της ανώτατης εκπαίδευσης. Η κατάργηση των δεκατριών ιδρυμάτων του τεχνολογικού τομέα και οι συγχωνεύσεις στα πανεπιστημιακά ιδρύματα επέφεραν συνέπειες σε μεγάλο φάσμα των ακαδημαϊκών λειτουργιών, οι οποίες αναμένουν την άμβλυνσή τους μέσω της λήψης κατάλληλων μέτρων.

11. Φυσικές Καταστροφές

Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει δεχθεί σημαντικό αριθμό αναφορών, ιδίως τα τελευταία χρόνια, που σχετίζονται με την δημιουργία συνθηκών ελλειπούς θωράκισης - πρόληψης, διαχείρισης & αποκατάστασης ζημιών - έναντι των φυσικών καταστροφών και ανεπαρκούς πολιτικής προστασίας. Η πλειονότητα των αναφορών σχετίζεται αφενός με την ελλιπή διαχείριση (π.χ. ανεπαρκές θεσμικό πλαίσιο, αλληλοεπικάλυψη ή/και αποφυγή ανάληψης αρμοδιοτήτων, μη ανάληψη ευθυνών από διοίκηση, αποκατάσταση φθορών - ενίσχυση υποδομών, αποζημιώσεις κ.α.), και αφετέρου με την ανεπαρκή πρόληψη (π.χ. πολεοδομικός σχεδιασμός, έλεγχος αυθαίρετης δόμησης, διαχείριση υδάτινων σωμάτων, υποστελέχωση αρμοδίων υπηρεσιών κ.α.). Από το πλήθος των αναφορών που έλαβε η Αρχή, σταχυολογούμε χαρακτηριστικά παραδείγματα:

11.1. Αντιστήριξη πρανών και διαχείριση όμβριων υδάτων στην πόλη της Ρόδου ⁸³

Η αναφορά αναδεικνυει την καθυστέρηση ολοκλήρωσης έργου αντιστήριξης πρανών κατά μήκος οδού στην πόλη της Ρόδου. Η κατολίσθηση και η παραμονή των υλικών της κατολίσθησης στο σημείο επί μακρόν, από παράλειψη του εργολάβου που είχε αναλάβει το έργο αντιστήριξης παλαιότερα, είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία ρήγματος σε αγωγό αποχέτευσης και τη διαρροή λυμάτων.

Μετά την παρέμβαση της Αρχής, η Διεύθυνση Τεχνικών Υπηρεσιών (Δ.Τ.Υ.) του Δήμου Ρόδου, ενημέρωσε ότι ο ανάδοχος του έργου ανέλαβε τη δαπάνη αντικατάστασης του φθαρμένου τμήματος του αγωγού, αφού πρώτα η Δημοτική Επιχείρηση Ύδρευσης και Αποχέτευσης Ρόδου (ΔΕΥΑΡ) πραγματοποίησε την απόφραξη του αγωγού και την επισκευή του φρεατίου. Επίσης, η Δ.Τ.Υ. ενημέρωσε τον Συνήγορο του Πολίτη ότι εκπόνησε μελέτη και υλοποίησε έργο που αφορούσε την αντιστήριξη πρανών και την ανακατασκευή της οδού στο τμήμα αυτό. Σημείωσε όμως ότι η ΔΕΥΑΡ πρέπει να κατασκευάσει δίκτυο όμβριων υδάτων ώστε αυτά, να μην παρασύρουν ανεξέλεγκτα χωμάτινους ή βραχώδεις όγκους κατάντη στις παρακείμενες οδούς και στις αυλές των κατοικιών. Αντίθετα, η ΔΕΥΑΡ απάντησε ότι η αντιστήριξη οδών, λόγω κατολισθήσεων, δεν είναι αρμοδιότητά της, καθώς και ότι η λειτουργία των δικτύων της δεν προκάλεσε φαινόμενα κατολίσθησης. Η διάσταση απόψεων μεταξύ των υπηρεσιών δημιούργησε νέα καθυστέρηση αντιμετώπισης του προβλήματος. Ο Συνήγορος του Πολίτη ζήτησε να προβούν άμεσα οι εμπλεκόμενες υπηρεσίες, στις απαραίτητες ενέργειες για την οριστική επίλυση του προβλήματος.

Όταν σημειώθηκαν έντονα πλημμυρικά φαινόμενα στη Ρόδο, εντοπίστηκαν εκ νέου θραύσεις στον αγωγό και νέες κατολισθήσεις. Αμφότερα ήταν επικίνδυνα για τη δημόσια υγεία. Κατόπιν νέας παρέμβασης της Αρχής η ΔΕΥΑΡ εκπόνησε την αναγκαία μελέτη, μόνο όμως για τη συγκεκριμένη περιοχή, ενώ με απευθείας ανάθεση θα προχωρούσε στην κατασκευή του νέου έργου. Η διεύθυνση Τεχνικών Υπηρεσιών κατόπιν θα κατασκεύαζε κράσπεδο στο όριο της οδού προς την πλευρά του πρανούς, προκειμένου να οδηγούνται τα όμβρια στα φρεάτια περισυλλογής που θα κατασκευάσει η ΔΕΥΑΡ. Ο Συνήγορος έκρινε επαρκείς τις απαντήσεις καθώς ήδη έχουν εκκινήσει οι διαδικασίες ανάθεσης και εκτέλεσης των απαραίτητων έργων.

83. ΦΥ 227293

11.2. Αποκατάσταση καθίζησης οδού και αγωγού όμβριων υδάτων στην Αθήνα⁸⁴

Ο Συνήγορος του Πολίτη χειρίστηκε αναφορά για εκτεταμένες φθορές στο οδόστρωμα στους Αμπελόκηπους του Δ. Αθηναίων, μετά την ισχυρή καταιγίδα της 29^{ης} Ιουλίου 2018. Ζήτησε ενημέρωση και άμεση άρση της επικινδυνότητας, τονίζοντας το χαρακτήρα του κατεπείγοντος. Οι φθορές ήταν αποτέλεσμα και προγενέστερης βλάβης του κεντρικού αγωγού όμβριων υδάτων κατόπιν εργασιών συντήρησης δικτύων.

Με έγγραφό της η αρμόδια τεχνική υπηρεσία της Περιφέρειας Αττικής πρότεινε την κατασκευή νέου αντιπλημμυρικού έργου στην περιοχή για την οριστική επίλυση του ζητήματος. Η αρμόδια Διεύθυνση Οδοποιίας, Αποχέτευσης και Κοινοχρήστων Χώρων του Δήμου Αθηναίων προγραμμάτισε την αποκατάσταση των καθιζήσεων και των φθορών του αγωγού όμβριων και του ασφαλοτάπητα μέσω τροποποίησης του τρέχοντος Τεχνικού Προγράμματος και του προϋπολογισμού του Δήμου. Για να επιτευχθεί χρονική επίσπευση του έργου, ακολουθήθηκε η διαδικασία διαπραγμάτευσης χωρίς προηγούμενη δημοσίευση όπως προβλέπει ο νόμος. άρθρου 32 του Ν. 4412/16⁸⁵ Η Αρχή παρακολούθει την εξέλιξη υλοποίησης των έργων μέχρι την επίτευξη οριστικής επίλυσης του προβλήματος.

11.3. Κατολισθήσεις πρανών σε δημοτικούς δρόμους στις περιοχές Χανίων και Ξυλοκάστρου⁸⁶

Ο Συνήγορος του Πολίτη εξέτασε αναφορές πολιτών για εκτεταμένες διαβρώσεις εδάφους, κίνδυνο κατολισθήσεων και απώλεια εδαφικού υλικού μετά από φυσικές καταστροφές. Με έγγραφο προς τις αρμόδιες τεχνικές υπηρεσίες των οικείων ΟΤΑ αλλά και προς το Υπουργείο Υποδομών & Μεταφορών, η Αρχή ζήτησε ενημέρωση για τη χρηματοδότηση, μελέτη και κατασκευή των κρινόμενων έργων αποκατάστασης, καθώς και για τη λήψη των προσωρινών μέτρων άρσης της επικινδυνότητας μέχρι την έγκριση των σχετικών μελετών.

Στην περίπτωση του Δήμου Χανίων υπήρχε καταγεγραμμένο πρόβλημα ευστάθειας πρανών, κατά μήκος του δρόμου, από το έτος 2000. Κατόπιν έντονων καιρικών φαινομένων, ιδίως τα τελευταία χρόνια, προκλήθηκαν

84. ΦΥ 258918

85. Νόμος περί δημοσίων συμβάσεων

86. ΦΥ 255547, 261447

επαναλαμβανόμενες κατολισθήσεις, ενεργές μέχρι σήμερα, με αποτέλεσμα να κινδυνεύουν άμεσα οι πολίτες και παρακείμενες κατοικίες. Κατά την διερεύνηση της υπόθεσης, προέκυψε ότι ο δρόμος αποτελούσε συνοδό έργο του Βόρειου Οδικού Άξονα Κρήτης (ΒΟΑΚ) και η αιτία του προβλήματος οφειλόταν στην πλήρη απουσία μελέτης για την προστασία διατήρησης ευστάθειας των πρανών. Ο Δήμος Χανίων καθυστέρησε την διαδικασία αποκατάστασης των εκτεταμένων ζημιών, επειδή θεωρούσε αφενός ότι διέφευγε της τυπικής συντήρησης της οδού [που ενέπιπτε στο πεδίο αρμοδιοτήτων του] και αφετέρου ότι θα έπρεπε να παρέμβει ο νυν κύριος/διαχειριστής του ΒΟΑΚ. Με την παρέμβαση της Αρχής, ο οικείος Δήμος αποδέχθηκε τις ευθύνες του, ξεκινώντας την διαδικασία ανάθεσης μελέτης για την προκαταρκτική αξιολόγηση του φαινομένου και ζητώντας παράλληλα συνδρομή από το Υπουργείο Υποδομών & Μεταφορών και την Ελληνική Αρχή Γεωλογικών και Μεταλλευτικών Ερευνών (κρατική ενίσχυση, διενέργεια αυτοψίας κ.α). Παρόλα αυτά ο Δήμος δεν αξιοποίησε τις διατάξεις που επέτρεπαν την χρονική επίσπευση των διαδικασιών μελέτης και εκτέλεσης του έργου.

Αντιστοίχως, πολίτης αναφέρει ότι στο Δήμο Ξυλοκάστρου - Ευρωστίνης κατόπιν της πυρκαγιάς του 2018, παρατηρείται διάβρωση των εδαφικών σχηματισμών με αποτέλεσμα να υφίσταται πλέον ο κίνδυνος κατολισθήσεων και πτώσεων δένδρων. Η Γενική Γραμματεία Υποδομών του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών ενέκρινε τη δέσμευση ποσού ύψους 3.000.000 €, για την υλοποίηση έργων που απαιτούνται για την αποκατάσταση ζημιών από τον κυκλώνα «Ζορμπά» και ως εκ τούτου δεν μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για άλλες εργασίες (δηλαδή αποκατάσταση ζημιών από την πυρκαγιά). Ο Συνήγορος του Πολίτη σε νέα παρέμβασή του ανέφερε ότι οι επιπτώσεις από την προγενέστερη πυρκαγιά και τα μετέπειτα πλημμυρικά φαινόμενα είναι φύσει αλληλένδετες και σε κάθε περίπτωση προέχει η προστασία της δημόσιας υγείας και η αποκατάσταση των ζημιών. Αναμένονται απαντήσεις από τις εμπλεκόμενες υπηρεσίες, ενώ ήδη το δασαρχείο σε απάντηση του συμφωνεί αρχικά με τις απόψεις της Αρχής.

11.4. Καθαρισμός, οριοθέτηση και προστασία ρεμάτων⁸⁷

Ο Συνήγορος του Πολίτη έγινε αποδέκτης αναφορών πολιτών για αυθαίρετες παρεμβάσεις σε ρέματα [επιχώσεις, κατασκευές κ.α.], παράλειψη καθαρισμού και οριοθέτησης, κατολισθήσεις πρανών κλπ.

87. ΦΥ 259247, 256902, 237447, 212565, 248462, 257177, 251611, 260874

Οι αρμόδιες υπηρεσίες (ΟΤ.Α. και Αποκεντρωμένες Διοικήσεις), ως επί το πλείστον, δηλώνουν την αδυναμία τους να προβούν στη διαδικασία κατεδάφισης αυθαίρετων κατασκευών εξαιτίας κυρίως της έλλειψης χρηματοδότησης, τεχνικών μέσων και προσωπικού. Ως εκ τούτου η συνολική επίλυση των προβλημάτων της κατεδάφισης αυθαίρετων κατασκευών [παρά τη θέσπιση νεώτερων διατάξεων για την εκτέλεση των πράξεων κατεδάφισης που εκδίδονται κατ' εφαρμογή των Ν. 4495/17, Ν. 4559/18 και της ΠΝΠ/10-8-18⁸⁸ μένει σε εκκρεμότητα για πολλά έτη η απλά δεν επιλύεται. Ενδεικτικώς στην Εύβοια, εκκρεμεί από το 2013 η κατεδάφιση τελεσιδικών αυθαιρέτων κατασκευών που στερούντο πολεοδομικής και περιβαλλοντικής αδειοδότησης, με αιτιολογία τη μη διάθεση κατάλληλου προσωπικού και πόρων.

Σε άλλη αναφορά, προέκυψε ότι στο Δήμο Αλίμου κατά την ρυμοτόμηση το έτος 1968, συντελέστηκε επικάλυψη - επίχωση ρέματος χωρίς υπόγεια διευθέτησης με αγωγούς. Συνάμα δημιουργήθηκε οικοδομικό τετράγωνο και κατά το παρελθόν αδειοδοτήθηκαν κατασκευές. Στη συνέχεια όμως η οικεία ΥΔΟΜ, κατά τις διατάξεις του Ν.4258/14, προκειμένου να εκδώσει νέες άδειες δόμησης έθεσε ως προϋπόθεση την προσκόμιση μελετών οριοθέτησης του ρέματος από τους εξουσιοδοτημένους ιδιώτες μηχανικούς των αναφερόμενων πολιτών. Αντιθέτως, η οικεία Περιφέρεια αρνήθηκε την έγκριση των σχετικών μελετών και το Υπουργείο Υποδομών & Μεταφορών αρνήθηκε αντιστοίχως, το χαρακτηρισμό του ρέματος ως μικρού, προκειμένου να αποφευχθεί η απαίτηση οριοθέτησης, εφόσον θεωρούσαν ότι ανέκαθεν δεν υπήρχε ρέμα. Υπήρξε επομένως διαφωνία των εμπλεκόμενων υπηρεσιών για την αντιμετώπιση του θέματος και την αναγκαιότητα απεμπλοκής της διαδικασίας έκδοσης οικοδομικών αδειών. Καθίσταται λοιπόν φανερό, ότι οι συνέπειες της χρόνιας παθογένειας του πολεοδομικού σχεδιασμού - πιθανή μη σύνομη κάλυψη του ρέματος και της διαμόρφωσης κατασκευών άνωθεν της κατάληξης αυτού - και της μετέπειτα διοικητικής ανακολουθίας συντελούν, αφενός στην επικινδυνότητα από πλημμυρικά φαινόμενα και αφετέρου στην μη δυνατότητα εκμετάλλευσης κατά σύνομο τρόπο και κατά τον προορισμό χρήσης των οικοπέδων, από τους υφιστάμενους ιδιοκτήτες.

Ο Συνήγορος του Πολίτη τόνισε, ότι θα πρέπει να καταλήξουν οι εμπλεκόμενες υπηρεσίες στον νόμιμο και τεχνικά δόκιμο τρόπο επίλυσης του προβλήματος, με την παράλληλη διασφάλιση της επαρκούς και απρόσκοπτης απορροής των όμβριων υδάτων. Αναμένονται σχετικές απαντήσεις.

88. ΦΕΚ 149/Α/10-08-2018

Σε ιδιαίτερα σημαντική υπόθεση αναδεικνύεται αυτή που αφορά τον κίνδυνο νέας υπερχειλίσης του Θερμοπόταμου στο Δήμο Ιστιαίας Αιδηψού. Ο εν λόγω ποταμός [με θερμά - ιαματικά νερά] έχει επιχωθεί, επικαλυφθεί και ασφαλοστρωθεί στο μεγαλύτερο τμήμα του. Ο πολίτης ανέφερε ότι δεν υπήρξε ανταπόκριση των αρμοδίων υπηρεσιών του Δήμου στις κατ' επανάληψη υποβληθείσες καταγγελίες του. Από τη διερεύνηση της αναφοράς προέκυψε ότι δεν έχει καταστεί έως και σήμερα δυνατή η ανεύρεση του φακέλου -εάν υπήρξε - που αφορά τη μελέτη, αδειοδότηση, εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων και την κατασκευή των έργων στην υπόψη περιοχή. Κατά τη διάρκεια του επιτόπιου ελέγχου⁸⁹ της Αρχής με τους εκπροσώπους υπηρεσιών της ΠΕ Εύβοιας διαπιστώθηκε όντως εκτενής επίχωση και κάλυψη της κοίτης του ποταμού, εγκιβωτισμός μεγάλου τμήματος του, ολοκληρωμένες εργασίες διαμόρφωσής του χώρου για τη δημιουργία χώρου στάθμευσης οχημάτων ΚΤΕΛ, εξωτερικού χώρου για τις ανάγκες καταστημάτων υγειονομικού ενδιαφέροντος και ξενοδοχείου, διαμόρφωση κοινόχρηστου χώρου, πρόχειρες περιφράξεις κλπ.

Ο Συνήγορος του Πολίτη τόνισε σε έγγραφό του, ότι ο Δήμος, μετά και τις καταστροφές που προκλήθηκαν κατόπιν έντονων καιρικών φαινομένων, θα πρέπει να ενεργήσει άμεσα προς την κατεύθυνση της επίλυσης του θέματος, λαμβάνοντας μέτρα τήρησης των σχετικών διατάξεων, προστασίας του περιβάλλοντος και της δημόσιας υγείας. Παράλληλα, θα πρέπει να διερευνηθεί η νομιμότητα κάλυψης και διευθέτησης του Θερμοποτάμου με καταγραφή των περιβαλλοντικών παραβάσεων. Η Αρχή δεν έχει λάβει απάντηση μέχρι σήμερα από το Δήμο και δεν έχει επιλυθεί επί της ουσίας το θέμα, παρά το γεγονός ότι πρόσφατα υπήρξαν εκτεταμένες ζημιές μετά από έντονες βροχοπτώσεις. Επιφυλάσσεται ως εκ τούτου για τις επόμενες, κατά το νόμο προβλεπόμενες, ενέργειές της.

Ο Συνήγορος του Πολίτη κατέγραψε έντονα φαινόμενα καθυστέρησης και κακοδιοίκησης στη περιβαλλοντική διαχείριση των ρεμάτων και ιδίως στον προληπτικό καθαρισμό αυτών από φερτά υλικά, με χαρακτηριστικό παράδειγμα τον καθαρισμό του ρέματος στο Δήμο Νότιας Κέρκυρας για πάνω από 17 έτη - στο Συνήγορο του Πολίτη εκκρεμεί αναφορά ήδη από το 2016 - με αποτέλεσμα τη δημιουργία πλημμυρικών φαινομένων, ιδίως κατά τη χειμερινή περίοδο. Η Αρχή προκειμένου να εξετάσει το πρόβλημα συνολικά, απέστειλε κατ' επανάληψη έγγραφα προς τις καθ' ύλην αρμόδιες υπηρεσίες τονίζοντας τις παραλείψεις, το

89. Η αυτοψία πραγματοποιήθηκε την 20.10.2019

κενό συνεργασίας μεταξύ των υπηρεσιών του Δήμου και της Περιφέρειας αλλά και την πλημμελή αντιμετώπιση του θέματος αναμένοντας, ανεπιτυχώς μέχρι σήμερα, την ανταπόκρισή τους. Ο Δήμος κίνησε τη διαδικασία ανεύρεσης πειθαρχικών ευθυνών για παρακώλυση έρευνας της Αρχής, χωρίς να έχει λύσει το ζήτημα το οποίο αφορά πλέον και την Περιφέρεια.

Διερευνάται αναφορά πολίτη από το 2018, που αφορά τον πλημμελή καθαρισμό ρέματος εντός του οικισμού Βάθη στην Π.Ε. Κιλκίς. Το πρόβλημα υφίστατο από το 2013 και είχε ως αποτέλεσμα την συσσώρευση φερτών υλικών και την ανάπτυξη βλάστησης. Παράλληλα όπως επεσήμανε πολλάκις η οικεία Διεύθυνση Δημόσιας Υγείας, υφίστατο υποβάθμιση αυτής λόγω δυσοσμίας και τρωκτικών. Ο Δήμος Κιλκίς είχε προβεί σε τμηματικούς καθαρισμούς του ρέματος, αλλά, όπως ισχυρίστηκε, λόγω της περιορισμένης διάθεσης ειδικών μηχανημάτων και των αυστηρών διατάξεων του νόμου περί δημοσίων συμβάσεων, δεν μπορούσε να προβεί σε πλήρη και ολικό καθαρισμό. Όταν η σχετική αρμοδιότητα περιήλθε στις Περιφέρειες⁹⁰ η Αρχή ζήτησε την ολιστική αντιμετώπιση του προβλήματος. Εντέλει η οικεία Περιφέρεια ενημέρωσε τον Ιούνιο του 2019 ότι ενέταξε στο τεχνικό πρόγραμμά της, το έργο του καθαρισμού του ρέματος σε όλο το μήκος του και αναμένεται η εκτέλεσή του. Θα υπάρξει νέα παρέμβαση δεδομένου ότι μέχρι σήμερα δεν έχει πραγματοποιηθεί το έργο.

Ο Συνήγορος του Πολίτη έλαβε αναφορά για την κατολίσθηση πρανούς στο ρέμα Πεντέλης – Χαλανδρίου. Κατόπιν της διαμεσολάβησης, ο Δήμος Βριλησίων προέβη σε τοποθέτηση περίφραξης για την προστασία των χρηστών της οδού, η οικεία ΥΔΟΜ σε δομοστατικό έλεγχο των παρακείμενων κατασκευών, ενώ η Περιφέρεια Αττικής προέβη σε καθαρισμό της κοίτης από τα προϊόντα κατολίσθησης και εν συνεχεία δρομολόγησε την κατασκευή τοιχείου αντιστήριξης, χωρίς να αξιοποιήσει τις διατάξεις που επέτρεπαν την χρονική επίσπευση των διαδικασιών μελέτης και εκτέλεσης του έργου.

Σε άλλη αναφορά, επισημαίνεται η δημιουργία προβλημάτων από τις βροχοπτώσεις στο Δήμο Κεφαλληνίας και η συνεχής διακινδύνευση του χωριού (παραδοσιακός οικισμός) λόγω μη υλοποίησης αντιπλημμυρικών έργων στην περιοχή. Μέσω της αλληλογραφίας με τους αρμόδιους φορείς, η Αρχή ενημερώθηκε για τις προσπάθειες κινητοποίησης των υπεύθυνων φορέων τόσο του Δήμου Κεφαλονιάς όσο και της Περιφέρειας Ιονίων Νήσων προκειμένου να διατεθούν τα απαραίτητα κονδύλια για τη σύνταξη μελετών και την εκτέλεση αντιπλημμυρικών έργων στις

πληγείσες περιοχές. Επίσης, έγιναν επαφές ώστε να επανεξεταστούν οι μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων και οι περιβαλλοντικοί όροι με στόχο να επανεκτιμηθούν οι επιπτώσεις στο περιβάλλον των ανεμογεννητριών. Το Γραφείο Δημάρχου Κεφαλονιάς ενημέρωσε την Αρχή ότι, τηρουμένης της κείμενης νομοθεσίας και των εγκυκλίων της Γενικής Γραμματείας Πολιτικής Προστασίας, ο Δήμος ανέλαβε να καθαρίσει όλα τα ρέματα της Κεφαλονιάς (αρχικά είχε την αρμοδιότητα η οποία περιήλθε αργότερα στην Περιφέρεια) σε συνεργασία με την Περιφερειακή Ενότητα Κεφαλληνίας. Η Αρχή παρακολουθεί τις εξελίξεις και αναμένει απαντήσεις επί των εγγράφων της⁹¹.

Στο Δήμο Ξυλοκάστρου - Ευρωστίνης δημιουργήθηκαν προβλήματα από τον κυκλώνα Ζορμπά⁹² το Σεπτέμβριο του 2018 (επίκωση αυλακιού απορροής υδάτων) με αποτέλεσμα να πλημμυρίσουν οι παρακείμενες κατοικίες. Οι διαμαρτυρόμενοι πολίτες απευθύνθηκαν στο Δήμο με έγγραφό τους χωρίς να υπάρξει ανταπόκριση. Κατόπιν παρέμβασης της Αρχής ο Δήμος απάντησε ότι υφίσταται εργολαβία σε εξέλιξη η οποία χρηματοδοτήθηκε με την από 18.02.19 απόφαση του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών με σκοπό την υλοποίηση του έργου «Αποκατάσταση ζημιών των οδικών υποδομών και των συνοδών τους υδραυλικών έργων» που επλήγη από τη φυσική καταστροφή της 29ης και 30ης Σεπτεμβρίου 2018. Αναμένεται ενημέρωση για την εξέλιξη των εργασιών.

12. Φυσικό περιβάλλον - Γεώτοποι⁹³

12.1. Γεώτοποι

Η Ελλάδα κατέχει ιδιαίτερα σημαντική θέση στον γεωλογικό χάρτη της Ευρώπης, διαθέτοντας εκτεταμένες περιοχές σημαντικών γεωτόπων, οι οποίες, μεταξύ άλλων, εντοπίζονται παλαιοντολογικά κατάλοιπα, σπάνιες γεωμορφολογικές δομές και χιλιάδες σπήλαια. Ο Συνήγορος του Πολίτη, στο πλαίσιο της πολύχρονης διαμεσολάβησής του, έχει εντοπίσει σημαντικά ζητήματα που άπτονται αφενός της επάρκειας του θε-

91. ΦΥ 251611

92. Βλ. πιο πάνω 12.3

93. ΦΥ 265095, 265042, 229796

σμικού πλαισίου και αφετέρου της διοικητικής ανταπόκρισης σε περιπτώσεις κινδύνου ή καταστροφής των ανωτέρω περιβαλλοντικών στοιχείων. Συμπερασματικά, από την έρευνα της Αρχής καταδεικνύεται η έλλειψη ολοκληρωμένης κατανόησης του προστατευτέου αντικειμένου, αλλά και ενεργού ενδιαφέροντος από τη διοίκηση. Για να ενεργοποιηθεί οποιαδήποτε προστασία είναι αναγκαίος ο καθορισμός του πλαισίου των επιτρεπόμενων επεμβάσεων και των αναγκαίων μελετών για τη διατήρησή τους. Η γεωδιατήρηση είναι αναγκαίο να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη τόσο στις μελέτες πριν την εκτέλεση του έργου, όσο και κατά τον χωροταξικό σχεδιασμό. Περαιτέρω, είναι επιβεβλημένη η άμεση προστασία από συγκεκριμένο φορέα της δημόσιας διοίκησης, ο οποίος θα μπορεί να εκτιμήσει την αναγκαιότητα διατήρησης, να ορίσει τα μέσα με τα οποία αυτή θα επιτευχθεί, να προβεί σε κυρώσεις για τους παραβάτες και τέλος να καθορίσει τους τρόπους περαιτέρω ανάδειξης. Ως εκ τούτου, οι γεωτόποι οφείλουν να προστατεύονται άμεσα, χωρίς ανάγκη προηγούμενης διοικητικής ενέργειας. Τις θέσεις αυτές έχει εκφράσει η Ανεξάρτητη Αρχή με έγγραφά της προς τα αρμόδια Υπουργεία επί σειρά ετών, στην Επιτροπή Περιβάλλοντος της Βουλής το 2017 και κατά την παρουσία της στην Ομάδα Εργασίας που συστήθηκε με πρωτοβουλία του ΥΠΕΝ για την προστασία των γεωτόπων το 2018 και συνέχισε τις εργασίες της μέχρι το 2019.

Πολύ πρόσφατα ο Συνήγορος του Πολίτη ανέλαβε νέες υποθέσεις που σχετίζονται με το αντικείμενο αυτό και αναδεικνύουν για ακόμα μια φορά τα σοβαρά θεσμικά κενά. Συγκεκριμένα η Αρχή, ξεκίνησε αυτεπάγγελτη έρευνα⁹⁴ για την κλοπή απολιθωμένων τμημάτων κορμών από τη Λέσβο⁹⁵, ενώ παράλληλα, διερευνά υπόθεση σχετικά με την προστασία σπηλαίων, κάποια από τα οποία παρουσιάζουν αρχαιολογικό ενδιαφέρον και σημαντικών παλαιοντολογικών ευρημάτων από παράνομες επιχωματώσεις και άλλες μη σύννομες επεμβάσεις στην παράκτια ζώνη του Ρεθύμνου.⁹⁶

Τέλος, η Αρχή κατέληξε σε πόρισμα για την περιβαλλοντική και πολιτιστική υποβάθμιση των Μετεώρων, διαπιστώνοντας ότι από τη διοίκηση δεν πραγματοποιήθηκαν οι απαιτούμενες ενέργειες, ώστε να αποτραπούν οι αυθαίρετες παρεμβάσεις τόσο στα πολιτιστικά μνημεία, όσο και στο γεώτοπο.⁹⁷

94. Η με αρ. πρ.89/19-7-2019 Απόφαση ΣτΠ

95. ΦΥ 265095

96. ΦΥ 265042

97. ΦΥ 229796

12.2. Προστασία υγρότοπου Ν. Προποντίδας Χαλκιδική⁹⁸

Κατόπιν αναφοράς ζητήθηκε, το 2017, η διαμεσολάβηση του Συνηγόρου του Πολίτη για την προστασία του υγρότοπου «Σαχάρα» στον Δήμο Ν. Προποντίδας Χαλκιδικής. Στην περιοχή υφίσταται υγροτοπικό σύστημα, επίσημα καταγεγραμμένο από το Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων-Υγροτόπων (Ε.Κ.Β.Υ.), το οποίο αποτελεί οικότοπο προστατευόμενων ειδών χλωρίδας και πανίδας με βάση σχετικές μελέτες που έχουν διεξαχθεί για την περιοχή. Από τους αναφερόμενους καταγγέλλονταν διάφορες έκνομες ενέργειες, όπως επιχωμάτωση ρέματος, φρεζάρισμα παραλίας, ισοπέδωση αμμόλοφων κλπ. Ο Συνήγορος του Πολίτη, κατόπιν έρευνας της υπόθεσης, ζήτησε την ενεργοποίηση των αρμοδίων υπηρεσιών, ώστε να επιτευχθεί η προστασία του εν λόγω υγροτόπου. Μεταξύ άλλων, το Τμήμα Περιβάλλοντος & Υδροοικονομίας της Π.Ε. Χαλκιδικής εγγράφως ενημέρωσε την Αρχή ότι αφενός για έργα και δραστηριότητες στην περιοχή δεν απαιτείται ΑΕΠΟ ή ΠΠΔ και αφετέρου ότι εφόσον η περιοχή δεν εντάσσεται στο δίκτυο Natura, τα αναφερόμενα στο έγγραφο του Συνηγόρου το Πολίτη δεν περιλαμβάνονται στις αρμοδιότητες της υπηρεσίας. Η Ανεξάρτητη Αρχή πραγματοποίησε αυτοψία και σύσκεψη στη Θεσσαλονίκη με τις αρμόδιες υπηρεσίες και διατύπωσε τις απόψεις της με πλήθος εγγράφων εκφράζοντας την άποψη ότι η μη ένταξη στο δίκτυο Natura 2000 αφενός δεν αναιρεί την ανάγκη της περιβαλλοντικής προστασίας και αφετέρου δεν συνεπάγεται λιγότερες διοικητικές αρμοδιότητες / υποχρεώσεις, στις περιπτώσεις που διαπιστώνονται βλαπτικές, για το περιβάλλον, ενέργειες.

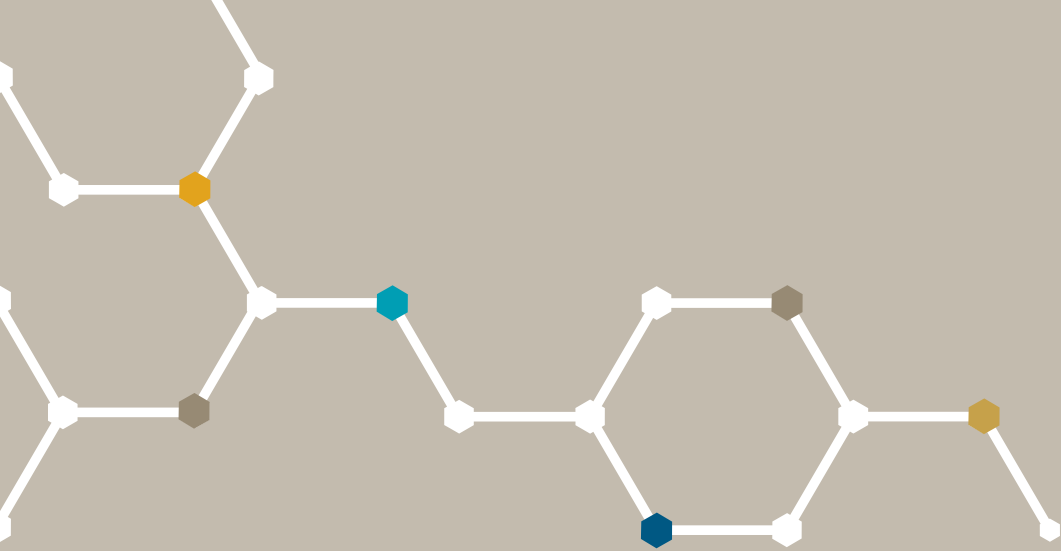
Οι θέσεις αυτές έχουν διατυπωθεί από το Συμβούλιο της Επικρατείας⁹⁹, το οποίο έχει κρίνει ότι οι υγρότοποι αποτελούν ουσιώδη στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος, τα οποία συμβάλλουν στην οικολογική ισορροπία και προστατεύονται ευθέως από το άρθρο 24 του Συντάγματος, ανεξαρτήτως του χαρακτηρισμού τους με νομική πράξη. Ο Συνήγορος του Πολίτη, μεταξύ άλλων, υποστήριξε ότι σύμφωνα με τον¹⁰⁰ Οργανισμό της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας, στις αρμοδιότητες της Διεύθυνσης Περιβάλλοντος και Χωρικού Σχεδιασμού, περιλαμβάνεται η λήψη μέτρων για την προστασία του περιβάλλοντος. Ως εκ τούτου, πέραν των αρμοδιοτήτων για την τήρηση των Περιβαλλοντικών όρων από δραστηριότητες και έργα, η υπηρεσία αυτή, έχει ευθεία αρμοδιότητα για

98. ΦΥ 230072

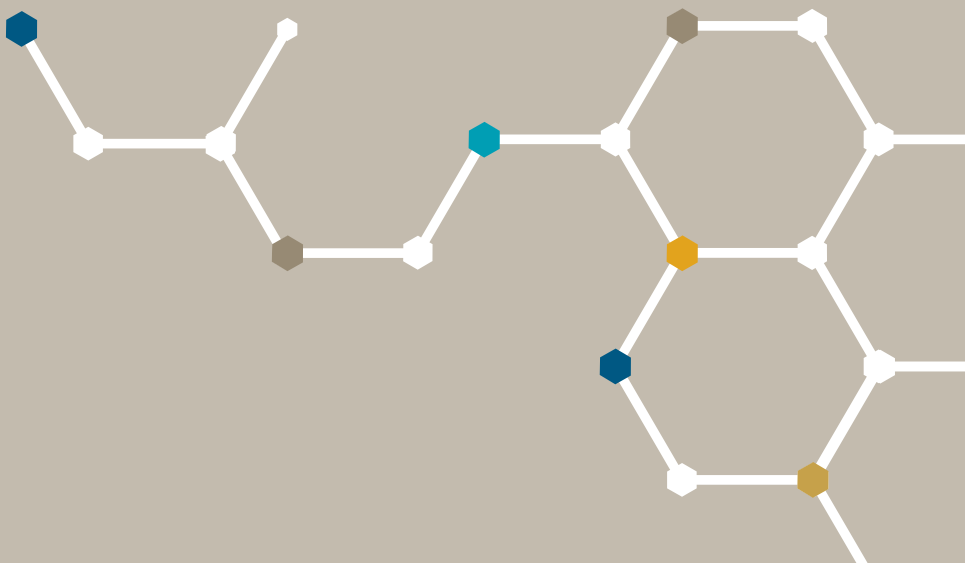
99. ΣτΕ Επεξεργασία Διαταγμάτων Τμ. Ε', 172/1999

100. ΠΔ 133/2010

την προστασία του περιβάλλοντος και τη λήψη των κατάλληλων μέτρων. Σε συνέχεια των ενεργειών αυτών, η Αρχή απέστειλε σχετικό έγγραφο προς το Τμήμα Προστατευόμενων Περιοχών του Υ.Π.Ε.Ν., προκειμένου αυτό να διατυπώσει τις απόψεις του περί της ένταξης της περιοχής σε προστατευτικό πλαίσιο, κατόπιν αιτήματος που είχε κατατεθεί από τις ενδιαφερόμενες περιβαλλοντικές οργανώσεις. Η εν λόγω υπηρεσία ενημέρωσε εγγράφως ότι με βάση τα στοιχεία που κατατέθηκαν, είναι θετική για το χαρακτηρισμό της περιοχής ως προστατευόμενου τοπίου ή ως προστατευόμενου φυσικού σχηματισμού. Η Αποκεντρωμένη Διοίκηση Μακεδονίας – Θράκης απέστειλε σχετικό έγγραφο εκθέτοντας το ζήτημα στη Διεύθυνση Πολεοδομικού Σχεδιασμού του Υ.Π.Ε.Ν., δεδομένου ότι στην εν λόγω έκταση επιτρέπονται με Προεδρικά Διατάγματα οι χρήσεις τουριστικών εγκαταστάσεων.

ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ

ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ

1. Ο Συνήγορος του πολίτη ως πλαίσιο για την προαγωγή εφαρμογής της σύμβασης του Ο.Η.Ε. για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες

1.1. Θεσμικό πλαίσιο

Με το άρθρο 72 του ν. 4488/2017 ο Συνήγορος του Πολίτη, ορίστηκε ως η συνταγματικά κατοχυρωμένη Ανεξάρτητη Αρχή που αποτελεί το Πλαίσιο για την Προαγωγή της εφαρμογής της Σύμβασης του Ο.Η.Ε. για τα άτομα με αναπηρία. Για την εκπλήρωση της αποστολής του, το Πλαίσιο Προαγωγής τελεί σε συνεργασία με την Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία (Ε.Σ.Α.με Α.)

Αποστολή του Πλαισίου Προαγωγής είναι η παρακολούθηση, προαγωγή και προστασία της εφαρμογής της Σύμβασης και των δημόσιων πολιτικών, για την προώθηση των δικαιωμάτων των ΑμεΑ.

Το Πλαίσιο Προαγωγής μεταξύ άλλων:

- Εκφράζει γνώμη για τη συμβατότητα των δημοσίων πολιτικών που προωθούνται σε κεντρικό, περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο, καθώς και για τη συμβατότητα της ισχύουσας εθνικής νομοθεσίας με τις διατάξεις της Σύμβασης,
- χειρίζεται και διερευνά αναφορές που υποβάλλονται ενώπιόν του σε σχέση με την παραβίαση δικαιωμάτων των ΑμεΑ,
- αναλαμβάνει δράσεις ευαισθητοποίησης σε θέματα σχετικά με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τη Σύμβαση,
- εκπονεί μελέτες και έρευνες, σχετικά με την υλοποίηση άρθρων της Σύμβασης σε επιμέρους τομείς,
- υποβάλλει ετήσια έκθεση με την αξιολόγηση των δημόσιων πολιτικών, της εφαρμογής της κείμενης νομοθεσίας και προτεινόμενα μέτρα αντιμετώπισης ελλείψεων και αναγκών που διαπιστώθηκαν, η οποία μπορεί να περιλαμβάνει προτάσεις νομοθετικών ρυθμίσεων ή τροποποιήσεων,

- λαμβάνει κάθε άλλο πρόσφορο για την εξυπηρέτηση της αποστολής του μέτρο.

Ο ορισμός του Συνηγόρου του Πολίτη ως Πλαισίου για την Προαγωγή της εφαρμογής της Σύμβασης αποτελεί μια σχετικά πρόσφατη αρμοδιότητα της Αρχής, ήταν ωστόσο μια απολύτως λογική εξέλιξη, δεδομένου ότι ο Συνήγορος, ήδη από την ίδρυσή του και καθ' όλη τη διάρκεια των 20 ετών λειτουργίας του, χειρίζεται ζητήματα που αφορούν την προαγωγή και προστασία των δικαιωμάτων των ΑμεΑ, τόσο με τη γενική του αρμοδιότητα ως διαμεσολαβητικός θεσμός εξωδικαστικής επίλυσης διαφορών (αρ. 101 Σ., ν.3094/2003), όσο και με τις ειδικές του αρμοδιότητες ως:

- Φορέας παρακολούθησης εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης (ν. 3896/2010 και 4443/2016),
- Συνήγορος για τα δικαιώματα των ληπτών υπηρεσιών υγείας και των ωφελουμένων πολιτικών κοινωνικής αλληλεγγύης (ν. 3292/2004),
- Μηχανισμός πρόληψης των βασανιστηρίων & της κακομεταχείρισης (ν. 4228/2014)
- Συνήγορος για τα δικαιώματα του παιδιού (ν. 3094/2003).

Ο ν. 4488/2017 (άρθρο 69) ορίζει επίσης τον Υπουργό Επικρατείας ως Συντονιστικό Μηχανισμό σύμφωνα με την παράγραφο 1 του άρθρου 33 της Σύμβασης, με αρμοδιότητες:

- την παρακολούθηση θεμάτων που αφορούν στα δικαιώματα των ΑμεΑ,
- τον συντονισμό των αρμόδιων Υπουργείων για τη χάραξη και την εφαρμογή δημόσιων πολιτικών που προάγουν τα δικαιώματα των ΑμεΑ,
- τη συνεργασία με το Κεντρικό Σημείο Αναφοράς του άρθρου 70
- τον συντονισμό και την παρακολούθηση του έργου των συναρμόδιων Υπουργείων για την εφαρμογή της Σύμβασης στον ιδιωτικό τομέα
- τις αρμοδιότητες που καθορίζονται από τη Σύμβαση και το Πρωτόκολλο σε σχέση με την παρακολούθηση εφαρμογής της Σύμβασης

1.2. Η πρώτη Έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη για την εφαρμογή της Σύμβασης του ΟΗΕ για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία

Τον Ιούλιο του 2019, ο Συνήγορος συνέταξε την πρώτη Έκθεση στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς του ως Πλαισίου προαγωγής της εφαρμογής της

Σύμβασης του Ο.Η.Ε. για τα άτομα με αναπηρία και την υπέβαλε στην αρμόδια Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών. Η σύνταξη και η υποβολή της Έκθεσης συμπίπτουν χρονικά με την πρώτη εξέταση της Ελλάδας από την Επιτροπή του ΟΗΕ για τη Σύμβαση των Δικαιωμάτων των Ατόμων με Αναπηρία, η οποία πραγματοποιήθηκε στη Γενεύη, στις 3 και 4 Σεπτεμβρίου 2019 και αφορούσε την τήρηση των υποχρεώσεων της χώρας, όπως αυτές προκύπτουν από τη Σύμβαση.

Η Έκθεση του Συνηγόρου είναι κωδικοποιημένη και ακολουθεί τη διάρθρωση της ίδιας της Σύμβασης προκειμένου να είναι ευχερέστερη η αξιολογήσή της από όλους τους αρμόδιους φορείς. Εξετάζει κατ' άρθρο πλημμέλειες και στρεβλώσεις τόσο της νομοθεσίας και του δευτερογενούς κανονιστικού πλαισίου όσο και της διοικητικής λειτουργίας και πρακτικής, τις οποίες διαπίστωσε ο Συνήγορος στο πλαίσιο διερεύνησης μεγάλου αριθμού αναφορών για παραβίαση δικαιωμάτων ΑμεΑ από όλους τους τομείς δράσης του. Παράλληλα με την ανάδειξη των υφιστάμενων προβλημάτων, ο Συνήγορος αναφέρεται επίσης σε συγκεκριμένες παρεμβάσεις του και διατυπώνει προτάσεις για τη βελτίωση προβληματικών ρυθμίσεων. **Επιδίωξη είναι η ανάδειξη και η αντιμετώπιση των εμποδίων και των δυσχερειών που ανακύπτουν κατά την πλήρη απόλαυση των δικαιωμάτων των ΑμεΑ, είτε λόγω ανεπάρκειας του νομοθετικού πλαισίου είτε λόγω παγιωμένων πρακτικών και συμπεριφορών.**

Οι παρατηρήσεις της Αρχής αναφέρονται στα άρθρα 5, 7, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 18, 19, 20, 21, 22, 24, 25, 27, 28 της Σύμβασης και το πλήρες κείμενο της Έκθεσης βρίσκεται αναρτημένο στην ιστοσελίδα του Συνηγόρου¹⁰¹.

Ενδεικτικά ο Συνήγορος επισημαίνει:

- Την απουσία από το υπάρχον σύστημα προστασίας της αναπηρίας, το οποίο συνδέεται με το ιατρικό μοντέλο, ποιοτικών κριτηρίων αποτίμησης των εμποδίων που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία (λειτουργικά κριτήρια), που αποτελούν δομικό στοιχείο του κοινωνικού μοντέλου (άρθρα 1-4)
- Την ανάγκη επέκτασης του εύρους της προστασίας, σε περιπτώσεις παραβίασης της αρχής της ίσης μεταχείρισης λόγω αναπηρίας, και σε άλλους κρίσιμους τομείς, εκτός της εργασίας και της απασχόλησης, όπως η εκπαίδευση, η κοινωνική προστασία, η παροχή αγαθών και υπηρεσιών (άρθρο 5)
- Τις αρνητικές συνέπειες που επιφέρουν οι δυσκολίες ένταξης παιδιών με αναπηρία σε δημοτικούς βρεφονηπιακούς-παιδικούς στα-

101. <https://www.synigoros.gr/?i=equality.el.nea.587484>

θμούς, τόσο για τα ίδια τα παιδιά, όσο και για τους εργαζόμενους γονείς τους (άρθρο 7)

- Την απουσία του δευτερογενούς κανονιστικού πλαισίου το οποίο αφορά την προσβασιμότητα ΑμεΑ στα κτήρια, τα προβλήματα που παρουσιάζει η προσβασιμότητα στα μέσα μεταφοράς και την ανάγκη διασφάλισης της πρόσβασης στο ψηφιακό περιβάλλον (άρθρο 9)
- Το ζήτημα της αμφισβήτησης της δικαιοπρακτικής ικανότητας των ΑμεΑ που συχνά οδηγεί σε στέρηση δικαιωμάτων και απώλεια κοινωνικών παροχών (άρθρο 12)
- Τα προβλήματα των κρατούμενων με αναπηρία και προτείνει την αντιμετώπισή τους μέσω της δημιουργίας ειδικής δομής στα σωφρονιστικά καταστήματα με εκπαιδευμένο προσωπικό για την εξυπηρέτηση των καθημερινών αναγκών τους. Επίσης προτείνει την κατοχύρωσή τους στον Σωφρονιστικό Κώδικα ως ειδική κατηγορία και τη θεσμοθέτηση ρητής υποχρέωσης ειδικής μέριμνας γι' αυτούς. Σε ό,τι αφορά την ακούσια νοσηλεία, ο Συνήγορος προτείνει μέτρα για την προστασία των δικαιωμάτων των ψυχικά ασθενών κατά τη μεταφορά τους προς τη μονάδα ψυχικής υγείας (άρθρο 15)
- Τη σημασία της εξασφάλισης πρόσβασης σε ασφαλή και επαρκή κατοικία για τα άτομα με αναπηρία μέσω ειδικών προγραμμάτων κοινωνικής στέγασης σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο (άρθρο 19)
- Δομικά προβλήματα του συστήματος υγείας που οδηγούν σε έμμεσους περιορισμούς του δικαιώματος πρόσβασης των ΑμεΑ σε υπηρεσίες υγείας λόγω των αυξημένων αναγκών τους σε σχέση με το γενικό πληθυσμό (άρθρο 25)
- Την εξαιρετικά περιορισμένη εφαρμογή, στον ιδιωτικό τομέα, των ρυθμίσεων¹⁰² οι οποίες προβλέπουν συγκεκριμένες ποσοστώσεις για τις προσλήψεις ατόμων με αναπηρία για θέσεις που προκηρύσσονται στο δημόσιο και ιδιωτικό τομέα (άρθρο 27)

Αξιίζει να σημειωθεί ότι η Επιτροπή του Ο.Η.Ε. έλαβε υπόψη της πολλές από τις επισημάνσεις και προτάσεις της Αρχής και τις συμπεριέλαβε στις Τελικές Παρατηρήσεις της μετά από την εξέταση της χώρας.

1.3. Συνεργασία του Συνηγόρου με τη Βουλή των Ελλήνων

Στις 23 Οκτωβρίου 2019 ο Συνήγορος του Πολίτη Ανδρέας Ποττάκης,

¹⁰². ν. 2643/1998

παρουσίασε την Έκθεση στη Βουλή των Ελλήνων και συγκεκριμένα στην Υποεπιτροπή για τα θέματα των Ατόμων με Αναπηρία της Ειδικής Μόνιμης Επιτροπής Ισότητας, Νεολαίας και Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Ο Συνήγορος παρουσίασε τους βασικούς άξονες της Έκθεσης και ακολούθως ενημέρωσε την Υποεπιτροπή για νεότερες παρεμβάσεις της Αρχής καθώς και για νομοθετικές εξελίξεις που έλαβαν χώρα μετά την υποβολή της στην αρμόδια Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών.

Όπως τονίστηκε από την Υποεπιτροπή, η παρουσίαση της Έκθεσης κρίθηκε ιδιαίτερα σημαντική, καθώς αποφασίστηκε ότι θα χρησιμοποιηθεί από όλα τα Υπουργεία ως οδηγός για τα προβλήματα που πρέπει να επιλυθούν, τόσο λόγω του περιεχομένου της, όσο και λόγω της δομής και της κωδικοποίησής της. Σε συνέχεια της παρουσίασης και της συζήτησης που ακολούθησε, ο Συνήγορος απέστειλε στην Υποεπιτροπή, κατόπιν αιτήματός της, σειρά παλαιότερων αλλά και πρόσφατων προτάσεών του, κωδικοποιημένων ανά υπουργείο, για νομοθετικές ρυθμίσεις και συγκεκριμένα μέτρα τα οποία θα μπορούσαν να ληφθούν άμεσα από την Κυβέρνηση με στόχο την ουσιαστική βελτίωση των συνθηκών ζωής των ΑμεΑ, την ένταξή τους στο ενεργό κοινωνικό σύνολο και την απολαβή όλων των δικαιωμάτων τους. Η Υποεπιτροπή δεσμεύτηκε να μελετήσει τις προτάσεις της Αρχής, να συνδράμει στην υλοποίησή τους και να παραμείνει σε διαρκή επικοινωνία και συνεργασία με τον Συνήγορο.

Στο πλαίσιο της συνεργασίας αυτής, στις 02.12.2019, ο κ. Ποττάκης με τον Σλοβένο Συνήγορο για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα Peter Svetina και τον Βοηθό Συνήγορο Ivan Selih, οι οποίοι βρίσκονταν σε επίσημη επίσκεψη στη χώρα μας, ενημέρωσαν τα μέλη της Διαρκούς Επιτροπής Δημόσιας Τάξης και Δικαιοσύνης και της Υποεπιτροπής για τα θέματα Ατόμων με Αναπηρία της Βουλής. Κατά την κοινή συνεδρίαση των δύο επιτροπών οι Συνήγοροι ανέπτυξαν τις θέσεις τους σχετικά με τη νομοθεσία που αφορά τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία και τον τρόπο που εφαρμόζεται στην Ελλάδα και τη Σλοβενία.

1.4. Δράσεις του Συνηγόρου

Ο Συνήγορος αξιοποιώντας τόσο τη γενική όσο και τις ειδικές του αρμοδιότητες με σκοπό την προστασία των δικαιωμάτων των ΑμεΑ και την προαγωγή της εφαρμογής της Σύμβασης, διερευνά αναφορές, διενεργεί αυτοψίες, προτείνει νομοθετικές ρυθμίσεις, πραγματοποιεί συναντήσεις εργασίας με αρμόδιους φορείς και επιδιώκει την εποικοδομητική συνεργασία τόσο με την Ε.Σ.Α.μεΑ, όσο και με τον Συντονιστικό Μηχανισμό. Εντός του 2020 προγραμματίζονται από την Αρχή νέες δράσεις, για την ενδυνάμωση της αναγκαίας θεσμικής συνεργασίας όλων των

εμπλεκόμενων φορέων προώθησης και υλοποίησης των προβλέψεων της Σύμβασης.

Είναι επίσης σημαντικό να αναφερθεί ότι ο Συνήγορος έχει δημιουργήσει στον ιστότοπό του ξεχωριστή ιστοσελίδα για τις ευάλωτες ομάδες¹⁰³ και έχει εκπονήσει οδηγό¹⁰⁴ με στόχο να συντελέσει στην κάλυψη του υφιστάμενου ελλείμματος ενημέρωσης και στην ευχερέστερη πρόσβασή τους στις κρίσιμες πληροφορίες που τις αφορούν (δικαιώματα, παροχές, διατάξεις πρόσφατες και παλαιότερες που βρίσκονται σε ισχύ, αρμόδιες υπηρεσίες στις οποίες μπορεί να προσφύγει ο πολίτης κλπ). Η ιστοσελίδα αυτή παρακολουθείται και ενημερώνεται τακτικά και περιλαμβάνει ειδική θεματική που αφορά τα άτομα με αναπηρία.

2. Ο Συνήγορος του πολίτη ως φορέας για την ίση μεταχείριση

Ο Συνήγορος του Πολίτη είναι σύμφωνα με το ν. 3094/2003 όπως τροποποιήθηκε με το ν. 4443/2016, ο αρμόδιος φορέας για την τήρηση της αρχής της Ίσης Μεταχείρισης τόσο στο δημόσιο, όσο και τον ιδιωτικό τομέα¹⁰⁵. Η αρμοδιότητα της Αρχής καλύπτει όλα τα προβλεπόμενα πεδία διάκρισης (φυλή, χρώμα, εθνική ή εθνοτική καταγωγή, γενεαλογικές καταβολές, θρησκευτικές ή άλλες πεποιθήσεις, αναπηρία ή χρόνια πάθηση ηλικία, οικογενειακή ή κοινωνική κατάσταση, σεξουαλικό προσανατολισμό, ταυτότητα ή χαρακτηριστικά φύλου,) στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας, ενώ για τους τομείς της φορολογίας, της εκπαίδευσης, της παροχής υπηρεσιών και της κοινωνικής προστασίας, ο Συνήγορος του Πολίτη μπορεί να παρέμβει μόνο σε περίπτωση διάκρισης λόγω εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, χρώματος ή φυλής και γενεαλογικών καταβολών. Τέλος με το ν. 4443/2016 είναι αρμόδιος και για την εφαρμογή της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων, κατ'εφαρμογή της Οδηγίας 2014/54/ΕΚ.

Στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του ως φορέας Ίσης Μεταχείρισης, ο Συνήγορος ερευνά υποθέσεις και παρεμβαίνει στις αρμόδιες Αρχές με

103. <https://www.synigoros-solidarity.gr>

104. <https://www.synigoros-solidarity.gr/solidarity/assets/uploads/2016/02/odigos-dikaiwmatwn-paroxwn-gia-eyalotes-omades-2015.pdf>

105. Βλ. κεφάλαια «ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ» σελ. 68 και «ΠΡΟΣΛΗΨΕΙΣ» σελ. 96

τις προτάσεις του, οι οποίες έχουν στο επίκεντρο την ίση μεταχείριση. Σε ό,τι αφορά τον ιδιωτικό τομέα ιδιαίτερης σημασίας είναι η συνεργασία που έχει αναπτύξει με το Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας (Σ.Ε.Π.Ε), η οποία έχει θεσμικό υπόβαθρο (αρ.20 παρ. 5 ν. 4443/2016), η αρμοδιότητα εισήγησης επιβολή προστίμου και η παρουσία του-όπου είναι εφικτό- στη διεξαγωγή των εργατικών διαφορών. Παράλληλα, καταβάλλει προσπάθειες να προάγει την αρχή της Ίσης Μεταχείρισης, μέσα από δράσεις εξωστρέφειας, όπως ημερίδες, επαφές με την κοινωνία των πολιτών και τους συνδικαλιστικούς φορείς των εργαζομένων αλλά και συστηματική δράση για ζητήματα που αφορούν την ίση μεταχείριση και δεν περιορίζονται σε μεμονωμένες περιπτώσεις αλλά αφορούν περισσότερους πολίτες. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι τα ελλείμματα στο θεσμικό πλαίσιο για την προστασία της μητρότητας των αναπληρωτριών εκπαιδευτικών και η διάκριση λόγω ηλικίας στις αγγελίες για εξεύρεση εργασίας στον ιδιωτικό τομέα.

Ως φορέας Ίσης Μεταχείρισης, ο Συνήγορος έχει τη θεσμική υποχρέωση να υποβάλει ετήσια έκθεση στην οποία παρουσιάζει αναλυτικά τη δράση του μέσα στη χρονιά. Η έκθεση αυτή βρίσκεται σε στάδιο εκπόνησης και θα δημοσιευθεί σε δεύτερο χρόνο, μετά τη δημοσίευση της Ετήσιας Έκθεσης της Αρχής. Ενδεικτικά αναφέρονται ορισμένες υποθέσεις που απασχόλησαν την Αρχή στο πλαίσιο της αποστολής της για την καταπολέμηση των διακρίσεων.

2.1. Διάκριση λόγω φύλου στην εργασία: Άδεια φροντίδας τέκνου για τις αναπληρώτριες εκπαιδευτικούς

Ο Συνήγορος του Πολίτη, με έγγραφη παρέμβασή του προς τον Γενικό Γραμματέα του Υπουργείου Παιδείας, επισήμανε εκ νέου την ανάγκη να αντιμετωπιστεί οριστικά το ζήτημα που προκύπτει από το γεγονός ότι οι αναπληρωτές εκπαιδευτικοί προσλαμβάνονται, κατ' αρχήν, για την κάλυψη παροδικών αναγκών της εκπαίδευσης, στην πράξη, ωστόσο, καλύπτουν συστηματικά μέρος των πάγιων και διαρκών αναγκών της εκπαίδευσης και μπορούν να παραμείνουν στο καθεστώς των αναπληρωτών καθηγητών για μεγάλο χρονικό διάστημα, όπως τουλάχιστον συνέβαινε μέχρι την εφαρμογή του νέου συστήματος διορισμού και προσλήψεων των εκπαιδευτικών (άρθρα 53-66 του ν. 4589/2019, ΦΕΚ Α'13). Παράλληλα όμως, δεν δικαιούνται παροχές προστασίας μητρότητας αντίστοιχες με αυτές των μόνιμων εκπαιδευτικών συναδέλφων τους.

Η Αρχή διατύπωσε συγκεκριμένη πρόταση για τη θεσμοθέτηση άδειας μητρότητας για τις αναπληρώτριες εκπαιδευτικούς. Παράλληλα, πραγματοποιήθηκε και συνάντηση με τον αρμόδιο Γενικό Γραμματέα, με στό-

χο την ανταλλαγή απόψεων για την περαιτέρω προώθηση και υλοποίηση της πρότασης.

Τελικά, η πρόταση του Συνηγόρου έγινε δεκτή από το Υπουργείο και περιλήφθη στο άρθρο 26 του ν. 4599/2019, ενώ στην αιτιολογική έκθεση του νομοσχεδίου γίνεται ειδική μνεία στην πρόταση του Συνηγόρου.

2.2. Διάκριση λόγω ταυτότητας φύλου: Έκδοση νέου δελτίου εκπαίδευσης εξέτασης υποψηφίου οδηγού μετά από νομική αναγνώριση ταυτότητας φύλου

Ο Συνήγορος του Πολίτη απευθύνθηκε¹⁰⁶ στην αρμόδια Διεύθυνση Μεταφορών και Επικοινωνιών και επισήμανε ότι, η διόρθωση στοιχείων ή εγγράφων που αφορούν πρόσωπα τα οποία προβαίνουν σε νομική αναγνώριση ταυτότητας φύλου δεν επιτρέπεται να είναι γνωστή ή διαθέσιμη σε οποιονδήποτε, για λόγους προστασίας ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων αλλά κυρίως, για λόγους σεβασμού της προσωπικότητας του ατόμου. Ζήτησε από την υπηρεσία να προβεί στην έκδοση νέου Δελτίου Εκπαίδευσης Εξέτασης υποψηφίου οδηγού η οποία και ανταποκρίθηκε άμεσα και προχώρησε στην έκδοση νέου δελτίου.

2.3. Διάκριση λόγω αναπηρίας: Πρόστιμο σε ξενοδοχειακή εταιρία λόγω άρνησής της να προσλάβει εργαζόμενο με αναπηρία

Ο Συνήγορος του Πολίτη εισηγήθηκε στην αρμόδια υπηρεσία του ΣΕΠΕ την επιβολή των προβλεπόμενων¹⁰⁷ διοικητικών κυρώσεων όταν διαπίστωσε την παραβίαση της απαγόρευσης κάθε μορφής διάκρισης λόγω αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης, στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας. Η υπηρεσία του ΣΕΠΕ επέβαλε πρόστιμο στην εταιρεία, ενώ υπέβαλε και σχετική μηνυτήρια αναφορά στην οικεία Εισαγγελία.

2.4. Διάκριση στην παροχή υπηρεσιών λόγω εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής

Συνεργαζόμενη με τον Συνήγορο και με το πρώην Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής, η Τράπεζα της Ελλάδος ανταποκρίθηκε θετικά,

106. ΦΥ 257971

107. ν. 4443/2016

αποστέλλοντας οδηγίες προς τις τράπεζες, σύμφωνα με τις οποίες, η πιστοποίηση της ταυτότητας των φυσικών προσώπων αιτούντων άσυλο μπορεί να διενεργείται βάσει του πρωτότυπου δελτίου αιτούντος διεθνή προστασία. Ο Συνήγορος του Πολίτη επιχειρηματολόγησε στην Τράπεζα της Ελλάδος, ζητώντας της να παράσχει οδηγίες στις εποπτευόμενες από αυτήν τράπεζες, καθώς, κατά το νόμο 4375/2016, υποστηρίζοντας ότι το δελτίο αιτούντος διεθνή προστασία αποτελεί διοικητικό έγγραφο που διασφαλίζει την απόλαυση των νόμιμων δικαιωμάτων των αιτούντων και επιτρέπει νόμιμες συναλλαγές κατά την παραμονή στην ελληνική επικράτεια εντός του χρόνου ισχύος του. Επισήμανε επίσης στην Τράπεζα της Ελλάδος ότι, η άρνηση συναλλαγής τραπεζών με αιτούντες άσυλο για τον παραπάνω λόγο αποτελεί δυσμενή σε βάρος τους διάκριση καθώς τους αποκλείει από οποιαδήποτε συναλλαγή (νόμος 4375/2016) και τους στερεί την άσκηση βασικών δικαιωμάτων τους. Επιπρόσθετα επισήμανε ότι η άρνηση ανοίγματος λογαριασμού πληρωμών σε αιτούντες άσυλο παραβιάζει την Οδηγία 2014/92/ΕΕ (ν. 4465/2017).

Σύμφωνα με την πραγματικότητα που αντιμετώπιζαν οι αιτούντες άσυλο, οι τράπεζες αρνούνταν το άνοιγμα λογαριασμού, επειδή δεν διέθεταν διαβατήριο αλλά δελτίο αιτούντος διεθνή προστασία ή επειδή οι τράπεζες αμφισβητούσαν την ισχύ της σχετικής βεβαίωσης της Υπηρεσίας Ασύλου¹⁰⁸. Σοβαρότατη συνέπεια της άρνησης ήταν ιδίως να εμποδίζεται η πρόσβαση των αιτούντων άσυλο στην τυπική αγορά εργασίας, καθώς δεν μπορούσαν να μισθοδοτηθούν από τους εργοδότες τους.

Οι τράπεζες είχαν επικαλεστεί κανονιστική απόφαση της Τράπεζας της Ελλάδος και υποστήριζαν ότι, η άρνηση ανοίγματος τραπεζικού λογαριασμού σε αυτές τις περιπτώσεις δεν ήταν αποτέλεσμα διάκρισης εις βάρος των αιτούντων άσυλο, αλλά αναγκαία πράξη στο πλαίσιο εφαρμογής των διατάξεων που ρυθμίζουν τις τραπεζικές συναλλαγές.

2.5. Διάκριση στην εργασία λόγω ηλικίας: Κατάργηση ορίου ηλικίας σε αγγελίες πρόσληψης προσωπικού μεγάλης αλυσίδας καταστημάτων

Στο πεδίο του ιδιωτικού τομέα εργασίας ¹⁰⁹ ο Συνήγορος του Πολίτη διαπίστωσε ότι στην ιστοσελίδα μεγάλης αλυσίδας καταστημάτων καφέ/εστίασης, στο σύνολο των αναρτημένων αγγελιών αναζήτησης υπαλ-

108. ΦΥ 230236, 237214, 247626, 254244

109. ΦΥ 259702

λήλων προσδιοριζόταν ανώτατο και κατώτατο ηλικιακό όριο, μεταξύ 20 – 35 ετών, ως κριτήριο πρόσληψης.

Η Αρχή ενημέρωσε την εταιρεία ότι σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία, η πρακτική αυτή αποτελεί παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης λόγω ηλικίας και ζήτησε την αλλαγή τη πολιτικής προσλήψεων της εταιρείας και την εναρμόνιση με το ισχύον μονοθετικό πλαίσιο.

Πράγματι, η εταιρεία συμμορφώθηκε πλήρως με τις συστάσεις του Συνηγόρου, εξαλείφοντας απολύτως ως κριτήριο πρόσληψης την ηλικία.

3. Ο Συνήγορος του πολίτη ως φορέας προαγωγής των δικαιωμάτων του παιδιού

3.1. Δράσεις προαγωγής

Στο πλαίσιο της προαγωγής των δικαιωμάτων του παιδιού, ο Συνήγορος το 2019 συνέχισε τις επισκέψεις του σε σχολεία και τις παρεμβάσεις σε δημόσιες εκδηλώσεις με στόχο την ευαισθητοποίηση και ενημέρωση των δικαιωμάτων που περιλαμβάνονται στη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Ωστόσο, το 2019 χαρακτηρίστηκε και από νέες πρωτοβουλίες και δράσεις, καθώς και από την αύξηση των αιτημάτων των ίδιων των παιδιών για παρέμβαση.

Ειδικότερα, ο Συνήγορος το 2019 επισκέφθηκε πάνω από 80 σχολεία και συμμετείχε σε πάνω από 60 εκδηλώσεις με θεματικές που εκτείνονται σε όλο το εύρος της Σύμβασης.

Στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής παρουσίας του, ο Συνήγορος συμμετείχε στην ετήσια συνάντηση του Δικτύου των Ευρωπαίων Συνηγόρων του Παιδιού (European Network of Ombudspersons for Children, ENOC), που το 2019 ασχολήθηκε με τις προκλήσεις του ψηφιακού περιβάλλοντος για τα παιδιά, αλλά ορίστηκε ως μέλος και σε ειδική ομάδα εργασίας με στόχο την τροποποίηση του καταστατικού του ENOC.

Περαιτέρω, τον Νοέμβριο του 2019 ο Συνήγορος συμμετείχε σε διάσκεψη του Συμβουλίου της Ευρώπης, στην οποία συμμετείχαν Συνήγοροι και εκπρόσωποι της Κοινωνίας των Πολιτών με τίτλο «Επαναπροσδιορίζοντας τη δύναμη: Ενισχύοντας τα Δικαιώματα του Παιδιού», όπου μεταξύ άλλων συζητήθηκε και η ανάγκη εκπόνησης κεντρικού στρατηγικού σχεδιασμού για το Παιδί, με δείκτες και σαφώς προσδιορισμένους στόχους από τα ευρωπαϊκά κράτη.

Επιπλέον τον Οκτώβριο του 2019, ο Συνήγορος συμμετείχε στην ετήσια συνάντηση του Δικτύου των Συνηγόρων του Παιδιού της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, που ήταν αφιερωμένη στα Παιδιά που Μετακινούνται.

Συνεχίζοντας να επενδύει στην απευθείας και ουσιαστική επαφή με τα παιδιά, ο Συνήγορος δέχθηκε πάνω από 800 κλήσεις στην τηλεφωνική γραμμή για το Παιδί (8001132000), ενώ απάντησε σε πάνω από 50 επιστολές παιδιών που εστάλησαν μέσω του ειδικού πεδίου της ιστοσελίδας της Αρχής «ρωτάω το Συνήγορο».

Πέρα από τις τακτικές ετήσιες δράσεις του σε σχολεία, σε εκδηλώσεις και εργαστήρια, η Αρχή σε συνεργασία με τη UNICEF τον Μάρτιο του 2019, εγκαινίασε δύο νέα εργαλεία ευαισθητοποίησης των παιδιών και εκμάθησης των δικαιωμάτων.

Στην μία περίπτωση ο συγγραφέας Αντώνης Παπαθεοδούλου και η εικονογράφος Ίριδα Σαμαρτζή, δημιούργησαν, για τα παιδιά των πρώτων τάξεων του σχολείου, ένα μπλοκ ζωγραφικής (doodle book) με στόχο την καλλιέργεια της ενσυναίσθησης των μαθητριών και μαθητών που φοιτούν στα ελληνικά σχολεία σε σχέση με τις περιπέτειες και τις δυσκολίες των παιδιών που έρχονται από άλλες χώρες.

Αξίζει να σημειωθεί ότι πάνω από 100 σχολεία σε Ελλάδα και Κύπρο ζήτησαν να λάβουν το μπλοκ ζωγραφική και πάνω από 1000 μαθήτριες και μαθητές, δουλεύουν ήδη σε αυτό.

Στην δεύτερη περίπτωση, η Αρχή, αναγνωρίζοντας την ανάγκη για καλύτερη ενημέρωση των παιδιών προσφυγικής και μεταναστευτικής προέλευσης σε σχέση με τα δικαιώματά τους και σε απλή γλώσσα, δημιούργησε σε συνεργασία με τη UNICEF ένα microsite, στα φαρσί, νταρί, αραβικά, αγγλικά, γαλλικά με στόχο να δώσει συγκεκριμένες και σαφείς οδηγίες στα παιδιά στις περιπτώσεις συνηθισμένων παραβιάσεων των προβλέψεων της Σύμβασης.

4. Ο Συνήγορος του πολίτη ως μηχανισμός εξωτερικού ελέγχου αναγκαστικών επιστροφών αλλοδαπών

Ο Συνήγορος του Πολίτη αποτελεί σε εθνικό επίπεδο τον μηχανισμό εξωτερικού ελέγχου των διαδικασιών επιστροφής των πολιτών τρίτων χωρών στις χώρες καταγωγής τους, βάσει της «Οδηγίας Επιστροφών» 2008/115/ΕΚ και του ν. 3907/2011 που την ενσωμάτωσε στην ελληνική έννομη τάξη.

Στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του, ο Συνήγορος ασκεί έλεγχο νομιμότητας των διαδικασιών επιστροφής/επανεισδοχής και παρακολουθεί (monitoring) από κοντά τον σχεδιασμό και την υλοποίηση κάθε φάσης των επιχειρήσεων με αυτοψίες, επισκόπηση των υπηρεσιακών φακέλων στην προετοιμασία της επιχείρησης από τις Αστυνομικές Διευθύνσεις και συμμετοχή παρατηρητών σε επιχειρήσεις αναγκαστικής επιστροφής/επανεισδοχής από ξηράς, θαλάσσης ή αέρος. Ο Συνήγορος συνεργάζεται παράλληλα με τον Μηχανισμό Αναφορών της FRONTEX για την εξέταση καταγγελιών/αναφορών τόσο για ενέργειες των οργάνων της FRONTEX όσο και για τα εμπλεκόμενα όργανα των κρατών-μελών.

Η συνέχιση της χρηματοδότησης της δράσης «Σύστημα Παρακολούθησης και Ελέγχου Αναγκαστικών Επιστροφών» από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης 2014-2020 (AMIF) επέτρεψε στην Αρχή, σε συνεργασία με την Υπηρεσία Εφαρμογής Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων της Βουλής των Ελλήνων, να συνεχίσει την υλοποίηση των δράσεων με διενέργεια επισκέψεων, ελέγχων και επιτόπιων αυτοψιών, με σχετικές εκδόσεις και ενημερωτικό υλικό καθώς και με άλλες υποστηρικτικές δράσεις.

Χαρακτηριστικά, το 2019 ο Συνήγορος μετείχε σε δεκάδες επιχειρήσεις αναγκαστικής απομάκρυνσης αλλοδαπών, δηλαδή χερσαίες επιχειρήσεις επιστροφής στην Αλβανία, εθνικές και κοινές ευρωπαϊκές επιχειρήσεις αεροπορικής επιστροφής στη Γεωργία και στο Πακιστάν, θαλάσσιες και αεροπορικές επιχειρήσεις επανεισδοχής από τη Λέσβο στην Τουρκία, καθώς και σε αυτοψίες σε Προαναχωρησιακά Κέντρα Κράτησης (ΠΡΟΚΕΚΑ) και κρατητήρια αστυνομικών τμημάτων όπου κρατούνται διοικητικά προς επιστροφή αλλοδαποί.

Η συστηματική άσκηση από το 2014 της ειδικής αρμοδιότητας εξωτερικού ελέγχου των επιστροφών και το ευρύ φάσμα δειγματοληπτικών ελέγχων, έχουν επιτρέψει στον Συνήγορο να διαμορφώσει μια συνολική εικόνα των συστημικών προβλημάτων που παρουσιάζουν οι αναγκαστικές επιστροφές.

4.1. Αριθμητικά στοιχεία

Οι αναγκαστικές επιστροφές που υλοποιήθηκαν κατά τους πρώτους 10 μήνες του 2019 εμφανίζουν περαιτέρω μείωση, της τάξης του 40%, σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά. Τα διαβιβασθέντα από την ΕΛ.ΑΣ στοιχεία εμφανίζουν 4.044 αναγκαστικές επιστροφές, συμπεριλαμβανομένων των απελάσεων και επαναπροωθήσεων βάσει διμερών συμφωνιών με όμορες χώρες (κατά περίπου 83% πολιτών Αλβανίας), έναντι 6.849 το προηγούμενο έτος για το αντίστοιχο διάστημα.

Ως προς την κράτηση αλλοδαπών προς επιστροφή, η ΕΛΑΣ ενημέρωσε τον Συνήγορο ότι την 1.11.2019 κρατούνταν 3.048 άτομα σε 8 Προαναχωρησιακά Κέντρα σε όλη τη χώρα, αριθμός αυξημένος σε σχέση με την αντίστοιχη ημερομηνία του 2018 (2.598 αλλοδαποί). Αν συνυπολογισθεί ο αριθμός των 1.337 κρατούμενων σε αστυνομικά τμήματα την 1.11.2019, έναντι 890 το 2018, παρατηρούμε σημαντική αύξηση εν γένει της διοικητικής κράτησης, που για πρώτη φορά τα τελευταία χρόνια υπερβαίνει συνολικά τους 4.000 κρατούμενους (συγκεκριμένα 4.385 την 1.11.2019). Πάγια θέση του Συνηγόρου αποτελεί η ανεπάρκεια των κελιών των αστυνομικών τμημάτων για πολυήμερη, πολλώ δε μάλλον πολύμηνη κράτηση, από πλευράς ανθρώπινων συνθηκών διαβίωσης.

4.2. Συνοπτική παρουσίαση του εξωτερικού ελέγχου επιστροφών

Ο Συνήγορος του Πολίτη, έως τον Νοέμβριο του 2019, επισκέφτηκε:

- 4 Προαναχωρησιακά Κέντρα Κράτησης Αλλοδαπών (ΠΡΟΚΕΚΑ) των περιοχών Μόριας Λέσβου, Κω, Αμυδαλέζας και Ξάνθης. Ειδικά στο ΠΡΟΚΕΚΑ Μόριας πραγματοποιήθηκαν εντός του έτους 10 αυτοψίες.
- τα κρατητήρια της Διεύθυνσης Αλλοδαπών Θεσσαλονίκης (2 αυτοψίες) και 4 Τμήματα Διαχείρισης Μετανάστευσης (Θέρμης, Αγίου Αθανασίου, Κορδελιού) καθώς και άλλα κρατητήρια αστυνομικών τμημάτων στα οποία κρατούνται αλλοδαποί προς επιστροφή,
- και μετείχε με στελέχη του, ως παρατηρητές, στις εξής επιχειρήσεις απομάκρυνσης:
- 7 Εθνικές Επιχειρήσεις (πτήσεις) επιστροφής (NROs) προς το Πακιστάν και τη Γεωργία,
- 2 Κοινές Ευρωπαϊκές Επιχειρήσεις (πτήσεις) επιστροφής (JROs) υπό τον συντονισμό της FRONTEX προς το Πακιστάν και τη Γεωργία,
- 11 επανεισδοχές, ακτοπλοϊκές ή αεροπορικές, προς την Τουρκία και
- 6 χερσαίες επιχειρήσεις απομάκρυνσης από τη Θεσσαλονίκη και την Αθήνα προς τα αλβανικά σύνορα.

4.3. Συνοπτικά ευρήματα

Συνοπτικά, από τις επισκέψεις στα ΠΡΟΚΕΚΑ και στα κρατητήρια προκύπτουν ελλείψεις στην παροχή ιατρικών, υποστηρικτικών και διοικητικών υπηρεσιών καθώς και ακαταλληλότητα των χώρων διαμονής, ενώ κατά τον εξωτερικό έλεγχο των επιχειρήσεων επιστροφών/επανεισδο-

χών καταγράφονται ελλείψεις στην παροχή υπηρεσιών διερμηνείας, ιατρικού ελέγχου, σίτισης, ψυχοκοινωνικής υποστήριξης, απασχόλησης/ψυχαγωγίας κ.ά. αλλά και υλικών μέσων όπως πχ κατάλληλα οχήματα μεταγωγών.

Στην πλειονότητά τους, οι επιχειρήσεις που πραγματοποιήθηκαν το 2019 διέπονταν από επαγγελματισμό εκ μέρους των υπευθύνων αρχών που έχουν επιφορτιστεί με την συνοδεία των αλλοδαπών, τηρώντας τις διαδικασίες που προβλέπονται από την κείμενη νομοθεσία. Στα θετικά σημεία καταγράφεται ο περιορισμός των μέσων δέσμευσης κατά τις επιχειρήσεις (με χρήση όμως χειροπέδων τύπου Velcro στις ακτοποϊκές επιχειρήσεις μέχρι την επιβίβαση) και η εφαρμογή της εξατομικευμένης κρίσης περί αναγκαιότητας της δέσμευσης. Σε όλες ωστόσο τις επιχειρήσεις πάγια τακτική παραμένει η έλλειψη έγκαιρης ενημέρωσης (προ 24 τουλάχιστον ωρών) ενώ η σταθερή έλλειψη ιατρικής εξέτασης, ιατρικών φακέλων και χορήγησης βεβαιώσεων ικανότητας ταξιδιού (fit to travel) ενέχει τον κίνδυνο παραβίασης θεμελιωδών δικαιωμάτων των επιστρεφόμενων.

4.4. «Πρωτοβουλία του Ναυπλίου» για τα ανθρώπινα δικαιώματα

Παράλληλα με τη δράση του ως μηχανισμός εξωτερικού ελέγχου, ο Συνήγορος ανέλαβε πρωτοβουλία («Πρωτοβουλία του Ναυπλίου») για τα ανθρώπινα δικαιώματα στις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις επιστροφής αλλοδαπών, μέσω της δημιουργίας ενός ανεξάρτητου μηχανισμού εξωτερικού ελέγχου των επιχειρήσεων αναγκαστικής επιστροφής αλλοδαπών σε επίπεδο ΕΕ, σε συνεργασία με ομολόγους ανεξάρτητων αρχών άλλων κρατών μελών και με την υποστήριξη του Συμβουλίου της Ευρώπης. Σύμφωνα με τον νέο Ευρωπαϊκό Κανονισμό για την Ευρωπαϊκή Συνοριοφυλακή-Ακτοφυλακή (Κανονισμός Ε.Ε. 2019/1896) ενισχύεται ο εκτελεστικός βραχίονας της Ε.Ε. στα σύνορα με επιπλέον αρμοδιότητες και προσωπικό, ενώ οι εθνικοί μηχανισμοί εξωτερικού ελέγχου των αναγκαστικών επιστροφών, όπως ο Συνήγορος του Πολίτη, συνεχίζουν να αποτελούν την βασική πηγή ανάθεσης σε στελέχη τους (EU Pool of Monitors) του εξωτερικού ελέγχου και των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων της FRONTEX. Ωστόσο, η Ανεξάρτητη Αρχή έχει καταγράψει τις σοβαρές επιφυλάξεις της, ιδίως σε ό,τι αφορά σε ελλείμματα διαφάνειας και λογοδοσίας της λεγόμενης ευρωπαϊκής δεξαμενής παρατηρητών· το προβλεπόμενο σχήμα για την παρακολούθηση μετατρέπει, κατ' ουσίαν, τον εξωτερικό έλεγχο, με εγγυήσεις διαφάνειας και ανεξαρτησίας, σε εσωτερικό, αφού οι παρατηρητές της ευρωπαϊκής δεξαμενής αναφέρονται

στην FRONTEX. Επομένως, στόχος του νέου ανεξάρτητου μηχανισμού είναι η προάσπιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων και η κατοχύρωση της διαφάνειας και νομιμότητας των συγκεκριμένων επιχειρήσεων καθώς επίσης και της λογοδοσίας όσων εμπλέκονται σε αυτές.

4.5. Συμπεράσματα

Ο Συνήγορος του Πολίτη συνέχισε και το 2019 τη δράση του, διεξάγοντας δειγματοληπτικούς ελέγχους σε όλα τα στάδια που ακολουθούν μετά την έκδοση της απόφασης επιστροφής. Οι παρατηρητές (monitors) της Αρχής, με τις αυτοψίες και τις έρευνες που διενήργησαν στους χώρους κράτησης και με τη συνοδεία που πραγματοποίησαν σε χερσαίες, θαλάσσιες και αεροπορικές επιχειρήσεις, σε συνεργασία με τους εθνικούς, ευρωπαϊκούς και διεθνείς φορείς, ανέδειξαν τα προβλήματα των διαδικασιών επιστροφής που παραμένουν και εντόπισαν τις εξελίξεις που έχουν πραγματοποιηθεί στο πεδίο.

Παράλληλα, με πλήρες αίσθημα ευθύνης για την συνταγματική αποστολή της Αρχής, ο Συνήγορος θα εξακολουθήσει να συμβάλει με τις προτάσεις του και τη δικτύωσή του με ομόλογους ανεξάρτητους θεσμούς στο ευρύτερο πεδίο των ευρωπαϊκών εξελίξεων, προκειμένου να ενδυναμωθούν οι εγγυήσεις ανεξαρτησίας στο σύστημα εξωτερικού ελέγχου των εθνικών και ευρωπαϊκών επιστροφών και να εμπεδωθεί η αντίληψη ότι η ανεξαρτησία αποτελεί αναγκαία θεσμική εγγύηση λογοδοσίας για την ουσιαστική προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων και τη διαφάνεια της διοικητικής δράσης στα σύνορα.

5. Ο Συνήγορος του πολίτη ως εθνικός μηχανισμός διερεύνησης περιστατικών αυθαιρεσίας

Ο Συνήγορος του Πολίτη, από την αρχή της λειτουργίας του, στο πλαίσιο της γενικής του αρμοδιότητας για την προάσπιση της νομιμότητας και την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων, χειριζόταν αναφορές για τα σώματα ασφαλείας και τους υπαλλήλους στα καταστήματα κράτησης και είχε παρέμβει σε καίρια ζητήματα, ενισχύοντας τη νόμιμη δράση τους¹¹⁰.

110. Ειδική Έκθεση 2004 με θέμα «Πειθαρχική-Διοικητική Διερεύνηση Καταγγελιών

Η απουσία αποτελεσματικής διερεύνησης των περιστατικών αυτών από τις ελληνικές αρχές τονίστηκε και σε μία σειρά καταδικαστικών αποφάσεων από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Ε.Δ.Δ.Α), το οποίο σε ορισμένες αποφάσεις του επικαλείται τα σχετικά πορίσματα και τις εκθέσεις του Συνηγόρου του Πολίτη. Σε συνέχεια και πρότασης του Επιτρόπου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη δημιουργία ενός ανεξάρτητου και αποτελεσματικού συστήματος καταγγελιών, ανετέθη στον Συνήγορο του Πολίτη με το ν.4443/2016, άρθρ. 56-57, η ειδική αρμοδιότητα να λειτουργεί ως παράλληλος με τη Διοίκηση, εξωτερικός μηχανισμός έρευνας και ελέγχου. Πρόκειται για μια ειδική αρμοδιότητα διερεύνησης, για συγκεκριμένα περιστατικά αυθαιρεσίας: βασανιστήρια ή άλλες προσβολές της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας που προβλέπονται στο άρθρο 137 Α ΠΚ, παράνομες και υπαίτιες προσβολές της ζωής, υγείας, σωματικής ακεραιότητας, προσωπικής ελευθερίας, παράνομη χρήση πυροβόλου όπλου και συμπεριφορές με ρατσιστικό κίνητρο.

Η αρμοδιότητα αυτή συνίσταται:

1. στην ανεξάρτητη διερεύνηση καταγγελιών,
2. στην παραπομπή στα σώματα ασφαλείας προς εσωτερική έρευνα περιστατικών αυθαιρεσίας με ταυτόχρονη αρμοδιότητα παρακολούθησης και σύστασης προς συμπλήρωση της έρευνας αυτής,
3. κατόπιν σχετικών αποφάσεων του Ε.Δ.Δ.Α., στην έκδοση απόφασης για επανάληψη ή συμπλήρωση της πειθαρχικής διαδικασίας.

Ο Συνήγορος ως Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας (Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.) αξιολογεί κάθε υπόθεση που εμπίπτει στην αρμοδιότητά του και αποφασίζει είτε να τη διερευνήσει ο ίδιος είτε να την προωθήσει στο αρμόδιο πειθαρχικό όργανο. Στη δεύτερη περίπτωση, το αρμόδιο πειθαρχικό όργανο πρέπει να εξετάσει κατά προτεραιότητα την υπόθεση και να ενημερώσει τον Μηχανισμό για το αποτέλεσμα της διερεύνησης. Ο Μηχανισμός αξιολογεί το αποτέλεσμα της πειθαρχικής διαδικασίας και μπορεί να ζητήσει συμπληρωματική διερεύνηση της υπόθεσης. Σε κάθε περίπτωση το πειθαρχικό όργανο υποχρεούται να αναστείλει την έκδοση απόφασης, μέχρι την κοινοποίηση του πορίσματος του Μηχανισμού. Οι συστάσεις του Μηχανισμού δεν είναι δεσμευτικές για τη Διοίκηση, τυχόν απόκλιση όμως από αυτές πρέπει να είναι ειδικά αιτιολογημένη. Η ειδικότερη διαδικασία διερεύνησης των

υποθέσεων του Μηχανισμού, η οποία διακρίνεται από τη γενική αρμοδιότητα της Αρχής, περιγράφεται στον Κανονισμό Λειτουργίας του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.¹¹¹, ενώ την αρμοδιότητα του Μηχανισμού ασκεί ο επικεφαλής της Αρχής Συνήγορος του Πολίτη, επικουρούμενος από ομάδα ειδικών επισημώνων. Ο Μηχανισμός επιλαμβάνεται υποθέσεων μετά από καταγγελία, αυτεπάγγελτα ή κατόπιν παραπομπής από τον αρμόδιο Υπουργό ή Γενικό Γραμματέα. Οι καταγγελίες που υποβάλλονται στο Μηχανισμό πρέπει, κατά την πρόβλεψη του νόμου, να είναι επώνυμες και γραπτές και να υποβληθούν αυτοπροσώπως ή μέσω πληρεξουσίου. Ο νόμος παρέχει επίσης τη δυνατότητα στο Μηχανισμό να επιλαμβάνεται και αυτεπαγγέλτως υποθέσεων αυθαιρεσίας, μετά από πληροφορίες με συγκεκριμένα στοιχεία για περιστατικά που εμπίπτουν στις αρμοδιότητές του, ιδίως όταν αυτά προέρχονται από δημοσιεύματα ή εκπομπές Μ.Μ.Ε.

Περαιτέρω, ο Μηχανισμός συνιστά και όργανο επανεξέτασης και ελέγχου συμμόρφωσης με καταδικαστικές αποφάσεις του Ε.Δ.Δ.Α. σε βάρος της χώρας για παραβάσεις διατάξεων της ΕΣΔΑ, με τις οποίες διαπιστώνονται ελλείψεις της πειθαρχικής διαδικασίας ή νέα στοιχεία που δεν αξιολογήθηκαν στην πειθαρχική διαδικασία ή την εκδίκαση της υπόθεσης. Ο Μηχανισμός επανεξετάζει τις αποφάσεις αυτές και μπορεί να αποφασίζει για την εκ νέου διερεύνηση της υπόθεσης, προκειμένου να ασκηθεί ή να συμπληρωθεί η πειθαρχική δίωξη και να επιβληθεί η προσήκουσα πειθαρχική ποινή, ανεξάρτητα από την κατάληξη της αρχικής εκδίκασης της υπόθεσης.

Με την πρώτη ειδική έκθεση του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.¹¹² παρουσιάστηκε η ποσοτική και ποιοτική αποτύπωση των αρμοδιοτήτων του Μηχανισμού από τη θέση σε ισχύ των διατάξεων του ν. 4443/2016, δηλαδή από τις αρχές Ιουνίου 2017 έως και το τέλος του 2018, τόσο με ανάλυση των αρμοδιοτήτων σε συγκεκριμένες υποθέσεις όσο και με την στατιστική απεικόνιση των υποθέσεων. Σε ξεχωριστό κεφάλαιο αναλύθηκε και η αρμοδιότητα του Μηχανισμού σχετικά με τις αποφάσεις του Ε.Δ.Δ.Α., ενώ αποτυπώθηκαν νομοθετικές προτάσεις τόσο για τη συμπλήρωση του πλαισίου που αφορά στο πειθαρχικό δίκαιο του υπαγομένου σε αυτόν προσωπικού, όσο και σειρά προτάσεων για την ενίσχυση του Μηχανισμού, την αποτελεσματικότερη λειτουργία του και την ουσιαστικότερη συμβολή του στην βελτίωση των όρων υπό τους οποίους διεξάγεται ο εσωτερικός πειθαρχικός έλεγχος, οι οποίες είχαν αποσταλεί με σχετικό έγγραφο του Συνηγόρου του Πολίτη προς τον Υπουργό Δικαιοσύνης, Διαφάνειας

111. Απόφαση Συνηγόρου του Πολίτη Φ.10/24727/2017, Β' 2065

112. https://www.synigoros.gr/resources/docs/emhdipa_2017_2018_gr.pdf

και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και είχαν κοινοποιηθεί στους συναρμόδιους Υπουργούς.

Μετά τη δημοσίευση της πρώτης ειδικής έκθεσης του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. και την αποστολή της στους αρμόδιους Υπουργούς ο Υπουργός Προστασίας του Πολίτη προσκάλεσε τον Συνήγορο του Πολίτη να παρουσιάσει τα ευρήματα της έκθεσης στο Επιτελείο της Ελληνικής Αστυνομίας. Στη συνάντηση που έλαβε χώρα στις 29.08.2019 συζητήθηκαν εκτενώς ζητήματα που αφορούν τη λειτουργία του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας και τον βαθμό ανταπόκρισης και συμμόρφωσης της Ελληνικής Αστυνομίας προς τις παρατηρήσεις και συστάσεις του, ενώ ο κ. Υπουργός εξήγγειλε τη συνέχιση και εμβάθυνση της συνεργασίας με τον Συνήγορο, ώστε να μειωθούν ακόμα περισσότερο τα περιστατικά αυθαιρεσίας, αλλά και την εξέταση και υλοποίηση των νομοθετικών προτάσεων που περιλαμβάνονται στην Έκθεση, τόσο για την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας του Εθνικού Μηχανισμού όσο και για την τροποποίηση του πειθαρχικού δικαίου της ΕΛ.ΑΣ.

Το ζήτημα ενίσχυσης της αποτελεσματικότητας του Εθνικού Μηχανισμού έχει θέσει επίσης το Συμβούλιο της Ευρώπης. Συγκεκριμένα, σχετικό ερώτημα έθεσε η Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη συμμόρφωση με τις αποφάσεις του Ε.Δ.Δ.Α. στην από 4-6.12.2018 απόφαση ως προς τις αποφάσεις της ομάδας Μακαρατζή. Επίσης, στην έκθεση που δημοσίευσε την 10.7.2019 το Συμβούλιο της Ευρώπης για την αστυνόμευση στην Ελλάδα¹¹³, προτείνεται να εξετάσει η κυβέρνηση να δοθεί δεσμευτική ισχύς στα πορίσματα του Εθνικού Μηχανισμού. Αλλά και στην από 19.7.2019 έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων (CPT) σε συνέχεια της επίσκεψής της στην Ελλάδα (28.3.2019-9.4.2019) η Επιτροπή μεταξύ άλλων αναφέρεται στον Εθνικό Μηχανισμό (σελ.51-52) και τονίζει την ανάγκη περαιτέρω ενίσχυσής του με ανθρώπινους πόρους προκειμένου να μπορεί να διεξαγάγει ίδιες έρευνες, να παραγγέλλει ιατροδικαστικές εκθέσεις κ.λ.π.

Στην δεύτερη κατά σειράν ειδική έκθεση του Εθνικού Μηχανισμού, η οποία αναφέρεται στο έτος 2019, εξετάζεται ο βαθμός ανταπόκρισης και συμμόρφωσης της ΕΛ.ΑΣ, του Πυροσβεστικού Σώματος, του Λιμενικού Σώματος, και των καταστημάτων κράτησης προς τις παρατηρήσεις και συστάσεις του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. Επίσης, αντικείμενο ανάλυσης αποτελούν τα στατιστικά στοιχεία και τα ευρήματα του Μηχανισμού για τις υποθέσεις που του υποβλήθηκαν το έτος 2019, οι οποίες ανέρχονται σε

113. <https://www.coe.int/en/web/execution/-/professional-policing-in-greece>

208, ως επί το πλείστον σχετικά με την ΕΛ.ΑΣ, καθώς και τα πορίσματα της έρευνάς του για υποθέσεις προηγούμενων ετών. Επίσης, η έκθεση αναφέρεται στη συμμόρφωση με αποφάσεις του Ε.Δ.Δ.Α. για πειθαρχικές έρευνες που διαβιβάσθηκαν το έτος 2019 στον Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.

Την 25.10.2018, ο Συνήγορος του Πολίτη στο πλαίσιο της ειδικής αυτής αρμοδιότητάς του διοργάνωσε εκδήλωση με θέμα: «Διερεύνηση Περιστατικών Αυθαιρεσίας στα σώματα ασφαλείας: Διασφαλίζοντας τις αρχές του κράτους δικαίου». Την κεντρική εισήγηση-ομιλία στη συγκεκριμένη εκδήλωση πραγματοποίησε ο Πρόεδρος του Ε.Δ.Δ.Α. κ. Λίνος-Αλέξανδρος Σισιλιάνος και συμμετείχαν ο Συνήγορος του Πολίτη και ο Πρόεδρος του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους. Στον χαιρετισμό του, ο Υπουργός Προστασίας του Πολίτη, επανέλαβε τη διάθεση συνεργασίας και προώθησης των προτάσεων του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.¹¹⁴.

6. Ο Συνήγορος του πολίτη ως εθνικός μηχανισμός πρόληψης βασανιστηρίων και άλλων μορφών σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας

6.1. Εισαγωγή

Το 2019 ήταν η έκτη χρονιά άσκησης, από το Συνήγορο του Πολίτη, της ειδικής αρμοδιότητας του Εθνικού Μηχανισμού Πρόληψης (Ε.Μ.Π.) σύμφωνα με το ν. 4228/2014, με τον οποίο η Ελλάδα κύρωσε το Προαιρετικό Πρωτόκολλο της Σύμβασης του ΟΗΕ κατά των Βασανιστηρίων και Άλλων Μορφών Σκληρής, Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας (ΟΡΠΑΤ). Το παρόν κεφάλαιο της Ετήσιας Έκθεσης του Συνηγόρου του Πολίτη, περίληψη εκτενέστερης ειδικής ετήσιας έκθεσης του Ε.Μ.Π. που θα εκδοθεί αυτοτελώς¹¹⁵, αποτελεί προϊόν επεξεργασίας υλι-

114. Αναλήφθηκε πράγματι νομοθετική πρωτοβουλία και εκδόθηκε ο ν.4662/2020 (ΦΕΚ 27 Α) το άρθρο 188 του οποίου ρυθμίζει σχετικά θέματα

115. Όπως ήδη οι εκθέσεις 2016 https://www.synigoros.gr/resources/docs/opcat_2016_gr.pdf, 2017 https://www.synigoros.gr/resources/opcat_2017_gr.pdf και 2018 https://www.synigoros.gr/resources/docs/opcat_1724_gr_2018_web.pdf, σύμφωνα με σχετική νομοθετική πρόβλεψη (άρθρο 23 του Προαιρετικού

κού που προέκυψε από επισκέψεις και αυτοψίες ειδικών επιστημόνων της Αρχής σε χώρους κράτησης.

Κατά το 2019 ο Ε.Μ.Π. συνέχισε τον έλεγχο των συνθηκών κράτησης σε χώρους που διέπονται από ποικίλα καθεστώτα εγκλεισμού (ποινικό, διοικητικό, ψυχιατρικό, προνοιακό), με τακτικές επισκέψεις αλλά και αντλώντας υλικό από αναφορές κρατουμένων στην Αρχή σχετικά με τη διαβίωση και το σεβασμό των δικαιωμάτων τους. Επίσης, παρακολούθησε τις θεσμικές εξελίξεις στο πεδίο της μεταχείρισης των κρατουμένων, ενώ διατήρησε διερευνητικές επαφές με τα αρμόδια Υπουργεία και τις διοικήσεις των χώρων κράτησης.

6.2. Θεσμικές εξελίξεις

Σε θεσμικό επίπεδο, αξιοσημείωτα γεγονότα αποτέλεσαν η μεταφορά των αρμοδιοτήτων αντεγκληματικής και μεταναστευτικής πολιτικής από το Υπουργείο Δικαιοσύνης και το (καταργηθέν εντός του 2019) Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής στο Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη (π.δ. 81/2019), η θέση σε ισχύ, από 1.7.2019, νέου Ποινικού Κώδικα και Κώδικα Ποινικής Δικονομίας αλλά και η εκ νέου τροποποίησή τους¹¹⁶, καθώς επίσης η αναμόρφωση των προϋποθέσεων διοικητικής κράτησης αλλοδαπών¹¹⁷. Παρόλο που οι αλλαγές αυτές δεν έχουν αναπτύξει, ακόμη, πλήρως τα αποτελέσματά τους στο πεδίο ευθύνης του ΕΜΠ, ώστε να είναι εφικτή η διατύπωση ολοκληρωμένων και τεκμηριωμένων αξιολογήσεων για τις πραγματικές επιπτώσεις τους στις συνθήκες κράτησης και το σεβασμό των δικαιωμάτων των κρατουμένων, δεν παύουν, ωστόσο, να επιβάλλουν μείζονα περίσκεψη, προκειμένου να διασφαλισθεί η συμβατότητά τους με βασικές κατευθύνσεις και προτάγματα της αντεγκληματικής και μεταναστευτικής πολιτικής, όπως αποτυπώνονται στα σχετικά διεθνή και ευρωπαϊκά κείμενα.

Ειδικότερα:

1. Η υπαγωγή της σωφρονιστικής πολιτικής και του ελέγχου των φυλακών στην αρμοδιότητα του ίδιου Υπουργείου με την αστυνομία, θα πρέπει να ολοκληρωθεί θεσμικά με τρόπο ο οποίος, να εξασφα-

Πρωτοκόλλου).

116. Νόμοι 4619/2019, 4620/2019 και 4637/2019, βλ. και σχετικές παρατηρήσεις της Αρχής αναλυτικά στο κεφάλαιο της παρούσας έκθεσης «Παρατηρήσεις του Συνηγόρου του Πολίτη επί σχεδίων νόμων».

117. Ν. 4636/2019 με έναρξη ισχύος την 1.1.2020

λίζει ότι σε κάθε περίπτωση θα τηρηθεί η αρχή της διάκρισης της αστυνομικής από τη σωφρονιστική υπηρεσία και, ειδικότερα ότι θα αποφευχθεί κάθε ρύθμιση που θα μπορούσε να παρέχει σε αστυνομικές αρχές αρμοδιότητα επί των καταστημάτων κράτησης, όπως άλλωστε επιτάσσουν οι «Ελάχιστοι Βασικοί Κανόνες για τη Μεταχείριση των Φυλακισμένων» του ΟΗΕ¹¹⁸ («Κανόνες Νέλσον Μαντέλα»), και προβλέπει αντίστοιχα το Συμβούλιο της Ευρώπης με τους «Ευρωπαϊκούς Σωφρονιστικούς Κανόνες»¹¹⁹.

2. Αναφορικά με τη διοικητική κράτηση των αλλοδαπών, ο Συνήγορος του Πολίτη συμπεριέλαβε εκτενή μνεία στην παρέμβασή του¹²⁰ ενώπιον της αρμόδιας κοινοβουλευτικής επιτροπής επί του σχετικού νομοσχεδίου¹²¹, επισημαίνοντας, μεταξύ άλλων, ως προβληματικό το μόρφωμα των Κλειστών Δομών Υποδοχής, οι οποίες «οργανώνονται κατά το πρότυπο των ΠροΚεΚΑ». Από τα λοιπά σχετικά σχόλια του Συνηγόρου του Πολίτη, ειδικό ενδιαφέρον για τις αρμοδιότητες του ΕΜΠ παρουσιάζουν όσα αναφέρονται στην παράταση του χρόνου κράτησης για διάστημα που μπορεί να ανέλθει έως το διπλάσιο του ανώτατου χρόνου προσωρινής κράτησης και την κράτηση ανηλίκων.

6.3. Φυλακές

Στις αυτοψίες του 2019 συνεχίστηκε η πιλοτική εφαρμογή των μεθοδολογικών νεωτερισμών για τους οποίους έγινε λόγος στην Ετήσια Έκθεση 2018¹²², ιδίως η διανομή ερωτηματολογίων - των οποίων το περιεχόμενο παραμένει υπό διαρκή μελέτη και αναθεώρηση - και η διήμερη

118. Κανόνας 60(2), τόσο στην αρχική διατύπωση των ετών 1955/1957/1977 (βλ. Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners Adopted by the First United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, held at Geneva in 1955, and approved by the Economic and Social Council by its resolutions 663C [XXIV] of 31.7.1957 and 2076 [LXII] of 13.5.1977) όσο και στη μεταγενέστερη αναθεώρηση του 2015 («Κανόνες Νέλσον Μαντέλα», πανομοιότυπος Κανόνας 87 στο United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners [the Nelson Mandela Rules], Resolution adopted by the General Assembly on 17.12.2015 [A/RES/70/175]).

119. Κανόνας 71, Recommendation Rec(2006)2 of the Committee of Ministers to member states on the European Prison Rules.

120. <https://www.synigoros.gr/resources/30102019-paratiriseis.pdf>

121. ήδη ν. 4636/2019

122. https://www.synigoros.gr/resources/docs/opcat_1724_gr_2018_web.pdf

διάρκεια. Σημειώνεται ότι σε επίσκεψη στο Κατάστημα Κράτησης Κω συμμετείχαν, επίσης, κλιμάκια του Ε.Μ.Π. της Μεγάλης Βρετανίας και του Ολλανδού Συνηγόρου του Πολίτη.

Στα συνήθη ζητήματα που αναδεικνύονται στις κατ' έτος αυτοψίες του Ε.Μ.Π., όπως ο υπερπληθυσμός, η αδυναμία επισκευής υποδομών και οι ελλειπείς δυνατότητες εκπαίδευσης, ψυχαγωγίας, απασχόλησης και κατάρτισης, πρέπει να προστεθεί το οξύτατο πρόβλημα στελέχωσης. Η μη κάλυψη προβλεπομένων θέσεων προσωπικού οδηγεί είτε σε πλήρη απουσία λειτουργιών ζωτικής σημασίας, όπως, ενδεικτικά, κοινωνικής υπηρεσίας στο Κατάστημα Κράτησης Κω, είτε σε πλημμελέστατη αντιμετώπιση των αναγκών των κρατουμένων, όπως, ενδεικτικά, στην περίπτωση του ιατρείου στο Κατάστημα Κράτησης Μαλανδρινού. Επισημαίνεται, επίσης, ως πρόβλημα κοινό σε όλα τα απομακρυσμένα καταστήματα κράτησης, η εκ των πραγμάτων αραιή δυνατότητα επισκεπτηρίου.

6.4. Κρατητήρια και Προαναχωρησιακά Κέντρα

Οι αυτοψίες του 2019 επιβεβαιώνουν τη διαχρονική διαπίστωση του Ε.Μ.Π., ότι οι ήδη προβληματικές συνθήκες των κρατητηρίων της ΕΛ.ΑΣ (όπως αδυναμία προαυλισμού, ανεπάρκεια φρούρησης, περιορισμένη χωρητικότητα και ελλιπής καθαριότητα), επιβαρύνονται στο μέγιστο βαθμό από το γεγονός ότι αυτά χρησιμοποιούνται - πλην της ποινικής - και για μακρόχρονη διοικητική κράτηση, σκοπό ασύμβατο προς τον προορισμό και τις προδιαγραφές τους.

Σοβαρά ζητήματα προκαλούν οι ασάφειες ή επικαλύψεις αρμοδιοτήτων, που φαίνεται να ανακύπτουν όχι μόνο σε οργανωτικά θέματα, όπως στην περίπτωση των συμβάσεων καθαριότητας του Τμήματος Μεταγωγών Αττικής, αλλά ακόμη και σε θέματα κατάστασης και προστασίας κρατουμένων, όπως στην περίπτωση του Αστυνομικού Τμήματος Ομόνοιας Αθηνών, όπου την ευθύνη για προσαχθέντες ή συλληφθέντες φέρεται να διατηρούν τα διαφορετικά κλιμάκια ή οι ειδικές επιχειρησιακές ομάδες που πραγματοποίησαν την προσαγωγή ή σύλληψη.

Κατά τις αυτοψίες σε Προαναχωρησιακά Κέντρα Κράτησης Αλλοδαπών - στις οποίες προστίθενται ευρήματα από αλληπάλληλες επισκέψεις κλιμακίων της Αρχής στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς της ως φορέα εξωτερικού ελέγχου των αναγκαστικών επιστροφών αλλοδαπών (ν. 3907/2011) - διαπιστώνονται, ως διαρκή προβλήματα, τόσο η αδυναμία αποτελεσματικής παροχής ιατρικών υπηρεσιών (ακραία περίπτωση το ΠροΚεΚΑ Μόριας Λέσβου) όσο και η ελλιπής συντήρηση των υποδομών (ακραία περίπτωση το ΠροΚεΚΑ Ξάνθης).

6.5. Ψυχιατρεία και Ιδρύματα κλειστής φροντίδας

Στις περισσότερες ψυχιατρικές κλινικές, τα οργανωτικά και λειτουργικά κενά προκαλούν σοβαρές δυσκολίες στη διαχείριση περιστατικών κρίσης διεγερτικών ασθενών. Ενδεικτικά, στην Ψυχιατρική Κλινική του Γενικού Νοσοκομείου Βόλου «Αχιλλοπούλειο», κατά τη μεταφορά ασθενών για ακούσια εξέταση, ένστολοι και οπλισμένοι αστυνομικοί εισέρχονται στο χώρο και αρνούνται να περιμένουν εκτός κλινικής μέχρι να ολοκληρωθεί η εισαγωγή. Ταυτόχρονα, ελλείπει ειδικά εκπαιδευμένων νοσηλευτών, ζητείται η συνδρομή της αστυνομίας για να τεθούν ασθενείς σε προστατευτικό κλινοστατισμό (καθήλωση), ενώ οι καθηλώσεις δεν καταγράφονται λεπτομερώς, όπως προβλέπεται, σε ειδικό μητρώο.

Τα ιδρύματα κλειστής φροντίδας ΑμεΑ βαρύνονται από πάγια οργανωτικά και λειτουργικά προβλήματα. Με αφορμή επίσκεψη του Ε.Μ.Π. στο Θεραπευτήριο Χρονίων Παθήσεων Δυτικής Αθήνας (Αγία Βαρβάρα), διαπιστώθηκε πως ακόμη εκκρεμεί η κατάρτιση οργανισμού τόσο για αυτό όσο και για όλες τις δομές του Κέντρου Κοινωνικής Πρόνοιας Περιφέρειας Αττικής, στο οποίο υπάγεται. Ανέκυψε, επίσης, ζήτημα αρτιότητας των φακέλων των περιθαλπομένων, ιδίως σε σχέση με τη δικαστική συμπαράσταση, ενώ εκκρεμεί και η πρόσληψη εξειδικευμένου προσωπικού για συγκεκριμένα θεραπευτικά προγράμματα. Ανάλογο πρόβλημα υποστελέχωσης διαπιστώθηκε στο Παράρτημα Αποθεραπείας και Αποκατάστασης Παιδιών με Αναπηρίες (Καρδίτσα, Κ.Κ.Π.Π. Θεσσαλίας) και στο Ίδρυμα Κλειστής Περίθαλψης Ατόμων με Βαριά Νοητική Υστέρηση «Άσπρες Πεταλούδες» (Βόλος), όπου άτομα χαμηλής λειτουργικότητας, λόγω πολυαναπηρίας, παραμένουν μονίμως στους θαλάμους υπό απόλυτη στέρηση ερεθισμάτων.

**ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΕΣ
ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΕΣ
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ - ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
ΕΠΙ ΣΧΕΔΙΩΝ ΝΟΜΟΥ -
ΕΙΔΙΚΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ**

ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ - ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΣΧΕΔΙΩΝ ΝΟΜΟΥ - ΕΙΔΙΚΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

Ο Συνήγορος σταθερά επιδιώκει να συμβάλει στη βελτίωση νομοθετικών ρυθμίσεων και διοικητικών διαδικασιών στις οποίες εντοπίζει προβλήματα και πλημμέλειες, κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων του.

Η Ετήσια Έκθεση αποτελεί κάθε χρόνο μια ευκαιρία κωδικοποίησης και συγκέντρωσης των νομοθετικών και οργανωτικών προτάσεων τη Αρχής προς τα αρμόδια Υπουργεία αλλά και καταγραφής των νομοθετικών εξελίξεων, στις περιπτώσεις που οι προτάσεις αυτές γίνονται αποδεκτές από τη Διοίκηση.

Εντός του 2019, ο Συνήγορος υπέβαλε τις επισημάνσεις του επί του σχεδίου νόμου περί διεθνούς προστασίας και διατύπωσε γενικές αλλά και ειδικότερες παρατηρήσεις επί συγκεκριμένων διατάξεων στο πλαίσιο της διαδικασίας αναθεώρησης του Ποινικού Κώδικα και του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας.

Παράλληλα, εκπόνησε τέσσερις Ειδικές Εκθέσεις, για τα προβλήματα κατά τη διαχείριση των ενισχύσεων στη πρωτογενή παραγωγή, στον αγροτικό, κτηνοτροφικό και αλιευτικό τομέα, για την εφαρμογή της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού, για τα δικαιώματα των παιδιών που μετακινούνται και για την αναγνώριση αλλοδαπών τίτλων σπουδών και τα επαγγελματικά δικαιώματα.

I. ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων

Προτάθηκε στον Πρόεδρο του ΕΛ.Γ.Α. η τροποποίηση του Κανονισμού του Προσωπικού του Οργανισμού, **ώστε να χορηγείται στις εργαζόμενες με σύμβαση ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου στον ΕΛ.Γ.Α., η άδεια τριών μηνών με αποδοχές λόγω γέννησης τρίτου τέκνου**, ευεργέτημα το οποίο απολαμβάνουν ήδη εργαζόμενες που υπάγονται στον Δημοσιοϋπαλληλι-

κό Κώδικα (παρ.1. του άρ. 53 του Υπαλληλικού Κώδικα, όπως αντικαταστάθηκε με την παρ. 2 του άρθρου 26 του Ν. 4305/2014) καθώς και αυτές που εργάζονται με το ίδιο καθεστώς Ι.Δ.Α.Χ. σε άλλους δημόσιους φορείς.

2. Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων

Προτάθηκε στο Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Θεσσαλονίκης η μη συνάρτηση της υποχρέωσης εγγραφής στο Γενικό Εμπορικό Μητρώο (Γ.Ε.ΜΗ) από το είδος του ασκούμενου επαγγέλματος¹²³ (όπως του ιατρού, του οδοντιάτρου, του κτηνιάτρου, του φυσικοθεραπευτή, του λογιστή, του βιολόγου, του ψυχολόγου, του εκτελωνιστή, κλπ.,) αλλά από τον τρόπο με τον οποίο αυτό ασκείται (εάν ασκείται από φυσικό πρόσωπο μεμονωμένα με την παροχή προσωπικής εργασίας, για την οποία ο ασκών αμείβεται, ή εάν ασκείται στο πλαίσιο οργανωμένης επιχείρησης, με κύριο στοιχείο την ριψοκίνδυνη διαμεσολάβηση με σκοπό το κέρδος).

Ανταπόκριση: Με τις διατάξεις του ν. 4635/2019¹²⁴ ορίζεται ρητά ότι υπόχρεοι εγγραφής στο Γ.Ε.ΜΗ είναι, μεταξύ άλλων, φυσικά πρόσωπα τα οποία, με την εγκατάστασή τους στην ημεδαπή και με σκοπό το κέρδος, διενεργούν εμπορικές πράξεις στο όνομά τους κατά σύνηθες επάγγελμα ή διαθέτουν αγαθά ή υπηρεσίες ή διαμεσολαβούν στη διάθεση αυτών με επιχειρηματικό κίνδυνο ή μέσω οργανωμένης υποδομής ή και μέσω εκμετάλλευσης της εργασίας τρίτων προσώπων.

3. Υπουργείο Δικαιοσύνης

Προτάθηκε, ενόψει της τροποποίησης του Ποινικού Κώδικα και του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, η εισαγωγή διατάξεων που διασφαλίζουν, κατά την εκτίμηση του Συνηγόρου, τη βέλτιστη μεταχείριση των ανηλίκων που εμπλέκονται με οποιαδήποτε ιδιότητα (μάρτυρας, ύποπτος, θύμα) στο Σύστημα Ποινικής Δικαιοσύνης.

123. αρ 1 ν. 3419/2005 και σχετική νομολογία (απόφαση Σ.τ.Ε. 1667/2012)

124. ΦΕΚ Α' 167

Προτάθηκε να καταργηθεί ο υφιστάμενος αριθμητικός περιορισμός¹²⁵ συμμετοχής στις εξετάσεις του δικηγορικού επαγγέλματος για τους κατόχους αλλοδαπού τίτλου σπουδών και να παρασχεθεί η δυνατότητα σε κάθε εξεταζόμενο να συμμετέχει σε αυτές χωρίς περιορισμό, έως ότου αποδείξει ότι διαθέτει τις απαιτούμενες γνώσεις και δεξιότητες για την άσκηση του επαγγέλματος στην Ελλάδα. Ο Συνήγορος θεωρεί ότι η σχετική διάταξη έχει ιδιαίτερος επαχθείς συνέπειες για τους ενδιαφερόμενους, εφόσον ακυρώνει, σε κάθε περίπτωση, σπουδές διάρκειας άνω των τριών ετών.

Ζητήθηκε η ανάληψη πρωτοβουλίας από την Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου για ενέργειες **προς την Αστυνομία και τις Εισαγγελικές Αρχές, σχετικά με τον τρόπο μεταφοράς των ψυχικά πασχόντων προς ακούσια εξέταση και νοσηλεία**. Ο Συνήγορος έχει επισημάνει επανειλημμένως ότι οι περιπτώσεις αυτές είναι ιδιόζουσες και με κανένα τρόπο οι πολίτες που μεταφέρονται προς εξέταση δεν πρέπει να αντιμετωπίζονται ως συλληφθέντες παραβάτες, ούτε η μεταφορά τους να γίνεται με τρόπο που προσβάλλει βάνανυσα την ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Επισημάνει δε ότι η χρήση των χειροπεδών έχει κριθεί πολλές φορές ως μέτρο δέσμευσης δυσανάλογο, ακόμα και όταν έχουμε περίπτωση σύλληψης καταδιωκόμενου και ο συλληφθείς δεν προβάλλει οποιαδήποτε αντίσταση, πόσο μάλλον όταν δεν πρόκειται για συλληφθέντα, αλλά για πολίτη που φέρεται ως ασθενής και είναι απολύτως συνεργάσιμος ή απαιτείται η συνδρομή της αστυνομίας προκειμένου να του παρασχεθεί η απαραίτητη ιατρική βοήθεια.

4. Υπουργείο Διοικητικής Ανασυγκρότησης

ΑΠΟΔΟΧΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΩΝ ΕΤΩΝ

Είχε προταθεί η επέκταση της εφαρμογής της διάταξης του άρθρου 52 παρ. 4 του Ν. 3528/2007 κατά τρόπο ώστε το δικαίωμα λήψης άδειας υιοθεσίας τέκνου να αφορά, όχι μόνον τη μητέρα εργαζόμενη, αλλά και τον πατέρα¹²⁶.

125. Σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 17 του Κώδικα Δικηγόρων, η πρόσβαση στο δικηγορικό επάγγελμα δεν είναι δυνατή σε κάτοχο αλλοδαπού τίτλου σπουδών, στην περίπτωση που αυτός αποτύχει επί τρεις (3) φορές σε εξέταση μαθήματος που επιβλήθηκε από τη Μόνιμη Επιτροπή Δοκιμασίας Επάρκειας, στο πλαίσιο αναγνώρισης των επαγγελματικών προσόντων του.

126. Βλ. Ίση Μεταχείριση, Ειδική Έκθεση 2018, σ. 41 και 87

Ανταπόκριση: Με τη διάταξη του αρ. 34 παρ. 1 ν. 4590/2019, προστέθηκε στο αρ. 53 του ν. 3528/2007 η παρ. 9, **με την οποία κατέστη ουδέτερη ως προς το φύλο** η πρόβλεψη χορήγησης άδειας υιοθεσίας σε υπαλλήλους που υιοθετούν τέκνα.

Είχε υποστηριχθεί από τον Συνήγορο ότι, κατά το γράμμα και το πνεύμα του άρθρου 53 του ν. 3528/2007, η τρίμηνη άδεια με αποδοχές για το τρίτο παιδί και άνω **χορηγείται αυτοτελώς για κάθε παιδί (από το τρίτο και άνω) ξεχωριστά.**

Ανταπόκριση: Το Υπουργείο Διοικητικής Ανασυγκρότησης τελικά έκανε δεκτές τις θέσεις του Συνηγόρου και ανακάλεσε προηγούμενη εγκύκλιο του διευκρινίζοντας ότι, στην περίπτωση γέννησης τρίτου τέκνου και άνω, **η τρίμηνη άδεια με αποδοχές χορηγείται αυτοτελώς για κάθε τέκνο ξεχωριστά.**

Είχε ζητηθεί η ανάκληση της οδηγίας-εγκυκλίου υπ'αρ. ΔΙΑΔ-Π/Φ.Β.3/14395/02.06.2009 **που ορίζει τις προϋποθέσεις χορήγησης μειωμένου ωραρίου σε γονείς τέκνου με αναπηρία**, διότι εισήγαγε πρόσθετους περιορισμούς, μη προβλεπόμενους στη σχετική νομοθετική διάταξη¹²⁷.

Ανταπόκριση: Με την υπ' αρ. ΔΙΑΔΔ/Φ.69/100/10431/03.04.2019 εγκύκλιο του Υπουργείου **ανακλήθηκε η προαναφερθείσα εγκύκλιος**, κατά το μέρος που εισήγαγε τους ανωτέρω περιορισμούς.

5. Υπουργείο Εθνικής Άμυνας

Προτάθηκε η δημιουργία χώρων θηλασμού για τις εργαζόμενες μητέρες στις μονάδες/υπηρεσίες των ενόπλων δυνάμεων, βάσει του άρθρου 3 παρ. 1 του ν. 4316/2014. Επίσης ο Συνήγορος **συντάχθηκε** με την νομοθετική πρόταση της Πανελλήνιας Ομοσπονδίας Ενώσεων Στρατιωτικών σχετικά **με την αποφυγή διανυκτέρευσης** και -ει δυνατόν- τη **μη συμμετοχή σε ασκήσεις** των γαλουχουσών μητέρων-στρατιωτικών με τέκνο ηλικίας έως ενός έτους και την απαλλαγή τους από υπηρεσίες που απαιτούν διανυκτέρευση, με δεδομένες τις αυξημένες απαιτήσεις φροντίδας των τέκνων το διάστημα αυτό.

Προτάθηκε η άρση των διακρίσεων και η διασφάλιση των ίσων ευκαι-

127. Βλ. Ίση Μεταχείριση, Ειδική Έκθεση 2018, σ.87 <https://www.synigoros.gr/?i=equality.el.nea.592447>

ριών μεταξύ των αναπήρων πολέμου και ειρηνικής περιόδου και των αναπήρων πολεμικής διαθεσιμότητας (πχ όσον αφορά το δικαίωμα παραθερισμού σε στρατιωτικές εγκαταστάσεις). Ο Συνήγορος προτίθεται να επισημάνει την προβληματική αυτή πρακτική και στον Συντονιστικό Μηχανισμό για την Αναπηρία (Υπουργός Επικρατείας), και να χρησιμοποιήσει κάθε πρόσφορο μέσο για την ανάδειξη του προβλήματος.

ΑΠΟΔΟΧΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΩΝ

Είχε προταθεί η επέκταση της προστασίας κατηγοριών στρατιωτικού προσωπικού που αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα και οξέα κοινωνικά προβλήματα και στα στελέχη των ενόπλων δυνάμεων, στα οποία έχει ανατεθεί με δικαστική απόφαση η επιμέλεια ατόμου με αναπηρία. Η πρόταση του Συνηγόρου έγινε αποδεκτή με την ΥΑ Φ.400/15/214623/Σ.3587/19¹²⁸ ΥΕΘΑ.

Είχε προταθεί η μεταβατική δυνατότητα άρσης του προστίμου ανυποταξίας¹²⁹ καθώς, ήδη από τη θέσπισή του¹³⁰, ο Συνήγορος διαπίστωσε τη δυσαναλογία του, μεταξύ άλλων σε περιπτώσεις στρατευσίμων που μετά την επιβολή αυτού υπηρέτησαν τη θητεία τους. **Ανταπόκριση:** Η πρόταση έγινε αρχικά εν μέρει δεκτή¹³¹ καθώς άρθθηκαν τα πρόστιμα όσων στρατευσίμων είχαν στο μεταξύ καταταγεί ή επρόκειτο να καταταγούν μέχρι το τέλος του 2017. Ο Συνήγορος χαρακτήρισε ευπρόσδεκτη τη ρύθμιση, επισήμανε όμως ότι το πρόβλημα θα ανακύψει εκ νέου μετά την εκπνοή της ανωτέρω προθεσμίας και πρότεινε γενική αναπροσαρμογή¹³². Τελικά, με το άρθρο 19 παρ. 1 περίπτ. γ' του ν. 4609/2019 προβλέπεται ότι, εφόσον οι ανυπότακτοι «καταταγούν μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 2020 ...οι διοικητικές συνέπειες και τα διοικητικά πρόστιμα που έχουν επιβληθεί και βεβαιωθεί διαγράφονται στο σύνολό τους».

Είχαν επισημανθεί επανειλημμένα¹³³ από τον Συνήγορο τα προβλήματα

128. ΦΕΚ 2335 Β/18-6-2019

129. Ετήσια Έκθεση 2013, σελ. 67 & 132
https://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.ehtisies_ektheseis_documents.167685

130. ν. 3883/2010

131. ν. 4361/2016

132. Ετήσια Έκθεση 2016, σ. 162 <https://www.synigoros.gr/?i=stp.el.annreports.415573>

133. Ετήσια Έκθεση 2013, σ. 110, και Ετήσια Έκθεση 2016, σ. 120 <https://www.synigoros.gr/?i=stp.el.annreports.167791> <https://www.synigoros.gr/?i=stp.el.annreports.415573>

στη συγκρότηση και λειτουργία της αρμόδιας επιτροπής¹³⁴ για την εξέταση των αιτήσεων υπαγωγής σε καθεστώς εναλλακτικής υπηρεσίας για τους αντιρρησίες συνείδησης. Ιδίως είχε τονιστεί το γεγονός ότι, λόγω της συχνής απουσίας των μη στρατιωτικών μελών, οι αξιωματικοί αποτελούσαν την πλειοψηφία. Η θέση του Συνηγόρου παρατέθηκε αυτολεξεί στην απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου «Παπαβασιλάκης κατά Ελλάδος» της 15.9.2016, με την οποία καταδικάστηκε η Ελλάδα για αυτήν ακριβώς τη ρύθμιση.

Ανταπόκριση: Με το άρθρο 23 παρ. 2,3 του νόμου 4609/2019, η σύνθεση μεταβάλλεται (*«τρεις καθηγητές ΑΕΙ ... ένας αξιωματικός»*), ούτως ώστε να μην είναι πλέον δυνατός ο σχηματισμός πλειοψηφίας από μόνα τα στρατιωτικά μέλη.

6. Υπουργός Επικράτειας

Προτάθηκε να εξεταστεί το ενδεχόμενο **θεσμοθέτησης Κάρτας Αναπηρίας**, με στόχο τόσο την ευχερή εξυπηρέτηση των κατόχων της στις συναλλαγές τους με υπηρεσίες του δημοσίου, ευρύτερου δημοσίου και ιδιωτικού τομέα, όσο και την προστασία των προσωπικών δεδομένων, κατά την διαδικασία χορήγησης παροχών, διευκολύνσεων ή πλεονεκτημάτων που συνδέονται με την αναπηρία.

7. Υπουργείο Εργασίας & Κοινωνικών υποθέσεων

Προτάθηκε η παράταση του δικαιώματος σε σύνταξη λόγω θανάτου σε **όλα τα άγαμα τέκνα που δεν έχουν συμπληρώσει το 24ο έτος της ηλικίας τους**. Με την εφαρμογή των διατάξεων της παρ. 2 του άρθρου 19 του ν. 4611/2019, για τα άγαμα τέκνα, των οποίων η συνταξιοδοτική απόφαση είχε εκδοθεί πριν την εφαρμογή του ν.4387/2016, εξακολουθούν να ισχύουν οι προϋποθέσεις φοίτησης σε αναγνωρισμένες σχολές για

134. Από τη θέσπιση της εναλλακτικής υπηρεσίας για τους αντιρρησίες συνείδησης (ν. 2510/1997), αρμόδια ήταν επιτροπή στην οποία συμμετείχαν δύο αξιωματικοί, δύο καθηγητές ΑΕΙ και ένας δικαστής (ήδη σύμβουλος ΝΣΚ με το ν. 3421/2005).

τη λήψη σύνταξης θανάτου **και με τον τρόπο αυτό διαχωρίζονται** από τα άγαμα τέκνα των οποίων η συνταξιοδοτική απόφαση εκδόθηκε μετά τον ν. 4387/2016.

Προτάθηκε η δυνατότητα **σωρευτικής είσπραξης σύνταξης και των βοηθημάτων του κοινωνικού μερίσματος και του επιδόματος τέκνων για τις άγαμες θυγατέρες**, ώστε να μην αποστερούνται τα απαραίτητα μέσα για την επιβίωσή τους¹³⁵.

Προτάθηκε η επέκταση της ρύθμισης του άρθρ. 85 του ν. 4582/2018 αναφορικά με την καταβολή εφάπαξ χρηματικού ποσού που αντιστοιχούσε σε περικοπές των συντάξεων κατηγορίας συνταξιούχων του Δημοσίου¹³⁶**και για τους πρώην συμβούλους και παρέδρους του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου**, καθώς οι δυο κατηγορίες συνδέονται στενά.

Προτάθηκε η τροποποίηση/ συμπλήρωση του άρθρου 37 του ν. 3996/2011 σύμφωνα με το οποίο, αν το ανάπηρο παιδί, ή σύζυγος ή αδελφός/ή, αναλάβει εργασία ή αυτοαπασχοληθεί, η καταβολή της σύνταξης διακόπτεται, και επαναχορηγείται εφόσον πάψει να ισχύει η εργασία του ανωτέρω προσώπου. Συγκεκριμένα, **προτάθηκε να δίνεται η δυνατότητα στον ενδιαφερόμενο να ζητήσει να συνταξιοδοτηθεί με άλλες διατάξεις**, κατά την κρίση του, εφόσον βεβαίως πληροί τις αντίστοιχες συνταξιοδοτικές προϋποθέσεις.

Προτάθηκε η νομοθετική ρύθμιση έτσι ώστε στις περιπτώσεις ασφαλισμένων που έχουν διαδοχικό χρόνο ασφάλισης, οι οποίοι έχουν συμπληρώσει το 67^ο έτος της ηλικίας τους και πληρούνται στο πρόσωπό τους οι ελάχιστες χρονικές προϋποθέσεις συνταξιοδότησης (4.500 η.α.) εφόσον το αίτημα κρίνεται και πάλι από τον τελευταίο φορέα απασχόλησης μετά τις διαδοχικές απορρίψεις και διαβιβάσεις των άλλων φορέων, **να χορηγείται η σύνταξη χωρίς την εξέταση της προϋπόθεσης των 1.000 ημερών ασφάλισης εκ των οποίων 300 ημέρες ασφάλισης την τελευταία πενταετία πριν την διακοπή της απασχόλησης ή την υποβολή της αίτησης συνταξιοδότησης**.

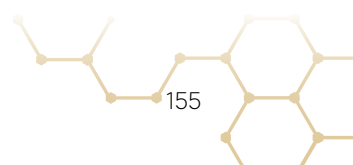
Προτάθηκαν τροποποιήσεις του άρθρου 93 του ν. 4387/2016 «Επίδομα Κοινωνικής Αλληλεγγύης Ανασφάλιστων Υπερηλίκων»

Συγκεκριμένα:

- **Προτάθηκε** η τροποποίηση της παρ. 1 περ. ε, καθώς και του άρθρου 3 της κατ' εξουσιοδότηση εκδοθείσας Κ.Υ.Α., ώστε ως κριτήριο για

135. Υπ' αριθ. 253742/37861/2019 έγγραφο της Αρχής

136. που είχαν πραγματοποιηθεί με τον ν. 4093/2012

την χορήγηση του επιδόματος κοινωνικής αλληλεγγύης ανασφάλιστων υπερηλίκων, να λαμβάνεται υπ' όψιν **το πραγματικό και όχι το φορολογητέο εισόδημα των αιτούντων**, όπως ισχύει και για το Κοινωνικό Επίδομα Αλληλεγγύης, λαμβανομένων υπ' όψιν ως προς τον συνυπολογισμό και των εξαιρέσεων της παρ. 2 του άρθρου 93 του ν. 4387/2016. Επικουρικά, προτάθηκε να μην συνυπολογίζεται τεκμαρτό εισόδημα το οποίο προκύπτει από την ελάχιστη αντικειμενική δαπάνη διαβίωσης, την αντικειμενική δαπάνη κατοικίας έως 80 τ.μ., και ενός αυτοκινήτου μικρού κυβισμού.

- **Προτάθηκε** η τροποποίηση της διάταξης του άρθρου 46 παρ. 4 του ν. 4520/2018, με την οποία δεν επιτρέπεται η άσκηση προσφυγής όταν ο λόγος της απόρριψης προέρχεται από στοιχεία που αντλούνται από άλλες αρχές (Α.Α.Δ.Ε. κ.λπ.) ως προς τα εισοδηματικά και περιουσιακά κριτήρια, ώστε να μην αποκλείονται από τον διοικητικό έλεγχο των αποφάσεων μετά από ένσταση των ενδιαφερομένων, τα ζητήματα που αφορούν την πλήρωση των εισοδηματικών κριτηρίων.
- **Προτάθηκε** η κατάργηση του στοιχείου ζ της παρ. 1 του άρθρου 93 του ν. 4387/2016, στο οποίο ορίζεται η μη καταβολή του επιδόματος κοινωνικής αλληλεγγύης ανασφάλιστων υπερηλίκων στις περιπτώσεις κατά τις οποίες *«ο/η σύζυγος λαμβάνει σύνταξη από οποιαδήποτε πηγή μεγαλύτερη από την παροχή»*, επιπροσθέτως των εισοδηματικών κριτηρίων που ορίζονται στο ίδιο άρθρο. Αυτό έχει ως συνέπεια την αδικαιολόγητα δυσμενέστερη μεταχείριση αιτούντων, με ίδιο οικογενειακό εισόδημα (κατώτερο ή ίσο των 8640 ευρώ), όταν ο/ή σύζυγος λαμβάνει σύνταξη έστω και ένα ευρώ μεγαλύτερη της παροχής, ενώ στις περιπτώσεις που το ίδιο ή και μεγαλύτερο εισόδημα προέρχεται από άλλες πηγές (π.χ. μισθώματα) χορηγείται η παροχή.
- **Προτάθηκε** η διεύρυνση της καταβολής για όλους τους ανασφάλιστους υπερήλικες των προβλεπόμενων εξόδων κηδείας σύμφωνα με το άρθρο 45 παρ. 8 του ν. 1296/1982, δικαίωμα που δεν προβλέπεται στις περιπτώσεις θανάτου δικαιούχου της «διάδοχης» της σύνταξης ανασφάλιστου υπερήλικα παροχής του άρθρου 93 του ν. 4387/2016.
- **Προτάθηκε** οι ανασφάλιστοι υπερήλικες που λαμβάνουν το επίδομα κοινωνικής αλληλεγγύης ανασφάλιστων υπερηλίκων σύμφωνα με το 93 του ν. 4387/2016 οι οποίοι υπάγονται στο καθεστώς υγειονομικής περίθαλψης ανασφάλιστων, να ενταχθούν στο καθεστώς που ίσχυε προηγουμένως για τους ανασφάλιστους υπερήλικες και εξακολουθεί να ισχύει για όσους λαμβάνουν την σύνταξη ανασφάλιστου υπερήλικα σύμφωνα με τις προηγούμενες διατάξεις του ν. 1296/1982.

Προτάθηκε η τροποποίηση της διάταξης του άρθρου 12 παρ. 2 ν. 4387/2016¹³⁷, ώστε στις περιπτώσεις χορήγησης σύνταξης λόγω θανάτου να περιληφθούν ρητά στο πεδίο εφαρμογής της εξαίρεσης από την τριετή ελάχιστη διάρκεια του γάμου **και οι περιπτώσεις κατά τις οποίες το τέκνο αναγνωρίστηκε πριν την τέλεση του γάμου**.

Προτάθηκε η τροποποίηση της διάταξης του άρθρου 103 παρ. 1 του ν. 4387/2016, ώστε να μην επιβάλλεται η επιστροφή αχρεωστήτως καταβληθεισών παροχών στους καλοπίστως εισπράξαντες καθώς επίσης και η μείωση του ανώτατου ορίου της μηνιαίας δόσης στις περιπτώσεις καταλογισμού, στο ¼ της καταβαλλόμενης παροχής.

Προτάθηκε η συμπλήρωση της διάταξης της παρ. 2 της υποπαρ. ΙΑ.6 του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, με την οποία επιμηκύνθηκε ο χρόνος παραγραφής των αξιώσεων των ασφαλιστικών φορέων για αχρεωστήτως καταβληθείσες παροχές στα 20 έτη. Συγκεκριμένα προτάθηκε η υιοθέτηση διάταξης ανάλογης με το άρθρο 95 του ν. 4387/2016, το οποίο αφορά την παραγραφή αξιώσεων του ΕΦΚΑ από μη καταβληθείσες εισφορές, με αναδρομική ισχύ, ώστε να μην αναζητώνται παροχές για τις οποίες η αξίωση του φορέα είχε ήδη παραγραφεί κατά την ημερομηνία θέσεως σε ισχύ του ν. 4093/2012, οι δε ήδη καταλογισθείσες να επιστρέφονται μετά από αίτηση των ενδιαφερομένων.

Προτάθηκε η επέκταση του επιδόματος μακροχρονίως ανέργων που προβλέπεται από τις διατάξεις του άρθρου πρώτου¹³⁸ του Ν. 4093/2012, στο οποίο ορίζεται ότι το επίδομα μακροχρονίως ανέργων χορηγείται σε «Έλληνες υπηκόους και υπηκόους κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης». Συγκεκριμένα προτάθηκε **η επέκταση σε υπηκόους τρίτων χωρών, οι οποίοι εξομοιώνονται με τους Έλληνες και Ευρωπαίους πολίτες**, σχετικά με την πρόσβαση σε παροχές και δικαιώματα, βάσει διατάξεων της ευρωπαϊκής και εσωτερικής νομοθεσίας, όπως π.χ. οι επί μακρόν διαμένοντες και οι κάτοχοι άδειας διαμονής δεύτερης γενιάς.

Προτάθηκε η αντικατάσταση των διατάξεων του ν.1295/1982¹³⁹ που διέπει το καθεστώς απασχόλησης των εθνοφυλάκων, ώστε να αποδοθεί στην απασχόληση αυτή ο ορθός νομικός χαρακτηρισμός της εξαρτημένης εργασίας, αντί της εθελοντικής, να αρθούν οι αντιφάσεις που

137. όπως τροποποιήθηκε με την παρ. 3 του άρθρου 19 ν. 4611/2019

138. παρ. ΙΑ, υποπαράγραφος ΙΑ.1, περίπτωση ΙΙΙ

139. ΦΕΚ Α 126, «Περί Εθνοφυλακής», όπως τροποποιήθηκε από το άρθρο 7 του ν. 1407/1983, και στη συνέχεια από την παρ. 5 του άρθρου 8 του ν. 3257/04, (ΦΕΚ Α 143)

παρουσιάζονται ως προς την νομική τους αντιμετώπιση και να αναγνωρισθούν τα εργασιακά και ασφαλιστικά δικαιώματά τους.

Προτάθηκε να προβεί το Υπουργείο στις απαραίτητες ενέργειες, έτσι ώστε οι ασφαλισμένες, οι οποίες με την ένταξη τους στον Ε.Δ.Ο.Ε.Α.Π. απώλεσαν το δικαίωμα λήψης 6μηνης ειδικής παροχής προστασίας μητρότητας¹⁴⁰, **να συνεχίσουν να τη λαμβάνουν** είτε από το ΙΚΑ είτε από τον ασφαλιστικό φορέα στον οποίο υπήχθησαν, τον Ε.Δ.Ο.Ε.Α.Π.

Ανταπόκριση: Το Υπουργείο Εργασίας εξετάζει την τροποποίηση του νομοθετικού πλαισίου που διέπει τη χορήγηση της ειδικής παροχής προστασίας μητρότητας.

Προτάθηκε η επέκταση της χορήγησης της ειδικής παροχής προστασίας μητρότητας και στις μητέρες απασχολούμενες που δεν δικαιούνται την 9μηνη άδεια ανατροφής τέκνου του δημοσιοϋπαλληλικού κώδικα.

Έχει προταθεί ήδη από το 2008, **η επέκταση της χορήγησης του επιδόματος απόλυτης αναπηρίας σε όλους τους συνταξιούχους γήρατος που χρήζουν συμπαράστασης ετέρου προσώπου, και όχι μόνο στους τυφλούς**, με τροποποίηση της παραγράφου 3 του άρθρου 42 του Ν. 1140/1981, έτσι ώστε αυτή να προβλέπει ότι: «Το ποσόν της καταβαλλόμενης σύνταξης στους συνταξιούχους Ασφαλιστικών Φορέων αρμοδιότητας Υπουργείου Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας, προσαυξάνεται κατά ποσοστό 50% εφόσον ο συνταξιούχος, σύμφωνα με απόφαση της αρμόδιας υγειονομικής επιτροπής, βρίσκεται διαρκώς σε κατάσταση που απαιτεί συνεχή επίβλεψη, περιποίηση και συμπαράσταση ετέρου προσώπου (απόλυτος αναπηρία)». **Η πρόταση παραμένει επίκαιρη** καθώς ο Συνήγορος σταθερά γίνεται αποδέκτης αναφορών από πολίτες που χρήζουν συμπαράστασης ετέρου προσώπου και δεν δικαιούνται το επίδομα, επειδή λαμβάνουν σύνταξη γήρατος.

8. Υπουργείο Εσωτερικών

Μετά την ψήφιση του ν. 4555/18, **ζητήθηκε να ρυθμιστεί νομοθετικά η απαλλαγή των ακινήτων που ποτέ δεν είχαν ηλεκτροδοτηθεί και δεν χρησιμοποιούνταν**, από την καταβολή δημοτικών τελών. Ο Συνήγορος υπογράμμισε ότι είναι επιβεβλημένο να επιλυθεί το ζήτημα των οφειλών από δημοτικά τέλη αυτής της κατηγορίας ακινήτων.

140. αρ. 142 ν. 3655/2008

Ανταπόκριση: Στο άρθρο 103 του ν. 4604/19, που αντικατέστησε την παρ. 2 του άρθρου 222 του ν. 4555/18, προβλέφθηκε ότι, οφειλές ακινήτου από δημοτικά τέλη που επιβλήθηκαν μέχρι την έναρξη ισχύος του νόμου, επειδή δεν είχε υποβληθεί από τον ιδιοκτήτη του δήλωση ότι δεν γινόταν χρήση αυτού και αφορούν διάστημα κατά το οποίο δεν είχε ποτέ ηλεκτροδοτηθεί, διαγράφονται ή παραλείπεται η βεβαίωσή τους, εφόσον δεν στοιχειοθετείται από την αρμόδια υπηρεσία του Δήμου η χρησιμοποίησή του κατά το χρονικό αυτό διάστημα. Επιπλέον, στην ίδια διάταξη επισημαίνεται ότι ποσά τα οποία καταβλήθηκαν, δεν αναζητούνται¹⁴¹.

Προτάθηκε η τροποποίηση του ληξιαρχικού νόμου¹⁴², **προκειμένου να απλοποιηθεί η διαδικασία διόρθωσης των ληξιαρχικών πράξεων** (αρ.13), στις περιπτώσεις σφαλμάτων που δεν αφορούν τα κύρια στοιχεία του ληξιαρχικού γεγονότος ή οφείλονται σε παραδρομή.

Προτάθηκε η τροποποίηση του Κώδικα Ιθαγένειας, **ώστε να μην αποκλείονται από την ελληνική ιθαγένεια παιδιά με σοβαρή αναπηρία**, τα οποία λαμβάνουν ειδική αγωγή και εκπαίδευση σε σχολείο γενικό ή ειδικό και πληρούν την προϋπόθεση συνεχούς φοίτησης για την απόκτηση ιθαγένειας (λόγω φοίτησης) στη βάση του αρ. 1Β Κ.Ε.Ι., αλλά δεν πληρούν πάντα την προϋπόθεση της επιτυχούς φοίτησης λόγω της αναπηρίας τους.

Προτάθηκε να προβλεφθεί στον Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας **η δυνατότητα κτήσης της ιθαγένειας και από ανηλίκους με αναπηρία** που, λόγω της σοβαρότητας της κατάστασής τους αλλά και των ελλείψεων του εκπαιδευτικού συστήματος, δεν ήταν σε θέση να φοιτήσουν σε σχολείο, αλλά εντάχθηκαν με βάση τις ανάγκες τους σε άλλου τύπου δομές.

Ανταπόκριση: Το Υπουργείο ανταποκρίθηκε θετικά και **προχώρησε στην θέσπιση του αρ. 31 ν.4604/2019**, που προέβλεπε τη σχετική δυνατότητα.

ΑΠΟΔΟΧΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΩΝ ΕΤΩΝ

Με την ψήφιση του νόμου 4604/2019 για την τροποποίηση του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας, έγιναν αποδεκτές αρκετές από τις προτάσεις του Συνηγόρου, κάποιες από τις οποίες χρονολογούνται τουλάχιστον από την Ετήσια Έκθεση της Αρχής του 2005 και επαναλαμβάνονταν τακτικά έκτοτε. Ανάμεσα σε αυτές ξεχωρίζουν οι εξής:

141. https://www.synigoros.gr/?i=state-citizen-relations.el.telos_ka8ariotitas.565706

142. ν. 344/1976

α) **Είχε προταθεί η ενοποίηση και απλοποίηση των διαδικασιών απόδοσης ελληνικής ιθαγένειας σε αιτούντες ομογενείς από την πρώην Σοβιετική Ένωση**, καθώς πολλοί παραμένουν επί πολλά έτη σε διαδικασία αβεβαιότητας χωρίς να μπορούν να προσκομίσουν αρκετά αποδεικτικά στοιχεία που θα έπειθαν τα αρμόδια όργανα περί την ομογενειακή ιδιότητά τους, αλλά και γιατί υφίσταται δυσχέρεια στη σύσταση των Ειδικών Επιτροπών που θα έκριναν τα αιτήματά τους.

Ανταπόκριση: Με το αρ. 39 του ανωτέρω νόμου γίνεται αποδεκτή η σύσταση της Αρχής και πλέον καταργούνται οι Ειδικές Επιτροπές που έκριναν τέτοια αιτήματα. Όσοι αιτούντες διαμένουν στην Ελλάδα, ανεξάρτητα του καθεστώτος διαμονής τους, κρίνονται για το βαθμό ένταξής τους στην Ελλάδα από τις τακτικές επιτροπές πολιτογράφησης που λειτουργούν σε κάθε Περιφέρεια της χώρας. Όσοι δε ζουν στο εξωτερικό, υπάγονται στις ίδιες διαδικασίες που προβλέπονται για όσους αιτούνται την ελληνική ιθαγένεια ως ανήκοντες στο ελληνικό έθνος.

β) **Είχε προταθεί ο προσδιορισμός του «καθορισμού» της ελληνικής ιθαγένειας**. Όπως είχε παρατηρήσει η Αρχή, βασικό σημείο προβληματισμού σχετικά με τη διαδικασία διαπίστωσης/καθορισμού ιθαγένειας συνιστούσε το γεγονός ότι η εν λόγω διαδικασία προβλεπόταν μεν στο άρθρο 25 παρ.2 του Κ.Ε.Ι., απουσίαζε όμως παντελώς η περιγραφή της. Δεν υπήρχαν, δηλαδή, προβλέψεις σχετικά με τις προϋποθέσεις και τα δικαιολογητικά για την υποβολή αιτήματος διαπίστωσης/καθορισμού, αλλά και για τη διαδικασία εξέτασης αυτού. Παρεχόταν, έτσι, η δυνατότητα αυθαίρετων επιλογών μεταξύ αυστηρότερων ή ελαστικότερων πρακτικών εκ μέρους των αποφασιστικών οργάνων και ευνοούνταν η διοικητική αυθαιρεσία.

Ανταπόκριση: Σε συμφωνία με τις προτάσεις της Αρχής, πλέον και με το αρ. 40 του ν. 4604/2019, **εννοιολογείται ο όρος του «καθορισμού ιθαγένειας»**. Παράλληλα, διευθετείται και το παρεμφερές ζήτημα της «αμφισβήτησης ιθαγένειας» που επίσης ταλαιπωρούσε πολίτες με χρόνιες διαδικασίες.

γ) **Είχε προταθεί η πρόβλεψη διαδικασίας καθορισμού ιθαγένειας Ελλήνων Ρομά με μακρά ιστορική παρουσία στην Ελλάδα**.

Ανταπόκριση: Με τις διατάξεις του άρθρου 46 **συστήνεται ειδική διαδικασία καθορισμού της ελληνικής ιθαγένειας** για πρόσωπα που, όντας Ρομά στην καταγωγή, διαβιούν επί αρκετές γενιές στην Ελλάδα, αλλά δεν μπορούν να αποδείξουν με έγγραφα τεκμήρια την καταγωγή τους από Έλληνες πολίτες. Με τη διαδικασία αυτή, που μπορεί να εμπλέξει και την εισηγητική αρμοδιότητα Επιτροπών Πολιτογράφησης, δύναται να ξεπεραστούν εμπόδια ασαφειών στις εγγραφές προσώπων που, αν

και διέθεταν τεκμήρια καταγωγής από Έλληνες πολίτες, αντιμετώπιζαν ιδιαίτερες δυσκολίες κατά τη διαδικασία καθορισμού της ιθαγένειάς τους (π.χ. λόγω ασυμφωνίας ονοματολογικών στοιχείων). Για το σχεδιασμό του άρθρου, όπως αναφέρεται και στην αιτιολογική έκθεση του νόμου, αξιοποιούνται προτάσεις του Συνηγόρου που είχαν υποβληθεί με την ειδική έκθεση για τη Δημοτολογική Τακτοποίηση των Ελλήνων Ρομά ήδη από το 2009¹⁴³.

9. Υπουργείο Οικονομίας¹⁴⁴

Προτάθηκε η έκδοση Κώδικα Δεοντολογίας **για την πρόσβαση ανηλίκων στα ίντερνετ καφέ**, σε συνέχεια της ήδη υφιστάμενης πρόβλεψης της παραγράφου 4α του άρθρου 7α του ν. 2251/1994

Προτάθηκε η οριοθέτηση του **πλαισίου χρήσης** (ιδίως πρόσβασης στο διαδίκτυο) **συσκευών κινητής τηλεφωνίας από παιδιά**.

Μεταξύ άλλων, συστήνονται:

1. Δέσμευση των εταιρειών **στη συστηματική και συγκροτημένη ενημέρωση όλων των συνδρομητών - καταναλωτών τους σχετικά με τη χρήση του τηλεφώνου από ανήλικο**, ιδίως ως προς: α) την δέσμευση των εταιρειών να γνωστοποιούν στους γονείς την υποχρέωση τους να δηλώσουν στην εταιρεία τη χρήση του κινητού από παιδί, β) τους ενδεχόμενους κινδύνους (ιδίως σε σχέση με τη δημοσιοποίηση προσωπικών στοιχείων των παιδιών, εικόνας και δεδομένων, που μπορεί να τα εκθέσει σε τρίτους ή να τους προκαλέσει δυσάρεστα συναισθήματα) και γ) τα διαθέσιμα ειδικά προγράμματα που προορίζονται για χρήση από ανήλικους και είναι σχεδιασμένα, ώστε να αυξάνουν τον βαθμό προστασίας τους.
2. Σε περίπτωση που το πρόγραμμα χρησιμοποιείται από ανήλικο, **υιοθέτηση ενιαίας πρακτικής από τις εταιρείες προκειμένου να συ-**

143. <https://www.synigoros.gr/?i=equality.el.imnationetc.438344>

144. Οι συγκεκριμένες προτάσεις έχουν υποβληθεί, κατόπιν εισήγησης του Συνηγόρου, στο πλαίσιο του έργου της Επιτροπής Προστασίας Ανηλίκων, στην οποία ο Συνήγορος προεδρεύει δια της Βοηθού Συνηγόρου στον Κύκλο Δικαιωμάτων του Παιδιού. Η Επιτροπή αποτελεί συμβουλευτικό όργανο της Γενικής Γραμματείας Εμπορίου και Προστασίας Καταναλωτή βάσει του άρθρου 7α του νόμου 2251/94 και έχουν οριστεί ως μέλη της εκπρόσωποι από το δημόσιο τομέα, την αγορά και την ακαδημαϊκή κοινότητα.

μπληρώνεται ειδικό πεδίο (checkbox) στη σύμβαση και να καταχωρείται η σχετική πληροφορία. Η καταχώρηση της πληροφορίας (ότι ο αριθμός/ πρόγραμμα χρησιμοποιείται από παιδί) θα πρέπει να υποχρεώνει την εταιρεία να απέχει από οχλήσεις για την προώθηση καταναλωτικών προϊόντων κάθε είδους (ανανεώσεις ή επεκτάσεις προγραμμάτων κ.λπ).

3. Συστήνεται, επιπλέον, η δημιουργία μηχανισμού ενημέρωσης των γονέων για την πρόσβαση σε περιεχόμενο ακατάλληλο για παιδιά, ως προφίλ προειδοποιήσεων με τη μορφή ένδειξης.
4. Προτείνεται, περαιτέρω, η δημιουργία μηχανισμού online καταγραφής αναφορών/ καταγγελιών για γονείς και παιδιά, διασυνδεδεμένου με τις αρμόδιες αρχές.

Προτάθηκε η τροποποίηση του θεσμικού πλαισίου για την πώληση προϊόντων καπνού, ώστε ο νόμος 4419/2016 ρητά να συμπεριλάβει όλα τα νέα προϊόντα καπνού στις απαγορεύσεις, περιορισμούς και υποχρεώσεις σε σχέση με την προστασία των ανηλίκων, που ισχύουν για τα συμβατικά προϊόντα καπνού.

10. Υπουργείο Οικονομικών

& Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων

Προτάθηκε η τροποποίηση της υπ' αρ. 329/78917/2018 Κοινής Απόφασης των Υπουργών Οικονομικών και Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων ούτως ώστε, εκτός των ήδη προβλεπόμενων εξαιρέσεων, να μην προσμετρώνται στο συνολικό ετήσιο ατομικό εισόδημα για τον υπολογισμό του αγροτικού εισοδήματος το Κοινωνικό Μέρισμα, το Κοινωνικό Εισόδημα Αλληλεγγύης και εν γένει οι παροχές κοινωνικού και προνοιακού χαρακτήρα που στόχο έχουν την αντιμετώπιση της φτώχειας και της ανθρωπιστικής κρίσης.

& Υπουργείο Εργασίας

Προτάθηκε η προστασία από την κατάσχεση και τον συμψηφισμό καθώς και η εξαίρεση από το εισόδημα του εξωιδρυματικού επιδόματος¹⁴⁵ που χορηγείται σε πάσχοντες από τετραπληγία-παραπληγία ασφαλισμέ-

145. Άρθρο 42 του ν. 1140/1981 (ΦΕΚ Α 68)

νους φορέων κοινωνικής ασφάλισης, αντίστοιχα με τα προβλεπόμενα στο άρθρο 81 του ν. ν. 4611/2019, τα οποία έχουν εφαρμογή στην προνοιακή οικονομική ενίσχυση που χορηγείται στους ανασφάλιστους και τους ασφαλισμένους του Δημοσίου με την ίδια αναπηρία.

& Υπουργείο Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής

Προτάθηκε η τροποποίηση του άρθρου 17 του ν. 27/1975 περί βεβαίωσης και καταβολής του φόρου πλοίων δευτέρας κατηγορίας, δια της προσθήκης διάταξης που θα ορίζει **ότι εξαιρούνται της επιβολής φόρου και εισφοράς τα υπό ελληνική σημαία κλαπέντα πλοία έως της ευρέσεώς τους**. Με τον τρόπο αυτό εκτιμάται ότι θα εξορθολογιστεί η φορολογική μεταχείριση των κλαπέντων πλοίων, η επιβολή φορολογικών επιβαρύνσεων επί των οποίων δεν αναστέλλεται σε περίπτωση κλοπής τους. Η κλοπή θεωρείται ότι επιφέρει προσωρινή απώλεια της νομής και κατοχής, η οποία ενδέχεται μεταγενέστερα να ανακτηθεί. Ελλείψει, δε, ειδικότερης ρύθμισης στο ν. 27/1975, αυτό έχει ως αποτέλεσμα οι ιδιοκτήτες των κλαπέντων πλοίων να εξακολουθούν να φορολογούνται σαν να τα έχουν ακόμη στην κατοχή τους.

Ανταπόκριση: Η Διεύθυνση Άμεσης Φορολογίας της Α.Α.Δ.Ε. εξέφρασε την άποψη ότι δεν είναι δυνατή η τροποποίηση της εν λόγω διάταξης, διότι εντάσσεται στις διατάξεις αυξημένης τυπικής ισχύος του ν. 27/1975, κατά το άρθρο 107 του Συντάγματος¹⁴⁶. Ο Συνήγορος αντέταξε το επιχείρημα ότι αυξημένης τυπικής ισχύος είναι μόνο συγκεκριμένες διατάξεις του ν. 27/1975 και όχι το σύνολο αυτού. Δεν έχει υπάρξει περαιτέρω ανταπόκριση της διοίκησης.

ΑΠΟΔΟΧΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΩΝ ΕΤΩΝ

Υπουργεία Οικονομικών & Εργασίας

Είχε προταθεί να κατοχυρωθεί με διάταξη νόμου η μη ένταξη των προνοιακών επιδομάτων σε ΑμεΑ σε καμία κατηγορία εισοδήματος και η προστασία τους από την κατάσχεση και τον συμψηφισμό, καθώς η αρχική σχετική πρόβλεψη σε Υπουργική Απόφαση παρουσίασε σοβαρά προβλήματα κατά την εφαρμογή της.

Ανταπόκριση: Στον ν. 4611/2019 συμπεριλήφθηκε το άρθρο 81 σύμφωνα με το οποίο «τα χρηματικά ποσά που καταβάλλονται από τον Οργανισμό

146. «Προστασία κεφαλαίων εξωτερικού και ειδική οικονομική νομοθεσία»

Προνοιακών Επιδομάτων και Κοινωνικής Αλληλεγγύης (Ο.Π.Ε.Κ.Α.) ως προνοιακές παροχές σε χρήμα σε άτομα με αναπηρία **δεν εμπίπτουν σε καμία κατηγορία εισοδήματος και δεν φορολογούνται**. Το ποσό των προνοιακών παροχών σε χρήμα σε άτομα με αναπηρία, **δεν υπόκειται σε οποιαδήποτε κράτηση ή εισφορά, δεν κατάσχεται εις χείρας του Δημοσίου ή τρίτων, κατά παρέκκλιση κάθε γενικής ή ειδικής διάταξης και δεν συμψηφίζεται με βεβαιωμένα χρέη προς τη φορολογική διοίκηση και το Δημόσιο** εν γένει, τους δήμους, τις περιφέρειες, τα νομικά πρόσωπα των Ο.Τ.Α. α' και β' βαθμού, τα ασφαλιστικά ταμεία ή τα πιστωτικά ιδρύματα και δεν υπολογίζεται στα εισοδηματικά όρια για την καταβολή οποιασδήποτε παροχής κοινωνικού ή προνοιακού χαρακτήρα». ¹⁴⁷

Είχε προταθεί η διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής της διάταξης του άρθρου 43 Α του ν. 4172/2013, ώστε να συμπεριληφθούν στις εξαιρέσεις από την υποχρέωση καταβολής ειδικής εισφοράς αλληλεγγύης **όλες οι περιπτώσεις βαριάς αναπηρίας**, με κριτήριο το ποσοστό αναπηρίας και όχι το είδος αυτής, για λόγους συνολικής προστασίας και ίσης μεταχείρισης των διαφορετικών κατηγοριών ΑμεΑ.

Ανταπόκριση: Με το άρθρο 18 παρ.1 του πολύ πρόσφατου ν. 4646/2019¹⁴⁸, προβλέπεται, ότι από την υποχρέωση καταβολής ειδικής εισφοράς αλληλεγγύης **«εξαιρούνται και δεν προσμετρώνται τα εισοδήματα των προσώπων που παρουσιάζουν αναπηρίες κάθε μορφής σε ποσοστό από ογδόντα τοις εκατό (80%) και άνω»**.

11. Υπουργείο Παιδείας & Θρησκευμάτων

Προτάθηκε η άμεση **ανάκληση του από 04.06.2013 εγγράφου του Υπουργείου**, που αφορά τον εμβολιασμό των παιδιών, ενόψει της εγγραφής στο Νηπιαγωγείο και το Δημοτικό Σχολείο, και η αντικατάστασή του από άλλο, που δεν θα καταλείπει καμία αμφιβολία σχετικά με την υποχρεωτικότητα της διενέργειας των προβλεπόμενων εμβολίων, με μόνη εξαίρεση την περίπτωση ιατρικής αντένδειξης, και όχι την αντίθετη επιθυμία του γονέα.

Προτάθηκε η αναγνώριση του διαστήματος απουσίας των εκπαιδευτικών, λόγω επαπειλούμενης κύησης, **ως διαστήματος διδακτικής υπηρεσίας**.

147. https://www.synigoros.gr/?i=state-citizen-relations.el.pros_dimosio.579120

148. ΦΕΚ Α 201/12.12.2019

Ανταπόκριση: Το αρμόδιο τμήμα του Υπουργείου Παιδείας¹⁴⁹ δεσμεύτηκε ότι θα εισηγηθεί στην ηγεσία του Υπουργείου να γίνει δεκτή η πρόταση του Συνηγόρου.

Προτάθηκε εκ νέου¹⁵⁰ η επανεξέταση της διακοπής του επιμισθίου εκπαιδευτικών γυναικών αποσπασμένων στο εξωτερικό που βρίσκονται σε άδεια ανατροφής τέκνου, λαμβανομένης υπόψη της εγκατάστασης των ως άνω εκπαιδευτικών στο εξωτερικό και των αυξημένων δαπανών που συνεπάγεται η διαβίωση των ιδίων και των τέκνων τους σε χώρες του εξωτερικού. Ο Συνήγορος θεωρεί ότι περικοπή του επιμισθίου, ένα ουδέτερο κατ' αρχήν μέτρο που φαίνεται να εφαρμόζεται με γενικό και απρόσωπο τρόπο, συνιστά αθέμιτη και πάντως όχι ειδικά δικαιολογημένη έμμεση διάκριση λόγω φύλου, που συνδέεται με την άσκηση δικαιώματος γονικής άδειας ανατροφής παιδιού και αντίκειται στην εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών, όπως αυτή κατοχυρώνεται από τη νομοθεσία.

Προτάθηκε η διεύρυνση της λίστας των παθήσεων, στην οποία παρέμπει το άρθρο 13 § 1 περ. γ' του ΠΔ 50/1996 και επιτρέπουν την κατά προτεραιότητα μετάθεση ή τοποθέτηση εκπαιδευτικών ή την εξαίρεσή τους από τον χαρακτηρισμό τους ως υπεράριθμων. Ο Συνήγορος προέβη στην ανωτέρω πρόταση λαμβάνοντας υπόψη του σχετική (από το 2016) πρόταση του Κ.Ε.Σ.Υ.

Προτάθηκε η τροποποίηση των μεταβατικών διατάξεων της Υ.Α. υπ'αρ. 54929/Ζ1/08.04.2019 σχετικά με την αναγνώριση της συνάφειας τίτλων μεταπτυχιακών σπουδών με το αντικείμενο της Ειδικής Αγωγής και της Σχολικής Ψυχολογίας, προκειμένου να μην ανατραπεί το πλαίσιο αναγνώρισης συνάφειας των τίτλων αυτών για όσους άρχισαν τη φοίτησή τους πριν από την δημοσίευση των σχετικών κριτηρίων από το Ι.Ε.Π. και τη συνέχισαν βασιζόμενοι στις διαβεβαιώσεις του φορέα ότι στην περίπτωση τους θα εφαρμοστούν τα παλαιότερα κριτήρια. Κατά την άποψη του Συνηγόρου, αυτό επιβάλλει η αρχή της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και της ισότιμης μεταχείρισης των κατόχων μεταπτυχιακών τίτλων, ανεξάρτητα από το χρόνο κτήσης τους.

Προτάθηκε να απαλειφθεί η προβλεπόμενη στον ν. 4547/2018 προϋπόθεση, σύμφωνα με την οποία, προκειμένου να δικαιούται ένας μαθητής να συμμετέχει στις πανελλήνιες εξετάσεις με τις ειδικές διατάξεις που αφορούν τα εσπερινά σχολεία, έπρεπε υποχρεωτικά να έχει φοιτήσει σε

149. Τμήμα Δ' Στελεχών Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

150. Σημ: ο Συνήγορος είχε διαμεσολαβήσει για το ίδιο θέμα το 2017

εσπερινό λύκειο επί τρία πλήρη σχολικά έτη, αντί για δύο που ίσχυε έως τότε. Ο Συνήγορος υποστήριξε ότι, κατ' αυτόν τον τρόπο, στερούνταν το δικαίωμα πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, κατά τα ισχύοντα για τους τελειοφοίτους των εσπερινών σχολείων, αφενός όσοι μαθητές φοιτούσαν κατά την Α' τάξη σε ημερήσιο λύκειο και μετεγγράφησαν στη συνέχεια σε εσπερινό, μη δυνάμενοι να εργαστούν νομίμως πριν τη συμπλήρωση του 15^{ου} έτους της ηλικίας τους ή λόγω όψιμης μεταβολής των οικονομικών συνθηκών, αφετέρου ενήλικες μαθητές που φοίτησαν κατά το παρελθόν στην Α' τάξη ημερήσιου ΓΕ.Λ. ή ΕΠ.ΑΛ. και επέστρεψαν μετά από έτη σε εσπερινό λύκειο για τη συνέχιση των σπουδών τους.

Επίσης, ως προς τα εσπερινά σχολεία, **προτάθηκε να δίνεται η δυνατότητα κατ' εξαίρεση εγγραφής μαθητών που αποδεδειγμένα ανήκουν σε ευάλωτες πληθυσμιακές ομάδες** όπως τα παιδιά Ρομά, οι ασυνόδετοι ανήλικοι και οι ανήλικοι που παρακολουθούνται από τις υπηρεσίες επιμελητών ανηλίκων, εφόσον οι ίδιοι το επιθυμούν.

Ανταπόκριση: Με την έκδοση του ν. 4610/2019¹⁵¹ υιοθετήθηκαν μερικώς οι προτάσεις του Συνηγόρου: α) προβλέφθηκε κατοχύρωση του δικαιώματος πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, μέσω των ειδικών διατάξεων των εσπερινών λυκείων, και για τους μαθητές που φοιτούν μόνο στις Β' και Γ' τάξεις εσπερινού σχολείου, εφόσον οι μαθητές αυτοί δεν πληρούσαν κατά την έναρξη των σχολικών ετών 2017-2018 και 2018-2019 τις προϋποθέσεις εγγραφής σε εσπερινό λύκειο (μη συμπλήρωση του 15ου έτους ηλικίας και αδυναμία προσκόμισης πιστοποιητικού νόμιμης εργασίας)¹⁵², β) έγινε δεκτή η πρόταση για κατ' εξαίρεση εγγραφή στα εσπερινά γυμνάσια και λύκεια των ανηλίκων που αποδεδειγμένα παρακολουθούνται από τις υπηρεσίες επιμελητών ανηλίκων.¹⁵³

& Υπουργείο Οικονομικών

Προτάθηκε η τροποποίηση του νομοθετικού πλαισίου για τη χορήγηση του στεγαστικού επιδόματος στους φοιτητές των ιδρυμάτων της Ανώτατης Εκπαίδευσης και ειδικότερα της Κ.Υ.Α. 140832/Ζ1/25.08.17. Μεταξύ άλλων, προτάθηκε να μην προσμετρώνται τα ημιτελή κτίσματα στον υπολογισμό του περιουσιακού κριτηρίου για την χορήγηση του επιδόματος, καθώς τόσο στον νόμο όσο και στη σχετική Κ.Υ.Α. δεν γινόταν

151. ΦΕΚ Α' 70

152. άρθρο 218

153. άρθρο 219

αναφορά σε «ακίνητη περιουσία» ή σε «κτίσματα» αλλά σε «κατοικία» και μάλιστα «ιδιοχρησιμοποιούμενη ή εκμισθωμένη», στην έννοια της οποίας δεν εμπίπτουν τα ημιτελή κτίσματα.

Ανταπόκριση: Το Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, συμμορφούμενο με τις προτάσεις του Συνηγόρου, εξέδωσε την αρ. 86646/Ζ1/30.05.19 εγκύκλιο οδηγία που αφορά το στεγαστικό επίδομα ακαδημαϊκού έτους 2018-2019, στην οποία ορίζεται ότι, για τον υπολογισμό του περιουσιακού κριτηρίου, οι γονείς του φοιτητή ή ο ίδιος θα πρέπει να είναι κύριοι ή επικαρπωτές κατοικιών που υπερβαίνουν τα 200 τ.μ. αθροιστικά, **στα οποία δεν προσμετρώνται τα δηλωθέντα στη δήλωση Ε9 ως ημιτελή κτίσματα.**

ΑΠΟΔΟΧΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΩΝ ΕΤΩΝ

Είχε προταθεί η θεσμοθέτηση άδειας μητρότητας για τις αναπληρώτριες εκπαιδευτικούς, δεδομένου ότι υπήρχαν μεγάλες ανισότητες μεταξύ αναπληρωτριών εκπαιδευτικών και μονίμων εκπαιδευτικών, σε ό,τι αφορά το καθεστώς χορήγησης αδειών σχετιζόμενων με την μητρότητα. Συγκεκριμένα ο Συνήγορος πρότεινε τη θεσμοθέτηση άδειας μητρότητας για τις αναπληρώτριες εκπαιδευτικούς, διάρκειας 3 ½ μηνών, η οποία θα χορηγείται αποκλειστικά μετά τη λήξη της άδειας λοχείας.

Ανταπόκριση: Η πρόταση του Συνηγόρου έγινε δεκτή από το Υπουργείο και **ενσωματώθηκε στο άρθρο 26¹⁵⁴ του ν. 4599/2019¹⁵⁵.** Μάλιστα, στη σχετική αιτιολογική έκθεση υπάρχει μνεία στο έγγραφο του Συνηγόρου.

Είχε προταθεί η αναδιτύπωση του ορισμού της μονογονεϊκής οικογένειας της Υ.Α 64833/Ζ1/2018 για την μοριοδότηση ευπαθών ομάδων, ενόψει χορήγησης υποτροφίας του Ι.Κ.Υ., ώστε να περιλαμβάνει τις περιπτώσεις οικογενειών, στις οποίες ο ένας γονέας ασκεί το σύνολο της γονικής μέριμνας με βάση δικαστική απόφαση.

Ανταπόκριση: Εκδόθηκε η ΚΥΑ 137998/Ζ1/2019¹⁵⁶ των Υπουργών Ανάπτυξης και Επενδύσεων - Παιδείας και Θρησκευμάτων, **η οποία δίνει έναν πιο διευρυμένο ορισμό της μονογονεϊκής οικογένειας** -για τον συγκεκριμένο σκοπό- που περιλαμβάνει την οικογένεια, όπου ο ένας γονέας ασκεί αποκλειστικά την επιμέλεια του τέκνου, μεταξύ άλλων και βάσει δικαστικής απόφασης.

154. «Στήριξη φροντίδας τέκνου αναπληρωτών εκπαιδευτικών»

155. ΦΕΚ 40/Α

156. ΦΕΚ 3572/Β/2019

12. Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας

Καθώς η Διοίκηση συχνά επικαλείται την παρ. 4 του άρθρου 20 του ν.4067/2012¹⁵⁷ όπως επίσης και το άρθρο 24 παρ. 3.4.1. του Κτιριοδομικού Κανονισμού¹⁵⁸ για να μην επιτρέψει τη δημιουργία ράμπας (και κατά συνέπεια σκαλοπατιού) για την πρόσβαση ΑμεΑ σε υφιστάμενα κτίρια προτάθηκε:

- α) η κατάργηση απαίτησης άδειας από την Υπηρεσία Δόμησης
- β) η άμεση έκδοση της υπουργικής απόφασης με ειδική πρόβλεψη για τις περιπτώσεις προσβασιμότητας σε υφιστάμενα κτίρια
- γ) η πρόβλεψη επιβολής κυρώσεων για περιπτώσεις που διαμορφώσεις δημιουργούν στο σύνολό τους προβλήματα στην προσβασιμότητα ή καταργούν υφιστάμενη και ιδίως μοναδική πρόσβαση ΑμεΑ
- δ) έγκριση σχεδίου πριν από οποιαδήποτε τοποθέτηση από τον οικείο Δήμο με την ακριβή θέση των όσων τοποθετούνται στους κοινόχρηστους χώρους όπως κολώνες φωτισμού ή μεταφοράς ηλεκτρικού ρεύματος, κουτιά δικτύων (τηλεπικοινωνιών, κλπ), σηματοδότες, περίπτερα, εμπορεύματα, ζαρντινιέρες, τραπεζοκαθίσματα, ώστε να διασφαλίζεται η προσβασιμότητα. Επιβολή κυρώσεων για τοποθέτηση χωρίς προηγούμενη έγκριση ή δημιουργία εμποδίων
- ε) εξομοίωση του χώρου της παρόδιας στοάς με τις προβλέψεις προσβασιμότητας που ισχύουν για τα πεζοδρόμια, ιδίως όταν δεν υφίσταται πεζοδρόμιο ή δεν επαρκεί (ενδεχομένως να απαιτείται και τροποποίηση του ΚΟΚ)
- στ) πρόβλεψη για προσαρμογή στις διατάξεις προσβασιμότητας όπως ισχύει για τα κτίρια των κοινόχρηστων χώρων. Εξαίρεση που πρέπει να εξετάζεται ad hoc για παραδοσιακούς οικισμούς ή τμήματα οικισμών που έχουν μεγάλες κλίσεις.

Προτάθηκε η άμεση έκδοση του Π.Δ. που προβλέπεται στο άρθρο 9 παρ. 6 του ν. 4030/2011¹⁵⁹ καθώς μέχρι σήμερα δεν υποβάλλεται και δεν

157. Στην οποία ορίζεται ότι «εκτός της ρυμοτομικής γραμμής απαγορεύεται οποιασδήποτε μορφής κατασκευή, με την επιφύλαξη της τήρησης των διατάξεων ασφαλείας για την εγκατάσταση δικτύων κοινής ωφέλειας, μόνιμη ή κινητή για την εξυπηρέτηση του κτιρίου, όπως ράμπες, σκαλοπάτια, ζαρντινιέρες»

158. Έξω από τη ρυμοτομική γραμμή απαγορεύεται να κατασκευάζονται βαθμίδες για την εξυπηρέτηση των κτιρίων.

159. «ο τρόπος σύνταξης και παρουσίασης των μελετών γίνεται σύμφωνα με τις

ελέγχεται η προσβασιμότητα. Προτάθηκε επίσης στη μελέτη προσβασιμότητας να προβλέπεται η ακριβής υψομετρική αποτύπωση του πεζοδρομίου (αν δεν υφίσταται), να εξετάζεται η ομαλή συνέχεια κίνησης από την στάθμη του πεζοδρομίου και να διασφαλίζεται ότι η διαμόρφωση ραμπών για τις θέσεις στάθμευσης της οικοδομής δεν επηρεάζει τη διαμόρφωση και προσβασιμότητα του πεζοδρομίου.

Στις περιπτώσεις επείγουσας αποκατάστασης βλάβης δικτύων, που ο φορέας δεν προλαβαίνει να λάβει άδεια τομής (όπως ορίζει το άρθρο 47 του ΚΟΚ.), **προτάθηκε να γίνεται άμεση ενημέρωση του Δήμου, η δε άδεια, στην οποία θα ορίζεται ο χρόνος αποκατάστασης της τομής, να χορηγείται εκ των υστέρων**¹⁶⁰. Οι δημοτικές αρχές οφείλουν να επιβλέπουν τόσο την τήρηση της Κ.Υ.Α. 6952/2011,¹⁶¹ όσο και του χρόνου αποκατάστασης.

Επίσης, για κάθε έργο σε δρόμο ή πεζοδρόμιο, **προτάθηκε να προβλέπεται η ανακοίνωση, με θυροκόλληση ή ανάρτηση σε κολώνες στην περιοχή των έργων, του χρόνου έναρξης των έργων και του χρόνου αποκατάστασης.**

Σύμφωνα με το άρθρο 26 παρ. 4 του ν.4067/2012 υπάρχει υποχρέωση προσαρμογής των υφιστάμενων κτιρίων μέχρι το 2020 ώστε να καταστούν προσβάσιμα, «άλλως τα κτίρια θα θεωρούνται αυθαίρετα». Ως εκ τούτου προτάθηκε η ρητή πρόβλεψη για τον τρόπο υπολογισμού του σχετικού προστίμου (αναλυτικός προϋπολογισμός ή πάγιος τρόπος υπολογισμού ανάλογα με την περίπτωση).

Προτάθηκε η τροποποίηση των προδιαγραφών της επιφάνειας πλακών οδών τυφλών καθώς είναι ακατάλληλες για την ομαλή και απρόσκοπτη κίνηση των πεζών.

εκάστοτε ισχύουσες προδιαγραφές. Με προεδρικό διάταγμα που εκδίδεται με πρόταση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής ορίζονται οι προδιαγραφές που αφορούν στη σύνταξη και παρουσίαση της μελέτης προσβασιμότητας της παραγράφου 2 του άρθρου 3.» Επίσης, σύμφωνα με το άρθρο 26 παρ. 2 του ν.4067/2012 «η δυνατότητα αυτόνομης και ασφαλούς προσπέλασης όλων των κτιρίων από άτομα με αναπηρία ή εμποδιζόμενα άτομα και η εξυπηρέτηση αυτών εξασφαλίζεται με προσβάσιμες οριζόντιες και κατακόρυφες οδεύσεις που αρχίζουν από τη στάθμη του πεζοδρομίου και φτάνουν μέχρι την πόρτα του ανελκυστήρα και τους εσωτερικούς και εξωτερικούς χώρους των κτιρίων αυτών...»

160. άρθρο 7, παρ. 7 του ν.3481/2006

161. ΦΕΚ 420Β'/2011

Προτάθηκε η τροποποίηση της περιβαλλοντικής νομοθεσίας με την υιοθέτηση οριζόντιου θεσμικού πλαισίου που θα στοχεύει ευθέως στην προστασία των γεωτόπων και θα ορίζει τα αρμόδια διοικητικά όργανα για την εφαρμογή του. Συγκεκριμένα προτάθηκε **η προσθήκη παραγράφου στο άρθρο 18 του ν. 1650/1986**¹⁶² ως εξής: «Οι γεωτόποι, όπως ορίζονται στο άρθρ. 2 παρ. 2 του ν. 3937/11 (Α'), θεωρούνται άμεσα προστατευτέα αντικείμενα και δεν επιτρέπονται οιοσδήποτε παρεμβάσεις εντός ή πλησίον αυτών, που αλλοιώνουν τον χαρακτήρα τους, εκτός αν έχει χορηγηθεί σχετική άδεια από την αρμόδια αρχή, κατόπιν εκτίμησης του κινδύνου πιθανής απομείωσης της αξίας τους. Με απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας συστήνεται Ειδική Επιτροπή [σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο] η οποία θα έχει ως έργο της την επίλυση κάθε θέματος που σχετίζεται με την προστασία και ανάδειξη των γεωτόπων. Με την ίδια απόφαση καθορίζονται: 1) η συγκρότηση και οι αρμοδιότητες της Επιτροπής, 2) οι προδιαγραφές των απαιτούμενων μελετών για την αναγνώριση ενός γεωτόπου ως προστατευτέου 3) η κατηγοριοποίηση των γεωτόπων 4) ο εθνικός κατάλογος των προστατευτέων γεωτόπων και 5) οι λοιπές λεπτομέρειες εφαρμογής της παρούσας διάταξης.

Μέχρι την έκδοση της κανονιστικής δεν επιτρέπονται παρεμβάσεις σε γεωτόπους».

Ο Συνήγορος του Πολίτη, στο πλαίσιο της πολύχρονης διαμεσολάβησής του, έχει εντοπίσει σημαντικά προβλήματα που άπτονται αφενός της επάρκειας του θεσμικού πλαισίου και αφετέρου της διοικητικής ανταπόκρισης σε περιπτώσεις **κινδύνου ή καταστροφής των γεωτόπων**. Για τα ζητήματα αυτά, η Ανεξάρτητη Αρχή έχει εκφράσει τις θέσεις της τόσο με έγγραφά της προς τα αρμόδια Υπουργεία επί πολλά έτη και στην Επιτροπή Περιβάλλοντος της Βουλής το 2017, όσο και κατά την παρουσία της δια των εκπροσώπων της στην Ομάδα Εργασίας που συστήθηκε με πρωτοβουλία του ΥΠΕΝ για την προστασία των γεωτόπων το 2018.

13. Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη

Προτάθηκε η ανάγκη νομοθετικής **κατάργησης της κράτησης ανηλίκων** υπό οιαδήποτε μορφή και η πρόβλεψη **διαδικαστικών εγγυήσεων κατά την εξέταση αιτημάτων διεθνούς προστασίας που αφορούν ασυνόδευ-**

162. όπως αυτό έχει αντικ. από άρθρ. 4 ν. 3937/2011

τα παιδιά (εξέταση των αιτημάτων κατά την κανονική διαδικασία και αναγνώριση αυτοδίκαιου ανασταλτικού αποτελέσματος της προσφυγής σε κάθε περίπτωση). Ο Συνήγορος τόνισε ότι αντίθετες διατάξεις που εισάγουν περιορισμούς κατά την άσκηση των δικαιωμάτων αυτών δεν συνάδουν με το πνεύμα και το περιεχόμενο της Δ.Σ.Δ.Π.

Ανταπόκριση: Οι προτάσεις του Συνηγόρου έγιναν **εν μέρει δεκτές**, καθώς σύμφωνα με το αρ. 75 παρ. 7 του ν. 4636/2019 προβλέφθηκε ότι «Αιτήσεις ασυνόδευτων ανήλικων ηλικίας κάτω των δεκαπέντε (15) ετών, καθώς και ανηλίκων που είναι θύματα εμπορίας ανθρώπων, βασανισμού, βιασμού ή άλλων σοβαρών μορφών ψυχολογικής, σωματικής ή σεξουαλικής βίας **εξετάζονται πάντα με την κανονική διαδικασία**». Ωστόσο, η επιλογή αυτή του Υπουργείου, αφενός δεν ταυτίζεται με την πρόταση της Αρχής, που πρότεινε την εξέταση με την κανονική διαδικασία των αιτήσεων **όλων των ανηλίκων**, αφετέρου ο διαχωρισμός καθ'αυτός, δεν συμβαδίζει με το πνεύμα και το περιεχόμενο της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού.

Προτάθηκε να αντιμετωπίζεται το κριτήριο της καταλληλότητας ενοικιαζόμενου καταλύματος για τη στέγαση της οικογένειας του μισθωτή αλλοδαπού που αιτείται οικογενειακή επανένωση, **με βάση την χρηστική επάρκεια του εκάστοτε καταλύματος για φιλοξενία προσώπων**, όπως ορίζει ο νόμος και όχι εξαρτώντας την απόφαση από διοικητικές παραλείψεις των ιδιοκτητών. Όπως διαπίστωσε ο Συνήγορος, αιτήματα οικογενειακής επανένωσης είχαν απορριφθεί, λόγω καθυστέρησης υποβολής Πιστοποιητικού Ενεργειακής Κλάσης από τους εκμισθωτές προς την Α.Α.Δ.Ε.

Ανταπόκριση: Η σύσταση του Συνηγόρου έγινε αποδεκτή και δόθηκαν σχετικές οδηγίες από τη Γενική Γραμματεία Μεταναστευτικής Πολιτικής προς τις Διευθύνσεις Αλλοδαπών και Μετανάστευσης της χώρας.

Προτάθηκε η έκδοση διαταγής από το Αρχηγείο της Ελληνικής Αστυνομίας προς όλα τα Τμήματα Τροχαίας της χώρας στην οποία **να αποτυπώνεται η υποχρέωση έγγραφης και αιτιολογημένης απάντησης σε ενστάσεις πολιτών** κατά πράξεων βεβαίωσης παραβάσεων ΚΟΚ.

Ανταπόκριση: Σε συμμόρφωση προς την εισήγηση του Συνηγόρου και τη σύμφωνη γνώμη του Γενικού Επιτελείου Νομικής Υποστήριξης του Αρχηγείου, η Διεύθυνση Τροχαίας Αστυνομίας του Αρχηγείου της Ελληνικής Αστυνομίας εξέδωσε την υπ' αριθμ. 1259/19/613432/23-3-2019 Διαταγή.

ΑΠΟΔΟΧΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΩΝ ΕΤΩΝ

& Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων

Είχε προταθεί με σειρά παρεμβάσεων ήδη από τον Φεβρουάριο του 2018, ιδίως προς το Υπουργείο Παιδείας, **η αναμόρφωση του συστήματος πιστοποίησης γνώσης Ελληνικής γλώσσας σε αλλοδαπούς αιτούντες την απόκτηση άδειας διαμονής επί μακρόν διαμένοντος και την απόκτηση της Ελληνικής Ιθαγένειας.**

Ανταπόκριση: Το Υπουργείο Παιδείας **ανέστειλε τη διεξαγωγή των σχετιζόμενων εξετάσεων εν αναμονή νέων διαδικασιών χορήγησης του τίτλου ελληνομάθειας** με τη συμμετοχή στελεχών του Υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής και του Υπουργείου Εσωτερικών στις εξεταστικές διαδικασίες. Πλέον, κατά την τελευταία τροποποίηση του Κώδικα Ιθαγένειας¹⁶³ εισάγεται με την εφαρμογή της ΚΥΑ 90271/Κ1 από τις 5/6/2019, **ειδική διαδικασία πιστοποίησης επάρκειας γνώσεων ελληνικής γλώσσας για πολιτογράφηση αλλοδαπών.** Συγκεκριμένα, προβλέπεται εξέταση δεξιοτήτων προφορικού και γραπτού λόγου και κατανόησης γραπτού λόγου επιπέδου B1 (όπως ορίζεται στα πλαίσια της ΕΕ) και παραγωγής γραπτού λόγου σε επίπεδο A1. Η επιτυχία στις συγκεκριμένες δοκιμασίες οδηγεί στην απόκτηση πιστοποιητικού «επάρκειας της ελληνικής γλώσσας για πολιτογράφηση» και απαλλάσσει τον κάτοχο από την υποχρέωση αξιολόγησης της γλωσσικής του επάρκειας στα ελληνικά κατά τη διαδικασία της συνέντευξης ενώπιον της Επιτροπής Πολιτογράφησης.

Επιπλέον, ορίζεται ότι στην οργάνωση και παρακολούθηση της υλοποίησης των εξετάσεων **μετέχουν και στελέχη της Διεύθυνσης Ιθαγένειας του Υπουργείου Εσωτερικών καθώς και του Υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής.** Η εμπλοκή στα όργανα πιστοποίησης των ανωτέρω δύο υπηρεσιών, οι οποίες γίνονται τελικοί αποδέκτες των πιστοποιητικών ελληνομάθειας, τεκμαίρουμε ότι θα προσφέρει την αυξημένη διασφάλιση της διαφάνειας και αξιοπιστίας της διαδικασίας, που ήταν εξαρχής το ζητούμενο των παρεμβάσεων του Συνηγούρου.

163. ν. 4604/2019

14. Υπουργείο Υγείας

Προτάθηκε να συνεκτιμώνται λόγοι σχετιζόμενοι με την οικογενειακή κατάσταση των ειδικευόμενων ιατρών, ώστε να τοποθετούνται ως υπεράριθμοι σε νοσηλευτικά ιδρύματα για άσκηση προς απόκτηση ειδικότητας, χωρίς αυτό να συνεπάγεται επί πλέον διακινδύνευση της ποιότητας της εκπαίδευσης που παρέχεται ήδη.

Ζητήθηκε η άμεση εξασφάλιση της πρόσβασης όλων των ανηλίκων, ανεξάρτητα από το καθεστώς παραμονής τους, στις υπηρεσίες ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, **με την ενεργοποίηση του θεσμού της Κάρτας Υγειονομικής Περίθαλψης Αλλοδαπού** (Κ.Υ.Π.Α.) ή μεταβατικά με την απλούστευση της διαδικασίας έκδοσης Α.Μ.Κ.Α.

15. Υπουργείο Υποδομών και Μεταφορών

Προτάθηκε ο εκσυγχρονισμός της νομοθεσίας που σχετίζεται με τα **Δελτία Στάθμευσης ΑμεΑ** και συγκεκριμένα: α) η άμεση συμμόρφωση της χώρας με τις σχετικές συστάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και η εναρμόνιση με προβλέψεις που υιοθετήθηκαν από τις λοιπές χώρες της Ε.Ε., β) η μετατροπή του Δελτίου Στάθμευσης ΑμεΑ σε Δελτίο Ατομικής Μετακίνησης ΑμεΑ, ώστε ο δικαιούχος να κάνει χρήση του Δελτίου σε οποιοδήποτε όχημα χρησιμοποιεί για τις μετακινήσεις του, γ) η αποσύνδεση των προϋποθέσεων για τη χορήγηση του Δελτίου Ατομικής Μετακίνησης από το ιατρικό μοντέλο προσέγγισης της αναπηρίας, δ) η αποσύνδεση του Δελτίου Ατομικής Μετακίνησης από την τεκμηρίωση φορολογικών ελαφρύνσεων που σχετίζονται με συγκεκριμένο όχημα, ε) η θέσπιση αυστηρών ποινών και προστίμων αν αποδειχτεί χρήση του Δελτίου αυτού για σκοπό άσχετο με τη μετακίνηση του ΑμεΑ, στ) η μεταφορά της αρμοδιότητας έκδοσης του Δελτίου αυτού από το Υπουργείο Μεταφορών, εφόσον δεν θα συνδέεται πλέον με συγκεκριμένο όχημα.

Ζητήθηκε η οριστική επίλυση του προβλήματος της ανομοιόμορφης διοικητικής πρακτικής που ακολουθείται μεταξύ των αρμόδιων υπηρεσιών της χώρας (Τμήματα Τροχαίας, Δημοτικές Αστυνομίες, Λιμενικές Αστυνομίες και Οικονομικές Υπηρεσίες των Δήμων) αναφορικά με την ανάκληση των Πράξεων Βεβαίωσης Παράβασης και τη μη βεβαίωση ή τη διαγραφή βεβαιωμένων οφειλών, **στις περιπτώσεις εσφαλμένης αναγραφής στις κλήσεις του χρώματος του οχήματος**

Ανταπόκριση: Εκδόθηκε η υπ' αριθμ. 100029/9582/18/28-8-2019 εγκύ-

κλιος του Υπουργού Υποδομών και Μεταφορών, με την οποία διευκρινίζεται ότι η μη ταυτόσημη αναγραφή του χρώματος του οχήματος στο έντυπο της παράβασης και στην άδεια κυκλοφορίας του οχήματος, δεν συνιστά λόγο ακύρωσης της παράβασης, εφόσον από τα υπόλοιπα στοιχεία προκύπτει ότι πρόκειται για το ίδιο όχημα.

& Υπουργείο Διοικητικής Ανασυγκρότησης

Αναφορικά με Υπουργικές Αποφάσεις του Υπουργείου Διοικητικής Ανασυγκρότησης, έτους 2017, με τις οποίες θεσπίστηκαν ανώτατα όρια ηλικίας 45, 40 και 35 ετών για προκηρύξεις της Ε.Υ.Δ.Α.Π. και του Δ.Ε.Δ.Δ.Η.Ε. αντίστοιχα, για την πλήρωση θέσεων τακτικού προσωπικού και προσωπικού με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου, διαφόρων ειδικοτήτων, **προτάθηκε να συμπεριλαμβάνεται η τυχόν διαπίστωση υπερσυγκέντρωσης του εργασιακού δυναμικού ενός φορέα σε μεγαλύτερες ηλικιακά ομάδες, στην αιτιολόγηση που περιέχεται στις σχετικές υπουργικές αποφάσεις**, για λόγους πληρότητας και επάρκειας της ειδικής αιτιολόγησης τυχόν παρέκκλισης από την γενική αρχή απαγόρευσης των διακρίσεων¹⁶⁴. Ειδικά για τις Υ.Α. που αφορούσαν τον Δ.Ε.Δ.Δ.Η.Ε., **προτάθηκε επιπλέον** η τροποποίηση τους ώστε να γίνεται αναφορά σε συγκεκριμένες ειδικότητες του προσωπικού και όχι σε κλάδους/κατηγορίες ειδικοτήτων.

II. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ ΕΠΙ ΣΧΕΔΙΩΝ ΝΟΜΟΥ

1. Παρατηρήσεις στο σχέδιο νόμου περί διεθνούς προστασίας (Ν. 4636/2019)

Επί του κατατεθειμένου, στις 21.10.2019, στη Βουλή των Ελλήνων, σχεδίου νόμου περί διεθνούς προστασίας, ο Συνήγορος υπέβαλε αναλυτική γνώμη¹⁶⁵ στο αρμόδιο Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη και στη Βουλή των Ελλήνων, με κυριότερα σημεία τα εξής:

164. αρ. 4 παράγρ. 1 και του αρ. 6 παράγρ. 1 του Ν. 4443/2016

165. <https://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.608123>

- Στο πλαίσιο της ειδικής αρμοδιότητάς του ως πλαίσιο προαγωγής της εφαρμογής της Σύμβασης του Ο.Η.Ε. για τα **άτομα με αναπηρία**¹⁶⁶ ο Συνήγορος επεσήμανε ότι δεν δικαιολογείται, ως προς τον ορισμό μελών οικογένειας δικαιούχων διεθνή προστασία, η μείωση της προστασίας των ατόμων με αναπηρία σε σχέση με την ισχύουσα νομοθεσία. Συγκεκριμένα, στον ορισμό των μελών οικογένειας, το σχέδιο νόμου δεν περιλάμβανε «*τα ενήλικα τέκνα που πάσχουν από πνευματική ή σωματική αναπηρία και δεν δύνανται να υποβάλουν αυτοτελώς αίτηση*». Το Υπουργείο **έκανε δεκτή την πρόταση** και η διάταξη που είχε απαλειφθεί επανήλθε στο άρθρ. 2 του Α΄ μέρους περ. δδ (ως προς ενήλικα άγαμα τέκνα).
- Ως προς τους **ασυνόδευτους ανηλίκους**, ελήφθη επίσης υπόψη από το Υπουργείο η ανάγκη ομογενοποίησης των ορισμών, οι οποίοι δεν επαναλαμβάνονται πλέον στα άρθρ. 41 και 63, αλλά και η πρόταση του Συνηγόρου για σαφή καθορισμό μιας αρχής που θα είναι υπεύθυνη για τα ασυνόδευτα παιδιά, ανεξαρτήτως του καθεστώτος διαμονής, από το στάδιο της υποδοχής μέχρι την αποχώρηση από την δομή φιλοξενίας (εν προκειμένω, στα άρθρ. 32 και 60, η Γενική Διεύθυνση Κοινωνικής Αλληλεγγύης του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων).
- Σημειώνεται ότι στο σχέδιο νόμου που είχε τεθεί σε διαβούλευση είχε ληφθεί υπόψη η παρατήρηση που είχε υποβάλει ο Συνήγορος τον Απρίλιο 2018¹⁶⁷, εν όψει της ψήφισης του νυν ν. 4540/2018, για την ορθή μεταφορά του ενωσιακού δικαίου ως προς την πρόβλεψη του **γεωγραφικού περιορισμού**.
- Ο Συνήγορος εξέφρασε τον προβληματισμό του για το γεγονός ότι επιτείνεται και επεκτείνεται **το μέτρο της διοικητικής κράτησης** των αιτούντων άσυλο, με τρεις, κυρίως, ρυθμίσεις:
 - α) την πρόβλεψη κράτησης όλων, αντί της δυνατότητας συνέχισης της κράτησης όσων κρατούμενων υποβάλλουν αίτημα ασύλου
 - β) την πρόβλεψη Κλειστών Κέντρων Υποδοχής

166. αρ. 72 ν. 4488/2017

167. βλ. σελ.2 <https://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.495164>, Παρατηρήσεις στο σχέδιο νόμου «Προσαρμογή της Ελληνικής Νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2013/33/ΕΕ (αναδιτύπωση 29.6.13) σχετικά με τις απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία κ.α. διατάξεις». Επίσης, στην ετήσια έκθεση της Αρχής για το έτος 2018, σελ. 211-212 <https://www.synigoros.gr/?i=stp.el.annreports.559223>

γ) την αποσύνδεση του χρόνου διοικητικής κράτησης του αιτούντος από την διοικητική κράτηση προς επιστροφή, προκειμένου να μην δεσμεύεται από το ανώτατο χρονικό όριο των 18 μηνών της οδηγίας Επιστροφών¹⁶⁸. Η Αρχή επεσήμανε ότι σε καμία περίπτωση δεν είναι σύννομη η παράκαμψη του ορίου των 18 μηνών της Οδηγίας 2008/115/ΕΚ¹⁶⁹. Η ρύθμιση αφήνει ανοικτό το ενδεχόμενο διοικητικής κράτησης 18 + 18, ήτοι σωρευτικά 36 μηνών, κάτι ανεπίτρεπτο για το κράτος δικαίου.

Ο Συνήγορος επανέλαβε την πάγια αντίρρησή του στην πρόβλεψη δυνατότητας διοικητικής κράτησης ανηλίκων, που έρχεται σε αντίθεση με την αρχή του βέλτιστου συμφέροντός τους και δεν δικαιολογείται ούτε ως έσχατο μέτρο υπό το πρίσμα του άρθρου 37 της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού.

Από το σύνολο των διατάξεων σχετικά με την κράτηση, ο Συνήγορος επεσήμανε τον κίνδυνο η κράτηση αιτούντων άσυλο από εξαίρεση, σύμφωνα με την Οδηγία 2013/33/ΕΕ, **να καταστεί κανόνας στην πράξη**, δοκιμάζοντας τα όρια του δικαιοκρατικού θεμελίου της αναλογικότητας των περιορισμών της προσωπικής ελευθερίας.¹⁷⁰

- Ως προς την **εκπαίδευση των ανηλίκων** (άρθρ. 51), ο Συνήγορος παρατήρησε ότι η σύνδεση του δικαιώματος στην εκπαίδευση μόνον με το αίτημα ασύλου θα αποτελούσε οπισθοδρόμηση σε σχέση με την ισχύουσα πρόσβαση όλων των παιδιών στο σχολείο, ανεξάρτητα από το καθεστώς διαμονής των ίδιων ή των κηδεμόνων τους. Ένας πρόσθετος προβληματισμός πηγάζει και από τη διατύπωση περί «υποχρέωσης» των αιτούντων, καθώς φαίνεται να νομιμοποιεί την ανεπάρκεια σχολικών δομών από την Πολιτεία. Ο κηδεμόνας επιβαρύνεται με την υποχρέωση του να αποδείξει, ότι κατέβαλε κάθε δυνατή προσπάθεια εγγραφής του παιδιού του στο σχολείο αλλά δεν υπάρχουν οι κατάλληλες συνθήκες, εκ των οποίων μάλιστα γίνεται αποδεκτή μόνο η έλλειψη διαθεσιμότητας σχολείου, μη λαμβανόμενων υπόψη άλλων πολύ συνηθισμένων ανασταλτικών παραγόντων όπως η έλλειψη μεταφοράς, υποστήριξης των μαθητών κ.α. Η μόνη σχετική παρατήρηση του Συνηγόρου που έγινε δεκτή, αφορά τη διευκρίνιση ότι είναι προσωρινός ο χαρακτήρας των προβλεπόμενων εντός των κέντρων φιλοξενίας εκπαιδευτικών δομών, ώστε να απο-

168. 2008/115/ΕΕ

169. αρ.15 παρ.5,6, ΔΕΕ Katzoev C-457/09, Bashir Mohammed Ali Mahdi C-146/14

170. αρ. 5 του Συντάγματος, άρθρ. 5 της ΕΣΔΑ

τραπούν καταχρηστικές καταστάσεις έμμεσου αποκλεισμού, μέσω της παγίωσης της συμμετοχής των παιδιών σε δομές μη τυπικής εκπαίδευσης που στόχο έχουν να εξοικειώσουν με την εκπαιδευτική διαδικασία διευκολύνοντας την ένταξη και όχι να υποκαταστήσουν την τυπική εκπαίδευση.

- Ο Συνήγορος είχε εκφράσει επιφύλαξη για την απαλοιφή της διάταξης¹⁷¹ σύμφωνα με την οποία «*αιτήσεις διεθνούς προστασίας ασυνόδευτων ανηλίκων εξετάζονται πάντοτε με την κανονική διαδικασία*». Η κατ' εξαίρεση υπαγωγή των ανηλίκων στην κανονική διαδικασία του άρθρ. 67 παρ. 3 παραγνώνει το γεγονός ότι οι ανήλικοι, ασυνόδευτοι ή μη, χρήζουν πάντα ειδικών διαδικαστικών εγγυήσεων. Στο προτεινόμενο άρθρ. 75 προσετέθη παρ. 7 με την οποία ρητώς εξαιρείται μέρος, ωστόσο, ανηλίκων από τις ταχύρρυθμες διαδικασίες: «*7. Αιτήσεις ασυνόδευτων ανηλίκων ηλικίας κάτω των 15 ετών καθώς και ανηλίκων που είναι θύματα εμπορίας ανθρώπων, βασανισμού, βιασμού ή άλλων σοβαρών μορφών ψυχολογικής, σωματικής ή σεξουαλικής βίας εξετάζονται πάντα με την κανονική διαδικασία*».
- Ο Συνήγορος παρατήρησε ότι η πρόσβαση των αιτούντων άσυλο στην εργασία μετά εξάμηνο από την καταγραφή τους (άρθρ. 53), μειώνει τη δυνατότητα ένταξής τους στην κοινότητα, διαιωνίζοντας το ισχύον σύστημα εξάρτησης από τη χρηματική ενίσχυση. Πρόκειται, δε, για μία αντιστροφή της οικείας διάταξης της Οδηγίας, ως προς το πνεύμα αυτής, που θέτει απώτατο χρόνο εντός του οποίου οι αιτούντες θα πρέπει να έχουν πρόσβαση στην αγορά εργασίας, όχι ελάχιστο χρόνο διαμονής άνευ δυνατότητας πρόσβασης.
- Στο άρθρ. 55 του νέου νόμου για τη διεθνή προστασία (ν. 4636/2019, Α'169/1.11.2019) προβλέφθηκε τελικά η έκδοση Προσωρινού Αριθμού Ασφάλισης και Υγειονομικής Περίθαλψης Αλλοδαπού σύμφωνα με την πρόταση του Συνηγόρου.
- Ο Συνήγορος εξέφρασε την επιφύλαξη ότι η διεξαγωγή συνέντευξης ασύλου από το εμπλεκόμενο αστυνομικό, ή στρατιωτικό προσωπικό σε περίπτωση που το προσωπικό της Ελληνικής Αστυνομίας δεν επαρκεί (άρθρ. 90), πρέπει να ελέγχεται ως προς την τήρηση στην πράξη των ουσιαστικών αρχών και εγγυήσεων της διαδικασίας από την Υπηρεσία Ασύλου.
- Ο Συνήγορος είχε επισημάνει ότι η πρόβλεψη ειδικών κυρώσεων σε εθνικό επίπεδο για μη συνεργασία του αιτούντος, με γενική διατύ-

171. προβλεπόταν στο άρθρο 45 παρ. 7 του ν. 4375/2016

πωση, διευρύνει ανησυχητικά τις περιπτώσεις εξαίρεσης από τη διαδικασία εξέτασης της αίτησης διεθνούς προστασίας. Ειδικότερα, ενδεχομένως εγείρει ζητήματα παραβίασης της αρχής της αναλογικότητας για την υπαγωγή της αίτησης στη διαδικασία εξέτασης των προδήλως αβάσιμων, με ορατό τον κίνδυνο επαναπροώθησης του αιτούντος, σε περίπτωση λ.χ. που αντιδρά στη μεταφορά του. Οι κυρώσεις για μη συνεργασία παρέμειναν, έγινε ωστόσο προσπάθεια προσδιορισμού της υποχρέωσης συνεργασίας (άρθρ. 78 παρ. 9 «ιδίως, η μη επικοινωνία με τις αρχές και η μη συνεργασία προκειμένου να διαπιστωθούν τα αναγκαία για την εξέταση της αίτησης στοιχεία», άρθρ. 39 παρ.10, περ.β) **απαλείφθηκε το τεκμήριο** ότι ο αιτών δεν επιθυμεί την υπαγωγή σε διεθνή προστασία όταν δεν συμμορφώνεται προς την απόφαση μεταφοράς προκειμένου να ολοκληρωθεί η διαδικασία υποδοχής και ταυτοποίησης.

- Ελήφθη υπόψη το σχόλιο της Αρχής **ότι η κοινοποίηση αποσπάσματος του διατακτικού αντί αποφάσεων (άρθρ. 82 παρ. 3, 4) ενέχει κινδύνους για τα δικαιώματα των αιτούντων**, από την εμπειρία του Συνηγόρου του Πολίτη κατά τις διαδικασίες επανεισδοχής στην Τουρκία. Το νέο άρθρ. 82 παρ. 3 προβλέπει **επίδοση της αποφάσεως**.
- **Ο περιορισμός του αυτόματου ανασταλτικού αποτελέσματος της προσφυγής**, μπορεί να έχει έρεισμα στην Οδηγία, σε συνδυασμό, ωστόσο, με τις προτεινόμενες σύντομες ή και ασφυκτικές, ιδίως κατά τις διαδικασίες στα σύνορα, προθεσμίες, καθώς και την περιορισμένη δωρεάν νομική βοήθεια στη χώρα μας, ενέχει κινδύνους αποδυνάμωσης του δικαιώματος της πραγματικής προσφυγής (άρθρ. 92).
- **Ο Συνήγορος πρότείνει να διευκρινισθεί με προσθήκη στο άρθρ. 115 παρ. 6** του παρόντος, περί προσωρινής δικαστικής προστασίας σε πρώτο στάδιο, στις ακυρωτικές διαφορές για την αναγνώριση της προσφυγικής ιδιότητας, **ότι η εκκρεμής ενώπιον του δικαστή διαδικασία επιφέρει την αναστολή μέτρων απομάκρυνσης**.
- **Η δια νόμου αποχώρηση των αναγνωρισμένων προσφύγων από τις δομές φιλοξενίας (άρθρ. 114) 2** μήνες μετά τη δημοσίευση του νόμου, με δεδομένο το έλλειμμα σε πλήρως λειτουργικά και επαρκή προγράμματα στήριξης της στέγασης, καθιστά ορατό τον κίνδυνο αστεγίας, επαναλαμβάνοντας την ανάγκη μιας συνεκτικής στρατηγικής ένταξης. Τελικά το διάστημα εκ του νόμου αποχώρησης αυξήθηκε σε 6 μήνες από τη δημοσίευση του νόμου και προβλέφθηκε επίσης ότι από την υποχρέωση αυτή εξαιρούνται οι ασυνόδετοι ανήλικοι.

2. Παρατηρήσεις επί συγκεκριμένων διατάξεων στο πλαίσιο της διαδικασίας αναθεώρησης του Ποινικού Κώδικα (ν. 4619/2019) και του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (ν. 4620/2019)¹⁷²

Ο Συνήγορος του Πολίτη, με επιστολή του προς την πολιτική ηγεσία του Υπουργείου Δικαιοσύνης, διατύπωσε τόσο γενικές όσο και ειδικότερες παρατηρήσεις επί συγκεκριμένων διατάξεων των υπό αναθεώρηση Κωδίκων.

Ενδεικτικά αναφέρουμε τις ακόλουθες:

- α. Σε σχέση με την επ' αόριστον αναστολή του μέτρου της παροχής κοινωφελούς εργασίας, που προβλέφθηκε με το αρ. 98 § 1 του ν. 4623/2019, ο Συνήγορος θεωρεί ότι συνιστά οπισθοχώρηση από το κεκτημένο της επί τριακονταετία ισχύος του θεσμού αυτού στη χώρα μας (παρά τα επιμέρους προβλήματα που αναδείχθηκαν κατά την εφαρμογή του), ενώ εκτιμάται ότι θα οδηγήσει σε επιπλέον επιβάρυνση του σωφρονιστικού μας συστήματος. Αντίθετα, **προτάθηκε η ενίσχυση των ήδη υφισταμένων φορέων για την παροχή κοινωφελούς εργασίας**, με την αναβάθμιση των υποδομών τους και τη δημιουργία νέων, μεριμνώντας για τη στελέχωσή τους με το κατάλληλο ανθρώπινο δυναμικό και την έκδοση των απαραίτητων κανονιστικών πράξεων για την απρόσκοπτη λειτουργία τους.
- β. Στον ορισμό των βασανιστηρίων και, ειδικότερα, σχετικά με την ποινική μεταχείριση υπαλλήλων ή στρατιωτικών που προβαίνουν σε πράξεις βασανισμού, **προτάθηκε η απόσυρση στο αρ. 137Α Π.Κ. της λέξης «μεθοδευμένη»** («μεθοδευμένη πρόκληση έντονου σωματικού πόνου...»), όπως επανειλημμένα έχει κληθεί να πράξει η χώρα μας από τον Ο.Η.Ε. και το Συμβούλιο της Ευρώπης, εναρμονίζοντας το σχετικό ορισμό με τον διεθνώς καθιερωμένο που περιλαμβάνεται στο αρ 1, παρ. 1 της Σύμβασης του Ο.Η.Ε. κατά των βασανιστηρίων, δεδομένου ότι περιορίζει αδικαιολόγητα την υποκειμενική υπόσταση του εν λόγω εγκλήματος¹⁷³. Τελικά, εισήχθησαν οι εξής δύο σημαντι-

172. Οι τροποποιήσεις του Κ.Π.Δ. εισήχθησαν τελικά με το ν. 4637/2019.

173. Αντίστοιχες προτάσεις είχε αποστείλει τον Οκτώβριο 2018 στο Υπουργείο Δικαιοσύνης ο Συνήγορος, στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς του ως Εθνικός Μη-

κές τροποποιήσεις στο αρ. 137 Α (αρ. 2 του ν. 4637/2019):

- Η προσθήκη της παραγράφου 2 (βασανιστήρια ανεξαρτήτως σκοπού με διακρισιακό κίνητρο): «Με την ίδια ποινή τιμωρούνται τα βασανιστήρια τα οποία τελούνται από τα πρόσωπα και υπό τις περιστάσεις που προβλέπει η προηγούμενη παράγραφος ακόμη και χωρίς τον αναφερόμενο σε αυτή σκοπό, εφόσον η επιλογή του παθόντος γίνεται λόγω των χαρακτηριστικών φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκείας, αναπηρίας, γενετήσιου προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου. Στην περίπτωση αυτή δεν εφαρμόζεται το άρθρο 82 Α».
- Η αντικατάσταση στην παράγραφο 6 της λέξης «μεθοδευμένη» από την λέξη «εσκεμμένη» με το σκεπτικό (από την αιτιολογική έκθεση) ότι «με τον όρο “εσκεμμένη” αποδίδεται ο όρος “intentionally” του αγγλικού κειμένου [εννοεί της CAT¹⁷⁴]. Ειδικότερα, με τη χρήση του όρου αυτού επιχειρείται να αποσαφηνιστεί ότι από την έννοια των βασανιστηρίων αποκλείεται μόνο η “απαράσκευη” πρόκληση πόνου, εξάντλησης κλπ - η οποία έχει εξαιρεθεί και από το Ε.Δ.Δ.Α. από την έννοια των βασανιστηρίων».
- Παρατηρείται, ωστόσο, σε σχέση με της προηγούμενες τροποποιήσεις ότι:
- αφενός μεν ορθότερη θα ήταν η εισαγωγή του σαφέστερου και πλέον δόκιμου όρου «από πρόθεση» αντί του «εσκεμμένη», προς αποφυγή ενδεχομένων ερμηνευτικών προβλημάτων
- αφετέρου, κρίνεται προβληματική η ρητή εξαίρεση εφαρμογής του άρθρου 82 Α Π.Κ όταν συντρέχει το άρθρο 137 Α § 2 εδ.2, με το οποίο καθιερώνονται τα βασανιστήρια ως κακουργηματικές πράξεις,

χανισμός Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας, οι οποίες περιλαμβάνονται επίσης στην πρώτη ειδική έκθεση του Μηχανισμού 2017-2018 (Ιούνιος 2019), σελ. 48: «Περαιτέρω, ο Μηχανισμός, ως προς τα λοιπά γενικά μέτρα συμμόρφωσης τα οποία εμπίπτουν στη νομοθετική πρωτοβουλία της Κυβέρνησης, επεσήμανε ότι με βάση την υπόθεση Ζοντούλ θα μπορούσε να προταθεί η απαλειφή της λέξης «μεθοδευμένη» (μεθοδευμένη πρόκληση) από τον ορισμό του βασανιστηρίου στην παρ.2 του άρθρ.137Α ΠΚ και επίσης να εξετασθεί το ενδεχόμενο να καταστούν κακουργήματα και οι σοβαρές προσβολές της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας, σωματικής ακεραιότητας κλπ στην παρ.3 του ίδιου άρθρου για το μέλλον, προκειμένου να μην επέρχεται σύντομη παραγραφή στις σοβαρές παραβιάσεις του άρθρ.3 της ΕΣΔΑ, για τις οποίες επιλαμβάνεται το ΕΔΔΑ»

174. Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment

με ανώτατο όριο ποινής τα 10 χρόνια κάθειρξη και παρεπόμενη ποινή (§7) την «αποστέρηση αξιωμάτων και θέσεων» (μετά το αμετάκλητο της απόφασης). Κατ' αυτόν τον τρόπο, όμως, εξαιρούνται τα πρόσωπα της πρώτης παραγράφου του αρ. 137 Α (υπάλληλοι και στρατιωτικοί), από τη γενική ρύθμιση του αρ. 82 Α που προσauξάνει το ελάχιστο όριο των ποινών, όταν πρόκειται για έγκλημα με ρατσιστικά χαρακτηριστικά, υιοθετώντας, κατ' αυτόν τον τρόπο, το ανώτατο όριο ποινής της πρώτης παραγράφου του 137 Α.

III. ΕΙΔΙΚΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

1. Ειδική έκθεση «Ενισχύσεις και Πρωτογενής Παραγωγή»

Ο Συνήγορος του Πολίτη, τον Σεπτέμβριο του 2019, παρουσίασε την ειδική έκθεση «Ενισχύσεις και Πρωτογενής Παραγωγή», η οποία αποτελεί την πρώτη συστηματική αποτύπωση της μακροχρόνιας εμπειρίας της Αρχής αναφορικά με τις διοικητικές δυσλειτουργίες στη διαχείριση των ενισχύσεων στη πρωτογενή παραγωγή, στον αγροτικό, κτηνοτροφικό και αλιευτικό τομέα.

Στην Ειδική Έκθεση καταγράφονται αγκυλώσεις, στρεβλώσεις, γραφειοκρατικά προσκόμματα και υπέρμετρες καθυστερήσεις σε μία σειρά διαδικασιών (π.χ. μετάβαση από το καθεστώς της ενιαίας στο καθεστώς της βασικής ενίσχυσης, δήλωση βοσκοτόπων και επιλεξιμότητα εκτάσεων, καθυστερήσεις στην πληρωμή δικαιούχων προηγούμενων προγραμμάτων αγροτικής ανάπτυξης, κατάσχεση αγροτικών ενισχύσεων για οφειλές προς το δημόσιο), καθώς και στην ενημέρωση των παραγωγών για επιβληθείσες κυρώσεις, στις πληρωμές τους μετά από αποδοχή ενστάσεων, στις διαδικασίες ανάκτησης ενισχύσεων και στην εκδίκαση αλιευτικών προσφυγών.

Επιπλέον, αξιολογείται η ευθύνη των ενδιαμέσων φορέων, επισημαίνονται πλημμέλειες σε ελέγχους κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων και σφάλματα κατά τη ψηφιοποίηση αγροτεμαχίων και την αποτύπωση του χαρτογραφικού υπόβαθρου.

Τέλος, στην ειδική έκθεση περιλαμβάνονται δεκατέσσερις συγκεκριμένες προτάσεις, που εκτιμάται ότι αφενός θα βοηθήσουν να αντιμετωπιστούν τα δομικά προβλήματα, ιδίως στον τομέα των ενισχύσεων, και αφετέρου

θα συνεισφέρουν στην προετοιμασία των Ελλήνων παραγωγών ενόψει των διαμορφούμενων νέων συνθηκών. Μεταξύ άλλων προτείνεται:

- η ειδική και ρητή νομοθετική κατοχύρωση των τρόπων και μέσων κοινοποίησης των πράξεων επιβολής διοικητικών κυρώσεων στους ενδιαφερόμενους, καθώς και της ενημέρωσης τους για τη διαδικασία και τις προθεσμίες υποβολής ενστάσεων
- κατά την εξέταση των ενστάσεων να συνεκτιμάται υπέρ του παραγωγού η παράμετρος της ευθύνης των ενδιαμέσων φορέων, οι οποίοι θα πρέπει να υπόκεινται σε πλήρη εποπτεία και έλεγχο από το κράτος αλλά και σε συνέπειες σε περίπτωση πλημμελούς εκτέλεσης των συμβατικών τους υποχρεώσεων
- η διόρθωση προφανών σφαλμάτων επί αιτήσεων ενίσχυσης οποτεδήποτε, εφόσον διαπιστώνεται ανθρώπινο σφάλμα κατά την καταχώρηση που δεν υποκρύπτει δόλο
- η θέσπιση ακατάσχετου στη βασική ενίσχυση, ως ποσοστού επί της αξίας των δικαιωμάτων και η προστασία της εξισωτικής αποζημίωσης από τις κατασχέσεις
- η αντιμετώπιση καθυστερήσεων πληρωμών στα πλαίσια μέτρων αγροτικής ανάπτυξης μέσω της διαδικασίας της ταμειακής διευκόλυνσης ή μέσω επέκτασης του πιστωτικού ορίου της κάρτας του αγρότη

Η ειδική έκθεση παρουσιάστηκε σε εκδήλωση στη Λάρισα, στις 30 Σεπτεμβρίου 2019, με τη συμμετοχή του Περιφερειάρχη Θεσσαλίας, των Προέδρων του Ο.Π.Ε.Κ.Ε.Π.Ε. και του ΕΛ.Γ.Α. και εκπροσώπων του Ελληνικού Κοινοβουλίου και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης¹⁷⁵.

2. Ειδική έκθεση για την εφαρμογή της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού

Ο Συνήγορος του Πολίτη απέστειλε στην Επιτροπή Δικαιωμάτων του Παιδιού του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, έκθεση σχετικά με την εφαρμογή της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού στην Ελλάδα από το 2012 ως το 2018, στην οποία περιλαμβάνονται οι κυριό-

175. <https://www.synigoros.gr/?i=state-citizen-relations.el.skpnews.598879>

τερες διαπιστώσεις και προτάσεις του. Η έκθεση υπεβλήθη με αφορμή την εξέταση από την Επιτροπή της 4ης Περιοδικής Έκθεσης που υπέβαλε η ελληνική κυβέρνηση το 2018, η οποία πρόκειται να λάβει χώρα στη Γενεύη τον Σεπτέμβριο του 2020. Η θεσμική αποστολή του Συνηγόρου του Παιδιού είναι άμεσα συνυφασμένη με την παρακολούθηση της εφαρμογής της Δ.Σ.Δ.Π. και όλου του φάσματος δικαιωμάτων και υποχρεώσεων που προβλέπει η Σύμβαση.

Στην έκθεσή του ο Συνήγορος του Πολίτη, αποτυπώνει τις κυριότερες παρατηρήσεις και συστάσεις του σε θέματα προάσπισης και προαγωγής των δικαιωμάτων των παιδιών με βάση τη δράση του ως Συνήγορος του Παιδιού.

Κατά το διάστημα αυτό, ο Συνήγορος έχει διερευνήσει, στο συγκεκριμένο πεδίο, περισσότερες από 6.650 αναφορές και έχει πραγματοποιήσει πληθώρα επισκέψεων σε ιδρύματα, χώρους φιλοξενίας και κράτησης ανηλίκων, ενώ παράλληλα επισκέπτεται πάνω από 80 σχολεία τον χρόνο.

Στην έκθεση επισημάνθηκε η ανάγκη λήψης νομοθετικών μέτρων για την πλήρη εναρμόνιση της ελληνικής νομοθεσίας με τις διατάξεις της Δ.Σ.Δ.Π. και ανάπτυξης ενός εμπεριστατωμένου Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Επίσης, αναδείχτηκαν τα σημαντικότερα κενά που έχει διαπιστώσει ο Συνήγορος σε επιμέρους πεδία: κατά την υλοποίηση του δικαιώματος πρόσβασης και ένταξης στην εκπαίδευση -και ειδικότερα των παιδιών με αναπηρία και με προβλήματα που αφορούν στην ειδική αγωγή και εκπαίδευση-, διαπιστώθηκαν ζητήματα υγειονομικής περίθαλψης, έλλειψης υποστηρικτικών κοινοτικών υπηρεσιών και η ανάγκη ενίσχυσης των δομών φιλοξενίας και περίθαλψης οικογενειακού τύπου, παράλληλα με την προώθηση του θεσμού της αναδοχής. Παράλληλα επισημάνθηκαν οι υστερήσεις κατά την εφαρμογή του αρ. 12 της Δ.Σ.Δ.Π. σχετικά με το δικαίωμα του παιδιού να εκφράζει την γνώμη του, ιδίως σε δίκες επιμέλειας, αλλά και σχετικά με το δικαίωμα επικοινωνίας του τέκνου με τους γονείς μετά την λήψη διαζυγίου. Περαιτέρω, συνοψίστηκαν τα κυριότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα παιδιά με σοβαρές αναπηρίες και οι οικογένειές τους, τα προβλήματα στην ποινική αντιμετώπιση και μεταχείριση των παιδιών και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα παιδιά πρόσφυγες μετανάστες κατά την παραμονή τους στην χώρα μας.

3. Ειδική έκθεση «Τα Δικαιώματα των Παιδιών που Μετακινούνται στην Ελλάδα»

Ο Συνήγορος του Πολίτη, στο πλαίσιο της εκπλήρωσης της θεσμικής

του αποστολής για την προαγωγή και προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών, δραστηριοποιείται συνεχώς κατά τα τελευταία έτη για την προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών που μετακινούνται, με σκοπό να συμβάλει ευρύτερα στη διαμόρφωση στρατηγικού σχεδιασμού σε εθνικό επίπεδο στη βάση των θεσμικά κατοχυρωμένων αρχών για την προστασία των παιδιών. Στο πλαίσιο αυτό, τους πρώτους μήνες του 2019, δημοσίευσε σε συνεργασία με τη UNICEF την έκθεση¹⁷⁶ που αποτυπώνει τα ευρήματα της Ανεξάρτητης Αρχής για το 2018, έτος κατά το οποίο η Βοηθός Συνήγορος για τα Δικαιώματα του Παιδιού και οι συνεργάτες του Κύκλου πραγματοποίησαν 30 επιτόπιες επισκέψεις σε όλη την Ελλάδα σε μέρη όπου βρίσκονται τα παιδιά που μετακινούνται.

Η έκθεση περιγράφει τις δράσεις συνηγορίας και διαμεσολάβησης προς τα διοικητικά όργανα και τις αρχές, καθώς και το πλαίσιο συνεχούς συνεργασίας με αρμόδιους εθνικούς και διεθνείς φορείς, με στόχο την άσκηση θεσμικής πίεσης και την ευρύτερη ανάδειξη κρίσιμων ζητημάτων. Η έκθεση περαιτέρω, απεικονίζει τις κύριες δραστηριότητες, τις θεσμικές παρεμβάσεις που έλαβαν χώρα το 2018, καθώς και τις κυριότερες παρατηρήσεις του Συνηγόρου σχετικά με την κατάσταση των παιδιών που μετακινούνται, με βάση τα δεδομένα και τις πληροφορίες που συλλέχθηκαν και χρησιμοποιήθηκαν από τις διάφορες επισκέψεις καθώς και από τις πληροφορίες που λαμβάνει από το Δίκτυο για τα Δικαιώματα των Παιδιών που μετακινούνται¹⁷⁷. Παράλληλα, επιχειρείται η χαρτογράφηση της συνολικής κατάστασης στην επικράτεια και περιγράφονται οι κυριότερες εξελίξεις που έλαβαν χώρα στον τομέα της προστασίας των παιδιών που μετακινούνται κατά το 2018.

176. <https://www.synigoros.gr/?i=childrens-rights.el.epanapatrismos.577323>

177. Αναγνωρίζοντας την ανάγκη για στενή συνεργασία στο πεδίο του προσφυγικού/μεταναστευτικού, ο Συνήγορος δημιούργησε το Δίκτυο για τα Δικαιώματα των Παιδιών που Μετακινούνται, προκειμένου να ενθαρρύνει την παροχή σημαντικών πληροφοριών στην Αρχή αλλά και να διευκολυνθεί ο συντονισμός σε επίπεδο συνηγορίας. Το άτυπο αυτό δίκτυο συνέρχεται τακτικά (μία φορά ανά μήνα ή δίμηνο), συντονίζεται από τον/την Βοηθό Συνήγορο για τα Δικαιώματα του Παιδιού και απαρτίζεται από 27 μέλη (Διεθνείς Οργανισμούς και Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις).

4. Ειδική Έκθεση «Αναγνώριση αλλοδαπών τίτλων σπουδών & επαγγελματικά δικαιώματα»

Ο Συνήγορος, τον Οκτώβριο του 2019, παρουσίασε την Ειδική Έκθεση «Αναγνώριση αλλοδαπών τίτλων σπουδών & επαγγελματικά δικαιώματα» στην οποία επιχειρείται η, με βάση την υπάρχουσα εμπειρία της Αρχής, ανάλυση των προβλημάτων τόσο του κείμενου ρυθμιστικού πλαισίου όσο και της δράσης των αρμόδιων φορέων. Καταγράφονται το θεσμικό πλαίσιο, οι διοικητικές δομές και διαδικασίες και αναδεικνύονται οι εγγενείς αδυναμίες, οι δυσλειτουργίες και τα φαινόμενα ανατροφοδοτούμενης γραφειοκρατίας. Παράλληλα, προβάλλονται συστάσεις για τη βελτίωση της λειτουργίας του υφιστάμενου διοικητικού μηχανισμού, αλλά και προτάσεις για ριζική αναθεώρηση του όλου μοντέλου ακαδημαϊκής και επαγγελματικής αναγνώρισης. Ειδικότερα αναπτύσσονται:

- Το πλαίσιο της ακαδημαϊκής αναγνώρισης αλλοδαπών τίτλων και τα εν γένει προβλήματα του Διεπιστημονικού Οργανισμού Αναγνώρισης Τίτλων Ακαδημαϊκών και Πληροφόρησης (Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π.), με ανάλυση του σχετικού θεσμικού πλαισίου, όπως αυτό διαμορφώθηκε μετά τη θέση σε ισχύ του ν.4610/2019
- το πλαίσιο της αναγνώρισης επαγγελματικών προσόντων και επαγγελματικής ισοδυναμίας και τα εν γένει προβλήματα του Συμβουλίου Αναγνώρισης Επαγγελματικών Προσόντων (Σ.Α.Ε.Π.), οι αρμοδιότητες του οποίου, με τις διατάξεις του ν. 4610/2019, ανατίθενται πλέον στο Αυτοτελές Τμήμα Εφαρμογής της Ευρωπαϊκής Νομοθεσίας (Α.Τ.Ε.Ε.Ν) και στους επαγγελματικούς φορείς που είναι οργανωμένοι σε Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου
- οι υφιστάμενες δυσχέρειες στην πρόσβαση στην αγορά εργασίας των κατόχων αποφάσεων αναγνώρισης επαγγελματικών προσόντων/επαγγελματικής ισοδυναμίας
- τα προβλήματα στην πρόσβαση στην αγορά εργασίας πτυχιούχων μηχανικών Τ.Ε.Ι. και κατόχων τίτλων σπουδών τεχνικής/επαγγελματικής εκπαίδευσης

Επί όλων των ανωτέρω θεμάτων, παρατίθενται οι σχετικές ενέργειες και προτάσεις του Συνηγόρου του Πολίτη για την αντιμετώπιση των υφιστάμενων προβλημάτων. Η ειδική έκθεση προτείνει την πλήρη αναπροσαρμογή του πλαισίου της αναγνώρισης τίτλου σπουδών από εκπαιδευτικά ιδρύματα του εξωτερικού και τον εξορθολογισμό της κατοχύρωσης των επαγγελματικών δικαιωμάτων χιλιάδων αποφοίτων που ασφυκτιούν –

πολλές φορές επί σειρά ετών- από τη γραφειοκρατία και τη συντεχνιακή λογική.

Η έκθεση παρουσιάστηκε στην Αθήνα, στο Γαλλικό Ινστιτούτο, στις 14 Οκτωβρίου 2019, όπου έλαβε χώρα δημόσια συζήτηση παρουσία της Προέδρου του Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π, στελεχών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, εκπροσώπων του Υπουργείου Παιδείας, συναρμόδιων φορέων, καθώς και επαγγελματικών επιμελητηρίων, συλλόγων αποφοίτων κ.α.

ΕΜΠΛΟΥΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΝΟΜΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΤΟ 2019

ΕΜΠΛΟΥΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΝΟΜΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΤΟ 2019

Η αναγνώριση της Αρχής ως ανεξάρτητου, αξιόπιστου και αποτελεσματικού συνομιλητή, τόσο των πολιτών όσο και της Πολιτείας, οδήγησε την τελευταία μέσα στο 2019, στην απόδοση, μέσω νομοθετικών ρυθμίσεων, τριών σημαντικών ευθυνών, θεσμικού χαρακτήρα και ουσιώδους περιεχομένου. Οι ρυθμίσεις αυτές, απέδωσαν σημαντικό ρόλο στον Συνήγορο του Πολίτη και εμπλούτισαν το πεδίο της συμμετοχής του στο δημόσιο βίο και συγκεκριμένα όρισαν τη συμμετοχή της Αρχής, μέσω του Τομέα Ίσης Μεταχείρισης στον εθνικό μηχανισμό για την ισότητα των φύλων¹⁷⁸, τη συμμετοχή στην Επιτροπή Δεοντολογίας της νεοσύσταθείσας Εθνικής Αρχής Διαφάνειας¹⁷⁹ και τη συμμετοχή εκπροσώπου της Αρχής ως Εισηγητή στην Ειδική Διακομματική Επιτροπή αποφασιστικής αρμοδιότητας, με αντικείμενο την εξέταση των ενστάσεων επί απορριπτικών αποφάσεων εγγραφής στους ειδικούς εκλογικούς καταλόγους εκλογέων που βρίσκονται εκτός της Ελληνικής επικράτειας.¹⁸⁰

1. Ο Ν. 4604/2019 – άρθρο 4 παρ. 2

Το άρθρο 4 του ν. 4604/2019 καθορίζει τους κεντρικούς, περιφερειακούς και τοπικούς μηχανισμούς και φορείς για την πραγμάτωση της ουσιαστικής ισότητας των φύλων. Συγκεκριμένα προβλέπει (παρ.1) ότι ο «εθνικός μηχανισμός για την ισότητα των φύλων περιλαμβάνει το σύνολο των υπηρεσιών και φορέων, οι οποίοι είναι αρμόδιοι σε επίπεδο κεντρικό, περιφερειακό και τοπικό, για τον σχεδιασμό και την υλοποίηση πολιτικών, μέτρων και δράσεων για την προώθηση της ισότητας των φύλων και για την ίση μεταχείριση ανδρών και γυναικών, καθώς και για την παρακολούθηση και αντιμετώπιση των διακρίσεων λόγω φύλου, ταυτότητας φύλου και σεξουαλικού προσανατολισμού.»

Ειδικότερα σε κεντρικό επίπεδο, η παρ. 2 του άρθρου 4 προβλέπει ότι «...ο εθνικός μηχανισμός περιλαμβάνει τη Γενική Γραμματεία Ισότητας

178. Ν. 4604/2019 άρθρο 4 παρ. 2

179. Ν. 4622/2019 άρθρο 74 παρ. 2

180. Ν. 4648/2019 άρθρο 2 παρ. 6

των Φύλων («ΓΓΙΦ»), το Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας («ΚΕΘΙ»), τις υπηρεσιακές μονάδες των Υπουργείων για την Ισότητα των Φύλων και τον Συνήγορο του Πολίτη (Τομέας Ίσης Μεταχείρισης)».

2. Ο Ν. 4622/2019 άρθρο 74 παρ. 2

Με το άρθρο 82 του ν. 4622/2019, συστήνεται «Ανεξάρτητη Αρχή χωρίς νομική προσωπικότητα με την επωνυμία «Εθνική Αρχή Διαφάνειας, (Ε.Α.Δ.)», με σκοπό: α) την ενίσχυση της διαφάνειας, της ακεραιότητας και της λογοδοσίας στη δράση των κυβερνητικών οργάνων, διοικητικών αρχών, κρατικών φορέων, και δημόσιων οργανισμών και β) την πρόληψη, αποτροπή, εντοπισμό και αντιμετώπιση των φαινομένων και των πράξεων απάτης και διαφθοράς στη δράση των δημόσιων και ιδιωτικών φορέων και οργανισμών».

Το άρθρο 74 παρ.1 προβλέπει ότι στην Εθνική Αρχή Διαφάνειας «**συστήνεται Επιτροπή Δεοντολογίας** με τις ακόλουθες αρμοδιότητες: (α) επιλαμβάνεται κάθε θέματος που παραπέμπει σε αυτήν ο Πρωθυπουργός για ζητήματα δεοντολογίας και αποφυγής σύγκρουσης συμφερόντων των προσώπων που διορίζονται στις θέσεις του άρθρου 68 του παρόντος, (β) εξετάζει τα αιτήματα που υποβάλλονται στο πλαίσιο των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 73, (γ) δύναται να ελέγχει και αυτεπαγγέλτως την εφαρμογή των διατάξεων του παρόντος Κεφαλαίου και να προτείνει την επιβολή των κυρώσεων του άρθρου 75, (δ) γνωμοδοτεί επί σχεδίων κωδίκων δεοντολογίας για τα πρόσωπα που διορίζονται στις θέσεις του άρθρου 68 ή για λοιπούς δημοσίους υπαλλήλους ή λειτουργούς της δημόσιας διοίκησης, που παραπέμπει σε αυτήν ο Πρωθυπουργός».

Η παρ. 2 του ανωτέρω άρθρου προβλέπει ότι **η Επιτροπή είναι πενταμελής και αποτελείται** από: (α) τον Πρόεδρο του Συμβουλίου Διοίκησης της Εθνικής Αρχής Διαφάνειας ως Πρόεδρο, (β) δύο (2) μέλη του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους με βαθμό Αντιπροέδρου ή Συμβούλου, (γ) ένα (1) μέλος του Ανώτατου Συμβουλίου Επιλογής Προσωπικού με βαθμό Αντιπροέδρου ή Συμβούλου, και **(δ) τον Συνήγορο του Πολίτη ή έναν Βοηθό Συνήγορο**. Τα μέλη των περιπτώσεων (β) και (γ), με τους αναπληρωτές τους, υποδεικνύονται από τον Πρόεδρο του αντίστοιχου φορέα. **Το μέλος της περίπτωσης (δ) με τον αναπληρωτή του υποδεικνύεται από τον Συνήγορο του Πολίτη**. Η Επιτροπή συγκροτείται με απόφαση του Διοικητή της Εθνικής Αρχής Διαφάνειας, που δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως για τετραετή θητεία.

Τέλος, με την παρ. 3 προβλέπεται ότι «**με Διάταγμα που προτείνεται**

από τον Πρωθυπουργό, δύναται να προβλέπονται διαδικασία υποβολής ερωτημάτων προς την Επιτροπή Δεοντολογίας ως προς τον τρόπο εφαρμογής των διατάξεων του παρόντος Κεφαλαίου, ειδικότεροι κανόνες και διαδικαστικές εγγυήσεις για την ακολουθητέα διαδικασία, καθώς και να ρυθμίζεται κάθε αναγκαία λεπτομέρεια για την εφαρμογή του παρόντος.»

3. Ο Ν. 4648/2019 άρθρο 2 παρ. 6

Ο ν. 4648/2019 περιλαμβάνει διατάξεις για τη διευκόλυνση άσκησης του εκλογικού δικαιώματος εκλογών που βρίσκονται εκτός της Ελληνικής Επικράτειας την ημέρα των βουλευτικών εκλογών, των εκλογών για την ανάδειξη των μελών για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, καθώς και την ημέρα διεξαγωγής εθνικού δημοψηφίσματος. Σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ. 1 του νόμου, απαραίτητη προϋπόθεση για την υπαγωγή στις διατάξεις αυτές, είναι οι εκτός Επικράτειας εκλογείς να είναι εγγεγραμμένοι στον εκλογικό κατάλογο δήμου της Ελληνικής Δημοκρατίας και να έχουν το δικαίωμα του εκλέγειν, σύμφωνα με τις διατάξεις του π.δ. 26/2012 (ΦΕΚ Α 57), όπως αυτό ισχύει.

Οι παρ. 2-5 ορίζουν τα εξής: «...απαραίτητη προϋπόθεση για την εγγραφή στους ειδικούς εκλογικούς καταλόγους ψηφοφόρων εξωτερικού είναι οι εκλογείς να συγκεντρώνουν σωρευτικά τα παρακάτω κριτήρια:

α) να έχουν διαμείνει συνολικά δύο (2) έτη εντός της Ελληνικής Επικράτειας κατά το χρονικό διάστημα των τελευταίων τριάντα πέντε (35) ετών από την ημερομηνία υποβολής της αίτησης εγγραφής,

β) να έχουν υποβάλει φορολογική δήλωση κατά το τρέχον ή το προηγούμενο φορολογικό έτος. Εξαρτώμενα μέλη των οικογενειών εξαιρούνται του περιορισμού της περίπτωσης β` εφόσον:

αα) δεν έχουν συμπληρώσει τα τριάντα (30) έτη και

ββ) έχουν υποβάλει φορολογική δήλωση συγγενείς α` βαθμού κατά το τρέχον ή το προηγούμενο φορολογικό έτος.

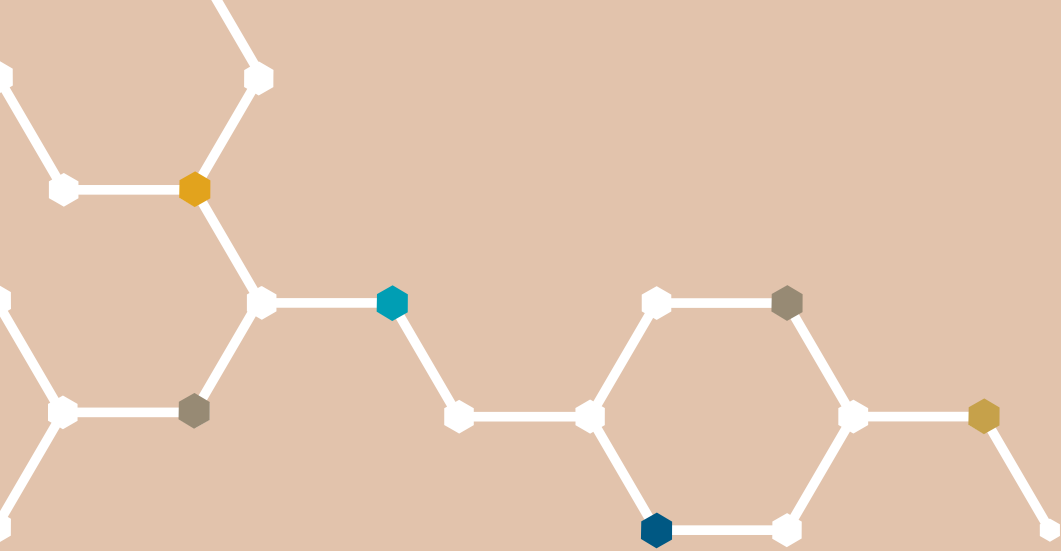
Ως «φορολογική δήλωση» νοείται η υποβολή στην Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων δήλωσης φορολογίας εισοδήματος φυσικών προσώπων (Έντυπο Ε1), αναλυτικής δήλωσης εισοδημάτων από μίσθωση ακινήτων (Έντυπο Ε2), κατάστασης οικονομικών στοιχείων από επιχειρηματική δραστηριότητα (Έντυπο Ε3) ή δήλωσης στοιχείων ακινήτων (Έντυπο Ε9), όπως κάθε φορά ισχύουν.

3. Η διαπίστωση των κριτηρίων της ανωτέρω παραγράφου συντελείται άπαξ κατά την εγγραφή. Εκλογέας που ενεγράφη στους ειδικούς εκλογικούς καταλόγους εξωτερικού εγγράφεται για χρονικό διάστημα οκτώ (8) ετών από την ημερομηνία αποδοχής της αίτησης. Η διαπίστωση των κριτηρίων και η αποδοχή ή απόρριψη της αίτησης γίνονται από τη Διεύθυνση Εκλογών του Υπουργείου Εσωτερικών.

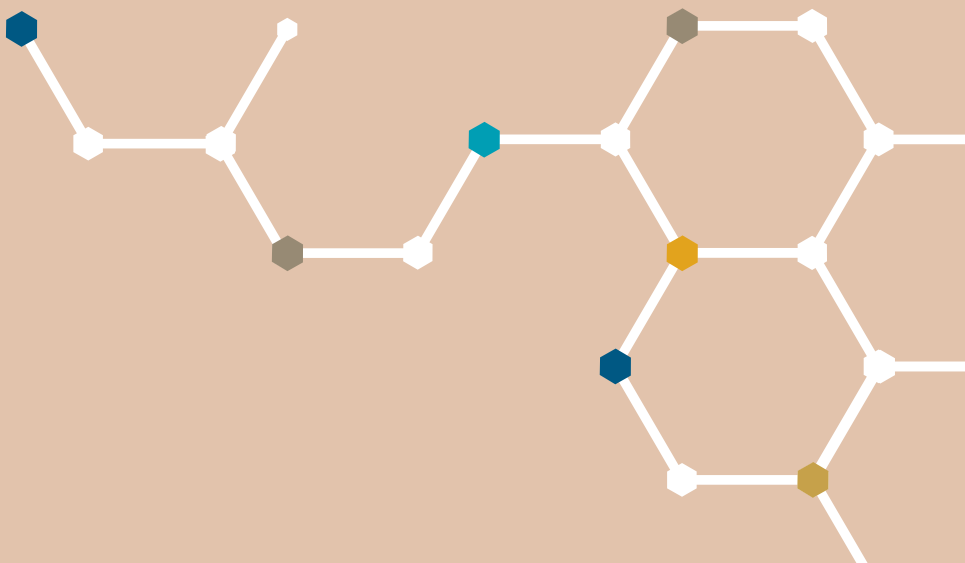
4. Ενστάσεις κατά της απόφασης της παραγράφου 3 υποβάλλονται εντός δέκα (10) ημερών από τη γνωστοποίηση στον αιτούντα της απόρριψης της αίτησής του, ενώπιον του Τριμελούς Διοικητικού Πρωτοδικείου της περιφέρειας στον εκλογικό κατάλογο της οποίας είναι εγγεγραμμένος ο ενιστάμενος.

5. Ο Πρόεδρος του αρμόδιου δικαστηρίου, αφού λάβει τις ανωτέρω ενστάσεις, ορίζει με πράξη του, το ταχύτερο, την ημέρα και ώρα εκδίκασης των σχετικών υποθέσεων από το αρμόδιο δικαστήριο. Ειδικά για ενστάσεις που υποβάλλονται έως είκοσι δύο (22) ημέρες πριν την ημερομηνία των εκλογών, αυτές εκδικάζονται την επόμενη της υποβολής τους. Η απόφαση του δικαστηρίου είναι οριστική και δεν υπόκειται σε κανένα ένδικο μέσο, αποστέλλεται δε, στη Διεύθυνση Εκλογών του Υπουργείου Εσωτερικών, η οποία επιφέρει τις σχετικές μεταβολές.»

Η παρ. 6 του άρθρου 2 προβλέπει ότι «με απόφαση του Υπουργού Εσωτερικών, η οποία δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, **συγκροτείται Ειδική Διακομματική Επιτροπή**, στην οποία μετέχουν ο παράνω Υπουργός ή ο οριζόμενος από αυτόν, ως Πρόεδρος, και ένας εκπρόσωπος κάθε κόμματος ή συνασπισμού που εκπροσωπείται στη Βουλή ή εκπροσωπείτο στη Βουλή που διαλύθηκε. Όλα τα μέλη ορίζονται με τους αναπληρωτές τους. **Εισηγητής ορίζεται εκπρόσωπος της Ανεξάρτητης Αρχής του Συνηγόρου του Πολίτη, χωρίς δικαίωμα ψήφου.** Έργο της Επιτροπής, η οποία έχει αποφασιστική αρμοδιότητα, είναι η **εξέταση ενστάσεων επί απορριπτικών αποφάσεων εγγραφής στους ειδικούς εκλογικούς καταλόγους του παρόντος, για τις οποίες δεν ακολουθήθηκε η διαδικασία της παραγράφου 5, ο έλεγχος συγκεκριμένων αιτήσεων κατόπιν αιτήματος μέλους ή μελών της Επιτροπής, καθώς και ο δειγματοληπτικός έλεγχος των αιτήσεων που έγιναν αποδεκτές κατά την παράγραφο 3.** Αν ένα ή περισσότερα κόμματα ή συνδυασμοί κομμάτων δεν υποδείξουν εκπρόσωπο εντός δύο (2) ημερών από τη λήψη του ερωτήματος, η Επιτροπή συγκροτείται νομίμως χωρίς τη συμμετοχή τους».

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ ΣΕ ΕΙΣΑΓΓΕΛΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ

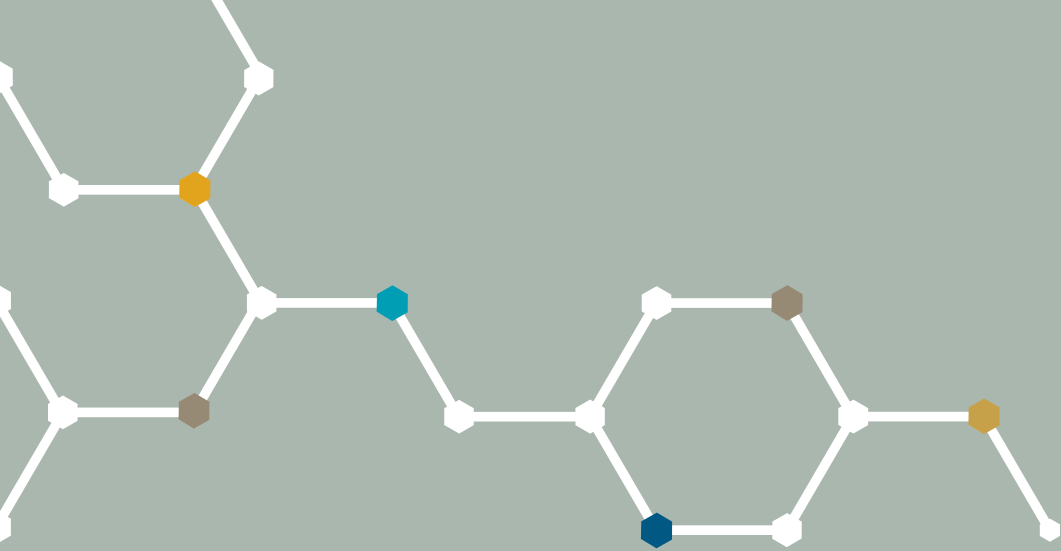
ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ ΣΕ ΕΙΣΑΓΓΕΛΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ

Ο Συνήγορος συνέταξε και διαβίβασε έκθεση σε εισαγγελικές αρχές στις ακόλουθες περιπτώσεις:

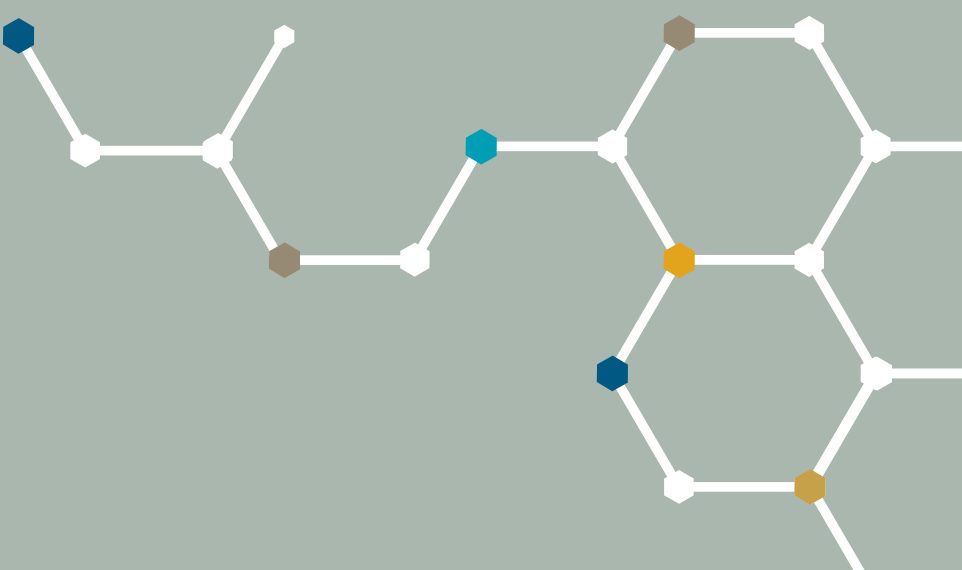
- Αναφορά σχολικής μονάδας νησιωτικής περιοχής, σχετικά με γενικευμένα περιστατικά βίας μεταξύ παιδιών και εφήβων εντός και εκτός σχολικών μονάδων. Ο Συνήγορος του Πολίτη, απέστειλε παραπεμπτικό σημείωμα στην Εισαγγελία Πρωτοδικών της περιοχής, η οποία ενημέρωσε την Αρχή, ότι έχει λάβει γνώση των καταγγελλομένων και έχουν δρομολογηθεί οι νόμιμες ενέργειες για την υπόθεση αυτή.
- Ανώνυμη καταγγελία πολίτη για περιστατικά σεξουαλικής κακοποίησης παιδιού σε τουαλέτες εμπορικού κέντρου. Ο Συνήγορος του Πολίτη, απέστειλε παραπεμπτικό σημείωμα στην Εισαγγελία Ανηλίκων της περιοχής, η οποία μας ενημέρωσε ότι έχει λάβει γνώση των καταγγελλομένων και έχουν δρομολογηθεί οι νόμιμες ενέργειες για την υπόθεση αυτή.
- Καταγγελία πολίτη για κακή άσκηση της γονικής μέριμνας παιδιού από τον γονέα. Ο Συνήγορος του Πολίτη, απέστειλε παραπεμπτικό σημείωμα στην Εισαγγελία Πρωτοδικών της περιοχής, η οποία ενημέρωσε ότι έχει λάβει γνώση των καταγγελλομένων και έχουν δρομολογηθεί οι νόμιμες ενέργειες για την υπόθεση.
- Αίτημα συνδρομής από Κέντρο Κοινότητας για την προστασία παιδιού από ενδο-οικογενειακή βία. Ο Συνήγορος του Πολίτη, απέστειλε παραπεμπτικό σημείωμα στην Εισαγγελία Πρωτοδικών της περιοχής, η οποία ενημέρωσε ότι δόθηκε ήδη εντολή διερεύνησης των καταγγελλομένων.
- Ανώνυμη καταγγελία για υπόνοιες παραμελητικής συμπεριφοράς γονέα και εκμετάλλευσης έφηβης. Ο Συνήγορος του Πολίτη απέστειλε παραπεμπτικό σημείωμα στην Εισαγγελία Πρωτοδικών της περιοχής, η οποία ενημέρωσε ότι η έφηβη με εισαγγελική εντολή, είχε νοσηλευθεί σε παιδιατρικό νοσηλευτικό ίδρυμα, αποφασίσθηκε η αφαίρεση της επιμέλειας της, ενώ σχηματίσθηκε ποινική δικογραφία για την υπόθεση, που βρίσκεται στο στάδιο της προκαταρκτικής εξέτασης.
- Κοινοποίηση αιτήματος Κέντρου Κοινότητας σχετικά με αδυναμία εύρεσης δομής φιλοξενίας για παιδί με νοητική στέρση που έχει υποστεί σεξουαλική κακοποίηση. Ο Συνήγορος του Πολίτη απέστειλε συμπληρωματικό σημείωμα στην Εισαγγελία Πρωτοδικών της περιοχής, η οποία ενημέρωσε ότι δόθηκε οδηγία στις αρμόδιες κοινω-

νικές υπηρεσίες να εντείνουν τις προσπάθειες αναζήτησης δομής φιλοξενίας, ενώ το παιδί φιλοξενείται προσωρινά από οικογένεια του ευρύτερου οικογενειακού ιστού.

- Ανώνυμη καταγγελία ενοίκου πολυκατοικίας σχετικά με κακοποίηση παιδιών οικογένειας συνενοίκων. Ο Συνήγορος του Πολίτη, απέστειλε παραπεμπτικό σημείωμα στην Εισαγγελία Ανηλίκων της περιοχής, η οποία ενημέρωσε ότι δόθηκε ήδη εντολή διερεύνησης των καταγελλομένων.
- Καθημερινή άσκηση λεκτικής-συναισθηματικής και πιθανώς και σωματικής βίας κατά δύο ανηλίκων από την μητέρα τους, έπειτα από αναφορά περιοίκου η οποία διαβιβάστηκε στην Εισαγγελία Πρωτοδικών Βέροιας.
- Καθημερινή άσκηση λεκτικής-συναισθηματικής βίας κατά δύο ανηλίκων από την μητέρα τους, έπειτα από αναφορά περιοίκου, η οποία διαβιβάστηκε στην Εισαγγελία Πρωτοδικών Χαλκιδικής.
- Καταγγελία συγγενικού προσώπου για σοβαρή παραμέληση ανηλίκου από την μητέρα του η οποία διαβιβάστηκε στην Εισαγγελία Πρωτοδικών Κορίνθου.
- Καταγγελία για παραμέληση και κακοποίηση ανηλίκων σε ξενώνα φιλοξενίας γυναικών και παιδιών φιλανθρωπικού σωματείου, βάσει μαρτυρίας πρώην φιλοξενούμενης, η οποία διαβιβάστηκε στην Εισαγγελία Ανηλίκων Αθήνας.
- Αναφορά από Διευθύντρια Δημοτικού Σχολείου για σοβαρή παραμέληση ανηλίκου στο οικογενειακό του περιβάλλον η οποία διαβιβάστηκε στην Εισαγγελία Ανηλίκων Αθήνας.

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΣΤΕΛΕΧΩΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΣΤΕΛΕΧΩΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

Το ανθρώπινο δυναμικό (επιστημονικό και διοικητικό) του Συνηγόρου του Πολίτη στις 31.12.2019 ανερχόταν σε 204 στελέχη, συμπεριλαμβανομένων του Συνηγόρου του Πολίτη και των έξι (6) Βοηθών Συνηγόρων, εκ των οποίων 53 άνδρες (25,98%) και 151 (74,02%) γυναίκες. Το επιστημονικό δυναμικό αποτελείται από 137 Ειδικούς Επιστήμονες (ειδικό επιστημονικό προσωπικό, Ε.Ε.Π.) και το διοικητικό δυναμικό από 62 στελέχη (διοικητικό προσωπικό, Δ.Π.).

Από το επιστημονικό δυναμικό 39 άτομα (28,5%) είναι κάτοχοι διδακτορικού τίτλου, 81 (59,1%) κάτοχοι τίτλου μεταπτυχιακών σπουδών και 17 (12,4%) είναι πτυχιούχοι ΑΕΙ. Από το διοικητικό προσωπικό και το προσωπικό γραμματειακής υποστήριξης 2 άτομα (3,2%) είναι διδάκτορες, 20 άτομα (32,2%) κατέχουν τίτλο μεταπτυχιακών σπουδών, 13 (21,0%) είναι πτυχιούχοι ΑΕΙ, 4 (6,4%) πτυχιούχοι ΤΕΙ, 20 (32,2%) κατέχουν τίτλους σπουδών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και 3 (4,8%) υποχρεωτικής εκπαίδευσης.

Το στελεχιακό δυναμικό καλύπτει ευρύ φάσμα επιστημονικών ειδικοτήτων. Μεταξύ αυτών περιλαμβάνονται: 86 νομικοί, 14 πολιτικοί επιστήμονες, 5 φιλόλογοι, 1 θεολόγος, 10 οικονομολόγοι, 11 κοινωνιολόγοι, 8 αρχαιολόγοι, 2 επικοινωνιολόγοι, 1 αρχιτέκτονας, 5 ψυχολόγοι, 3 γεωλόγοι, 1 φυσικός, 1 χημικός, 1 χημικός μηχανικός, 2 πολιτικοί μηχανικοί, 2 επιστήμονες παιδαγωγικών σπουδών, 1 επιστήμονας στατιστικής και ασφαλιστικής επιστήμης, 1 γιατρός, 2 τοπογράφοι μηχανικοί, 6 επιστήμονες πληροφορικής, 2 βιβλιοθηκονόμοι και 1 αρχειονόμος, 7 επιστήμονες διοίκησης επιχειρήσεων, 5 επιστήμονες ανθρωπιστικών σπουδών, 1 επιστήμονας διοίκησης μονάδων υγείας, 1 μεταφράστρια και 2 δημοσιογράφοι. Ακολουθεί φωτογραφία και αναφορά στα υπηρετούντα στελέχη με αλφαβητική σειρά:

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

Ποττάκης Ι. Ανδρέας

ΒΟΗΘΟΙ ΣΥΝΗΓΟΡΟΙ

Κουφονικολάκου Θεώνη

Κωστής Ιωάννης

Λυκοβαρδή Καλλιόπη

Νικολόπουλος Γεώργιος

Σαββίδη Ευανθία

Σαγιάς Ιωάννης

ΕΙΔΙΚΟΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ

Αγγελάκη Δέσποινα

Αγγέλη Χριστίνα

Αθανασόπουλου Χαρίκλεια

Αλέστας Αριστείδης

Αμοριανού Σοφία

Αναστασίου Ελένη

Ανδρική Κυριακή

Αντωνοπούλου Χρυσούλα

Αντωνιάδης Κωνσταντίνος

Αντωνίου Χρυσούλα

Αποστόλου Μαρία

Ασημάκης Σωτήριος

Βαβουγιού Άννα

Βαμβακούλας Χρήστος

Βασιλάντωνοπούλου Βασιλική

Βίττης Νικόλαος

Βλάχου Αικατερίνη

Βορριά Πετρούλα

Βούλγαρη Θεοδώρα

Βουτσίνου Μαρία

Γαληνού Παρασκευή

Γερασίου Στέφανος

Γεωργίτση Μεταξία

Γιαννακουλοπούλου Μαρία

Γκλοβάνου Ελένη

Δαραμάρας Κωνσταντίνος

Δεμοίρου Ηλέκτρα

Διάφα Ελένη

Δουλαδέρης Νικόλαος

Ζούβια Καλλιόπη

Θεοφυλάκτου Βαρβάρα

Θωμόπουλος Ευάγγελος

Καλαβάνου Άρτεμις

Καλαϊτζή Ασημίνα

Καμένου Ειρήνη

Καμπάς Ανδρέας

Καραβόλου Μαρία

Καραγεώργου Μαρία

Καραμήτρου Ζωή

Κετσιτζίδου Μαρία

Κιρίντσιτς - Ανδρίτσου Καρολίνα

Κοντογεωργοπούλου Παυλίνα

Κουβαριτάκη Ιωάννα

Κουτρουμάνη Αθηνά

Κουτρούμπα Ελένη
 Κυριακάκη Ειρήνη
 Λεβέντη Αμαλία
 Λεβεντοπούλου Μαρία
 Λιαδή Μαρία
 Λιάσκα Αιμιλία
 Λουκάκος Κυριάκος
 Λυσανδροπούλου Όλγα
 Μαλεβίτη Αικατερίνη
 Μαντά Ευαγγελία
 Μαριδάκη Αδριρήνη
 Μαρκάκη Ευαγγελία
 Μαρκετάκη Αικατερίνη
 Μαρτσούκου Μεταξία
 Ματανά Αναστασία
 Μαυρογένη Μαρία
 Μαυρομάτη Ελευθερία
 Μήλιος - Νικολάου Ανδρέας
 Μονιούδη - Πικρού Ισαβέλλα
 Μοσχοπούλου Αλεξάνδρα
 Μόσχος Ιωάννης
 Μπακογιάννης Κωνσταντίνος
 Μπαλτσιώτης Λάμπρος
 Μπαρτζελιώτης Κωνσταντίνος
 Μπαφέ Νίκη
 Μπενέκου Ευανθία
 Μπιγιάκη Λεμονιά
 Μπίλη Βασιλική
 Μπλιάτη Μαρία
 Μποσδογιάννη Αγγελική
 Μπούτσελης Ιωάννης
 Μυτιληναίου Δήμητρα
 Νικολακοπούλου Μαγδαληνή
 Νικολέντζος Αθανάσιος

Παινέση Μαρία - Μυρτώ
 Παλάσκα Ευνίκη
 Πανάγου Αιμιλία
 Πανοπούλου Αγγελική
 Παντελίδου Φωτεινή
 Παππά Πανάγια
 Παπαδάκη Ρένα
 Παπαδόπουλος Χαράλαμπος
 Παπαδοπούλου Ανδριανή
 Παπαδοπούλου Ευγενία
 Παπαθανάσογλου Αντωνίνα
 Παπαλουκά Δανάη
 Πετούση Θεοδώρα
 Πολύδερα Γρηγορία
 Πρεβέντης Στέργιος
 Πρωτοπαπάς Μάριος
 Ράππου Μαρία
 Ρουκουνάκη Ευθαλία
 Ρούτση Άννα
 Σαλαμαλίκη Αγγελική
 Σγάγιας Κωνσταντίνος
 Σταμπουλή Ελένη
 Στρατιδάκη Σαμάνθα - Λυδία
 Σώρα Αγγελική
 Τζώρτζη Αργυρώ
 Τοπαλίδου Αναστασία
 Τριανταφύλλου Καλλιόπη-
 Αικατερίνη
 Τσάγκαρη Μαρία
 Τσακιράκης Ευάγγελος
 Τσαπόγας Μιχαήλ
 Τσελεκίδης Ιωάννης
 Φλιάτουρα Αικατερίνη
 Φλώρου Χριστίνα

Χατζή Χρυσή
Χατζηράλλη Σαπφώ

Χορμοβίτης Δημήτρης
Ψαλτάκη Μαρία

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΡΙΑ ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΗ ΤΗΣ Δ/ΝΣΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ

Λαγιάκου Ελένη από 29/12/2018

Αδαμαντίδου Ελένη
Αδαμόπουλος Αναστάσιος
Αθανασιάδη Ευρυδίκη
Αμαξοπούλου - Καρπαθοπούλου
Μαρία
Ανδριάνη Ρόδω
Αποστολίδου Άννα
Αρτοπούλου Σουσάνα
Βασιλόπουλος Ηλίας
Βερβεράκη Κλεοπάτρα
Βλάχου Διαμάντω
Βράζος Δημήτριος
Γιαννακοπούλου Ευαγγελία
Δελέγκου Βασιλική
Ευαγγέλου Πολυξένη
Ηλιοπούλου Κωνσταντίνα
Θέος Ιωάννης
Καλαματιανού Μαρία - Αριστέα
Καμπύλης Παναγιώτης
Κανδαράκη Ελένη
Κανελλοπούλου Μαρία
Κιουλμπαλίδου Μαρία
Κοϊντόση Χριστίνα
Κοσμά Στέλλα
Κούγια Χριστίνα
Κρητικοπούλου Βασιλεία
Κρητικός Γεώργιος

Κωστογιάννης Γεώργιος
Λαπιέρης Σωτήριος
Λιάνου Μαρία
Μαραγκός Χρήστος
Μαρκουλάκη Αικατερίνη
Μπαράκος Νικόλαος
Μπρίλη Αικατερίνη
Νάκου Βιργινία
Νικολόπουλος Δημήτριος
Παγουλάτου Μελπομένη
Παπαγεωργοπούλου Δημητρία
Παπαδημητρίου Μαργαρίτα
Παπαδόπουλος Θεόδωρος
Παπανικολάου Ευανθία
Παπαπαναγιωτάκη Κωνσταντίνα
Παπαπάσχου Ευαγγελία
Παχωπού Ιωάννα
Πιερρής Αθανάσιος
Πίτσου Αναστασία
Πολιτοστάθη Αλεξάνδρα
Ρουσινού Μαρία - Έλλη
Σαγιά Ιφιγένεια
Σάκκη Ειρήνη
Σάλτας Παναγιώτης
Στώτη Ευανθία
Σωτηροπούλου Μαρία
Τζαβάρα - Πίση Χριστίνα

Τριάντη Βασιλική
Τσαγγαράτου Αθανασία

Χαϊνη Αλεξάνδρα
Χαραλάμπους Γερασιμούλα

ΣΤΕΛΕΧΗ ΠΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ 2019 ΥΠΗΡΕΤΟΥΝ ΣΕ ΑΛΛΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ Ή ΒΡΙΣΚΟΝΤΑΙ ΣΕ ΜΑΚΡΟΧΡΟΝΙΕΣ ΑΔΕΙΕΣ

Αποστολόπουλος Δημήτριος, Δ.Π.	Μαραγκάκη Ελένη, Ε.Ε.
Αρσενοπούλου Ιωάννα, Ε.Ε.	Μάρκου Ελένη, Ε.Ε.
Ασημακοπούλου Ζηνοβία, Ε.Ε.	Μπώλου Βασιλική, Ε.Ε.
Βερέμης Δημήτριος, Ε.Ε.	Παπαδημητρίου Σταματία, Ε.Ε.
Βράιλα Κατερίνα, Δ.Π.	Παπανικολάου Αικατερίνη, Ε.Ε.
Βρετού Βασιλική, Ε.Ε.	Πούλου Σταματίνα, Ε.Ε.
Δρόσος Σέργιος, Ε.Ε.	Σάρρας Σάββας, Ε.Ε.
Ευαγγελάτος Σπυρίδων Ε.Ε.	Σκυλλάκου Ευαγγελία, Ε.Ε.
Ζάκας Αλέξανδρος, Δ.Π.	Τζέμος Βασίλειος, Ε.Ε.
Καφετζοπούλου Μαρία, Δ.Π.	Τσιούκας Γρηγόριος, Ε.Ε.
Κουφάκη Ιωάννα, Ε.Ε.	Φιλιππάκη Δάφνη, Ε.Ε.
Λαμπροπούλου Κυριακή, Ε.Ε.	Φυτράκης Ευτύχιος, Ε.Ε.

ΕΩΣ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ 2019 ΕΠΑΨΑΝ ΝΑ ΑΝΗΚΟΥΝ ΣΤΟ ΣΤΕΛΕΧΙΑΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ

Βουρόπουλος Ηλίας Δ.Π	Στασινός Σωτήρης, Ε.Ε.
Κανελλόπουλος Βασίλειος Δ.Π.	Τζάθα Αγγελική, Δ.Π.
Παραγυιός Πέτρος Δ.Π.	

**Το 2019, έφυγε πρόωρα από τη ζωή η Ελένη Σταματίου,
ειδική επιστήμονας της Αρχής**

ISSN: 1108 8206
ΕΘΝΙΚΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ

Χαλκοκονδύλη 17, Τ.Κ. 104 32 Αθήνα, Τηλ.: 213 1306 600, Fax.: 213 1306 800, 210 7292 129
e-mail: press@synigoros.gr • www.synigoros.gr